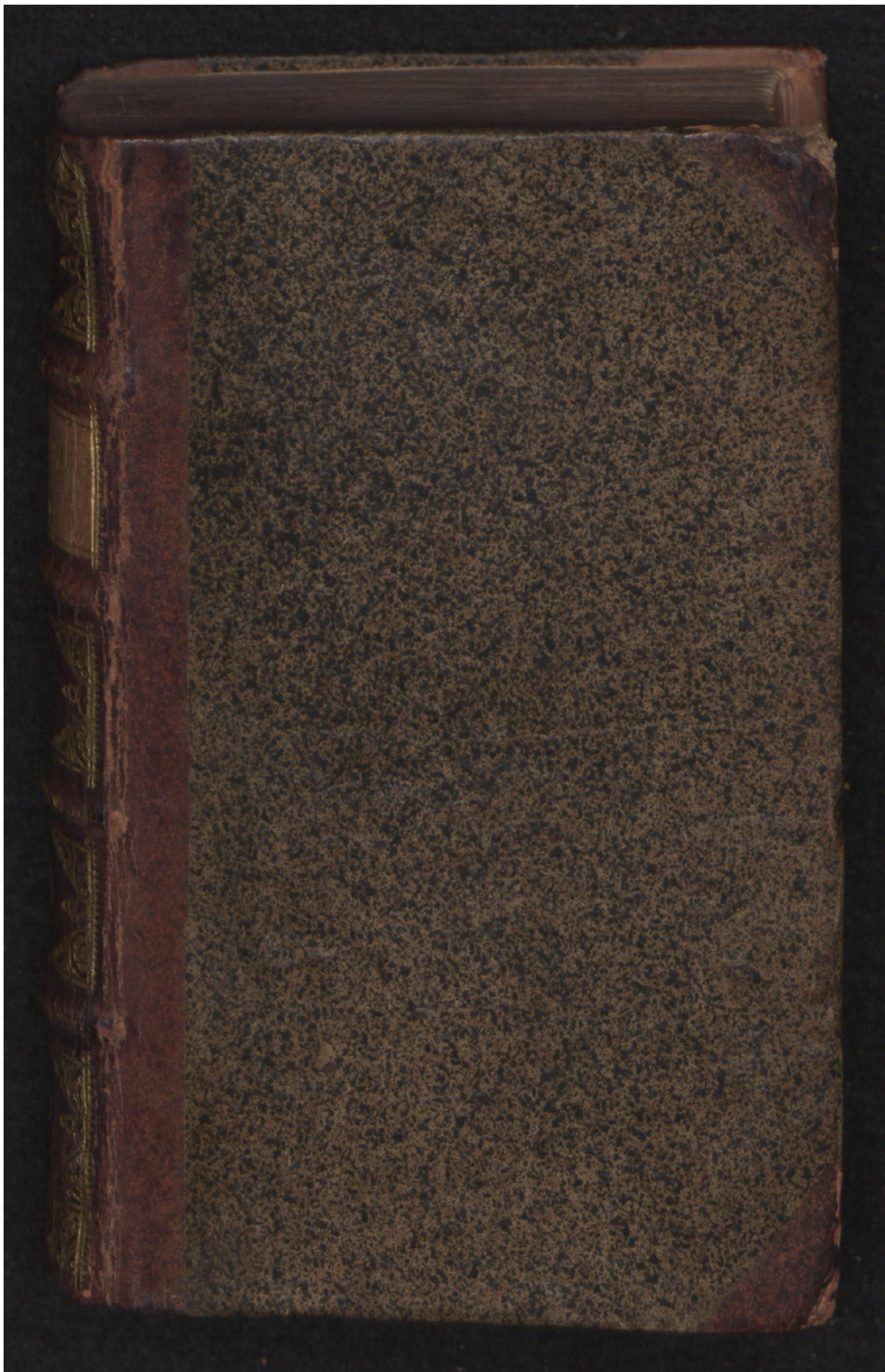
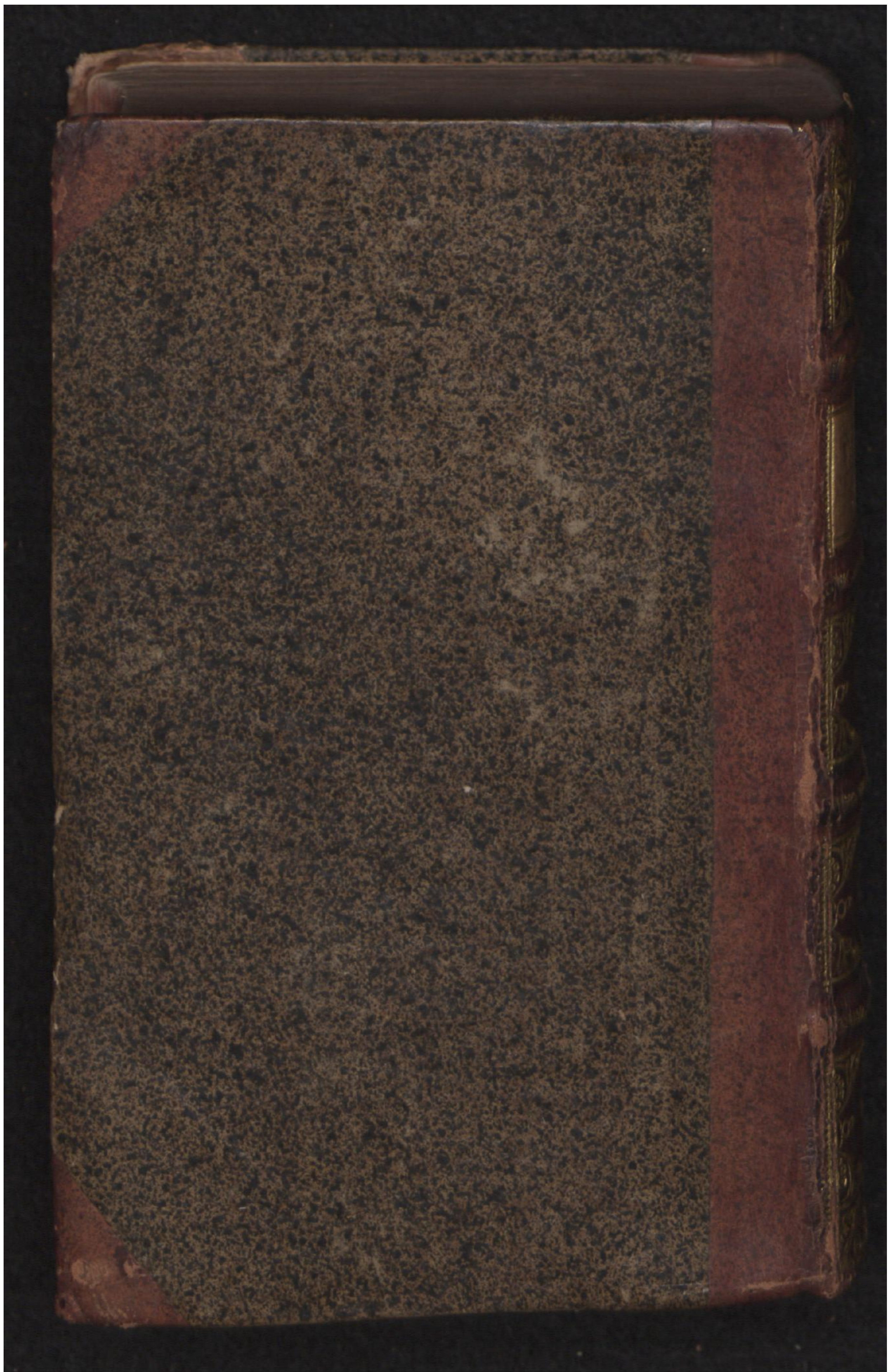
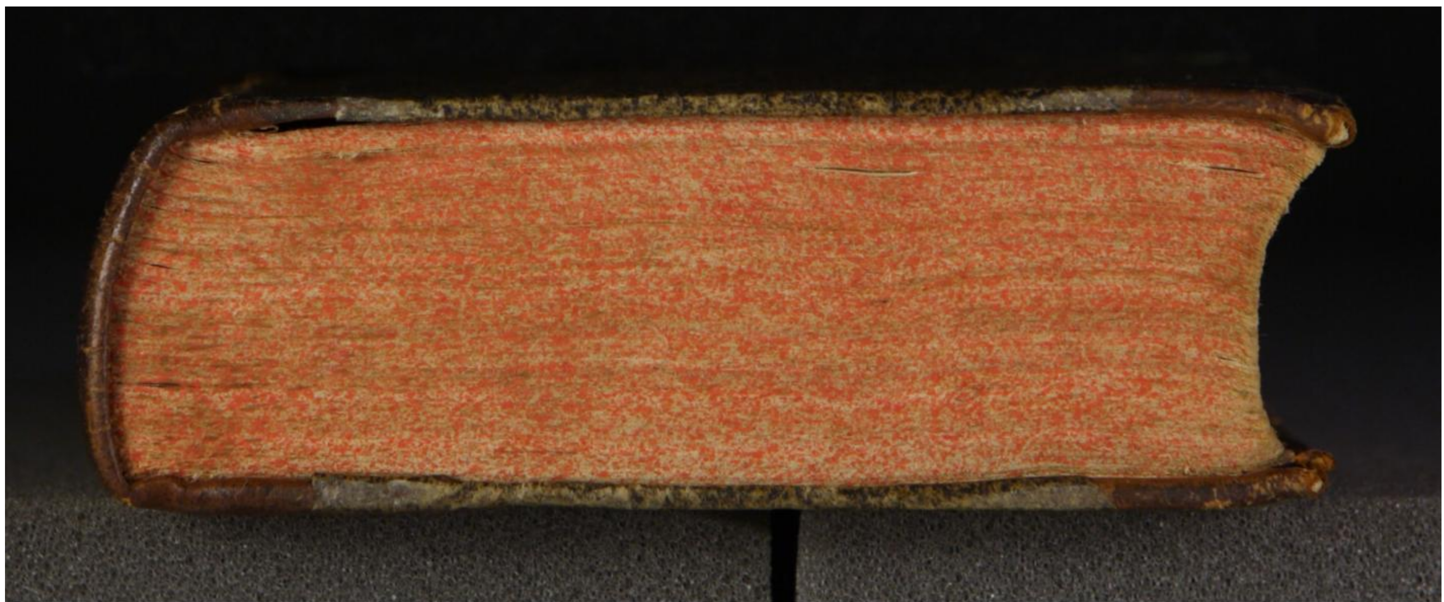

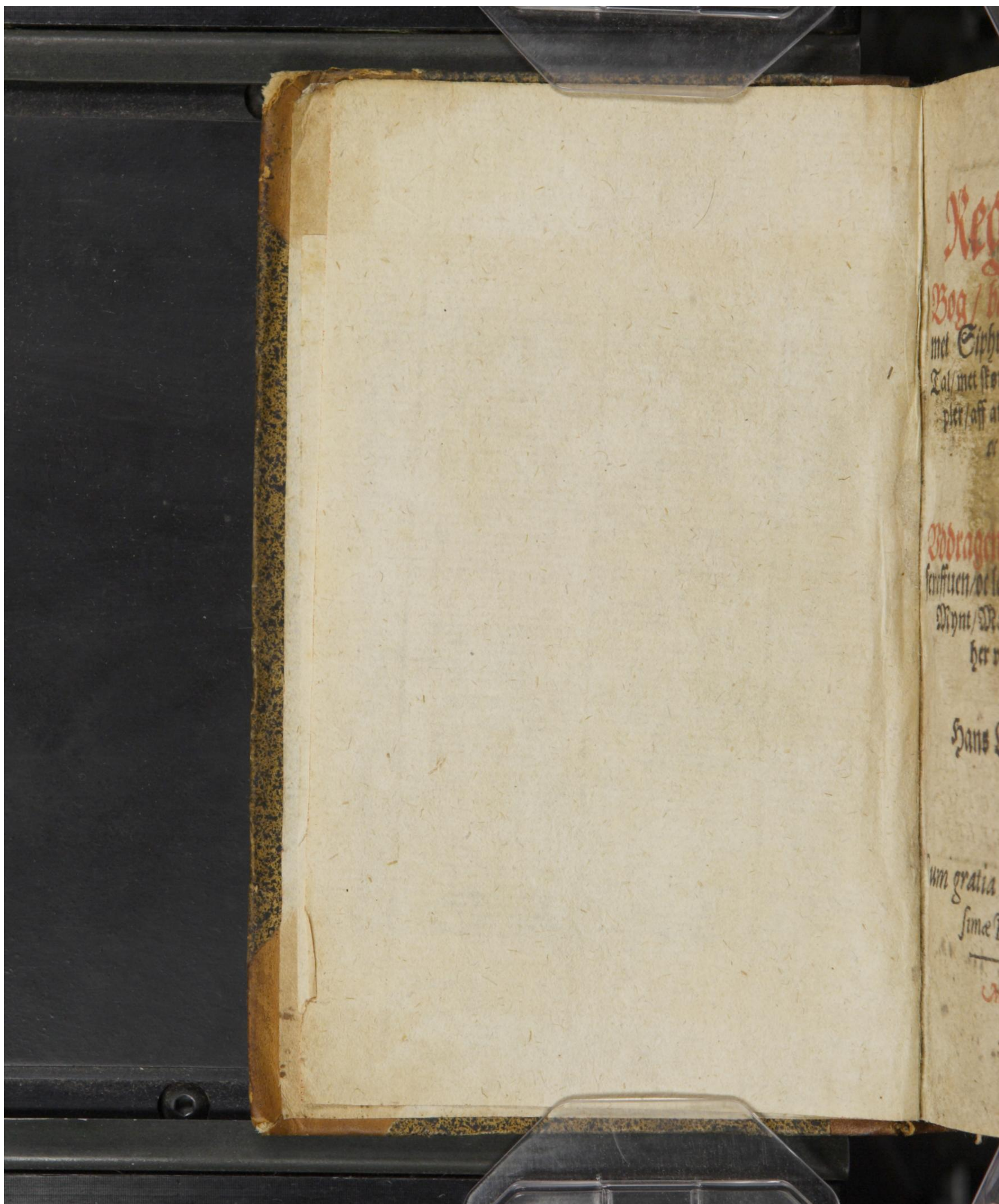

M Tuscher fecit

En ny Regnekonstis Bog / baade paa Linier oc met Siphre / vdi helt oc brødet Tal / met skøne nyttige Regle oc Exempler / aff atskillige Latinske / Tydske oc Danske Regnebøger /

Vddragen oc tilsammen screffuen / oc lempet efter denne Tids Mynt / Maader / Maal oc Vect her vdi Danmarck:

ved

Hans Lang *Lector* vdi Odense.

Cum gratia & Priuilegio serenissimæ Regiæ Maiestatis.

M. D. LXXVI.

NIELS KAAS TIL TAARVP, KONG: MAIES: CANCELER.

Erl
hyrdig/
Mand N
Kongelige
min

Naade/
hed aff Gu
der/ved

en tid tilspur
offuergaar a
rede hand sa
uergaar ar

AS TIL
KONG:
NCELER.

Erlig oc Vel-byrdig/ Viis oc Gudfryctig Mand Niels Kaas til Taarup/ Kongelige Maiestatis Canceler/ min gunstige Herre oc Patron.

Naade/Fred oc Barmhiertighed aff Gud vor himmelske Fader / ved Jesum Christum vor Herre.

DER den vise oc vide berømde Philosophus Plato/Fromme oc gunstige Her Canceler / bleff paa en tid tilspurt/ huor vdi Mennisket offuergaar andre Diur? Da suarede hand saaledis: Mennisket offuergaar andre Diur i det at det

kand tælle. Met disse Ord oc Sua[r]
haffuer hand klarlige giffuet ti[l]
kiende / huad Ypperlighed / Ære oc
Anseelse denne Konst *Arithmetica*,
som lærer ret at tælle oc regne / met
all ræt oc billighed bør at haffue.
Thi endog andre tillegge saadant
Forskel oc Ypperlighed vor Maal
oc Tale: Dog seer mand / effterdi de
vfornufftige oc affsindige Menni-
ske meste delen tale / men saare lidet
kunde giøre Skilsmisse imellem It
oc Mange / det er / at regne oc tælle /
At saadan *differents* oc forskel / mere
til *Arithmeticam*, end til Maal oc
Mæle sig hendrager. Saa rimer
oc deylige her met offuer ens *Vitru-
uij* Histori om *Aristarcho Mathema-
tico*, at der hand en gang vaar
bleffuet Skiffbruden / Oc dog kom
til Lands paa den Ø Rodis / paa it
Vrag /

Henning Munck

Vrag/ met nogle andre aff sit Sel-
skab. Oc da wforuarendis saa
nogle Geometriske oc Arithmetiske
Figurer vdi Sandet at vere screff-
ne/ da haffuer hand strax forstaaet
oc sagt: At de vaare visse tegn oc be-
uisning/ at samme Land oc Platz
vaar icke nogen Ørcken/ eller oc vil-
de Diurs gang oc verelse/ men for-
nufftige Menniskis Bolig. Oc
der aff haffuer hand oc actet den-
nem at vere næruerendis. Saadan
vor Ypperlighed frem for alle
Diur/ viser icke alene Tallens for-
stand oc konst vdi oss: Men end oc-
saa gior Skilsmisse imellem Men-
niskene selff: Jdet/ som *Plato* siger/
lib: 7. de Repub: At alle de som aff
naturen ere forstandige vdi Regne-
konst/ eller oc ere tilbøyelige der til/
siunis at vere skarpsindige oc be-

quemme til andre Lærdome oc Konster at begribe. Tuert imod / de som ingen lyst haffue til samme Konst / Men ere end ocsaa gantske vanuittige her vdi / oc sky der faare / dennem haffuer Poeter vdi deris Scriffter offuerskend at vere nogle Daarer oc Sandseløse / som Coroebus den Greker vaar / der vilde vdi den Krigsreyse til Troiam tælle alle Bylger vdi Haffuet / oc kunde dog icke komme videre hen vdi Tallet / end til fem. Til huilcket Plato vdi Epinomide end gaar nærmere / der hand siger: Tag den formue at tælle met / fra den Męniskelige Natur / da er Mennisket icke fornufftig eller ved Sinde. Icke det alene / men sigis end ocsaa om denne Konst / at Mennisket ved hendis Kundskab gaar allermeste til Guds Billede.

Her

Her til met lige som Aar oc Alder forøger gode/gamle/forfarne oc vise Mends myndighed/Oc synderlige der som de fremdragis / heffuis oc brugis aff Herrer oc Førster til drabelige Bestillinge oc Huerff: Saa formerer icke ringe deñe Konstis Act oc ære / hendis drabelig Brug vdi nogle tusinde Aar / hos de aller drabeligste Personer. Thi det troer ieg vel / ingen skal necte mig/At deñe Konstis første Grund oc *Elementa* haffuer io begynt met det første Menniske / vdi hues Fornufft den ocsaa haffuer veret indgiffuet. Holder mand nu meget aff en ringe Skenck/som giffuis aff en god oc gammel Ven / oc den pryder oc foruarer: Huor meget mere skal mand acte oc ære deñe saa ypperlige oc gode Gaffn/som vor aller kieriste

Ven oc Fader/den gode Gud oss saa fast haffuer tilægnet oc indgiffuet?

Der som Menniskens Natur haffde bleffuet saa fuldkommen oc wforkrencket/ som hun vaar skabt/ da kunde wi vel haffue faaet vdi vor Fødsel/ baade vor gantske Liff oc Verelse/ Oc denne oc alle andre Konsters kundskab/ oc ingen Møde skulle haffue hafft at begribe eller forstaa nogen Ting. Men denne wfuldkommenhed vdi saadanne Konsters vidskab oc Brug haffuer den gode Gud dog altid færdet paa/ ved sine middel. Thi det er io icke wtroligt/ at der haffuer io hengt nogle denne Konstis leffninge altid hos de hellige Forfædre/ for Syndfloden oc effter/ huilcke der ocsaa dennem haffuer dyrcket oc hiulpet paa.

Efſterdi / ſom Joſephus ſcriffuer *lib: 1 Antiquit: Iudaicarum*, at Abraham haffuer lært de Egipter først denne Konſt/ der hand did vaar nedfaren vdi den dyre tid oc Hunger/ ſom vaar vdi Canaans Land/ huilcket ſkede Aar / effter Verden vaar ſkabt 2026. Oc effter Syndfloden 370. Aar. Oc meer end 3500. Aar for denne tid. Siden er denne Konſt ved Phoenicem oc Cadmum ført fra Thebæ vdi Egipten ind vdi Syrien til Tyrum oc Sidonem/ huor de oc regnerede/ ved 650. Aar der effter. Derfaare tillegger Strabo de Phoenicer / at de haffue først ført dēne kundſkab at tælle oc regne met/til en Konſtis form oc *præcepta*.

Der næſt haffue oc de drabeligſte oc viſeſte Mend oc Førſter iblant Philoſophos brugt oc prydet denne

 Konſt/

Konst/icke aleniste vdi en Bestilling
eller Part vdi *Philosophia*: Men
haffue ved Tal oc Proportion/lært
oc fremsæt den gantske *Philosophiam*,
om Gud/om Verdē/om alle Tings
Elementer/om Naturen/om Siæ-
len/om Dyd/oc om alle andre Ting
vdi dette Liff.

Endog at mand aff dette forbe-
neffnde vel kand see dēne fri Konstis
Nødtørfftighed oc Brug/dog haff-
ue wi end da klarere besked her om.
Thi den vise Salomon vdi sin Vis-
doms Bogs xj. Capittel siger/ At
Gud haffuer alting beskicket i Maa-
de/Tal oc Vect. Oc Jsidorus haff-
uer sagt: Tag Tallet fra alle ting/
saa leggis de øde. Disligiste Augu-
stinus end klarligere scriffuer/At in-
gen tør giffue sig til at ville lære/ en-
ten vdi Guds eller Menniskens
Lærdom oc Handel/vden hand før-

re læ-

re lærer vel denne samme Regne-
konst. Derfaare haffue oc de gamle
vise holdet denne Orden oc Skick at
lære Vngdommen met / At de strax
effter de haffde lært noget at læse/ta-
le oc scriffue/oc de nu vilde at de skul-
de bliffue vittige oc forstandige vdi
atskillige oc gode Ting: da haffue de
først holdet dennem til at lære Reg-
nekonst. Det beuisis først met man-
ge trofaste Historie Scribenters
vidnesbyrd. Dernæst kand mand oc
det klarlige forstaa aff Platonis oc
Aristotelis Scriffter. Thi naar de
vilde nogen deris Lærdom merckeli-
ge fremsætte oc forklare met Exem-
pler oc Lignelser/ da haffue de tit oc
mange steds brugt Tal oc Propor-
tion der til / som dennem / der deris
Disciple tilforn haffde lært oc da vi-
ste / oc vaare dennem derfaare diss-
klarere oc forstandeligere.

Der

Derfaare/saa meget som ieg kand acte/siunis mig icke alene denne Konst at vere gantske nødtørfftig/Men end ocsaa frem for alle de andre Konster mest oc vidiste brugelig / Oc bør derfaare at vere vdi største Act oc Ære. Thi at der alle de andre Konster haffue huer sine synderlige Ting som de omgaais met/da haffuer nu denne Konst icke sin Brug oc Handel vdi en synderlige ting eller nogle faa: Men vdstrecker sig til alle Menniskis Liff oc Handel/baade vdi Almindelighed oc Synderlighed/baade vdi de geystlige oc verdslige Ting. Det beuisis icke aff daglig Forfaring alene/men end ocsaa Bøger om denne samme Konst giffue det tilkiende. Thi huad sættis her for mange andre Exempler vdi dennem/end om

Kon-

Contract / Jndkomst oc Vdgifft/ Vect / Maal / Maader / oc andet saadant/ som daglige er vdi brug? Kand mand oc ombære deñe Konst vdi nogen Handel / Huerff / Kiøbmandskab / Krigs rysting oc Tog/ i Berguerck oc Mynteri / vdi Renteri/ Len / Fogedi / Dom / vdi alle Staters regering oc vdi Husholding? Ney ingelunde. Huorfaare at *Plato lib: 7. de Repub: & 5. de legibus*, vilde at en Første oc Herre offuer Land oc Riger / disligeste en Husholdere skulle vere her vdi forfaren. Sig mig nu / huad Embede eller andet verdslig Kald / kand vere denne Konst foruden? Du finder icke end It/ troer ieg vel. Dette kunde ieg vel klarlige nock vdi mange maade beuise / der som enten Tiden det kunde lide / Elle r oc det gior-

dis

dis behoff. Men wi ville heller see hen til den fri bogelige Konster oc Lærdom / huorledis de ved denne Konst fremmis/styrckis oc fuldkommis. Sandelige naar nogen er seen oc wbequem til at forstaa oc begribe andre Lærdomme oc Konster/ oc vil giffue sig til denne Konst. Da bliffue de skarpsinnigere / lærligere bequemmeligere end tilforn. De som oc skulle lære oc vnderuise andre vdi bogelige Konster/oc forklare deris Scribenter: Huor stor Gaffn oc klar Forstand giffuer dene Konstis rette Kundskab? huor stor Arbeid oc Tuilraadighed findis der vdi samme Handel / hos dem som ingen Forstand haffue her vdi? Thi at lige som *Arithmetica* ved sig selff alene foruden andre Konsters hielp/kand begribis oc forstaais: Li-

ge

ge ſaa tuert imod kand ingen aff de andre Konſter/ enten vel eller lætte-lige begribis eller ſiden læris andre igien/foruden denne Konſtis kund-ſkab. Giøre icke Grammatici ved Tallet forſkel paa deris *Caſus in Nominibus*, Oc paa *Perſonas* oc *Coniugationes in verbis.* Poeter tilſammen ſcriffue deris Vers oc Dict effter Proports oc Tal. Saa ſom ocſaa Rhetores deris *Periodos*, Puncter oc Artickle. Dialectici icke alene ef-terfølge Mathematicos vdi mange Stycker/Men end ocſaa tage deris Ord/oc bruge/ ſom *Termini*, *Media*, *extrema*, Som oc ere brugelige vdi *Arithmetica* : Lige ſaa *Schema* eller *Figura* , *Syllogiſmus*, *Epagoge*, *Synthesis*, *Diæreſis*, *Analyſis &c.*

Nu behøffue oc de andre tre *inter Quadriuiales artes*, ſom er *Muſica*,

Geome-

Geometria, oc *Astronomia* til deris Fuldkommelighed / denne fierdis oc førstis synderlige Hielp oc Brug. At ieg nu intet skal acte vdi *Musica, Practica, Tonos, Saltus, Tempora, Modos, Prolationes* oc *Proportiones*. Icke heller vdi *Musica, Poëtica, Consonantias*. Bescriffuis icke *Musicæ Theoricæ* rette grund meste delen ved Tallet? Saa er oc *Geometria* fuldnær stum/ oc visis oc vdpegis alene vden Regne konst/ ved huilcken hun alt maa vdsige oc føre paa Banen sin Verck oc Bestilling. Ingen *Astronomus* kand vel føre til ende sine *hypotheses cœlestium motuum*, foruden *Geometria*. Huorfaare at Plato haffuer sagt: *duas alas, numerorum & figurarum scientiam, additas esse menti humanæ, quæ eam in cœlum subuehant*: Thi her befinder mand denne Konstis Brug syn-

synderlige frem for vdi nogen anden Konst. Huem kand her foruden vide de himelske Corpers laab? Men huad for stor Mørckhed oc Vforstandighed skulde vere vdi alle Ting her paa Jorden / der som mand icke kunde regne Tidens forandring. Maanedernis laab/Aarnis begyndelse oc ende? Huilcket mand altsammen faar at vide aff Stiernernis/Maanens oc Solens gang oc laab.

Her hos saa meget som hører til Dyd oc Fromhed / oc it ærligt Leffnets bescriffuelse oc Regle/da deler end Aristoteles Retfærdigheds hoffuitstycker/efter Arithmetiske oc Geometriske proportion. Der til met/huad som Plato scriffuer om alle naturlige Tings Begyndelse oc Elementer/Om Verden / Politiers

Forandring oc Ende/oc andet mere saare nytteligt: Det er saa forblummet met Tal oc *Proportion*, at ingen haffuer kund eller kand forstaa det/ vden hand haffuer god forstand vdi Regnekonst. Dissimellem vil ieg icke meget her om tale/ at denne Konst synderlige opuecker oc optender oss til at tencke om Gud vor Skabermand/oc hannem at ære oc dyrcke. Oc der hos baade vdi Hedenske oc den hellige Scriffttis Historier at læse/Saa end ocsaa vdi Daniele oc Apocalipsi gioris behoff at vide samme Konst/ om mand skulde haffue der nogen ret forstand vdaff.

Til saadanne store oc wsigelige deñe Konstis Brug oc Gaffn kand mand end ocsaa foruden stor wmage oc kiedsommelighed komme. Efterdi at Vidskab om Tallet/lige som

andre

andre *Noticiæ*, er oss indplantet aff Naturen/Saa at Børn end ocsaa kunde lære denne Konst: Oc er saa lystig at lære/At *Plato lib: 7. de Legibus* vil at hun skal faareholdis Vngdomen/lige som nogen Tidkaart eller læg.

Efftterdi da/denne Konst icke alene haffuer veret altid vdi saa stor Ære oc Act/Men endocsaa er saa nyttig oc nødtørfftig/at wi icke nogen tid/vdi vor gantske Liff kunde hende ombære/oc der til met saa læt oc lystig at begribe: Da ere de vdi Sandhed værd at straffe/som denne Konst ville bery/som hun icke skulde giøris behoff/eller oc at hun skulde vere bequem oc gaffnlig alene Kiøbmend/oc hine surfittig Folck oc Aagerkarle/oc derfor icke ville haffue saadã en skadelig oc for-

actelige Konst vdi deris Scholer. Men tuert imod ere de værdt ald Ære oc Loff/ huilcke der acter denne Konst for en meget ypperlig Guds gaffue/ Oc met Kierlighed til hende/ oc idelig øffuelse der vdi hende handheffuer oc forfremmer/ oc den faareholder Vngdommen til at lære: huilcke alle ieg ocsaa/ næst Gud/ for det ringe/ som ieg her vdi haffuer lært/ oc for den Lyst/ som ieg endnu der til haffuer/ vil nu oc altid/ met all Reuerentz oc goduillig Tienstactigheds forplictelse/ paa det høyeste haffue betacket.

Aff denne min Hu oc Vilie til denne Konst/ haffue mine gode Venner/ Claus Føerd oc Baltzer Kaus/ Borgere oc Bogførere vdi Kiøbenhaffn/ taget Aarsage at begiere aff mig/ at ieg vilde faaretage mig salige An-

ge Anders Tyggesøns Regnebog at offuersee / oc huor behoff giordis oc mueligt vaar/rette oc forbedre: Efterdi det nu flux vaare fornøden hende paa ny at lade prente: Thi at den ieffnlige brugtis her vdi Rigerne/ Oc icke nu vaar flere Exemplar at bekomme. Det haffuer ieg dennem beuilget/oc min Vbequemhed oc Feil her vdi / frem for andre / icke saa meget anseet / som nogle mine kiere Skolemestere/ Professorer vdi Kiøbenhaffns Vniuersitet / deris Raad oc Fortrøstning om hielp oc bistand her vdi: Dernæst forbeneffnde mine Venners Begiering/ oc Redebonhed til at forfremme denne Konst: Oc der offuer at ieg oc kunde tiene mine Metdisciple vdi samme Konst her met / oc øffue mig selff videre her vdi: Men endog for-

neffnde Anders met stor flid haffuer til sammen screffuet sin Bog / oc lempet sine Exempler effter dette Rigis vilkaar / oc hun derfaare haffuer veret saare nyttig / saa at mange Disciple her i Riget ere gantske vel forbedret ved hende / Dog haffuer ieg icke hannem aldelis efterfuld. Men fordi at ieg haffde mange *Arithmeticos*, som forneffnde Anders icke haffuer seet / huilcke dog klarligere haffuer tracteret baade Species oc Regle / end enten de som hand haffuer colligeret aff / eller hand selff haffuer screffuet / da vilde ieg heller dennem efterfølge / at ieg diss forstandeligere kunde sætte alting / Oc haffuer ieg derfaare begynt paa ny altsammen / oc dog brugt aff hans / saa meget som gaffnligt vaar. Effterdi ocsaa at Myn-

Mynten her i Riget nu vaar omsæt / Saa at de Exempler / som Mynten beneffndis vdi / skulde endelige forandris / da haffuer ieg lempet Exemplene effter denne Tids Mynt. Oc her hos haffuer ieg mig beflitet det beste ieg kunde her i effter min effne / at forbedre Species / synderlige vdi *Calculatoria* eller paa Linierne: At sætte Regle til Exemplene / huor det giordis behoff: At ordinere alting effter den beste *Methodum* som ieg haffuer fundet hos de beste *Arithmeticos*, baade paa Latine / Tydske oc Danske Tungemaal / som ieg haffuer haffd oc brugt her til vel mange: Oc at bruge Exempler aff den hellige Scrifft / aff Historier / oc aff *Mathematica* nogle faa / Saa vel som aff Kiøbmandskab oc Husholding / til at lade see denne Konstis vide oc store Nytte oc Brug.

Men huad ieg haffuer vdret her vdi dette mit lille oc ringe Scrifft oc første Grøde / stiller ieg til huer Mands gode oc venlige Dom / bedendis / at huer vil holde mig min forseelse oc feil her vdi til det beste / oc det aff christen Kierlighed / til min oc mine Metdisciplers videre Vnderuisning vdi denne dyrebare Konst / rette oc forbedre.

Efterdi ocsaa / gunstige oc fromme Her Canceler / seduanligt haffuer veret fra Ptolemei Philadelphi tid / som vaar Konge vdi Egipten / ind til nu / hen ved halnittende hundrede Aar forledē / at dedicere oc tilscriffue nogle drabelige oc mercklige Mend / de Scriffter oc Bøger som skulde vdgaa oc bliffue almindelige. Der met icke alene at giffue almindelige tilkiende / saadanne Mends / som

Bøger-

Bøgerne tilscriffuis/ villige Rund-
hed/ til at forfremme bogelige Kon-
ster/ Saa oc der met at opuecke an-
dre aff deris Exempler til lige rede-
bon samme Konstis Elskelighed/
Fordring oc Forsuar / Men end oc-
saa at beuise dennem met deris *De-
dication*/Tacknemmelighed for saa-
dāne oc andre deris Velgierninger:
Oc her hos at bede aff dennem sam-
me deris Scrifftis Forsuar imod
Bespaattere. Derfaare i lige maa-
de/Gunstige oc F: Her Canceler/
tilscriffuer/skencker oc antuorder ieg
vnderdanigste E. E. W. F. denne
min lille oc ringe *Arithmetica*, Oc vil
ieg her met mere met Eders From-
heds Exempel opuecke alle fromme
oc formuendis til at elske oc fordre
bogelige Konster / oc lærde oc from-
me Mend: End ieg kunde vdbrede

Eders Loff for saadanne eders rige
oc redebon Velgierninger / huilcket
ieg dog gierne giorde / der som ieg
kunde/Oc den nu icke vaar nocksom
mange fromme bekiend / baade in-
den oc vden disse Riger. Synder-
lige vil ieg her met icke alene met
denne min ringe Gaffue oc Tegn/
lade see min redebon oc godhiertige
plictig Tacknemmelighed oc Tienst-
actighed mod Eder / for Eders
mangfaaldige oc store Velgiernin-
ger / mig fattige Mand beuist vdi
dette mit Kald oc *Lectorat:* Men end
ocsaa antuorde oc giffue denne min
ringe Regnebog synderlige vnder
Eders Dom/Mening oc Forsuar.
Thi her til hør icke alene Edel oc
naffnkundige Byrd oc Herkomst/
som den almetigste Gud haffuer
Eder rigelige met begaffuet: Men
ocsaa synderlige oc retsindige Gud-
frycs

fryctighed/Dyd oc Fromhed/Lærdom Visdom oc Forstandighed/som Gud Eder haffuer aff sin faderlige Godhed/ved eders flittige oc lang uarende Studering/ høyelige met foræret. Oc E. F. saa gierne oc stedse disse Gaffuer bruger til Guds Ære oc Eders Næstis beste: Huilcket er den rette oc visse Adelskab/saa at ieg maa oc vil dette met den Latinske Poete frilige sige om Eder: *Exaltat virtus, nobilitatq; Genus.* Huorfaare ieg ydmygelige beder/at E. E. W. F. vil tage til tacke denne min ringe Bog oc tacknemmeligheds oc tienstactigheds Vidnesbyrd/ Oc vil ved E. Fromhed oc Lærdom/Visdom oc Forstandighed/lige saa forsuare oc befri hende imod hine vanartige skende giesters wret oc Beklaffning/ som I vide rettelige oc frommelige om saadane Scriffter at dømme.

Yder-

Ydermere vil ieg met all hørsomhed oc tienstactighed haffue E. F. ombedet / at denne min Mening / Dom oc Forhaabning om E. F. maa Eder vel befalde / Oc at denne min *Dedication* / som kommer aff it enfaaldigt oc villigt Hierte mod E. F. maa antagis oc forstaais aff Eder venlige oc met det beste: Oc I ville vbesuerlige tilstede / at ieg vnder E. F. Naffn oc Authoritet maa komme denne min ringe Bog vdi Kundskab oc Gunst / hos denne Ædle Konstis Venner / Discipler oc Patroner.

Den almectigste euige Gud beuare E. E. W Fromhed / oc styrcke alle E. Raad / Bestillinge oc Gierninger / til sit hellige Naffns Ære / mange Danmarckis indbyggere til glæde oc gaffn oc Eder selff

til

til en god Samuittighed / Huilcken euige Gud ieg vil nu oc altid haffue E. E. W. F. til ald Liffs oc Siels velfærd euindelige befalet. Screffuet vdi Odense / den 4. dag Aprilis. Aar effter Christi vor Frelseris Fødsel / 1576.

E. E. W. F.

Ydmyge Tienere

Hans Lang Lector vdi Odense.

Skøne Regle om Lærdom

oc øffuelſe/ for huad Sager mand ſkal lære/ aff huem mand ſkal lære/ Oc huor lenge mand ſkal lære/ oc huad flitig øffuelſe vdi oc effter lære/ huad den giffuer/ oc huor til wi ſkulle lære/ aff den fromme oc lærde Mands Her Jacob Henrichſøns Sogne Preſt til Sanct Hans vdi Odenſe/ danſke Rim oc Vdleggelſe paa Catonis Diſticha/ Vddragne oc or- dentlig tilſammen ſætte.

LAd dig vnderuiſe oc lære vel/
At du kant vide at leffue met ſkel.
Det Liff monne ligiſte Døden vere/
Som ey haffuer Dyd/ ey Tuct ey Lære.
Det er ſtor Ære at vide noget gaat/
At bliffue it Æſel er Spee oc Spaat.
Konſt er icke for Tung at bære/
Hun føder hun klæder dē hende vil lære.
Saa ſnart monne Lycken fra Menniſ-
ken vige/ (ſuige.
Men Konſt pleyer aldrig ſin Meſter at
Lad dig met flid vnderuiſe oc lære/
Aff den ſom ſelff forſtandig monne vere.
Dog du haffuer lært met flid din bog/
Oc actis aff huer Mand vijs oc klog:
Dig videre at fremme leg der paa vind/
Ey mere at nemme haff aldrig det ſind.

Acte

Acte ey for Spaat ey for Vanære/
Hues du icke kant at ville det lære.
Du skalt ret aldrig det forsømme/
At lade dig altid i Lærdom fremme.
Haffuer du nogẽ Konst lært mesterlig/
Du skalt dog bruge hende flitelig.
Fast vijs oc klog monne den vel bliffue/
Som sig vil øffue men hand er i liffue.
Der kom̃er aff øffuelse en god forstand/
Saa hielper oc Konstẽ en duelig Haand.
Lær andre igien alt huad du vedst/
Saa fremmis Konster allermest.

H. L.

Doctoris Pauli Eberi / Superattendentis vdi Witenberg

Første Lærdom til Salighed / oc er en Sum paa alle Catechismi parter.

LEff ret/ Tro fast/ Bed Gud met flid
Din Daab betenck/ CHRIsti Nader brug tidt.

Anden Lærdom/til it christeligt Leffnet.

TRo at vere / ey Lyffue / Ey føre huer Snack /
Holde Henderne rene / Giffuer Yndist oc Tack. H. L.

Til den Chriſtne Læſere.

JEg beder du ey dette ringe forſmaar/
Her effter it bedre naar ieg formaar.
Du vilt min Feil oc wrct rette/
Baade tack oc tienſte ieg vil dig iette.
At kunde Feile er Menniſkeligt/
Men Feil at rette er Chriſteligt.

En almindelig Arithmetiſke Regel.

SCriff/ leg/ grib oc tæl ret met flid/
Saa kommer dit Facit ret altid.

Den

DEN ædle oc fri Kaanst/at telle oc regne/ som mand paa latine kalder Arithmetica, skifftis først vdi tuende parter. Den første kaldis Arithmetica Theorica, oc aleniste acter oc begrunder it eller flere Tals natur / vilkaar oc eylighed vdi sig selff/oc imod andre/oc icke fører Tallet til nogen ting at regne. Den anden Part kaldis Arithmetica Practica, huilcken der lærer nogle visse Maader oc Regle / at mand kand suare til allehaande Spørsmaal / om Tal oc Regenskaff/oc dennem ret vdrede oc absoluere.

Arithmetica Practica, er befattet vdi disse tre: Vdi denne almindige Regnekaanst / vdi Astronomica oc vdi Cossica, huilcken wi kalde Algebram.

Arithmetica eller Logistica Astronomica handlis aleniste ved dette Tal/ 60. det er Trysindstiue / oc de andre Tal/ som vnder dette ere: Huilcken der tracterer oc handler om alle

 hele

hele oc brødne Tal vdi Himmelskaanst oc Cosmographia, det er / Verdens beskriffuelse : Huilcket Tals Parter oc Dele / mand kalder Fractiones Physicas, det er / naturlige Brøcke : Der met at skilie dennem fra saadant Brud / som vdi den almindelige Regnekaanst kand indfalde.

Cosʃica Arithmetica er en viss / kaart oc lært maade / at regne ved Geometriscke progreʃsion alle tunge Exempel / oc brugis alene hos de forfarne oc lærde.

Om disse to sidste vil ieg icke her meer tale / men aleniste om den almindelige / som skeer vdi tuende maade : Enten met Siphre / eller met Penninge paa Linierne.

Den første kalder mand paa latine Elementalem Arithmeticam : Fordi hun befatter visse Parter oc Regle / som skeer ved ti Figurer / baade vdi helt oc brødet tal : Saare nyttig vdi vor gantske Handel / synderlige vdi kaanstige Regenskab / oc til at lære grundelige Astronomiam oc Geometriam.

Den

Den sidste kalde de Latinske Calcula-
toriam: Thi hun er en behendig kaanst
oc maade at regne paa Linierne oc vdi
Rommene / met Penninge eller met
Scriff: Indeholdendis almindelige Lar-
domme oc Regle / huilcke ere saare nytti-
ge oc mest brugelige / vdi Contract oc
Husregenskab / vdi Kiøb oc Sal oc at-
skillige Handel / at offueruepe Integt oc
Vdgifft / Oc vdi anden Verdslig han-
del / som icke saa lættelige met Sipher
kand vdregnis. Huorfaare hun oc aff
den høylærde Arithmetico Michaele
Stifelio vdi sin Tydske Coss, kaldis en
Husregnekaanst.

Huer aff disse / enten den met Siphre/
eller den met Regnepeñinge regnis / ple-
yer almindelige at haffue visse former oc
maader at regne met / som mand heldst
neffner met dette latinske ord / Species:
oc ere disse: Numeratio eller at telle / Ad-
ditio eller at summere / Subtractio eller
at fra tage / Multiplicatio eller at mang-
faaldig giøre / Diuisio eller at dele / Pro-
gressio, oc Radicum extractio. Disse siu
Parter eller Species deris brug læris ret-

 teli-

telige vdi nogle visse Regle / som ere: Regula de Tri, eller den Gylden Regel/ Regula de Tri Conuersa, Regula de Tri dubelt/Regula Societatis eller om Madskaberi / Regula Alligationis, Regula Falsi, oc andre flere / som dog kunde vdi disse forneffnde besluttis.

Disse Species oc Regle handlis baade vdi helt oc brødet Tal/huert for sig/oc vndertiden vdi dennem baade. Huorfaare ieg vil saa tractere oc skiffte denne Arithmeticam, at ieg vdi den første Bog / først vil lære om det hele Tal / huorledis det haffuer sig vdi huer Part eller Species paa Linierne oc met Siphre: Oc dernæst om brødet Tal met Sipher alene. Oc her hos alligeuel visse Regulam de Tri, til de fire Parters almindeligste brug.

Vdi den anden Bog vil ieg visse forneffnde Regle / Oc dennem met nyttige Exempler forklare / tilsammen dragne aff atskillige Regnemestere oc mest aff salige Anders Tyggesøns Regnebog/ efterdi at hun er ordineret besynderlige til dette Rigis Maader oc Vecter / paa allehaan-

lehaande Vare oc Kiøbmands handel: Der hos ocsaa største Parten paa Mynten: Oc denne samme Bog endnu vdi Regnescholer her vdi Riget mangesteds er mest brugelig.

Om den første Species / Om Numeration eller at telle.

DEnne første Species / som kaldis paa latine Numeratio, paa Danske at Telle / er it almindeligt Redskaff / nødtørfftigt til alt Regenskaff / oc it Fundament til alle Species oc Regle: Oc lærer dig at kiende / neffne eller vdtelle it Tal / screffuet eller tegnet paa Linierne / Oc rettelige at tegne met sine Figurer / eller paa Linierne / It Tal / som dig kand giffuis oc faare komme.

Vdi Numeration, som skeer ved Figurer bør dig at acte disse try stycker: Først at kiende Figurerne: Dernæst de-

ris værd oc merckelse / som du lærer aff deris orden oc atskillige stæder / som de sættis oc brugis paa : For det tredie/ huorledis du skalt neffne oc vdsige it Tal som er screffuet / eller oc scriffue det/naar det neffnis for dig.

I. Merck at der ere tuende slags Figurer / som wi meste delen her vdi Riget oc andersteds bruge : De første ere nogle latinske eller danske Bogstaffue eller Figurer : De andre kalder mand Sipher.

De latinske Bogstaffue eller Figurer ere siu : I. V. X. L. C. D. M. Men Sipher Figurer ere Ti/som mand saa scriffuer : 1.2.3.4.5.6.7.8.9.0. Oc ere de som Saracener oc Phœnices altid haffue brugt / at scriffue deris Tal met. Men for deris behendighed oc ringe wmage at tegne dem met / ere de vedtagne/oc brugis nu almindelige fuldnær offuer den gantske Christenhed.

De latinske Figurer bemercke saa : I. giør it : V. fem : X. Ti : L. halfftrediesindstiue : C. giør hundret : D. femhundret eller it halfftusind : M. bemer-

cker

ecker it Tusend. De andre Tal / som i-
mellem disse ere / eller oc dennem offuer-
gaa / kunde lættelige forstaais i saa
maade.

Der ere fire Orden vdi disse Tal:
Den første er fra it oc til Ti/ oc scriffuis
oc merckis saa:

I. II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. IX. X.
It/tu/try/fire/fem/sex/siu/ote/ni/ ti.

Met smaa Bogstaffue eller current saa-
ledis: j/ ij/ iij/ iiij/ v/ vj/ vij/ viij/ ix/x.

Det andet Orden er fra Ti oc til hun-
dret/oc opstiger altid ved Ti saaledis.

X.	Ti.
XX.	Tiue.
XXX.	Tredue.
XL.	Fyretiue.
L.	Halfftrediesindstiue.
LX.	Trysindstiue.
LXX.	Halffierdesindstiue.
LXXX.	Firesindstiue.
XC.	Halffemtesindstiue.
C.	Hundret.

Der som noget Tal vnder Ti/ leg-
gis til nogen aff disse / da scriffuis de oc

mercke / som sagd er i den første Orden. XI. XXII. XXXIII. XLIIII. LV. LXVI. LXXVII. LXXXVIII. XCIX. eller oc andre Tal / lige effter saadan en maade.

Det tredie Orden er fra Hundret oc til Tusind/oc opgaar ved Hundret/saaledis. C. CC. CCC. CCCC. D. DC. DCC. DCCC. DCCCC. M.

Eller ocsaa vdi Current.

c	c	c	c	c	c	c	c	c	m.
j.	ij.	iij.	iiij.	v.	vj.	vij.	viij.	ix.	j.
Je hundret.	Tu hundret.	Try hundret.	Fire hundret.	Fem hundret.	Sex hundret.	Siu hundret.	Ote hundret.	Ni hundret.	Je tusind.

Kommer noget mindre Tal end hundret/som skal scriffuis til nogen aff disse/ da laanis det aff de andre to Orden / oc scriffuis oc mercker / som tilforne. CXIII. CCXXI. CCCXXXV. CCCCXLII. DLVI. DCIX. etc.

Det

Det fierde Orden er fremdelis ind-
til Tusind maal tusind / oc scriffuis alle
Tal her imellem ved deris Figurer / som
nu lært er / oc it stort M. eller it lidet m.
offuen faare : Saa.

M	M	M	M	M	M	M	M.
I.	V.	X.	L.	C.	CCXXIIII.	DLXV.	M.

Eller saa.

m	m	m	m	m	m	m	m.
j.	v.	x.	l.	c.	ccxxiiij.	dlxv.	m.
Jt tusind.	Fem tusind.	Ti tusind.	Halfftrediesindstiue tusind.	Hundret maal tusind.	En hundret maal fire oc tiue tusind.	Femhundret maal oc fem oc tryssindstiue tusind.	Tusindmaal tusind.

Oc saaledis met andre Tal / tagen-
dis Bogstaffuerne effter som Tallet er li-
det eller stort.

For Tusindmaal tusind tusind scriff-
MM. mm.
uis saa M, eller j. oc flere M, om behoff
giøris / effter som it større Tusinde aff
ringere Tusinde formeris oc tilhaabe
sættis.

Her seer du at disse Figurer / som rin-
gere ere / naar nøgen aff dennem sættis
mod den høyre side eller Haand / til en
eller flere Figurer / som større ere / at de
ringere da forøge samme størris merckel-
se / saa meget som de ringere Figurer be-
mercke vdi sig selff naar de sættis for sig
alene.

Men naar somme aff disse ringe Fi-
gurer sættis til somme aff de større Fi-
gurer / mod den venstre side eller Haand
da mercke de ringe intet / men tage fra
samme store Figuris værd saa meget / som
hun før hos den høyre Haand lagde hen-
de til. Saa naar I. sættis faare X. tager
hun it fra X. oc giøre de da Ni. Lige saa
X. sat faare L. eller C. tager Ti fra den-
nem: Saa som / L. halfftrediesindstiue.
XL. fyrretiue: C. hundret. XC. half-
femtesindstiue. Dog haffuer det sig
icke

icke saa met alle Figurer. Thi at naar du vilt sætte it for V. da bemercker det icke fire. Saa scriffuis da disse forneffnde Bogstaffue / sættis oc neffnis som nu sagt er : Huilcke ieg vdi Tal saa vijt haffuer vdstreckt effter deris bemerckelse. Fordi mand bruger dennem altid almindelige her vdi Riget i Regenskabs Bøger oc Register.

Om Sipher.

Siphre naar de huer for sig scriffuis / bemercke de.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	0.
It.	Tu.	Try.	Fire.	Fem.	Sex.	Siu.	Otte.	Ni.	Intet eller nulla.

De første Ni Figurer kalder mand paa latine Significatiuas, merckelig eller merckendis Figurer / Thi huer mercker saa som hos er Tegnet. Den tiende kaldis Siphra / Nulla eller Figura Nihili : Thi at hun alene eller naar hun er sæt sidst vdi Tal = let mod den Venstre Haand / bemer=

mercker intet / Men naar hun sættis til nogẽ aff de Ni Figurer imod den høyre Haand / da kommer hun den samme til at giøre saa mange Ti / som hun for sig alene tilforne merckte it / saa:

10.	20.	30.	40.	50.	60.	70.	80.	90.
Ti.	Tiue.	Tredue.	Fyrretiue.	Halfftrediesindstiue.	Trysindstiue.	Halffierdesindstiue.	Firesindstiue.	Halffemtesindstiue.

Merck her oc / at huer aff de Ni Figurer kaldis Digitus, paa Danske en Finger. Men der som nogen aff dem haffuer it eller flere o / det er / Nulla hos sig / da kaldis saadant it Tal Articulus, det er / it Lædemod: som 10. 20. 30. etc. Oc alle andre Tal / som beslutte i sig lige ti / huercken mere eller mindre. Her forstaaes oc X. L. C. M. oc deris lige. Men der sõ tuende eller flere digiti sættis tilhaabe / da kaldis det tal / Numerus Compositus,

det

det er paa Danske/ it sammen sæt Tal/ som er / 12. 13. 14. 21. 22. 34. 35. etc. At vide disse naffn giøris behoff vdi sit sted i Multiplication, som du her effter skalt befinde.

Vilt du rettelige vide saadanne oc andre større Tals rette værd oc merckelse / da skalt du acte vel deris atskillige merckelse effter deris sted / som de staa paa. Thi at stedet haffuer sin merckelse for sig selff / huilcken det tillegger den Figure/ som der vdi sættis / saa at baade den merckelse som Figuren haffuer/ oc den som stedet haffuer tilleggis hinanden/ oc aff disse to bliffuer en merckelse.

Stedernis vilkaar oc merckelse acte wi vdi tuende maade: Først naar wi ville vide it Tals værd / da regne wi stedene fra de høyre Haand imod den venstre: Men naar wi skulle samme Tal neffne oc vdsige / skulle wi begynde fra den venstre oc imod den høyre Haand.

Mand pleyer her at acte synderlige fire steder / aff huilcke den fierde oc sidste imod den venstre Haand actis oc regnis altid to gange : Thi vdi store Tal/ som haffue

haffue flere Figurer end fire / da seer det fierde sted baade til de faaregaaendis oc til de efterfølgendis stader oc Figurer.

Det sted mod den Høyre Haand / er det første sted: Huilcken Figure / som der staar / betyder icke meer end som hun giør vdi sig selff. Den Figure / som staar vdi det andet sted / giør Ti gang saa meget / som hun bemercker vdi sig selff. Den Figure vdi det tredie sted betyder hundrede / vdi det fierde sted tusinde: Saa at du seer at huer sted offuergaar det andet Ti gange / huilcket altid skeer vdi sammensætte Tal smaa oc store.

Aars Tallet fra Jesu Christi Fødsel / scriffuis saa 1575. Der som denne Figure 5. staar / er den Høyre Haand Oc det første sted: Der som denne 1. staar / er den Venstre Haand / oc det sidste sted. Den første Figure giør saa mange gange it / som hun giør naar hun staar for sig alene / oc giør fem. Den anden som er 7. giør saa mange gange Ti / som hun bemercker it / naar hun er alene

alene/det er/siu gange Ti eller halffierdesindstiue. Den tredie / som er 5. saa mange hundret / som hun bemercker it for sig alene/oc giør femhundrede. Oc den fierde som er it/ saa mange Tusind/ som hun for sig alene bemercker / det er/ it Tusind. Saa kand du fremsige dette Tal tilhaabe: It Tusind/femhundret/ fem oc halffierdesindstiue.

Item kom Engeland/ som haffde veret vnder Danmarck 120. it hundret oc tiue Aar / fra Danmarckis Krone / i Dronning Estrids tid / Anno Domini 1063. det er: Tusind try oc Trysindstiue Aar effter Christi fødsel. Vdi slige oc andre Tal giør den første Figure saa mange it / den anden saa mange ti / den tredie saa mange hundret/den fierde saa mange tusind/som huer giorde it/der som hun stod alene. Oc disse ere de fire første steders ieffnlige oc enfaaldige Vilkaar.

Men effterdi it Tal (som kand foruden ende forøgis) offte offuergaar disse fire steder / da repeteris oc igientagis disse fire stæder / oc henger dog sammen met de første / saa at det fierde

sted

sted bliffuer / som sagd er / de forgaa=
endis oc efftersølgendis Figurer tilfel=
lis.

Vilt du da vdtelle eller vdsige flere Siphre end fire: Da sæt oc tegne den fierde Figure met en Pricke / den samme Pricke mercker Tusind. Begynt siden fremdelis at Telle / fra den som Pricken offuen faare staar / saa at du regner samme Siphre eller Figure / for den første Figure oc Sted / ocsaa fremdelis indtil du kommer til den fierde Figure oc Sted. Set i lige maade en Pricke offuen faare samme Siphre. Begynt paa denne (om flere Figurer forhaanden ere) atter at Regne den fierde der fra oc met en Punct. Oc i lige maade frem at / om behoff giøris / saa at imellem huer i to Figurer / som haffue offuer sig Pricker / bliffuer altid to Figurer / som icke haffue Pricker offuer sig.

Exem=

Exempel.

Figurernis Orden oc Sted.

Den Venstre Side eller haand.	Den iij.	Den ij.	Den iiij. oc j.	Den iij.	Den ij.	Den iiij. oc j.	Den iij.	Den ij.	Den iiij. oc j.	Den iij.	Den ij.	Den j.	Den Høyre Side eller haand.
	7	8	9	2	3	4	5	6	7	8	9	1	
	Hundret.	Ti.	Tusind / It.	Hudret.	Ti.	Tusind / It.	Hundret.	Ti.	Tusind / It.	Hundret.	Ti.	It.	

Her seer du at huer stæd fra den høyre Haand offuergaar hin anden Ti gange / oc at io huer fierde sted Prickis offuen til. Oc saa skalt du Punctere alle Tal som offuergaa fire / som behoff giøris / vden huilcken Punctation oc affdelelse / du icke kand lættelige vdneffne store Tal.

Vilt du nu vide summen offuer alt paa samme forneffnde Siphre / eller paa alle andre Tal: Da skalt du altid begynde at

de at vdneffne eller telle fra den Venstre Haand oc mod den Høyre met saadan beskeed som her efterfølger.

Først skalt du neffne oc vdsige tilhaabe oc paa en gang de Siphre / som staa faare oc vnder huer Pricke/ effter som tilforn er sagt / ved it / ti/ hundret: At du neffner hundrede først/ Dernæst den Figure / som staar vnder Pricken / oc den som imellem er / oc næst faare Pricken / skalt du neffne sidst. Oc naar du dette neffner/ skalt du der hos neffne saa mange gange dette ord/ Tusind/ som Prickerne ere/ baade den som er offuen faare dit Tal / som du nu vdneffnde / oc siden de andre som er faar hende fra begyndelsen. Men hos den Pricke / som er næst faar den sidste imod den Høryе Haand/ skalt du altid neffne dette ord/ Tusind Maal/ eller Tusind Gange.

Dernæst skalt du vdi lige maade neffne den anden Prickis Figure eller Sielskab / ocsaa met sin Pricke / oc de faaregaaendis indtil første. Lige saa den tredie Punctis Sielskab: Oc saa fremdelis indtil det er aff giort.

Her

Her pleyer mand almindelige / at skilie de tre Figurer at / som ere vnder oc imellem / huer i to Pricker / oc altid vdsige dem / som giør hundret / ved sig selff: Oc den som er vnder pricken oc næst faare hende / tilhaabe. Men det er bedre at neffne dem alle tre tilsammen: Effter som ieg finder nogle latinske Arithmeticos, som den gamle oc herligste Maade at Telle / altid acte oc bruge: Oc der til met somme aff de ny Tydske berømbte Regnemestere / alle tre til lige at vdsige: Paa det / at dette Ord / Tusinde / skulde icke tire / end som behoff giøris / neffnis oc brugis: Oc saa bliffue der da / saadant it vicium oc last / som paa latine kaldis Tautologia, som maa vel kaldis paa Dantske / en Kuckuck Sang. Men dog maa det vere frit huer mand at bruge / huilcken maade hand vil.

Saa skalt du da dette Tal: 7992345678891. Effter sine Puncter saa ret vdsige: Siu hundrede / Ni oc halffemtesinds tiue tusind maal

tusind tusind : Tu hundret / fire oc tre-
due tusind maal tusind: Femhundret siu
oc trysindstiue tusind : Ote hundret it oc
halffemtesindstiue.

Eller ocsaa Siuhundret tusind / tu-
sind gange tusind/Ni oc halffemtesinds-
tiue tusind / tusind gange tusind / Tu
hundret tusind gange tusind/Fire oc tre-
due tusind gange tusind / Femhundret
tusind/ Siu oc trysindstiue tusind/Ote
hundret/ it oc halffemtesindstiue.

Her seer du at vdi den vanlig oc sid-
ste maade at vdsige Tallene met/brugis
dette Ord/ Tusinde, tolff gange. Men
vdi den første maade alene sex gange:
Vdi huilcken ieg haffuer dog ret vdtalt
oc fremført det Tals merckelse/ met kor-
tere ord.

Vdi Xerxis den Kongis aff Persi-
en Krigs Her/vaare 5283220. Men-
niske. Vilt du dennem vdsige/da Punc-
tere disse Figurer / som før er sagt/ oc sig
saa. Fem tusind maal tusind / tu hun-
dret/ try oc firesindstiue tusind/ tu hun-
dret

dret oc tiue: Det samme scriffuis saa met
MM. M.
latinske Figurer: V. CCLXXXIII.
CCXX.

Alexandri Magni aarlige indkumst
M.
var 300000. eller CCC. Talent / det
er / Tryhundret tusind Talent / det er /
MM.
180000000. eller / CLXXX. It hun-
dret oc firesindstiue tusind maal tusind
Kroner.

Naar du vilt scriffue it Tal / som dig
tilsigis / da maa du begynde fra den Ven-
stre Haand / fra huilcken det oc fremsi-
gis / Saa / at huad først neffnis / at det
oc scriffuis først. Acte vel huor mange
Hundret / Ti / oc It der neffnis: Dennem
scriff huer vdi sit sted / som føre er lært.
Men naar der er vdi samme Tal / intet
vnder Ti / Itē ingen Ti / ingen Hundret /
ingen Tusind: Da sæt eller scriff i huer
deris sted / it o. Huilcket samme vdi sig
selff bemercker intet / men kommer dog
de andre til at mercke / oc formerer Tal-
let / som før er sagt om samme o. Vdi

lige maade kand du oc giøre met Ti tu-
sinde/met Hundret tusind/ met Tusind
maal tusinde/oc saa alt frem at/som dis-
se efftersceffne Figurer vduise.

Hundret Tusind tusind.	Ti Tusind tusind.	Tusind tusind.	Hundret Tusind.	Ti tusind.	Tusind.	Hundret.	Ti.	It.
								1
							1	●
						1	0	3
					2	0	7	4
				3	0	5	9	5
			4	0	8	7	4	6
		5	0	6	3	8	3	7
	6	0	5	9	2	3	8	8
7	0	9	6	1	6	2	5	9

Men naar du hører huer-cken en Digi-tus, eller Ti neffnis / men alene Hundret da scriff du o. effter samme hundret: Naar der neffnis Tu-sinde alene / oc er ingen Hun-dret/ingen Ti/ ingen vnder Ti/ der hos: Da scriff iij o/ hos de Tusin-de som neffnis. Saa fire o. naar Tusinde eller nogen der vnder icke neffnis. In Summa saa mange ste-

der

der/som icke neffnis effter deris værd/der scriff strax saa mange o.

Naar mand vil fremsige it stort Tal/ da pleyer mand først det at Punctere / oc saa neffne først de Figurer / som er vnder oc for den første Punct / oc der hos it Tusind for huer Pricke. Dernæst de Figurer der hører til den anden Pricke / ocsaa met saa mange Tusinde / som der er Pricker/ regnendis altid den Pricke som staar ret offuen faare / oc de som efterfølge mod enden / tilhaabe / lige som tilforn er sagt : Derfaare acte vel vdi store Tal/ at du scriffuer først Hundret / Ti / eller It / saa mange som der neffnis / huer vdi sit sted : Oc offuer det sted / som mand Regner for It / scriff en Pricke / For det første Tusind hand neffner : Oc saa mange Tusinde som siden neffnis / saa mange Pricker skalt du scriffue mod den Høyre Haand / Dog saa meget rom imellem huer i to/ at der kand vel scriffuis en Figure vnder huer Pricke / oc to imellem den sam-

me oc den faaregaaendis eller efterfølgendis : Oc ere saa alle Pricker screffne den første gang. Dernæst acte huor mange Tusinde hand neffner anden gang / saa mange Pricker Tel fra den Høyre Haand mod den Venstre / oc for oc vnder den sidste scriff It / Ti / Hundret / effter som dig sigis faare / huer vdi sit sted. Oc lige saa met saa mange som dig neffnis faare. Men der som det hender vndertiden / at enten It / Ti / Hundret / eller Tusinde oc der offuer / icke neffnis mit vdi Tallet / enten it sted eller flere / eller oc vdi enden / da skalt du scriffue for dennem saa mange Siphre / som føre er lært.

Exempel.

Fra Christi Fødsel indtil Jule dag vdi dette Aar / 1573. Da er der forløben tretten tusind gange Tusind / siu hundret it oc halffierdesindstiue Tusind / try hundret ote oc trysindstiue Timer. Effter som mand almindelige pleyer at regne / 365. Dage oc 6.

Ti-

Timer / for it Aars tid. Her neffnis først / tretten tusind gange Tusind. Scriff derfaare først 13. Oc offuer dette 3. sæt en Pricke for det første Tusind. Oc for det andet Tusind / scriff heden bedre effter som sagt er / end en Pricke / oc kommer det da første gang saa at staa / 13.

Naar hand neffner nu siu hundret it oc halffierdesindstiue tusind / da sæt det vnder den sidste Pricke / oc kommer saa / 13781. Nu er tilbage / try hundret / otte oc trysindstiue: Effterdi der neffnis ingen tusind hos dennem / da scriff dennem allersidst mod den Høyre Haand / Oc kommer saa at staa 13781368. Lige saa giør oc ved alle andre Tal.

Men det skeer tit / at it Tal wordentlig fremsigis icke ved it / ti / hundret / tusind: Da skalt du ret ordinere det ved sine Ti / hundrede oc tusinde / Oc det saa scriffue met forneffnde maade. Elleffue tusind / elleffue hundrede / oc elleffue. Dennem ordinere saa / tolfftusind / it hundret oc elleffue: Scriff dem saa /

 12111.

1211. Item Nitten hundrede er 1900. It tusind/ni hundrede. Itẽ siu oc halffierdesindstiue hundrede/siu oc halffierdesinds tiue/saa: 7777. Det er/siu Tusinde/siu hundrede/siu oc halffierdesindstiue. Itẽ fire oc siusindstiue Tusind ordinerer ieg saa: For de siusindstiue/sætter ieg fiorten gang Ti/det er/hundret oc fyrretiue/ oc legger der til fire/kõmer saa at staa/144. Her sætter ieg iij o faare. Oc scriffuis oc neffnis/144000/It hundret/fire oc fyrretiue tusinde. Itẽ Ti gange sextensindstiue hundrede Tusind: Ordinere det saa/ sextensindstiue/ ere to oc treduc gange ti/ det er tryhundret oc tiue. 320. sæt her først til it o saa. 3200. Oc er nu Ti gange sextensindstiue. Sæt nu her faare fem o for de hundret tusinde / oc kõmer saa at staa/ 320000000. Her seer du at mand det tal/ som neffnis faare disse ord/Sindstiue/ tagis to gange som for siu / fiorten / for sexten/ to oc tredue/huilcket du skalt altid/ i faadanne Tal acte. Item/ tolfftusinde/ tolffhundrede/tolffsindstiue oc tolff. Ordinere det først saa 12000. Dernæst tolffhundrede saa/ 1200. Tolffsindstiue saa/

240.

240 oc 12. Leg alle dennem tilsammen/ sô du her effter skalt faa at lære/ i den næ=ste Species Addition, da faar du 13452.

Du skalt oc mercke at de Romere/ Gre=cker/ oc andre Nationer pleyer tit at vdsi=ge store Tal met nogle synderlige Ord. Saa pleyer mand at sige for hundret tu=sind Daler en ♄ Guld. Lige saa mene oc somme/ at de Romere brugte dette ord Ses=tertiũ, for 100000. Item for Tusind tu=sinde bruge Barbari, dette Ord/ Million: Som 10 eller 20. Millioner, for Ti eller tiue tusind maal tusind. Item de Grecker for 10000. dette ord Myrias, oc andre flere saadañe ord/ huilcke du en part her effter aff Exempler i Reglene/ skalt faa at vide.

Om *Numeration* paa Linierne.

Først skalt du acte/ at mand her bru=ger Leggepenninge eller Regnepennin=ge / eller nogle smaa strige for Siphre: Oc Linierne for stedene. Derfaare drag paa it bord / fiel / klade / eller oc anden=steds/ nogle rette Linier/ fra den Venstre haand oc til den høyre/ lige langt fra hin anden/ dog saa vit at der kand vel ligge en

Pen=

Penning paa huer Linie/ oc en imellem. Drag saadanne sex eller siu / saa mange som behoff giøris : Den vnderste kaldis den første Linie / Den øffuerste kaldis den sidste. Dernæst drag oc nogle rette strige tuert offuer disse/ offuen fra oc ned at / saa vijt fra hin anden/ at der kand fem Penninge vel faa rom paa huer aff de første Linier / imellem huer i to tuerstrige. Oc disse drag/en/ to/ tre/ eller oc flere / effter som du haffuer atskillige mynt/Maader eller Veet at handle met. Eller oc sæt it o for huer aff de første strige/ offuer hin anden : Men for tuer strigene sæt atter ny Raader met o. Dog saa vijt imellem huert o / oc huer Rad/ som tilforne imellem Linierne eller strigene.

Den plads imellem huer aff disse tuerstrige / kalder mand paa Danske Regnebenck/den næste mod den Venstre Haand / den første : Oc den næste mod den Høyre Haand/den sidste/ som Tallet vduiser. I. II. etc.

Men den plads/ der er vnder oc offuen/ eller imellem de første oc rette Linier/kalder mand Rom. Det som er vnder

der den vnderste Linie / er det første Rom : Det som er offuen den høyeste Linie/ det sidste Rom : De som her imellem ere/ huer effter deris Orden. Saa som disse Bogstaffue vduise. a / b / c / d/ etc.

Regnebenck.

Den		I.	II.	III.	IIII.
	i				
H		Det andet			
	h				
G		✱ Det 4 og det 1 ✱			
	g				
F		Det 3			
	f				
E		Det 2			
	e				
D		✱ Det fierde oc dat 1 ✱			
	d				
C		Det tredie sted			
	c				
B		Det andet sted			
	b				
A		Det førsté sted			
	a rom				

Regne-

Den	I.	II.	III.	IIII.
G	+	h	+	+
F	o	g	o	o
E	o	f	o	o
D	+	e	+	+
C	o	d	o	o
B	o	c	o	o
A linie	o	b	o	o
		a Rom		

Naar du saa haffuer beredt din Regnefiel eller Regnebret/oc saa kiender Rom̃ene/Linierne oc Regnebenckene : Oc du vilt vdsige it Tal/ som er lagt paa Linierne/eller oc selff legge oc tegne huadsomheldst tal met Peñinge eller smaa scrifft/ da skalt du acte disse tre ting synderlige :
I. Først at kiende huorledis de 10. Siphre
eller Figurer / tegnis paa Linierne met
II. Penninge. Dernæst deris steder : Oc det
III. tredie/ huorledis du skalt vdsige dennem.

De Ti Siphre tegnis saa paa Linierne/at 1. tegnis met en Penning paa den nederste Linie : 2. ved to Penniñge/3. ved tre Penninge/4. ved fire Penninge/ alt

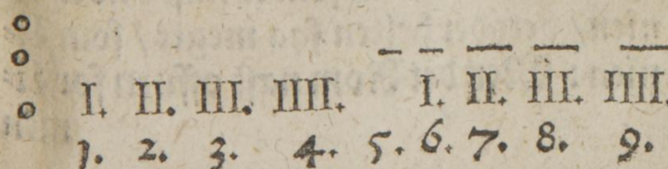
paa

paa den første linie. 5. tegnis ved en Penninge i det andet Rom. 6. ved to Penninge/en i det samme Rom/oc en paa Linien neden faare. 7. ved tre Penninge/en i det samme Rom / oc to paa Linien næst vnder. 8. ved fire Peñinge/en i forneffnde Rom/ oc tre der vnder paa Linien. 9. met fem Penninge/ en i Rommet / oc fire der vnder paa Linien. Men Siphre eller Nulla / tegnis icke met nogen Penninge/ men de sted som hun regnis paa/ haffuer ingen Penning i sig. Saa/

Eller oc saa.

II. Huer parti aff disse Penninge/ naar de leggis paa den første Linie/ da bemercke de som sagt er alt vnder Ti. Men naar de leggis paa de andre Linier / da tilleggis dennem / til denne deris første merckelse / ocsaa Stedens eller Liniens merckelse / lige som tilfaarne vdi Siphrene.

Stederne skalt du telle oc afftegne / lige som du giorde tilfaarne vdi Siphrene/ oc begynde neden paa op at / it / ti/ hundret tusind : Her sæt it Kaarss/ Begynt her paa denne samme Kaarssens Linie/ oc tel atter op at/ It/ Ti/ Hundret/ Tusind / der sæt end it Kaarss : Oc saa frembedre/ sættendis altid it Kaarss/ som du sætte Pricker tilfaarne vdi Siphrene. Thi at Kaarsset bemercker her / lige saa meget som Pricken dære.

Stedernis værd oc merckelse staar i disse tuende Regle. Den I. Huer Linie næst offuen faare / betyder ti gange saa meget / som den dernæst vnder hinde er. Den II. Det Rom som er næst vnder Linien/ betyder helten saa meget / som Linien : Men det Rom næst offuen for Linien

nien betyder fem gange saa meget som Linien / som disse efterfølgende Figurer vduise.

Denne Linie siger.

—1oooooooooooooooo	o	I	1
—✠—1ooooooooooooooo	✠		5.
——1oooooooooooooo	o	II	2
——1ooooooooooooo	o	IIII	4
—✠——1oooooooooooo	✠	I	1.
——1ooooooooooo	o		5
——1oooooooooo	o	II	7
—✠——1ooooooooo	✠	III	8.
——1oooooooo	o	IIII	9
——1ooooooo	o		5
—✠——1oooooo	✠		0.
——1ooooo	o	I	1
——1oooo	o	IIII	9
—✠——1ooo	✠		0.
——1oo	o		5
——1o	o	II	2
——1	o	I	1

Denne Linie oc dette Rom giør.

10000000	
	5000000
1000000	
	500000
100000	
	50000
10000	
	5000
1000	
	500
100	
	50
10	
	5
1	
$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ Jt halfft.

Acte her / at lige som du begynder neden fra / op at / Naar du vilt vide stedenis værd oc merckelse : Lige saa begynder du offuen til oc gaar ned at / naar du skalt noget Tal vdsige. Tag vel vare huad for Tal/der ligger paa Linierne oc vdi Rommene/saa at du altid neffner huer Digitum eller Finger / som hand

hand bemercker / Oc læg saa stædens værd der til / lige som vdi Sipher Talet. Neffne Tallet for huert Kaarss tilhaabe / ved Hundret / Ti oc It: Oc læg dette Ord / Tusinde / der til / saa tit som der staar Kaarss neden faare: Oc altid dette Ord / Maal eller Gang / til det Tusind / som du neffner ved det andet Kaarss op at / lige som dig om Prickerne er lært tilfaarn. Saa skalt du neffne oc vdsige dette Tal paa Linierne.

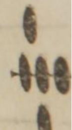

It Exempel tegnet vdi tre Maade.

I.	II.		III.
	o	II	7
	o		0
	+	—	5·
	o	III	3
	o	II	2
	+		0·
	o	—	5
	o	IIII	4
	+	IIII	9·
	o	I	1
	o	II	2
	+	I	6·
	o		0
	o	III	3
	o		0

Siu

Siu hundret oc fem / tusind / tusind / tusind maal tusind : Try hundret oc tiue tusind / tusind maal tusind : Fem hundret / ni oc fyrretiue tusind maal tusind : Hundret / sex oc tiue tiue tusind / oc Tredue. Her seer du oc/ at mand skal altid tilhaabe neffne/de som ligge vdi Rommet / oc de som ligge paa den næste Linie neden faare. Saa neffner du baade det øffuerste Rom oc linie tilhaabe/ Siu hundret/ etc. I ieffne det andet Kaarss op at/Ote tusind etc.Oc ved det første Kaarss/Sex tusind. Men tuert imod neffner du tilhaabe / ved den nederste Linie / huad som ligger næst offuer oc vnder paa den samme Linie

Halffniende.

Vilt du snart oplegge paa Linierne it Tal som er screffuet faare dig/ da skalt du haffue saa mange Linier/som det Tal haffuer Figurer.Begynt saa neden paa/ oc leg den første Figure mod den Høyre Haand / paa det første Rom oc Linie:

Den anden Figure paa den anden Linie: Den tredie paa den tredie / oc saa frem i bedre. Men huor der staar it o / der legger du Penninge / vdi det Rom eller paa den Linie.

Den Ægiptiske Dronning / Cleopatra haffde en Eddelsten / som vaar vurderet for 250000. Gylden. Her er sex Figurer / derfaare skalt du haffue sex Linier / begynt paa den nederste op at / saa at du for de fire o / som staa bag vdi Tallet / legger ingen Penninge / paa de fire nederste Linier : Offuen for den femte / leg for de fem / en Penning vdi Rommet / oc paa den siette Linie for de 2 / to Penninge / oc ligger oc neffnis / saa / Tu hundret oc halfftrediesindstiue Tusind Gylden / det er / iij. h Guld.

Vilt du affscriffue met Siphre / it Tal som ligger met Penninge paa Linierne / saa begynt offuen til. Oc huad huer Linie met sit næste Rom offuen

faa-

faaregiffuer dig/ det scriff først met sine Figurer/ Dernæst den anden Linie vdi lige maade/ huad du der finder / det scriff eller tegne mod den Høyre Haand op til den første Figure / Oc i lige maade met de andre. Men der som du intet finder paa Linien eller paa hendis Rom offuen faare / Da sæt it o for den Linie / at opfylle det sted/ met lige som dig denne Regnebenck klarlige vduiser.

Regnebenck.

De første Regne penninge mod den Venstre Haand/ betyder/ 8888. De andre Regne penninge betyder/ 2055. De tredie oc sidste betyder 5578.

Vilt du oc legge it Tal paa Linierne/ som dig neffnis faare/ da ber dig saa at/ som du vdi Siphrene est lært / alene at du tegner Kaarss for Pricker/ oc ingen Penninge legger her vdi de steder/ som du dære screff Siphre.

Der er oc nogle andre maader at tegne Tal met / som vdi gammel dage her i Riget haffuer veret gengse/ som vdi Rimstocke tilkiende giffuis saa:

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

16. 17. 18. 19. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90

O. O. OO.

0. 100. 200.

Men en Circkel / naar hand sættis alene/ bemercker Hundret/ Tu hundret scriffuis met To Circkel / eller oc to strige hos en Circkel / saa : OO. eller II.

Try hundret/saa: OOO. eller III: O.

Fem-

Femhundret †O Ti hundret eller Tu-
sind.

Der ere oc mange andre Maader til oc tegne Tal met/ som Kiøbmend/ Kremere/ Veyere oc andre saadanne de bruge at tegne/ huor mange alne/ it stycke Klade/ Læret/ Silcketyg / eller andet saadant indehaalder. Item/ huor mange Gylden/ Skillinge eller styffuer de giffue for stycket/ Dyssinet/ eller andet saadant. Item/ huor mange Sippund/ Lispund/ Centener/ Pund/ Marck/ oc andet saadant/ som veyis/ indehaalder. Efferdi at disse tit oc offte forandlis / kand oc vil ieg intet her om scriffue.

Om atskillige Naffn paa Tallene.

Her haffue wi behoff / at sætte atskillige naffn oc skilsmis paa Tallene / saa meget/ som her vdkreffuis.

Alle Tal kaldis enten Digitus, eller Articulus, eller Numerus

 Com-

Compositus: Om huilcke naffn sagt er tilfaarn.

Dernæst skifftis Tallene vd i hele oc brødne Tal: Item somme kalder mand Quadrat Tal/ Somme Cubic Tal oc somme Surdos.

It helt Tal / Integer Numerus, er det / som er tilsammen sæt aff flere It / som 4. 5. 10. 20. etc.

It brødet Tal/ Numerus Fractus, er det/ som indeholder i sig / enten nogle Parter aff it helt / som $\frac{1}{2}$ / it halt $\frac{1}{4}$ / en fierde Part/ $\frac{1}{8}$ en otende Part/eller oc It alene/oc der offuer nogle Parter aff It/ som $1\frac{1}{2}$ Halffandet/ $1\frac{1}{4}$ It oc en Fierding aff It. Eller oc flere It / oc der offuer nogle Parter aff It / som $2\frac{1}{2}$. $4\frac{3}{4}$. De første mercke tu hele / oc halff parten aff It: De andre giøre fire hele/oc tre Parter aff it helt/ Naar du it helt skiffter vdi fire dele: Som du faar videre at vide her effter i Brøcken.

It Jeffne eller lige Tal/ Numerus par, er det/som mand kand dele vd i to lige Parter / eller hele Tal. Oc der som disse Parter ere oc jeffne oc lige hele tal /

oc kand delis vdi lige hele Tal/indtil It/ da kaldis dette Tal / Numerus pariter par, det er / it Jeffnlige lige Tal / som 8. 16. 32. etc. Men ere de Parter icke lige/ da kaldis det Tal/Numerus impariter par, det er/it Wieffnlige lige Tal/ som 6.10.14.18.22.26.30. etc. Her seer du at it aff de første Tal/ som ere 8.16. etc. Kunde delis først i to lige Parter: Oc atter huer part vdi to lige Parter oc hele Tal/indtil it. Vdi 8. haffuer du to gange fire : Vdi 4. to gange 2 : vdi 2. To gange it. Men 6. kand du dele første gang vdi to lige hele Tal/som ere 3. oc 3. Men huercken aff disse Parter kand delis igien vdi to lige Tal eller Parter/som icke er brødet Tal.

Wieffnt Tal/ Numerus impar, er det / som icke kand delis vdi to lige eller ieffne hele Tal/ som 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. 23. 25. kaldis oc paa Danske it Odde Tal.

Huad Numerus Quadratus, Numerus Cubicus, oc Numerus Surdus ere/bliffuer lært her effter vdi Extractione Radicum oc Regula Falsi.

Dette

Dette haffuer ieg saa videlige tracteret: Thi at det gioris synderlige behoff at lære denne Speciem: Vden huilckens rette forstand oc brug/Alle de andre Species, fuldnær intet kand due. Oc vil nu hære / for synderlige Aarsage skyid forvende min Orden / oc først tractere disse næste fire Species paa Linierne/ oc siden met Siphre.

Om *Addition* eller at Summere paa Linierne.

DEnne *Species* lærer dig at Summere oc legge mange haande Tal vdi en Sum:

Merck her / at der ere tuende slags Summering eller Addition til. Det første slags er / Naar at alle Tal / som skulle Summeris/ere aff it slags Mynt/Vecter/Maader eller andet saadant. Saa som mand legger Gylden oc Gylden tilsammen / Centener til Centener / Pund til Pund.

Det

Det andet slags Addition er/naar atskillige slags Mynt eller Maader / eller andre atskillige slags skulle adderis/ som Daler/Marck/Skillinge/Album/ Penninge/ Skierffue : Item / Læster/ Pund/ Ortig / Skiepper / Fierdinger/ Otinger. Item Skippund/ Lispund/ Centener / Pund / Marck / Lodt / oc Quintin.

Naar det er alene it slags Mynt/ Vect eller Maade / eller huadsomheldst det vere kand / da giøris icke behoff vden en Regnebenck / men naar der er flere slags/Da skalt du giøre saa mange Regnebencke / som der ere slags Mynt / Maader eller Vect / eller andet som skal Summeris.

Disse atskillige slags Naffn/ skalt du tegne øffuerst vdi Regnebenckene/ it vdi huer: Saa at de støriste slags naffn verre sig Penninge/ Vecter/ etc. skulle staa vdi den første Regnebenck mod den Venstre Haand : Det slags dernæst er / vdi den anden Regnebenck næst op til/ Men de ringestis slags Naffn næst imod den Høyre Haand/huad slags imellem er/

deris

deris naffn sættis oc i de middelste Bencke / effter deris Orden oc Vard / alt i ieffne hinanden.

Naar du vilt nu Addere / da leg altid Mynt / eller huad andet som haffuer it naffn / vdi en Regnebenck tilsammen / huert der heden / som deris naffn staa tegnet / Daler til Daler / Marck til Marck. ß til ß. etc. Læster til Læster / Pund til Pund. Oc lige saa vdi andre atskillige ting. Leg saa ned paa Linierne / huad som adderis skal / Først den støriste Mynt Vecter eller andet / Oc siden det Mindste / saa at du acter vel disse efterfølgendis Regle.

Den Første.

NAar fem Penninge komme at ligge paa en Linie / da skalt du tage dennem op / Oc legge for dennem en Penning i det Rom / som er næst offuen faare / som denne Figure vduiser.

Den

Den Anden.

NAar to Penninge komme at ligge vdi it Rom imellem to Linier / da tag samme Penning op / oc leg derfaare en Penning paa en Linie næst offuen / saa som du seer vdi denne Figure.

Den Tredie.

NAar du vilt leggge nogen Figure ned da see først til / om der ligger nogle Peñinge paa den Linie eller i hendis rom som du skalt legge samme Figure. Der

som

ſom nogen allerede ligger / oc den ſamme
der ligger oc den du ſkalt legge giøre 10.
tilhaabe/ da tag op den ſom ligger/oc leg
ſtrax en Penning op/paa den næſte Linie
offuen for/ſom du her ſeer. ————
Til diſſe 4. ſkalt du legge
6. huilcke tilſammen giøre 10. -●●●●-
Derfaare tag diſſe 4. op / oc leg en Pen-
ning op paa den anden Linie/oc ſtaar ſaa:

——●—— Item der ligger. ●

Naar du legger 5. her til / kommer ſaa:

——●——

MEn naar de ſom ligge oc ſkulle leggis / giøre
tilhaabe flere end 10. Da tag op aff de /
ſom ligge ſaa mange/ſom dit Tal kunde
opfylde til 10. Oc leg for dennem en
Penning paa Linien offuen faare:
Men huad offuer er / ſkal bliffue eller
leggis i ſit rette ſted. Saa ſom der lig-
ger ● ——●●—— LEgger du her fem til/da
tag op de 5. ſom ligge/
oc leg til dem/ de fem ſom du ſkalt legge /
huil-

huilcke giøre 10. tilſammen : For dennem leg en Penning paa den anden Linie.

Item / der ligger

LEgger du 3. der til: Da tag 7. aff dem/ ſom ligge til diſſe 3. oc leg 1. paa den Linie offuen for. Oc ſaa met de andre/ ſom ligge paa de øffuerſte eller middelſte Linier.

Acte derfaare altid/ At naar du ſkalt legge noget ned / til det ſom tilforn ligger/ huilcke tilſammen kunde giøre enten fem eller 10. Vdi huilcket Rom eller paa huilcken Linie det vere kand / at du da vedſler op aff dennem ſom ligge / til de/ ſom du ſkulle legge / heller end du ſkulle legge først neder / oc ſiden vedſle op : Huilcket vaare da dubbelt wmage.

En Almindelig Regel vdi diſſe fire første *Species*.

NEr ſkalt du acte den Almindelig Regel vdi diſſe fire Species paa Linierne.

Vdi Addition oc Sub-

D trac-

traction begynt paa de nederſte Linie/ oc ſtig altid høyre op: Men vdi Multiplication oc Diuiſion begynt offuen til/ oc ſtig altid ned. Denne Regel actis icke ſynderlige vdi denne Species hos dennem/ ſom ere øffuede vdi denne Kaanſt: Thi at de altid oc ſnarere legge ned at/ Lige ſom mand oc gierne neffner de ſtørſte Tal førſt. Dog er hand gaffnlig vnge Diſciple/ at de diſſ bedre kunde lære at vedſle op / huilcket ſkeer altid neden fra. Thi da kalder mand det oc paa Danſke at vedſle op / Naar du legger en Penning op paa Linien / for to ſom kunde komme vdi Rommet næſt vnder: Oc for 5. Penninge paa Linien / en vdi Rommet næſt offuen faare. Oc ſaadan opueſling ſkeer ſynderlige aff Diſciple/ naar de legge ſelff effter it Regiſter eller andet ſcreffuet Tal.

Exempel.

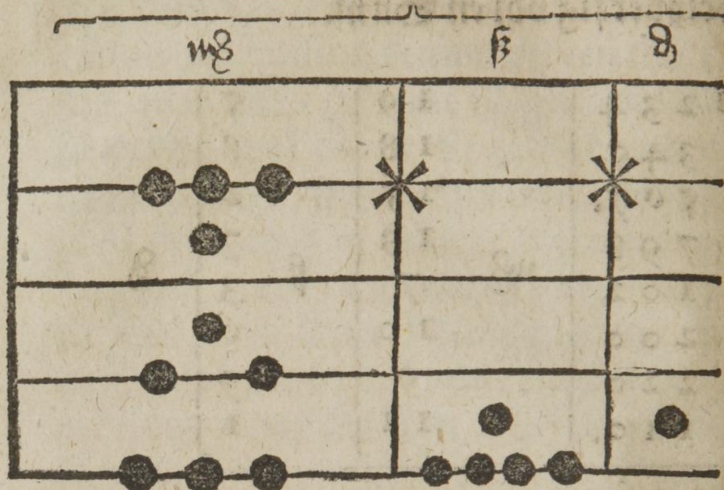
En Suend haffuer anammet paa ſin Herris vegne diſſe efterfølgendis Penninge/ Nu vil ieg gierne vide / huor

meget

meget samme efftersølgendis Penninge beløber sig vdi en Sum.

1234		19		5	
345.		18		8	
567.		15		2	
798	ℳ	13	ß	7	₰
102		7		3	
200		10		6	
220		9		9	
110.		11		1	
3567		102.		41:	
3573		9		5	

Leg nu først paa Linierne / Marckene for sig. Dernæst / Skillingene i lige maade : Da faar du som det første Tal neden faare vduiser. Giør nu de ₰ til ß / Oc saa de ß til ℳ : Da faar du som det andet oc nederste Tal vduiser / Oc er den rette Sum / huilcken paa Linierne ligger / som her effter følger.

Huorledis mand skal vedsle op.

Vdi saadane oc andre Exempler/ paa de tat du kant diss lættere oc bedre neffne oc scriffue deris sum/ da skalt du altid reducere oc foruandle den myndre Mynt/ Vect/ Maader/ eller huad andet som er vdi den ringiste Regnebenck / til dem/ som ere vdi den næste Regnebenck mod den Venstre Haand : Huilcket mand kalder paa Danske/ at vedsle op. Endog at dette met rette hører til den femte Species, som er Diuision, dog bør dig det klarlige her at vide. Act først huor

man=

mange slags Mynt/Maader eller Vect/ du haffuer vdi din Regnebenck. Det ringere slags er altid det næste størris Parter: Huorfaare acte vel/huor mange Parter eller Dele / at it aff de som største ere/ skifftis vdi første gang. Dernæst acte i huor mange Parter / en aff disse første Parter atter skifftis: Fremdelis huor mange Parter en til disse andre Parter skifftis vdi: Oc saa alt frem/ indtil saa lenge du kommer til de mindste Parter eller slags/ huadsomheldst det kand vere/ som du skalt regne. Saa er Marcken/ vdi dette vort Exempel/ den største Mynt: En aff dennem delis eller parteris først vdi 16. Parter/som wi kalde Skillinge: En aff disse Parter eller Skillinge/atter vdi sine Parter / som ere 12. ₰. Endog mand først pleyer at dele en Skilling vdi iij Album / oc i album vdi iiij ₰ / Dog kommer det lige som tilforn 12. ₰ vdi i ß.

Vdi lige maade acte vel andre slags fremmede Mynts / atskillige Veeters / Maaders oc andre tingistis vanlige Parter oc delelse/ som i enden paa denne

Bog findis: Huor du skalt søge vdi alle Exempler / naar behoff giøris / huad heller de høre til Species eller Reglene.

Naar du vedst huor mange dele aff det mindste slags gaar paa it helt / aff det faaregaaendis slags: Da sæt din Finger ved den høyre side mod samme Tal / som skal opuedslis / Først paa den Linie / som de øffuerste Penninge ligge. Der som du der kant haffue samme Parter / da leg saa tit en Penning ned ieffne din Finger vdi den næste faaregaaendis Regnebenck der som du icke der kant fult optage alle Parterne / Da tag halff parten der aff / oc leg en Penning næst vnder din Finger vdi den næste Regnebenck. Kant du icke end det faa / da flyt din Finger ned paa den Linie neden faare: Oc saa tit som du kant samme dele optage aff det Tal / som offuen oc ieffne din Finger er / saa mange Penninge leg ieffne din Finger. Saa giør alt neder / saa lenge du kand tage alle Parter op til lige / Naar du icke det kant / da lad ligge vdi samme Benck / huad offuer bliffuer.

Vdi

Vdi lige maade ſkalt du vedſle op vdi de andre Regnebencke/indtil du kommer til den førſte.

Vdi forneffnde Exempel kommer det førſte gang ſaa at ligge.

mℓ	ß	d.
✠ III	✠	✠
o	o I	o
o II	o	o IIII
o II	o II	o I

Naar du vedſler op / da tag xij d op ſaa tit ſom du kant. Vdi 41. faar du dem tre gange/ Oc bliffuer 5. offuer/ huilcke lad ligge igien/ oc leg 3. Penninge vdi den næſte Benck/ oc kommer da vdi hannem/ 105 : Dennem vedſle op met 16. Sæt derfaare din Finger paa den anden Linie/ da ligger der 10. offuen faare hannem : Naar du tager aff diſſe/ halff parten aff 16/ det er 8. Da bliffuer aff ſamme 10. 2 offuer/ huilcke 2 du legger hos din Finger i ſamme Regnebenck/ Oc en halff vnder Figuren/ vdi den faaregaaendis Benck. Flyt nu Fingeren ned paa den nederſte Linie / oc tag en gang 16/ aff de 25. oc bliffuer 9. igien/

 gien/

gien/ Oc leg 1. ned vdi den første Benck da kommer det saa.

wß		ß	ß.
✠	III	✠	✠
o		o	o
o	II	o	o
o	III	o IIII	o

It Exempel paa Skippund / Lispund oc Marckpund at summere / regnendis Skippundet for 20 Lispund / oc Lispundet for 14 wß pund.

ß Skippund.	lß Lispund.	wß Marckpund.
1	4	3
2	0	1
3	2	2
2	6	2
3	2	5
4	3	0
2	7	4
1	5	2
7	1	0
10	6	0

Kom-

Kommer først saa.

Opuedſlet kommer det ſaa.

ſß	Lß	wß
o	o	o
o III	o I	o
o I	o I	o

Exempel paa Korn at ſummere vdi Læſter / Pund / Skepper oc Fieringer. Regnendis Læſten for 12. Pund / Pundet for 24. Skepper / Skeppen for 4 Fieringer.

D v Det-

3		5		10		3	
5		3		11		0	
7		2		2		0	
10	Last.	0	Pund	3	Skeppe.	1	Fiering.
2		1		0		0	
1		4		0		1	
8		0		1		3	
9		5		7		0	

Dette kommer vdi den første / oc anden Summering/ saa som disse tvende Figurer vdvise.

1.

Last	Pund	Skeppe	Fiering
o	o	o	o
o IIII	o II	o III	o
o	o	o IIII	o III

2.

Last	Pund	Skeppe	Fiering
o	o	o	o
o IIII	o	o	o
o I	o III	o	o

En anden behendigere Maaade at Addere.

DEt hender offte/ at i store Regenskab faarekommer atskillige tingistis atskillige slag/ Oc derfaare skulle

skulle haffue it saare stort Regnebret / oc saare mange Regnebencke der paa: Huilcket tit skulde giøre megen vildelse/ Naar mand toge den ene benck for den anden/ Oc der til met skulde tage meget Rom/ oc din Regnefiel skulde bliffue meget vhandelige. Dißligeste vdi indtegt oc vdgifft kommer det tit / at mand icke kand altid giøre ny Register til huer haande / som mand skal tegne eller scriffue. Men naar mand skal noget antegne/ da scriffuer mand allehaande slags iblant hinanden/ ved saadant: Aar/ Maanet eller Dag / som de vdgiffuis eller indtagis paa: Dog vdgifft oc indteg/ huer for sig selff vdi synderlige Bøger/ Register eller Steder. Naar mand da skal Regne det altsammen/ dog huert slags for sig selff/ da bruger mand den lættiste maade / at mand icke tør vddrage huer slags vdi seer i serdelis Register.

Til saadant at vndfly/ er paafunden en kaartere oc lættere Maade/ end den almindelige additions form / vdi huilcken mand icke sætter atskilige slags/ huert i en synderlig Benck for sig/ den ene ved den anden.

andens side: Men allesammen vdi en Benck ret op oc ned/ det største naffn aff saffie slags/vere sig Mynt/Vect/Maade/eller huadsomheldst det vere kand/øffuerst vdi samme Benck/ Oc det mindste Naffn aff samme slags nederst/ oc de andre Naffn aff samme slags imellem huert effter sit Orden oc som behoff gioris.

Her vdi skalt du acte / huor mange Parter aff det mindste Naffn / giøre it aff det næste store Naffn. Der som 10. eller flere aff samme Naffn/ som mindre ere / giøre helten aff it aff det næst større Naffn / da haffuer du behoff at sætte en tuer Linie eller o. imellem samme tuende naffn/ men der som 10 eller oc mindre giøre it halfft / da gioris ingen mellem Linie behoff.

Saadan en Ordning hielper dig oc meget vdi opuedsling: Thi du kant strax skiffte det mindre slags / enten til helten eller oc til heelt aff det store som strax findis offuen for: Som du baade aff denne saadanne Regnekaanstis næruerendis Form / oc aff Tafflerne bag vdi Bogen kant finde.

Jeg

Jeg vil til ydermere forklaring igien tage disse faaregangne Exempler. Først skalt du saa berede din Regnebenck / som du haffuer Mynt / som er m8 / ß oc d / eller andet saadant i lige maade.

	o	o	Eller oc saa.	M.	M.	M.
✝	o	o		c	c	c
o	ſ8	ℓh		r	r	r
o	ℓ8	ℓ8		M	ſ8	ℓh
m8	m8	o		m8		ℓ8
ß	o	ℓt		ß	m8	r
d	ℓb	k		d	r	ℓt
					ℓb	k

Naar du vilt legge noget ned paa samme dit Regnebret / da merck først at du legger huert slags vdi sit Rom eller Regnebenck : For det andet / at du legger huert slags Naffn hos sit Tegen oc vdi sin rette sted / dog at du acter vel disse stycker.

Det første.

Naar du legger ned de største naffn aff huadsomheldst slags / da forhandle dig effter de tre Regle / som før er omtalt / i den almindelige Maade at addere.

Det

Naar du skalt nedlegge nogle aff de Naffn/ som ere vnder det største Naffn/ huad slags det er/ da merck dette: Naar der kand komme to vdi Rommet / da leg altid derfaare en paa den nederste Linie offuen faare: Men naar der kand komme fem eller flere paa Linien/ da skalt du icke strax altid vedsle op aff Linien vdi Rommet/ vden saa er/ at samme fem eller flere / de giøre helten aff It / aff de Naffn næst offuen faare.

Saa kommer end ocsaa tit / At du end aff iij. eller ij. skalt opuedsle / effter som saadanne Tal kunde giøre helten aff it/ aff den næste større Denomination eller Naffn.

Saa acte oc her den faaregangne tredie Regel/ at naar der ligger noget enten vdi Rommet eller paa Linierne/ Oc der skal leggis noget meer til / som du dog skalt strax opuedsle / at du da vedsler op/ ligeuel at du icke først legger ned / det som skulde tilleggis: Paa det at du kant vndgaa dobbelt wmage. Der som da det som du skalt legge / er ringere end halff-

parten / da leg det hos sit Naffn paa Linien : Er det lige helten / da leg det vdi Rommet vnder sit hele : Er det oc meer end helten/ da leg først helten vdi Rommet/oc siden huad offuer er / paa Linien ved Naffnet.

Exempel.

SAa leg nu først marckene ved It/Ti Hundred/Tusinde/ ieffne oc offuen faare dette ord Marck / Er der 7. ß eller ringere/da leg dennem alle effter hinanden paa Skilling Linien. Men er der 8 ß. det er ½ m̃/da leg 1 offuen faare i Rommet. Er der oc der offuer/ indtil 15. da leg for 8. en vdi Rommet / oc huad der offuer er leg hos Skilling. Er der 16 ß. da leg der for 1 m̃. Om der ere flere end 16 ß. Da leg først 1 for de 16 / paa Marck Linien/ Oc huad offuer er/ leg i Rommet neden faare oc i ieffne ß / effter som behoff giøris.

Vdi lige maade bær dig at met alle andre mindre naffn/vere sig aff Mynt/ Vect / Maader eller huadsomheldst andet slags.

Naar

Naar du da som nu sagt er/ haffuer ordineret huer slags met sine naffn effter hin anden / Oc haffuer forneffnde Exempler saa nedlagt/ som ieg dig haffuer faarescreffuet / da kommer de alle paa it Regnebret at ligge som her efterfølger.

✠ III	o	o
o	o III	o IIII
o II	ſß I	℔ I
mk III	lß I	ß III
ß I	mk IIII	o
d	o	R
	lb	k

Saa ere nu her nedlagt først vdi den første Rad 3573½ mk 1 ß oc 5 d. Vdi den anden Rad xxxvij ſß j lß v mk. Oc vdi den tredie Rad xlvij ℔ iiij ß.

Her seer du at saa meget / som kommer imellem Linierne at ligge / offuen for det største Naffn / det enten regnis for sig alene / eller oc tilleggis det som ligger paa næste Linie neden faare / som før vdi den almindelige maade at addere

dere er sagt. Men huad som ligger imel-
lem Linierne allesteds neden for det stør-
ste Naffn/det regnis icke for sig selff / at
det skulle altid gielde fem / eller oc met
dennem som ligge paa næste Linie vnder
giøre 6. 7. 8. 9. eller flere: Men det leg-
gis altid til det Tal/ som næst offuen
faare er/ oc altid giør it halfft. Exempel
haffuer du her vdi den første Benck eller
Rad/ vdi det Rom som er imellem wß oc
ß/huor der ligger en Regnepenning. Nu
hører hand icke til den som neden faare
hannem ligger/ at hand met den skulle
giøre 6. Men hand hører til de iij / som
ligge næst offuen faare / oc met den-
nem giør iiij. Saa vdi den tredie Benck
ligger der vij ℏ oc iiij £: oc icke vj ℏ oc
jℭ £.

Denne sidste maade er for dennem/
som flux i Regnekaanst øffuet ere: Men
den første oc almindelige maade er bedre
for dennem / som først begynde at lær-
re.

Om den Tredie *SPECIES*, som kaldis *Subtractio*.

SVbtractio er den tredie Species, huilcken der lærer dig/ huorledis du skalt affdrage eller afftage it mindre Tal eller Sum / aff it andet som større er/ Eller oc it Tal aff it andet/ som lige saa stort er: Thi saa seer du huilcket Tal som større er.

Den første Regel.

TJl denne forscreffne Subtraction hører tuende Tal / det ene oc det første Tal/er det/aff huilcket du vilt Subtrahere / eller affdrage noget andet Tal: kand kaldis paa Latine / Numerus Superior eller Numerus à quo : Dette Tal leg ned paa Linierne / Det andet Tal / er det som skal Subtraheris eller affdragis / paa Latine kaldis Numerus Subtrahendus : Dette scriff for dig paa dit Regnebret eller Andensteds / At du det

det icke forglemmer/ Eller oc leg det ned jeffne det første/dog huer for sig.

Tag saa det mindste Tal fra det som størst er / eller lige aff lige: (Fordi det største kand icke tagis aff det mindste) Saa at du tager It aff It / Ti aff Ti/ Hundret aff Hundret/ Tusind aff Tusind/ Oc saa heden op. Det som da til offuers bliffuer/ kaldis Residuum eller Restants.

Den anden Regel.

MEN er det saa / at du icke kant affdrage nogle aff det Tals middelste Figurer/ som skal Subtraheris/ Aff det andet Tals Figurer / som noget skal fra dragis: Da Resoluere/ det er/ vedsle en Penning ned aff Numerus à quo, Som ligger paa Linien / næst offuen for samme Figure : Numerus Subtrahendus: Oc leg en Penning ned vdi det Rom næst neden faare vdi Numerus à quo, Oc der til fem Penninge paa den Linie næst neden faare. Eller tag 1 Penning aff it Rom/oc leg fem Penninge paa den

Linie næſt neden faare. Tag ſaa det faareſætte Tal der fra.

Exempel paa diſſe tuende Regle.

TRundhiem i Norge ligger Nordueſt fra Hieruſalem / vdi en ret ſtrig at regne 563 Danſke Mile. Kiøbenhaffn ligger fra Hieruſalem nordnordueſt / oc ſaa vdi en ret ſtrig / 489 Mile / huor meget er Kiøbenhaffn nærmer Hieruſalem end Trundhiem. Dette faar du at vide ved Subtraction / naar du det mindſte Tal drager aff det ſtørſte.

Leg derfaare det ſtørſte Tal / ſom er 563 ned paa Linierne ſaa:

	+	—
IIII	o	
III	o	I
IIII	o	III

Det andet / ſom er mindre / ſom er / 489. Behaalt vdi din hukommelſe / eller oc ſcriff dennem for dig / Eller oc leg dennem ned paa den anden ſide paa Regnebencken

imod

imod det andet Tal. Som du seer her giort er.

Her skulle wi effter denne Almindelige Regel / begynde paa det nederste at tage fra oc altid stige op at. Nu kant du icke tage 9 aff 3. Huorfaare tag den ene Penning op / som ligger paa den næste Linie offuen for 3. Oc leg igien for den samme / 1 Penning vdi Rommet neden faare / oc fem paa Linien hos de 3. Tag nu de 9. her aff / oc bliffuer der 4. igien. Dernæst kant du icke tage 8/ som ere vdi den anden sted aff fem / som ere vdi det tredie Rom : Tag derfaare dennem / som ligge vdi det fierde Rom / oc vedsle ned / oc leg først for hannem 5. Penninge paa Linien næst vnder. Tag en aff disse 5 op / oc leg for hannem først 1 vnder i det næste Rom / oc fem paa Linien neden faare : Tag saa op for de otte 1 vdi Rommet oc 3 paa Linien / oc bliffuer der 7 igien. Dernæst tag de 4 som ere vdi det tredie sted / aff de 4. som ligge paa den tredie Linie. Oc bliffuer paa den tredie Linie intet igien. Saa bliffuer din Restants 74 Mile : Oc saa

 meget

meget er Trundhiem lenger fra Hierusalem end Kiøbenhaffn er/ som Cosmographi bescriffue.

Merck her at det er lættere oc siunligere/ naar du skalt tage en større Finger aff en mindre/ som vdi det faaregangne Exempel/ 9 aff 3/ Item 8 aff 5 : At du da seer til/ om du haffuer nogle Penninge paa den Linie næst offuen faare: Haffuer du icke/ da vedsle ned/ indtil du faar der nogle. Tag en der op/ oc giør hand 10. Huor aff tag din Digitus eller Finger/ oc huad offuer bliffuer aff samme 10 leg ieffne det mindre Tal / som laa tilforn.

Exempel.

FOrre kunde du icke tage 9 aff 3. Derfaare tag 1 op aff den næste Linie offuen for / oc giør den samme 10. aff disse tag de 9. oc bliffuer 1 offuer / huilcken leg hos 3. Vdi lige maade efftersi at du kunde icke tage 8 aff 5. Da tag en op aff den Linie eller Rom offuen faare / oc giør den 10. Tag nu samme 8. aff disse 10. oc bliffuer 2. igien : Dennem leg til de 5. oc bliff-

bliffuer 7. Saa faar du den samme Restants som tilforn.

Den tredie Regel.

ER det saa/at du haffuer atskillige slags eller Denomination, vdi Mynt/Vect Maade/ maal eller anden ting / som du skalt fratage : Da skalt du tage lige slags aff lige / som er Daler aff Daler / mark aff mark/ß aff ß/ etc. ℔ aff ℔/℔ aff ℔ : Oc saa vdi andre tingiste. Men der som samme Denomination icke forhaande er vdi det Tal som er nederlagt/oc aff huilcket du skalt Subtrahere : Da skalt du altid tage it fra den Denomination, som er næst faare den som feyler / Oc vedsle hende vdi sine vanlige Parter / oc legge dennem vdi sin Regnebenck. Atter en aff disse vdi sine Parter / oc saa frembedre / om behoff giøris / effter som huer slags Mynt / Maader eller anden ting skifftis io mindre oc mindre / som du finder her bag i Bogen vdi Tafflen.

Den fierde Regel.

DET skeer oc tit/ at der kommer flere Tal / som mindre ere / huilcke skulle

 tagis

tagis fra It/ større Tal/ da skalt du Addere først de smaa tilsammen / oc siden tage dennem fra det større eller ieffne Tal. Thi at der skal alene vere tuende Tal vdi Subtraction / som sagt er: Huorfaare du skalt først Addere de flere smaa / Oc siden tage det fra den store Sum.

Exempel paa den tredie oc fierde Regel.

EN Kiøbmand er en anden Mand 2000 mk skyldig. Der paa haffuer samme Kiøbmand den anden betalt / vdi nogle terminer saa mange mk/ ß/ oc ₰/ som her effter følger. Nu vil ieg gierne vide huor meget Kiøbmanden den anden endnu met rette plictig er.

	mk	ß	₰
Betalning er denne.	105	12	7
	223	9	5
	37	15	8
	69	0	11
	157	13	0
	251	17	10

Her

Her skalt du summere / huad saa paa Regenskab vdi smaa Pluck er vdgiffuet / oc siden tage det fra Hoffuetsummen.

Naar du da summerer forscreffne betalde Penninge / da kommer først 842 mk. 66 ß. 418 ₰. Der som du dennem opuedsler / faar du 846 mk. 5 ß. 5 ₰.

Leg nu paa Linierne din Hoffuetsum / som er 2000 mk. Men efftterdi at vdi betalningen er Skillinge oc Penninge: Da skal der neduedslis / oc tagis 1 mk. oc giøris til ß. oc 1 aff disse ß til ₰. Tag nu forneffnde vdlagde oc betalde Penninge der fra / da bliffuer igien liggendis 1153 mk. 10 ß. 7 ₰. Som Kiøbmanden endnu skyldig er at betale.

Vdi lige maade kant du bære dig at vdi integt som er landgilde eller smaavredsel / Penninge eller andet / Oc vdi vdgifft eller forspisning / Naar du vilt giøre Regenskab aff Slot / Hus eller Gaarde / eller oc for nogen Kiøbmandskab. Addere først indtegt huer ved sit Naffn / saa at du faar din Summa summarum. Addere siden din vdgifft oc til Summa

 sum-

summarum / Tag saa det ene aff det an-
det / det mindre aff det større / effter den
maade som nu sagt er / da faar du at vi-
de / huad heller indtegten eller vdgifften
er størst / eller oc om de ere lige.

En Regel om *Datum* at Regne.

NAar du vilt Regne / huor lenge
det er siden / at it Breff bleff vd-
giffuet / Eller faare huor mange
Aar siden en eller anden ting skeet er: Da
leg ned paa Linierne de CHristi Fødsels
Aar / som du da scriffuer / oc tag aff det-
te Tal / de Aar effter Christi Fødsel / som
dig faaregiffuis : Din Restants giffuer
tilkiende / huor mange Aar der er forlob-
ne / siden dit Datum er giffuet. Oc
disse din Restantsis Aar ere fuldkomne /
naar du kommer til den dag vdi Aa-
ret / som samme Datum er giffuet paa.
Er da samme dag endnu forhaanden / da
er din Restantsis Aar saa nær fulde / som
fra den dag / du begerer at vide dit Da-
tums Alder paa / oc indtil din Datums
dag. Er oc samme dag forbi gaaet / da er

det

det saa meget offuer din Restantsis Aar/ som der er imellem samme dag/ oc den tid du Regner paa.

Exempel.

ANno Domini 1503. Den 12 Augusti/ der Klocken vaar it oc der til 56 Minuter effter Midnat / bleff Høybaarne oc Stormectige Første. Koning Christian den tredie/ Konning vdi Danmarck etc. fød. Oc bleff den samme dag Kronet i Kiøbenhaffn/ Anno 1537. Men hand døde Anno Domini 1559. Nyt Aars dag/ ved 4 slæt effter middag. Nu spørgis her huor gammel hand vaar/ der hand kom til Regimentet: Huor lenge hand Regerede: Huor gammel hand vaar der hand døde / Oc huor lenge det er / siden hand døde/ facit som her effterstaar.

Hans Alder vdi hans Krøning vaar lige 34 Aar. Hans Regimente vaarede vdi 22 Aar / saa meget mindre som fra den første Januarij oc til den 12 Augusti. Hans Naadis Alder vaar 55 Aar/ 5 Maaneder / 2 Vger / 2 Dage/ 10 Ti-

10 Timer / 24 Minuter / at begynde dagen om Midnat/ oc skud Aar dage oc Timer met regnet / Oc Maanet vdi Aaret for 28 Dage.

Tiden siden hans Naade døde er 16 Aar/ oc saa meget der til/ som siden nyt Aars dag nu sidst forleden oc indtil denne dag som er den 5 Julij/Anno 1575.

Dette Exempel oc andre saadanne nøye oc vist at giøre / vil ieg vise dig her effter paa en bequemmere sted.

Om *Subtraction* paa den anden Regnebenck.

LEg ned vdi Regnebenckene det største Tal / oc tag der fra det mindre / aldelis som sagt er. Men naar du vedsler ned/ den ene Denomination til den anden/ da legger du altid helten aff Parterne / som du nedueßler /met 1 Penning / vdi det næste Rom vnder den Linie / som du laante førre en aff. Men den anden halffpart/ legger du

du paa Linien næst vnder. Dog hender det sig vdi samme Tal anderledis. In Summa at sige: Vedsle her ned/ tuert imod som du vedsslet op tilforn vdi Addition.

Exempel.

EN Herremand haffuer laant en Borgere 400 Daler j mk. 6 ß. 4 d. Nu haffuer Borgeren betalet Herremanden der paa 376 Daler/ 2 mk/ 5. ß. Huor meget bliffuer hand endnu skyldig: Facit 23 Daler/ 1 mk/ j ß/ 4 d. oc kommer saa at ligge.

o	
o	II
M	III
o	
ß	I
d	IIII

PROBA paa disse tuende Species paa Addition oc Subtraction.

Vilt

Vilt du vide om du haffuer ret Adderet/ da tag de Tal / som du summerede/ fra din Sum eller Facit/ det ene effter det andet/ kõmer de da baade lige op/da er det ret Adderet : Men bliffuer der noget offuer da haffuer du icke giort ret.

Jtem vilt du oc legge it Exempel flere sinde/oc der kommer altid it Facit/ da er din operation ret/om du vel acter dig om der vdi. Denne Regel er almindelig for alle Species oc Regle.

Vilt du forsøge om du haffuer ret Subtraheret/da Addere til din Restants huad som du tilforn haffde taget fra din Hoffuet Sum eller Numerus à quo. Oc kommer da din Hoffuet Sum igien / da haffuer du ret opereret.

Om MVLTIPLICATION.

MVltiplicatio er den fierde Species, som lærer dig huorledis du skalt formere oc forøge det ene Tal met det andet : Saa at aff ij Tal som faaresættis / leggis det ene saa tit til sig / som der ere man-

mange gange it/ vdi det andet Tal: Oc er Multiplicatio Compendium Additionis, det er en snar behendighed paa Addition/ naar de Tal som skulle Adderis/ ere alle lige store. Derfaare vdsigis det første Tal vdi denne Species, ved dette ord/ Gang: Men det andet vdsigis enfaaldelige/ saa som sex gange otte/eller otegange sex/ er 48.

Vdi denne Species indehaaldis duplatio, som intet andet er / end at Multiplicere it Tal met 2. Som her effter læris.

Der er først at acte tuende Tal vdi Multiplication/det første som skal Multipliceris oc forøgis / kaldis paa Latine Multiplicandus: Det andet/ met huilcket du skalt Multiplicere/ kaldis Multiplicans. Aff disse tuende Tals Multiplicering kommer det tredie Tal/som mand kalder Productum.

Naar du vilt Multiplicere/da drag saa mange Linier/som du haffuer behoff/ det er/ j. eller ij / flere end du haffuer Figurer / baade vdi Multiplicandus oc

Mul-

Multiplicante tilhaabe. Drag saa ij tuerstrige ned offuer dennem / saa at der bliffuer iij Regnebencke i det mindste/saa som der ere iij Tal/ vdi Multiplication.

Leg nu ned først det Tal / som skal Multipliceris/ vdi den middelste Regnebenck : Oc din Multiplicantem vdi den første Benck : Vdi den tredie benck skalt du legge dit Productum, Mand tegner oc Multiplicantem for sig vndertiden paa Regnebret / oc icke altid det nedlegger.

Naar du vilt Multiplicere/da skalt du begynde offuen til oc altid nedstige/ som vdi Addition oc bleff sagt.

Merck her den kaanstige fordeel/ som din Venstre pege Finger/fører met sig / naar du sætter hannem paa Linierne: Thi at vdi Rommene sætter du hannem ingen tid. Paa huilcken Linie du sætter hannem / saa lenge som hand der staar / da actis den Linie / lige som hun vaare den nederste/oc det Rom næst vnder hannem for j. Det Rom næst offuen faare / aleniste for 5. Den næste Linie op at for 10. Oc saa frembedre ved Hundret

dret Tusind / etc. Men strax du tager din Finger bort/da betyder samme Linier effter deris Nature oc vanlige værd: Oc skal det Tal/ som ligger paa dennem saa fremføris / som før er sagt vdi Numeration.

Her skalt du tilforn lære vel vden at det en gang It / dog icke høyre eller lengre end 4. gang 9. Thi met Regnepenninge paa Linierne giøris icke ydermere behoff at lære vden at: Thi huor der ligger 1 ꝟ. vdi Rommet/da sætter mand sin Finger altid offuen for hannem / oc actis icke nu for fem / men for it halfft / som før er sagt.

Det en gang it følger nu effter.

	1		1		1		2
	2		2		2		4
	3		3		3		6
	4		4		4		8
En gang	5	ere	5	2 gange	5	ere	10
	6		6		6		12
	7		7		7		14
	8		8		8		16
	9		9		9		19

3 gange	1	ere	3	4 gange	1	ere	4
	2		6		2		8
	3		9		3		12
	4		12		4		16
	5		15		5		20
	6		18		6		24
	7		21		7		28
	8		24		8		32
	9		27		9		36

5 gange	5	ere	25	6 gange	6	ere	36
	6		30		7		42
	7		35		8		48
	8		40		9		54
	9		45				

7 gange	7	ere	49	8 gange	8	ere	64
	8		56		9		72.
	9		63				

9 gang 9 ere 81.

Merck her denne Regel : At vdi Multiplication er lige meget/ Met huilcken Digitus aff to / du multiplicerer den anden met: Den største met den min-

dre/

dre / eller oc tuert imod den mindre met den større : Saa som / 5. gange 6. eller 6. gange 5. er alt ens : Item 7. gange 9. eller 9. gange 7. oc saa lige meget. Men vdi store Tal / da multiplicerer mand gierne det større Tal met det som ringere er : Saa siger du 2 gange 30. eller 6. gange 17. oc icke 30. gange 2. eller 17. gange 6.

Den første Regel.

NAar du saa haffuer ordineret dine Tal / oc vedst vel det En gang It: Da skalt du effter hinanden ned at alt din Multiplicandus Tal / paa huer Linie for sig / oc vdi huert Rom for sig / multiplicere met alle de Figurer vdi din Multiplicans. Men samme Multiplicans er enten 1. Figure / eller flere Figurer.

Den anden Regel.

ER din Multiplicans en Figure / da sæt din pege Finger paa den Linie / paa huilcken eller vnder huilcken / det ligger som du skalt forøge. Multiplicere saa

det samme met din Figure saa / at saa mange Regnepenninge / som ligge ieffne Fingeren / saa tit skalt du legge din Multiplicans ned/offuen ieffne eller vnder din Finger/ effter som behoff giøris/ dog vdi sin Benck. Men der som der er it halfft vnder din Finger / da leg ickon helten aff din Multiplicans / dog met den forneffnde besked.

Acte her hos/ saa tilige som du haffuer saa Multipliceret noget / enten paa Linien eller vnder / huad heller det skeer met j eller flere Figurer : Da tag hende enten strax op / eller oc acte hende / lige som hun icke vaare der : Thi at det første fortager dig det at du icke ij gange skalt Multiplicere det samme : Men det sidste er dig gaffnligt / at du kant altid haffue din Multiplicandum hel / oc synderlige naar du skalt Probere din operation met Diuision, eller vdi andre maade.

Den tredie Regel.

ER der ij eller flere Figurer vdi din Multiplicant/ da sæt først din Finger hos det Tal som skal forøgis : Saa man-

mange Figurer / som din Multiplicans
er/ saa mange Linier flytter du din Fin-
ger op at/dog at du regner den Linie som
dit Multiplicandus Tal ligger paa eller
vnder/ for den første/ oc siden op at/den
anden / tredie eller flere / effter som der
ere Figurer vdi din Multiplicans. Lad
Fingeren staa først hos den høyeste Fi-
guris sted / oc leg den Figure der ned saa
tit/ som Penningene ere til paa Linien/
som du skalt Multiplicere: Dernæst flyt
ned til den anden oc tredie oc til flere om
forhaanden ere / indtil du kommer ieff-
ne / det som du Multiplicerer / oc giør
lige ved dennem som ved den høyeste oc
største.

Vdi lige maade skalt du gribe op
eller flytte din Finger effter samme Fi-
gurer / Naar der it halfft skal Multipli-
ceris: Men her legger du ickon helten aff
dine Multiplicans Figurer / flyttendis
Fingeren oc holdendis hannem stille /
indtil huer haffuer faaet sin besked.

Den fierde Regel.

 Naar

NAar atſkillige Denomination ere for haanden / ſom ſkulle multipliceris / da ſkalt du førſt multiplicere den større Denominations Tal ved den mindre Denominations Parter / oc ſaa dennem reducere oc neduedſle alleſammen til den mindſte oc ringeſte Denomination. Oc ſiden dennem alle tilſammen lagt multiplicere. Saa naar du haffuer Daler / mk / ß / alb / ₰ / ſom du ſkalt multiplicere tilhaabe / da giør D til mk / mk til ß / ß til alb / alb til ₰ / oc naar det er giort altſammen til ₰ / ſaa multiplicere met din Multiplicans. Dit Product kand du atter vedſle op til alb / ſiden til ß. Dernæſt til mk eller D. Lige ſaa met lb / ℔ / K / k. Item met lß / ſß / mß / lß / X. Oc ſaa met huad andet.

Exempel paa de 3. førſte Regle.

ALexandri Magni Heſt / ved naffn Bucephalus / bleff kiøbt for 13 Talent. Nu giorde huer Talent, 600 Kroner. Der ſom du nu multiplicerer ſamme Kroners Tal met tretten / da

faar

faar du huor mange Kroner hand haff-
uer kaastet. Leg det første Tal op paa
Linierne/ oc scriff det mindste for dig/ el-
ler leg paa Linierne som sagt er. Sæt
nu din Finger paa den fierde Linie: Thi
vnder den ligger j: Oc stig op paa den
anden Linie der offuen for: Thi der ere
2. Figurer / som du skalt multiplicere
met/ oc sig: halff it giør it halfft / det leg
vnder din Finger/ vdi den tredie Regne-
benck. Flyt Fingeren ned oc sig/ helten
aff iij/ giør halffanden / dennem leg oc
ned vdi samme Benck vnder de andre.
Tag nu samme Penning op vdi Rom-
met. Sæt din Finger ned paa den tredie
Linie ieffne det It/ oc gack der fra ij Lini-
er op/ Oc sig: En gang en giffuer en/
den leg vdi den tredie Benck ieffne din
Finger. Stig ned en Linie oc sig en gang
iij giffuer iij / oc leg 3. Oc kommer der
da at ligge 7800 Kroner. Men vilt du
vide huor mange Daler det er / da mul-
tiplicere det sidste Tal j. Daler/ det er/ ij
mk/ oc 10. ß oc 2. alb. Thi at mand reg-
nede tilforn j. Krone for 4. mk eller j. M
oc j mk. Huorfaare ieg sætter hende nu

F iiij for

for 1 Daler eller 2 ℳ / oc 10 ß / oc 2 ₰ / kommer saa at staa.

Talent. Kroner. Kroner. Daler.

Talent.		Kroner.		Kroner.		Daler.	
Multiplicans.	o + o o o / I III / I	Multiplicandus.	o + o o o / II III	Productum.	o + o o o / I IIII	Productum.	

Exempel paa den fierde Regel.

EN haffuer 12 Arbeydere/ oc giffuer huer aff dennem om dagen 5 ß / 2 ₰. Huor meget løber det huer/ oc huor meget kommer hand til at vdgiffue om Vgen ? Efftersdi du haffuer tuende Denomination, ß oc ₰ / vdi din Multiplicandus / da giør dennem til it slags Mynt/ det er/ giør ß til ₰ / oc Multiplicere 5 met 3. Da faar du 15 som ere ₰. Leg her til 2/ faar du 17 ₰. Forøge nu disse 17 met 6 / thi saa mange Søgne dage ere der vdi en Vge / da kommer der

der huad huer aff dennem ſkal haffue om Vgen/ ſom er ij mk ij ß. Naar du diſſe Multiplicerer mod 12 / da faar du huad du ſkalt vdgiffue til dennem alle om Vgen. Reſoluere eller giør Marckene til ß/ det er/ Multiplicere marckene met 16/ Thi ſaa mange ß haffuer huer mk / da faar du 32 ß / her til leg 2 ß / bliffuer 34 ß. Multiplicere dennem met 12. Kommer 408. Diſſe vedſſe atter op til mk met 16. Kommer 25 mk / 8 ß/ ſom de ſkulle haffue alleſammen.

Behendighed paa Multiplication.

KAnd mand oc Multiplicere met it Tal / om der end ligger it halfft til. Ocſaa om end Multiplicandus oc haffuer it halfft.

Der ſom enten aff Tallene / Multiplicandus eller Multiplicans haffuer ½ / oc det ene er helt / leg det brødne Tal ned paa Linierne / oc Multiplicere det met det hele. Jeg vil vide huor meget vij½ gang 25 / de giøre/ Leg vij½ ned oc Multipli-

F v

tiplicere dennem met 25 / oc kommer da $362\frac{1}{2}$.

Vilt du oc legge det hele Tal op / synderlige naar det er mange Figurer. Oc multiplicere met det brødne / da bær dig saa at : Leg ned offuen eller ieffne eller oc vnder din Finger / dit brødne Tal / saa tit Regnepenningene det vdkreffue / som ligge paa Linien ieffne din Finger. Men ligger der nogle Penninge vdi Rommet / da skil samme din brødne Multiplicant at / det hele Tal for sig / oc det halffue for sig / Siden tag helten aff det hele / oc leg det ned paa den næste Linie offuen for samme Rom : Men her hos for det halffue / som du tilforn affskilde / skalt du legge iij paa den Linie næst vnder Rommet.

Det samme Exempel vil ieg igientage. Leg ned xxv. multiplicere met vij . Oc sig saa holdendis din Finger paa den anden Linie / ij gange vij er Ciij / dennem leg ned offuen oc ieffne din Finger / Nu lader du endnu Fingeren staa / oc skil det halffue fra de hele / huilcke bliff-

bliffue 6. her aff tag helten/det er 3. den=
nem leg ieffne din Finger. Men for det halffue du affskilde/leg paa den næste Li=
nie vnder din Finger iij/ oc kommer end nu/ som tilforn vdi dit Product $162\frac{1}{2}$.

Men er der $\frac{1}{2}$ hos huer aff Tallene/ da leg det største Tal op / oc multiplice=
re met det mindste/ vdi alle maade som nu tilforn: Saa nær/ som naar du kom=
mer til den Penning vdi det første Rom/ da skalt du vel skille det hele oc det brud=
ne at/ Oc for det hele legge/ som tilforn er lært / Men for det halffue kant du nu icke legge iij paa den næste Linie vnder / Thi der er nu ingen : Men scriff eller merck derfaare $\frac{1}{4}$ / det er en fierde Part/ aff saadant it heelt / som du haffuer lig=
gende / huilcket $\frac{1}{4}$ leg til den Sum / der ligger/ oc haffuer da ret. En kiøber xvj Alne Læret / Alnen for xvj ß. Huad kaaster Læredet tilhaabe. Facit. $240\frac{1}{4}$ ß/det er/ 5. mk oc 1. d.

At multiplicere vdi det andet Reg=
nebordt / som ieg sætte vdi Addition oc Subtraction/ finder ieg ingen synderlig maade met Penninge / men met Siph=

re/

re/ kand mand oc foruden Resolution til de mindste Species Multiplicere / som jeg vil vdi sin tid vise / vdi Regula de Tri, i den Velsche Practica.

9876 gange	234	ere	2310984.
	345		3407220.
	456		4503456.
	567		5599692.
	678		6695928.
	789		7792164.
	890		8789640.
	999		9866124.
	200		1975200.

At Multiplicere met 4. Figurer.

8556 gange	1532	ere	13107792.
	1558		13330248.
	4005		34266780.
	5809		49701804.
	3570.		30544920.

PROBA paa *MVLTIPLICATION.*

Vilt

VIlt du Probere om du haffuer ret Multipliceret eller ey/da giør som her efterfølger. Affdele din Product /met det Tal / som du haffuer Multipliceret met / faar du da din Multiplicandum/det er dit første oplagde Tal igien / Saa haffuer du ret Multipliceret.

Den almindelig maade er Disciplene bedre/ indtil de lære Diuision: Som er at met flid oc actsomhed igientage sit Exempel tit oc offte/ oc der som da kommer eens/da er det ret. Men giør det icke det / da forsøge det saa lenge / indtil det kommer lige.

Om Diuision/ det er / Om at partere oc dele.

DIuisio/er den femte *Species*, som lærer dig / it Tal ved sig selff/eller ved it ander at skiffte vdi visse Parter / vdi huilcke Parter der er saa tit / It / saa tit som det Tal / du

Par-

Parterer met / er vdi det Tal / som skal skifftis. Derfaare bruge wi vdi denne Species, dette ord: **Huor tit.** Saa siger ieg/huor tit ere 6. vdi 12. Huor tit 8 vdi 48. Det første to gange/ det andet sex gange. Huorfaare at Diuision maa vel kaldis en behendighed paa Subtraction / naar mand skal afftage mange Tal/ som ere ens lige.

Her vdi giffuis dig oc tuende Tal/met huilcke du skalt søge det Tredie. Det første Tal kaldis Numerus diuidendus, det er det Tal som skal delis: Det andet/ Diuisor, det er en Delere/det er det Tal som mand Deler met. Men det Tredie Tal som mand søger oc finder vdi Diuision/ kaldis Quotient eller Facit. Saa bliffuer nu det Tal som mand diuiderer/ deelt vdi nogle Parter/huilcke hinanden ere allesammen lige. Din Delere viser i sig selff/ huor mange saadanne Dele eller Parter de skulle vere: Men din quotient viser huor stor huer Deel skal vere. Oc denne Quotiens er enten it Heelt Tal eller it brudet: Huorledis met huer

aff

aff dennem skal handlis faar du her efter at vide.

Giør dig her oc Tre Regnebencke. Vdi den første leg ned din Delere: Eller scriff hannem for dig paa Bretet/ At du icke glemmer hannem. Vdi den anden leg det andet Tal/ som skal parteris: Vdi den tredie faar du din Quotient. Eller oc drag en strig ned/ tuert offuer Linierne/ oc haffuer du saa to Regnebencke: Vdi den som er næst din høyre Haand/ leg ned det/ som du skalt partere: Vdi den anden faar du din Quotient: Men din Delere scriff offuen faare.

Her haffuer du oc aldelis behoff at bruge det En gang It: Thi at du hære skalt vide huor tit du haffuer en Digitus, vdi det Tal/ som ligger paa Linierne/ Som 9. vdi 36. Huor tit? 4. gange 7. vdi 21? 3 gange/ etc.

Den første Regel.

BEgynt offuen til/ oc der som din Delere er en Figure: Da sæt din Finger til det øffuerste Tal: Oc saa tit som du den

den der vdi kand faa / saa meget leg ned ieffne din Finger vdi Quotientis Rom. Men er der flere Figurer vdi din Delere da stig ned met din Finger saa mange Linier fra den øffuerste Linie som Figurer ligger paa / som du haffuer Figurer til: Oc see saa til huor tit du kant tage den første Figure vdaff den øffuerste Linie/ Dernæst den anden aff den anden Linie/ oc den tredie aff den tredie/indtil du kommer til din Finger : Saa at du lige tit tager alle Figurerne. Saa tit som du disse Figurer optager / saa tit leg It ned ieffne din Finger.

Men der som du icke kant faa din Delere / hel vdi samme Tal ieffne eller offuen for din Finger : Da tag hannem halff der vdi : Oc giff en halff/det er/leg en Penning ned vdi Rommet næst vnder din Finger.

Kant du icke end tage halff parten aff din Diuisor, da see til om du kant tage Fierde parten : For denne Fierde part leg ned halfftredie paa den Linie næst vnder din Finger.

Der-

Dernæst flyt din Finger ned paa en anden Linie/ oc see huor tit du kant atter optage din Quotient: Saa mange Regnepenninge leg ned ved din Finger/ effter som tilforn er sagt.

Dette skalt du saa lenge giøre/ indtil du kommer paa den nederste Linie met Fingeren/ Oc du icke kand meer/ saa optage din quotient enten heel eller halff.

Den anden Regel.

MEn ere der oc atskillige Denomination eller slags / vdi Mynt/ Maader/ Vect eller andet/ som skal delis/ Da resoluere dennem alle / til den ringeste Denomination, som vdi Multiplication sagt er/ oc dele saa aff.

Den tredie Regel.

DER som ocsaa det Tal/ som skal Diuideris er mindre end din Delere/ da resoluere det indtil saa lenge/ at det bliffuer større end din Delere / oc diuidere det saa.

Den fierde Regel.

MEN bliffuer her noget offuer aff det Tal som skal delis/ effter saadan din Partering/ huilcket du icke kant optage enten helt eller halfft met din Diuisor: Da scriff det ieffne din Quotient, offuen for en Tuerstrig/ oc der vnder scriff din Delere.

Eller oc multiplicere din Restants eller det som offuerbliffuer/ met sine parter/ oc dele den atter met din Delere/ da kommer der en mindre Denomination vdi din Quotient.

Oc dette kant du giøre/ indtil du kommer til den ringeste Denomination.

Exempel.

Dele	13578.	igiennem	2	kommer 6789.
	20367		3	
	27156		4	
	33945		5	
	40734		6	
	47523		7	
	54312		8	
	61101.		9	

Leg

Leg paa Linierne / huilcket aff disse forscreffne Tal du vilt / oc affdele det met din Figure / som der lige er imod screffuen / da faar du 6789. Leg nu da ned paa Linierne 13578 : scriff faare dig 2. Sæt din Finger paa Linien hos den øffuerste Penning : Men der kant du icke faa 2. Derfaare tag op halffparten aff 2. det er 1. Oc leg der for it halffe vnder din Finger vdi Quotientens Rom.

Flyt saa din Finger ned paa den anden Linie / oc tag der en gang 2. oc giff en ieffne din Finger. Tag endnu samme steds helten aff 2. oc giff en halff vnder din Finger. Flyt din Finger paa den tredie Linie / Oc der faar du 2. vdi 7. tre gange / oc bliffuer 1. offuer : Giff der saare 3. ieffne din Finger. Tag endnu sammesteds halff 2. oc giff en halff. Flyt nu sidst din Finger paa den nederste Linie / oc sig / huor tit haffuer ieg 2. vdi 8. Det haffuer ieg 4. gange / oc giffuer 4. Oc kommer der da saa at ligge som her staar.

 Dele=

Deleren.		Quotient eller Facit.		Diuidendus.
	o		o	I
	✠	I	✠	III
	o	II	o	
	o	III	o	II
2. eller ●●	o	IIII	o	III

Eller oc saa.

Diuisor.	Quotient.		Diuidendus.
		o	I
	I	✠	III
	II	o	
	III	o	II
2.	IIII	o	III

Det 2. Exempel.

9. Kiøbmend haffue sammen lagt / huer 112 mk / som ere tilhaabe 1008 mk / Met samme Penninge haffue de vdgiort til Falsterbo en aff deris Tienere / som skulde salte dennem Sild / for samme Penninge til deris Husis behoff / oc hand salte-

saltede 108. Tynder Sild/ nu ville de de-
le dennem imellem hinanden / oc ville
gierne vide/ huor meget huer der aff til-
kommer/ Facit 12. ♄.

Giør som dig er føre lært oc kom-
mer som denne efterfølgende Figure vd-
uiser.

Diuisor. Quotiens. Diuidendus.

Det tredie Exempel / at affdele met 2. Figurer.

Dele	76540	igiennem	10	kommer	7654.
	84194		11		
	91848		12		
	183696		24		
	321468		42		
	405662		53		

Det 4. Exempel.

24 Personer haffue fundet it Bytte/ som er 480. mk. værd. Forscreffne Personer ville lige skiffte samme Bytte / Oc ville gierne vide / huor meget huer der aff met rette tilkommer. Facit 20. mk.

Leg paa Linierne det Bytte / som de haffue fundet/som er 480. mk. Scriff eller leg for dig Personernis Tal/ det er 24. Her seer du at din Delere er ij Figure / huorfaare du skalt gribe ned met din Finger ij Linier. Oc see huor tit du faar vdi den øffuerste Linie/ din Deleris første Figure / som er 2. vdi 4. to gange. Dernæst faar du oc din Deleris den anden Figur / vdi det Tal som ligger paa den anden Linie oc ieffne din Finger fire gange. Derfaare giff fire vdi Quotientens Rom. Oc ligger det saa.

Diuisor.		Quotiens.		Diuidendus.
24.	✠		✠	
	o		o	IIII
II	o	II	o	III
IIII	o		o	

Det

Det 5. Exempel.

Tre Brødre arffue effter deris Fader 1000. Daler. Men nu er deris Fader hen skyldig 345. Daler 0. ℳ oc 7. ß / som de skulle betale / huor meget tilkommer huer naar Gielden er betalt ? Tag først Gielden aff Hoffuet summen / bliffuer 654. Dl. 1. ℳ oc 9. ß. som du skalt dele / giør Daler til ℳ / ℳ til ß / oc leg altsammen tilhaabe / saa at du intet glemmer. Da kommer der 10473. ß / som de 3. Personer skulle skiffte imellem dennem. Oc kõmer huer til 3491. ß. Del nu disse ß met 16 / da faar du 218. ℳ oc 3. ß. Dele nu atter ℳ met 2. Da faar du Daler 109. Saa mange Daler oc der til 2. ß tilkommer huer aff Personerne.

Det 6. Exempel / at affdele met 3. Figurer.

	2310984		234.		
	3407220		345.		
Dele	4503456	igien-	456.	kõmer	
	5599692	nem	567.	9876.	
	6695928		678.		
	7792164		789.		

Det 7 Exempel / met 4 Figurer affdele.

	13107792		1532	
	13330248		1558	
Dele	34266780	igien-	4005	kommer
	49701804	nem	5809	8556.
	30544920		3570	

Det 8. Exempel.

Item/125. ℳ ere giffne 234. arme Peblinge til Siælegaffue / oc skal huer aff dennem haffue lige meget/huad kommer huer til:

Efferdi at din Delere/ er større end dit Tal/ som du skalt dele/ oc du derfaare icke kant tage din Delere der aff/ Thi mand kand icke tage det større Tal aff det mindre : Da resoluere din Diuidendum/ det er/ giør ℳ til ℔/ Item ℔ til ß/ Da kommer der at ligge 4000. ß. Dennem diuidere met 234. Men effterdi at her ere ingen Penninge / paa de nederste Linier/da tag en aff de Penninge/ paa den øffuerste Linie / oc vedsle ned til

de tre n ederste Linier/som førre er sagt v-
di Sul traction/oc kommer at ligge som
du seer her vdi Figuren.

Tel nu fra den øffuerste Penning /
tre Linier ned at / thi saa mange ere din
Deleris Figurer : Sæt der din Finger/
oc tag nu op paa den øffuerste Linie den
største Figure en gang:Tag paa den an-
den Linie den næste Figure oc en gang:
Tag oc den tredie Figure lige saa tit / oc
leg saa neder ieffne din Finger vdi Quo-
tientens Rom en Penninge.

Lad din Finger staa stille/ oc tag huer
din Deleris Figure vdi sit sted / helten/
oc leg j næst vnder din pege Finger.

Flyt nu sidst din Finger ned paa den
nederste Linie/ oc tag atter huer Figure/
to gange op / dog huer effter sit værd oc
giff hos din Finger to. Oc faar du 17.
ß til huer. Men her bliffuer 22. ß off-
uer/som icke kunde delis ved din Diuisor:
Huorfaare resoluere dennem til alb ved
3. Oc kommer 66. Dennem kand du icke
heller affdele met din Diuisor / Derfaa-
re giør dennem til ₰ met 4. Da faar du
264. Naar du dennem nu affdeler met

din Diuisor/da kommer der en ₰. Huil-
cken du skalt tegne vdi din Quotient ved sit Naffn / Oc bliffuer nu til Residuum eller Restants 30. ₰/ saa kommer huer til aff samme Peblinge 17. ß. j. ₰. De offuerløbs 30. ₰. hører dennem alle til/huilcke de maa giemme indtil de faa flere at Bytte Det kommer saa paa Linierne.

Diuisor.	Quotiens.		Diuiden: resoluere til ß.	Resid:
234.	✠ ß	₰	✠ III	₰.
	o		o IIII	
	o I	o	o IIII	o III
	o II	o I	o IIIII	o

Det 9. Exempel.

Naar du huercken kant tage din Diuisor heel eller halff op ieffne din Finger/ da see til/om du kant icke tage fierde parten aff hannem: Men her faare skalt du legge ned vdi din Quotient, paa den næste Linie vnder din Finger/ iij. Naar du vilt diuidere 3330. ved 12. saa som nu er sagt / da kommer der saaledis.

Diui-

Diuiſor.		Quotient.			Diuidendus.
12.	o		1 ☞	o	III
	a +	II	2 ☞	+	III
	b o	II	3 ☞	o	III
	c o	II		o	
	o			o	

En behendighed paa Diuiſion.

Vilt du Diuidere met it brudet Tal / ſom ½ er tilſat / da leg en Penning ned ved din Finger / for huer gang du tager ſamme Tal gantſke op. Men at du kant oc tage din Diuiſor helten op / før end du flytter din Finger / da bær dig ſaa at. Dele eller ſkil din Diuiſor at / i det gantſke hele Tal for ſig / oc det ½ ſom er tilſat for ſig. Tag ſaa helten aff det hele op ieffne eller offuen din Finger / oc halfftredie næſt vnder din Finger for helten aff det ½. Oc giff ſaa ½ vdi din Quotient næſt vnder din Finger.

Exempel.

HVor tit haffuer du xvij vdi $876\frac{1}{2}$. Sæt din Finger paa den fierde Linie/ der haffuer du icke xvij: Men helten der aff haffuer du. Derfaare skil din Diuisor at/ som sagt er/ vdi 16. oc vdi j. Sig nu helten aff 16. ere 8. Dennem tag op hos din Finger. Nu skalt du oc her hos tage helten op aff dit halffue. Men efterdi dit halffue/ naar du det regner mod din pege Finger / bemercker j: Oc det samme / imod den Linie næst vnder din Finger at regne / giør fem: Derfaare tag op aff samme Linie næst vnder din Finger/ helten aff fem/ det ij. Leg nu da for alt dette/ som du nu haffuer optaget / j vnder din Finger vdi Quotienten.

Flyt nu din Finger ned paa den tredie Linie: Der haffuer du det Tal huercken helt eller halfft. Derfaare gack ned til den anden Linie: Lad Fingeren her staa stille oc faar du da din Diuisor. 16. vdi 50. tre gange. Thi du haffuer io tre gange 16. vdi 48. oc siden tre gange j vdi 2. huor aff j. bliffuer igien/ huilcket du skalt legge ned vdi Rommet næst vnder

faare

faare vdi din Diuidendus. Giff nu her for iij ieffne din Finger vdi din Quotient.

Flyt atter Fingeren ned paa den nederste eller første Linie / der faar du en gang Xvij oc giff i ieffne din Finger.

Saa haffuer du nu 531. vdi din Quotient: Oc saa tit haffuer du Xvij vdi 8761½.

Acte vdi saadan Exempler / naar du skalt tage op helten aff dit halffue / vdi det vnderste oc første Rom / da kant du icke legge ned iij dernæst vnder: Thi der er nu ingen Linier flere. Derfaare see til / huad det er du regner / som er Penninge / Vect / Maade eller andet saadant. Tag her aff helten aff it halfft / det er / fierde parten aff it helt / Oc leg siden ned vdi din Diuidendus, dit Residuum: Eller oc vedsle det til mindre Denomination, indtil du kant atter faa din Diuisor der vdi / enten heel eller halff.

Om Diuisions brug oc fordeel.

Lige

LIge ſom ved Multiplication / Daler resolueris til mk / mk til ß / ß til alb oc alb til d / oc d til ſkr : In Summa en Denomination ſom ſtørre er / til den ſom mindre er : Lige ſaa tuert imod / giøre wi ved Diuiſion, de mindre Denomination til de ſtørre / ſom ere / ſkr til d / d til alb / alb til ß / ß til mk / oc mk til M. Item R til ℔ / ℔ til lb / etc.

PROBA paa Diuiſion.

VIlt du probere eller forſøge / om du haffuer ret affdelt eller ey: Da multiplicere din Quotient eller Facit / met din Diuiſor : Oc der ſom noget vaare til offuers / der du diuiderede : Det leg til ſamme Sum eller Product : Kommer da din Diuidendus heel igien / da er det ret giort : Kommer hand icke / da haffuer du feylet / oc ſkalt operere paa ny igien.

Eller operere ſamme Exempel flere ſinde / kommer da altid eens / da haffuer du ret / ſom førre er ſagt.

At

At regne disse forscreffne fire *Species* met Siphre.

Additio.

FOrst acte vel / om dine Summe/huilcke du skalt addere/ ere alle eens Denomination, eller oc atskillige. Ere de atskillige Denomination, da skalt du giøre dig hære saa mange Regnebencke / som du haffuer Denomination til : Paa det du kant addere lige Denomination tilsammen / Men huer Denominations Naffn skal tegnis i sin benck for sig/som dig tilforn er lært i Addition paa Linierne. Men er der aleniste en Denomination, da haffuer du icke saadanne Regnebencke behoff.

Dernæst skalt du scriffue de Tal/som skulle adderis / lige Denomination tilhaabe: Saa at det første Tal kommer offuerst/ oc det mindste nederst/ Oc at de første Figurer imod den Høyre Haand i samme Tal / komme ret offuer oc vnder hin-

hinanden/vdi en Rad ned at: De andre Figurer vdi lige maade oc vnder hinanden: De tredie Figurer oc vdi en ret Linie: Oc saa fremdelis den ene Figure lige vnder den anden.

Drag nu en Tuerstrig vnder samme Tal eller Figurer / vnder huilcken du skalt scriffue din Summa/det er det Tal som kommer aff de øffuerste Tals tilhaabe leggelse.

Naar det er giort da begynt først imod den Høyre Haand/oc leg sammen de Figurer vdi den første Rad/som gaar op oc ned. Kommer her aff it Tal met en Figure / da scriff den der lige neden vnder. Men kommer der vdaff it Tal met tuende Figurer / saa scriff den første der aff/der vnder Strigen/oc vnder den første Rad/ men den anden Figure scriff offuen for strigen / ret vnder den anden Rad.

Dernæst addere de Siphre / som staa vdi den anden Rad / oc den som du nu sidst tilscrefft: Oc huad her aff kommer eller findis / det scriff lige der vnder neden/ om det er en Figure: Men kommer

der

der tuende Figurer/da scriff dennem som sagt er/ om den første Rad.

Vdi lige maade skalt du giøre met den tredie oc fierde Rad/oc met saa mange/ som forhaanden ere.

Hender det sig ocsaa / at du faar tre eller flere Figurer aff en Rad / da hører den første til samme Rad / oc scriffuis alene vnder Strigen/ men den anden Figure hører til den anden Rad / den Tredie til den Tredie/oc saa fremdelis: Dog skal huer aff disse tilscriffuis sin Rad offuer Strigen.

Men naar du tilsammen legger Figurerne vdi den sidste Rad/ kommer der da to eller flere Figurer : Da scriff alle Figurerne vnder Strigen/ saa at den første aff dennem kõmer ret vnder samme Rad / de andre effter hinanden mod den Venstre Haand.

Det første Exempel.

EFfter vor Danske Krønicke fick Danmarck først Konger / der Thola vaar Regenter offuer Israels folck / huilcken der Regierede vdi 23. Aar/oc døde 1244.

Aar for Christi Fødsel. Leg nu disse Aar til de Aar / som wi nu scriffue fra Christi Fødsel 1575. Da kommer der 2819. Aar / vdi huilcke oc end der offuer / Danmarck haffuer veret vnder Kongers Regimente. Sæt som her effterfølger.

1575. Vilt du nu Addere disse Tal /
1244. da begynt først mod den Høy-
2819. re Haand / vdi den første Rad der finder du 5. oc 4. lige vnder hinanden / huilcke tilsammen lagde giøre 9. Dennem scriff vnder Tuerstrigen ret vnder deris Rad. Dernæst Addere de andre to Figurer / vdi den anden Rad / som ere 7. oc 4. Disse tilsammen giøre 11. Den første Figure aff disse scriff vnder Strigen / lige vnder sin Rad / Men den anden Figure scriff offuen for til den tredie Rad. Addere nu den tredie Rads Figurer / met den som du sidst tilscreffst / som ere 1. 2. 5. huilcke tilhaabe giøre 8. som du skalt tegne ret vnder dennem neden Strigen. Leg nu for det sidste den sidste Rads Figurer sammen / oc kommer 2. dennem scriff oc vdi din Summa ret vn-

der

der / Oc kommer da som tilforn er sagt.

Det 2. Exempel.

A. Fra Verdens begyndelse indtil Syndfloden vaare 1656. Aar. Genesis 5. oc 7. cap. B. Fra Syndfloden til Abraham bleff født. Genesis: 11. vaare 292. Aar. C. 75. Aar der effter bleff hannem giffuet Foriættelsen om Christo. Genesis: 12. D. Fra den tid oc til Jsraels Vdgang aff Egipten / oc at Guds Low bleff giffuen/ Exod: 12. 19. Galat: 3. vaare 430. Aar. E. Fra samme tid oc indtil Salomonis Tempels bygning vaare 480. Aar. 3. Konger: Bog: 6. cap: F. Derfra oc til Hierusalems forstøring: oc det Babilonske Fengsel. 3. Kong: Bog: 6. 11. 14. 15. 22. Cap : Jtem 4. Kong: Bogs. 8. 11. 12. 14. 15. 16. 18. 21. 22. 23. 24. 25. Capittel. G. Fra denne tid varede det Babiloniske Fengsel / indtil Cyri Regiment. Jeremiæ: 25. Daniel: 9. vdi 70. Aar. H. De Persers Monarchia eller Hoffuet Regimente va-

rede fra Cyro oc til Alexander Magnus vdi 200. Aar. I. Fra Alexandri Magni Tid oc til Christi Fødsel vaare 328. Aar. K. Fra Christi Fødsel hid ind til ere forløbne 1574. Aar. Huor mange Aar er det siden Verden bleff skabt: Ere 5536. Aar.

A	1656.
B	292.
C	75.
D	430.
E	480.
F	431.
G	70.
H	200.
I	328.
K	1574.
	352.
	5536.

Det 3. Exempel.

EN haffuer vdgiffuet saa mange ℳ/ som her efterfølger / huor meget er det i en Sum:

Her

	9279.
	389.
	479.
	599.
	689.
	779.
	899.
	989.
	679.
	299.
	189.
	96.
	97.
A	112.
B	105.
C	53.
D	9.
E	15462.

Her seer du en anden maade / at Addere met / at ieg sætter huer RadisSum vdi sin Linie/dog begynder huer Sum vnder sin Rad / saa som Bogstaffuene vduise. Oc aff disse smaa Summe faar ieg Hoffuet summen/ som du seer ieffne E. Oc kommer dog ret.

Merck denne Behendighed/At naar du adderer saa mange Figurer vdi en Rad / da haffuer du icke behoff at neffne huer Figure for sig / oc legge hende saa liudelige til den anden. Vdi den første Rad vdi dette Exempel / at begynde neden fra op at / naar ieg adderer. 7.6. 9.9. etc. Da giør ieg det icke met vdtrycte ord saaledis: 7. oc 6. giøre 13. 9. til 13. giøre 22. 9. til 22. giøre 31. 9. til 31. giøre 40. Men kaartelige vijser ieg

huer Figure met min Finger saa : Siu/
tretten / tu oc tiue/ en oc tredue / fyrre-
tiue/ Ni oc fyrretiue/ oc saa indtil enden
paa huer Rad. Men paa den almin-
delige maade at addere met/ da kommer
dette samme Exempel saa.

9279. Bogstaffuene bemercker
389. huilcke Tal tilsammen er
479. kommen aff huer Rad / dog
599. ieg haffuer sat somme aff
689. Figurerne vnder Strigen/
779. oc somme offuen / som før-
899. re er lært. Vndertagen
989. den sidste Rads Figurer den-
679. nem screff ieg strax neden
299. Tuerstrigen.
189.
96.
97.
11 A.
10 B.
5 C.
15462.
CBA.

Det 4. Exempel.

En Scriffuer haffuer ind-
taget trende gange nogle
visse Summe Korn oc Pen-
ninge / for huilcke efterdi
hand skal giøre Regenskab /
da scriffuis huert slags De-
nomination for sig/ oc saa adderis/ saa-
ledis.

j gang

	℔.	ß.	M.	ß.	₰.
j gang indtaget.	356.	7.	320.	26.	8.
ij gange	216.	5.	290.	0.	0.
iij gange	105.	3.		14.	7.
	1.		1.		
	677.	15.	610.	40.	15.

Men opuedslet kommer det saa.

678. 7. 611. 9. 3.

At regne 8. ß vdi ℔ / som mand giør vdi Fyen.

Proba.

Kast 9. bort aff de Tal / som staa offuen for Strigen / (vndertagen de Figurer / som du tillagde huer Rad / naar du fickst flere end en Figure) Oc acte intet huad orden eller sted Figurerne staa vdi / Men actendis huer som hun gielder ene. Oc tag derfaare j. 2. 3. eller 4. eller flere Figurer tilhaabe / paa huad sted du finder dem / indtil du faar 9. Sæt en Strig igiennem dennem / aff huilcke du faar 9. indtil du kane icke faa 9. fult. Huad der siden igien-

bliffuer/ som er vnder 9. Det sæt met en Figure vdi den ene Side vdi it Kaarss. Kast i lige maade 9. heden aff det Tal/ vnder Tuerstrigen/ saa tit som du kant/ behaalder du da lige saa meget offuer/ sō du behaalte aff det første/ da er det ret.

Men vdi mange Denomination, skalt du giøre det ved huer Denomination.

Det første Exempel proberet.

bca
A 1575.
cba
1244.
B 2819.
bba

A 2 ✕ 2 B.

Subtractio.

DEnne Species, som førre er sagt/ lærer dig at tage it lige Tal fra it andet lige/ Eller oc it mindre Tal vdaff it større: Oc er her altid/ i det mindste tuende Tal/ vndertiden oc flere.

Naar

Naar du vilt Subtrahere / da scriff det første Tal / oc der vnder scriff det som mindre er / det som du oc skalt Subtrahere / : Figure vnder Figure / begyndendis fra den Høyre Haand / lige som vdi Addition.

Men er der flere Tal / som skulle fratagis / da leg dennem først tilsammen / som førre er lært vdi Subtraction paa Linierne : Sæt dennem saa vnderneden / Oc drag en Strig vnder disse tuende Tal / som vdi Addition.

Begynt saa paa det første Sted / imod den Høyre Haand / oc tag altid den nederste Figure aff den øffuerste : Huad til offuers er / eller igien bliffuer / det scriff vnder Linien / lige vnder samme Tal / saa at Figure kommer lige vnder Figure at staa.

Men der som du tager lige Figure aff lige Figure / oc der bliffuer intet offuer / Da skalt du scriffue der vnder it o : Thi det opfylder stedene.

Er der oc it o vnder nogen Figure vdi det nederste Tal / da scriff den øffuerste Figure ned vnder Strigen.

Der som der ere ingen Figurer vnder de øffuerste / som skeer tit imod Enden/da scriff de øffuerste Figurer ned vnder Strigen.

Exempel.

I.	II.	III.	IIII.
9.	78.	1999.	8746.
6.	38.	804.	8746.
3.	40.	1195.	0000.

Vdi dette sidste Exempel scriff ickon it o. for de fire: Thi det giør ene saa meget som mange / efftherdi de intet bemercke / vden dennem tilleggis nogen aff de 9. merckelige Figurer mod den Venstre Haand/ Oc kommer saa:

8746.
8746.
o.

Men det hender sig saare tit/ at den nederste Figure / kand icke tagis aff den øffuerste Figure/ fordi at denne er mindre end den anden. Naar dette skeer / da laan it aff den næste Figure / vdi den øffuerste Rad mod den Venstre

Haand: Oc dette It/ giør Ti/ efftérdi det er vdi det andet Sted/ mod din mindre Figure at regne. Leg nu din mindre Figure til disse 10. Oc aff baade disse tilsammen tag din nederste Figure/ som tilforn vaar større: Huad igien bliffuer/ det scriff ret vnder Linien. Saa tit som dette skeer/ da leg samme It/ til den Figure eller Sted/ som er ret vnder den/ som du tilforn laante aff/ oc scriff hende met en Punct eller Pricke/ hos eller vnder samme Figure oc Sted.

Dette It tillegger du hære/ at du skale icke paa ny tage noget aff samme It/ som du tilforn laante/ Thi at naar du giør den nederste Figure eller Sted/ it større/ end den vaar tilforn/ oc tager den saa aff den øffuerste/ da bliffuer det/ som igien er/ it ringere end det skulde bleffuet tilforn. Saa er oc det lige meget/ om du saa intet tillegger/ til den næste oc nederste Figure: Men aldelis acter den næste oc øffuerste/ som du laante it vdaff/ it ringere end hun staar screff-

screffuet : Oc naar du da afftager / det som vnder hende er / kommer oc din Restants it mindre / lige som tilforn : Huilcket icke skeer / naar du icke enten legger it til den næste Figure vnder til : Eller oc formindsker samme Figure / som du laante aff / met it.

Naar der findis o i saadanne Exempler / vdi det Sted som du skalt laane aff / Da laan alligeuel it aff samme o eller Sted (effterdi at samme Sted giør 10. gange meer end næst faaregaaendis Sted) leg det til din mindre Figure / oc Subtrahere saa : Oc glem icke / vdi den næste Rad enten at affquitte det It / i den øffuerste Figure / eller at tillegge oc betale den næderste igien / som du tilforn haffde laant.

Er der oc ingen Figure vnder til / mod den Venstre Haand / som du kant legge din Pricke til / naar du haffuer laant / da sæt eller regne it for Pricken vdi det næste Sted / oc tag det aff den næste øffuerste Figure / som du i Exemplerne her effter faar at see.

Exem-

Exempel.

ANno Christi 1479. Den første Junij bleff Kiøbenhaffns Vniuersitet først stifftet / oc begynt aff Konning Christian den første. Huor lenge er det siden? Sæt det Tal / met huilcket wi nu scriffue Christi Aar offuen faare / thi det er større: Oc vnder neden sæt dit Datum: Subtrahere nu / oc huad offuer bliffuer / giffuer dig tilkiende / huor lenge det er siden.

1575.
1479.

Her seer du at du icke kant afftage 9. aff 5. Derfaare laan Ti aff den næste Figure eller Sted offuen faare / som er 7. Oc leg til din Figure: Oc sig 9. aff 15. bliffuer 6. igien. dennem scriff ret vnder Strigen. Leg nu it til den næste vnder til / som ere 7. oc bliffuer der 8. dennem kant du icke tage aff 7. som staa offuen: Derfaare laan oc sig: 8. aff 17. bliffuer 9. igien / dennē scriff der vnder neden for Strigen. Leg it til 4. bliffuer 5. fem aff 5. bliffuer intet / 1 aff 1. ocsaa intet. Oc scriffuis hære huercken Sted eller nogen

Nullæ

Nulla : Thi det er sidst vdi Tallet/ Oc staar saa.

1575.
1479.
96.

Saa mange fulde Aar er det/den første Junij paa det Aar 1575. siden det samme Vniuersitet først bleff stifftet.

Flere Exempler.

84795.	463.	8846.
4875.	86.	7896.
79920.	377.	950.

Item.

743206.	894648049.
569934.	539743805.
173272.	354904244.

En Mand haffuer laant en anden 1234. mk. / nu haffuer hand faaet igien vdi smaa Plock/ som her efterfølger.

	mk.	ß.	alb.
	234.	23.	1.
	395.	34.	2.
	186.	17.	0.
Summa.	815.	74.	3.

Vedsle op alb til ß/ oc ß til mk/da faar du 819. mk/oc 11. ß.

Tag

Tag nu denne opuedslede Sum aff den Sum/huilcken vdlaant/da kommer huad som Rest er.

Merck her / oc vdi andre saadanne Exempler / at saa tit som dig faarekommer atskillige Denomination at afftage/ da skalt du altid neduedsle aff den største Sum/til de minste Denomination, som tilforn er sagt i Subtraction paa Linierne : Sæt derfaare lige Denomination vnder hinanden/saaledis:

	mℓ.	ß.
	1233.	16.
Item der ere forløben 15. Vger/5. dage aff it Aar/	819.	11.
	414.	5.

huor meget er der igien aff samme Aar. Her kant du icke tage 15. eller 5. aff it / Derfaare resoluere 1. Aar til 52. Vger oc 1. Dag/ saa:

Vger.	Dage.
51.	8.
15.	5.
36.	3.

Item en haffuer aff 11. M/ vdgiffuet 13. mℓ / 7. ß/ 2. alb/ 3. d/ huad er igien? Giør det saa:

mℓ.

mk.	ß.	alb.	d.
21.	15.	2.	4.
13.	7.	2.	3.
8.	8.	0.	1.

PROBA.

KAſt 9. bort vdaff de tu nederſte Tal / det er / det Tal / ſom ſtaar næſt offuen Linien / oc det ſom ſtaar vnder Linien / Huad igien bliffuer / holt for din Proba. Kaſt ſiden 9. bort / aff det øffuerſte Tal / ſaa tit ſom du kant : Regnendis huer alene / ſom hun er til i ſig ſelff : Bliffuer der lige til offuers / ſom der bleff aff de 2. nederſte / da er det ret.

1999
(894
1108)

1 X 1

8894
(8894
0)

2 X 2

En anden Maade.

LEg din Reſtants / oc det Tal / ſom du ſkalt fratage tilſammen / kommer da

det øffuerste Tal igien/da haffuer du ret giort.

Anno Domini 1168. eller ved det pass / begynte Biscop Absalon / at lade bygge nogle smaa fiskere Boer for Kiøbenhaffn / oc en liden Vern / som hand kallede Axelhus. Men fordi at Kiøbmend haffde deris tilflucet did for Sørøffuere / kom det ord Kiøbmandshaffuen.

1575.
1168.
―――
407.
1575.

Saa er det 407. Aar siden/at Kiøbenhaffn først begyntis.

Om *MVLTIPLICATION.*

HEr ere tuende Tal / som tilforn sagt er / det ene som skal formeris / huilcket kaldis paa Latine Multiplicandus: Det andet / som skal formere / oc kaldis Multiplicans. Vdaff huilcke tuende tals Multiplication vdi sig indbyrdis / kommer

mer det Tredie som mand søger / oc kal-
dis Productum.

Scriff disse Tal saa / at din Multi-
plicandus. A. staar offuen/oc din Mul-
tiplicans. B. neden/at der kommer Fi-
gure ret vnder Figure: Den første vnder
den første / den anden vnder den anden/
etc. Lige som vdi de tuende faaregangne
Species, Saa: 267. A.
24. B.

At multiplicere Digitos vdi hinanden/det er/de Tal som ere vnder 10.

Vilt du lættelige multiplicere/
Da skalt du først vel vden lære/
Met stor slid det En gang It/
Til 9. gange 9. Da bliffuer det læt.

Dette kant du lættelige lære aff den
Pythagoriske Taffle/oc der hos end vdi
andre maade.

Tabu-

Den Pythagoriske Taffle.

a c

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10.
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20.
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30.
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40.
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50.
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60.
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70.
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80.
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90.
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

b

Denne Taffle lærer dig alt Tal/ som er vnder Ti (som kaldis paa Latine Digitus) at multiplicere met it andet / som oc er vnder Ti.

Først skalt du vide/at det tal i den første oc øffuerste Linie/ sô er betegnet met disse tuende Bogstaffue/a. c. Disligeste oc den første Linie mod den venstre Haand/ sô er

tegnet met a. b. ere begyndelse oc Fundament til alle andre / som ere screffne i denne Pythagoriske Taffle. Thi 4. 6. 8. fødis aff dette Tal / 2. oc 6. 9. 12. 15. etc. Haffue deris Begyndelse aff dette Tal. 3. Oc alle andre Tal haffue i slige maade deris begyndelse oc Fundamente / aff de tuende Tal / som ere betegnede met de Bogstaffue a. c. oc a. b.

Dernæst at forstaa denne Taffle ret / skalt du acte / at naar du vilt multiplicere en Digitus met en anden: Da gack vdi den Linie mod den Venstre Haand / som a. b. ere tegnede faare / oc søg i samme Linie fra øffuerst / oc alt ned at / til du kommer til det Tal / Huilcket du vilt multiplicere / oc merck samme Tal vel. Gack siden i den øffuerste Linie / som er tegnet met a. c: Oc tag det Tal / ved huilcket du vilt multiplicere: Gack saa fra samme Tal ret ned at / til du kommer imod det første Tal / som du vilt multiplicere / oc holt der stille: Det Tal som du da finder vdi det firede hiørnede Rom er den rette Sum paa de tuende Tal / som

som komme aff samme tuende Tals multiplicering.

Exempel.

VJlt du nu vide aff denne Pythagoriske Taffle / huor meget sex gange siu giøre / da opled 6. vdi den Linie mod den Venstre Haand / som er betegnet met a. b. Siden led effter 7. i den øffuerste Linie / som er tegnet met a. c. Gack saa lige ned fra de 7. til du kommer lige mod de 6. i det samme firekantede Rom / der finder du 42. oc saa meget giøre 6. gange 7. Saaledis kant du alle Tal / som ere vnder 10. vdi hinanden multiplicere.

En anden Maade.

EFterdi du kant icke haffue altid denne Taffle hos dig / oc du snart kant glemme hende / da lær denne Maade / som ingen sinde feyler.

Giør din mindste Finger / som skal multiplicceris / til sin Articulum, det er / set en Nulla faare hannem. Acte. saa huor meget der er imellem den største Fi-

gure eller Finger / oc 10. huilcket paa Latine kaldis Distantia eller defectus, som her efterfølger.

1 2 3 4 5 6 7 8 9.
9 8 7 6 5 4 3 2 1. Distants eller Defect.

Tag nu din mindste Finger / fra samme mindste Fingers Artickel / saa tit som din Defect haffuer it vdi sig : Da giffuer din Restants tilkiende det du søgte effter.

Exempel.

MVltiplicere 8. met 4. at du kant faa at vide / huor meget 4. gange 8. giøre / Leg 0. til den mindste Digitus, som er 4. oc bliffuer Articulus 40. Mellem din største Finger 8. oc mellom 10. ere 2. Distants. 2. gange 4. ere 8. som du skalt tage aff 40. bliffuer 32. oc saa meget ere 4. gange 8.

Men ere dine Digiti lige store / da giør lige som du giorde nu vdi de wlige. Multiplicere 8. met 8. Leg 0. til en aff dennem / bliffuer Articulus 80, Mellem 8. oc 10. er Distants 2. forøge 2. met 8. kom-

kommer 16. Huilcke tag fra 80. bliffuer 64. igien/ oc saa meget ere 8. gange 8.

Vdi smaa Digitis er det tungt at multiplicere saa effter Kaansten/ men den naturlig forstand kand dennem lættere begribe.

Merck oc hære dette Compendium, det er Gienuey eller Behendighed : At naar du vilt saaledis multiplicere nogen Finger met 5. Er samme Finger ieffne eller lige Tal/ da tag samme Fingers halffue part/ oc sæt for hannem it 0/ oc er saa multipliceret. 5. gange 8. Huor meget giøre de ? Tag helfften aff 8. det er 4. oc sæt 0. derfaare kommer 40. Saa meget giøre 5. gange 8.

Men er din Finger wieffn eller odde/ da skiffte hannem vdi tuende ligiste hele Parter/ som hand kand skifftis : Sæt faare hans mindste Part it 5. oc er multipliceret. 5. gange 9. huor mange ere de ? Disse 9. skifft vdi to ligiste hele Parter/ giffue 5. oc 4. Tag den mindste aff disse/ som er 4. Oc sæt faare hannem 5. kommer 45. Oc saa meget giøre 5. gange 9.

Merck her / at naar du icke kant saa snart finde din Fingers forøgelse / at du vender din Fingre om / huilcket hielper dig oc meget tit vdi saadan Sag. Saaledis finder du snarere / huor meget 5. gange 7. ere. Naar du vender dennem om oc siger: huor meget er 7. gange 5: Giør 35. Item 5. gange 9. vend om / giør 45.

Acte her oc denne almindelig Regel / At It huercken multiplicerer / eller diuiderer. Derfaare naar der er It vdi din Multiplicando / da scriff strax den samme Figur / som du skulde multiplicere samme It met. Men er der It vdi din Multiplicante, da scriff din Multiplicandum, heller den er En eller flere Figurer.

At multiplicere Articulos / det er / saadanne Tal som beslute vdi sig ret lige 10.

Naar

Naar du vilt multiplicere it Tal met 10. da sæt derfaare it o. ved den Høyre Side/ saa er det giort.

Vilt du forøge samme Tal met 100. da sæt ij o. faare det: Vilt du met 1000. da sæt derfaare iij o. Kaartelige/ naar en Articulus haffuer ingen anden merckelig Figure vdi sig/ end 1. Oc du skalt multiplicere it andet Tal der met: Da sæt faare samme Tal/ saa mange o. som der ere vdi samme Artickel.

Exempel.

SAnctus Dionysius Areopagita siger in cœlesti Hierarchia, at 10. gange 10. giøre 100: 10. gange 100. giøre 1000: Oc 10. gange 1000. giøre en fuldkommen Skock: oc 10. Skocke giøre it Morigen: 10. Morigen giøre it Tal som kaldis Murion: oc 10. Murion giøre en liden Skare: 10. smaa Skarer giøre 1. stor Skare. Item 10. store Skarer giøre it Chor: oc 10. Chor giøre it Tal heder

der Phalanga : Item 10. Phalanger giøre 1. stor Forsamling : oc 10. stor Forsamlinge giøre en Har : Oc 10. Hær giøre 1 Cateruam : Oc 10. Caterua giøre 1. Turbam : Oc 10. Turbæ giøre de forgifftige wrene Aandis Tal / som falt aff Himmelen met Lucifer. Multiplicere dit første Tal met 10. Oc siden dit Product eller Facit met 10. det er / sæt alene it 0. der til paa den Høyre Side / da faar du paa det sidste 10000000000000000.

Men er der icke It vdi enden paa dine Articulis, men andre aff Digitis / en eller oc flere Merckelige Figurer / da forøge samme Figurer met huer andre allesammen / saa nær som 0. Læg siden til din Product, alle de 0 / som ere vdi begge Tallene / faare de Merckelige Figurer / oc faar du da ret.

Exempel.

MVltiplicere 2342100. met 2000. saaledis : Forøge 23421. met 2. oc faar du da 46842. Faare disse sæt fem 0. som du finder vdi begge Tallene oc kommer

mer da 4684200000. Oc et saa ret.

At multiplicere *Numeros Compositos*, det er/ de som huercken ere Digiti eller Articuli, ved Compositos eller ved andre.

Naar du nu haffuer saa beredt dig som førre er sagt/ da scriff dine Tal / oc drag der vnden en Strig / som i de to faaregangne Species.

Multiplicere eller forøg alle dine Figurer vdi din Multiplicando, met huer Figure i sær vdi din Multiplicante, ordentlige den ene effter den anden. Oc naar du haffuer multipliceret met samme din Multiplicantis Figure/ da giør hende vd/ det er/ scriff en Strig igiennem hende: Paa det du icke skalt tage hende meer end en gang.

Hues du faar aff huer din Multiplicantis Figure/det scriff vdi en serdelis Linie vnder Strigen/ thi at saa mange Figurer

gurer du haffuer vdi din Multiplicante/ saa mange serdelis Linier bør dig at haffue vnder din Tuerstrig / Endog met Siphre at multiplicere er nogen kaart vey. Skal oc huer aff disse Linier begyndis vnder den din Multiplicantis Figure / aff hues Multiplication du hende faar.

Du skalt oc tage vaare / at du sætter Figure vnder Figure / vdi alle Linier i en Rad / lige som du giorde vdi Additione oc Subtractione, saa lenge som de øffuerste Figurer oc de mellemste kunde tilrecke. Thi det kommer vel vdi der sidste paa dit Facit eller Sum nogle Figurer/ som icke haffue Figurer offuer sig.

Naar du da vilt multiplicere en Figure vdi en anden / da faar du enten en Figure eller to. Den ene eller den første Figure aff de to / skalt du scriffue vnder Tuerstrigen / lige vnder sin Multiplicantis Figure / aff hues Multiplication de ere begge kommen : Men den anden aff de ij Figurer skalt du mercke/eller tegne mod den Høyre Haand / oc siden tillegge hende til hues du faar aff den næst

efftersølgendis Figure vdi din Multipli-
cando, eller oc scriffue dennem baade/om
det er vdi Enden/som vdi Addition sagt
er.

Men naar du faar nogen o. vdi din Multiplicando da scriff it o. ret vnder hende. Men der som du haffde noget i din hukommelse / da scriff det i steden for o. Eller oc naar du multiplicerer nogen Figure vdi din Multiplicando/hos huilcken staar it o. mod den Venstre Haand/ der som aff samme Figurs forøgelse kommer tuende Figurer / da maa du strax scriffue baade Figurerne / den første vnder samme din Multiplicandi Figure/oc den anden vnder o. Oc spring saa effuer samme o. oc multiplicere hendis næste Figure.

Men finder du o. vdi din Multiplicante, da skalt du scriffue saa mange o. paa hendis Linie / som du haffuer Figurer vdi din Multiplicando. Men efterdi it o. eller flere giøre lige meget / vden der kommer nogen merckelige Figure til dennem / da scriff ickon it o. for huert o. du finder vdi din Multiplicante. Be-
gynt

gynt saa at multiplicere met din Multiplicantis næste Figure / oc scriff det næst op til samme o. paa den samme Linie. Thi ellers skulde o. allene behaalde en Linie/ oc tage for meget Rom.

Naar du met It skalt multiplicere/ da scriff alle dine Multiplicandi Figurer ned vnder Strigen / begyndendis vnder samme It: Fordi at It huercken multiplicerer eller diuiderer/ som førre er sagt.

Exempel met en Figure.

EN Herre lod vedsle til sig 1243. Rosenobler/ oc gaff for huer 4. M. Nu vilde ieg gierne vide/ huor mange M. hand gaff for samme Guld. Facit 4972. Sæt det som her.

A. Multiplicandus. 1243. Dette Tal skal forøgis.

B. Multiplicans. 4. Dette Tal forøger ieg met.

C. Productum. 4972. Det Tal som kommer aff Multiplication eller forøgelsen.

Forklaring.

Sig

SIg nu 4. gange 3. eller (bedre at si-
ge) 3. gange 4. ere 12. den første Fi-
gure som er 2. den scriff vnder Linien i
det første sted vnder 3. Den anden Figu-
re/ som er 1. behaalt vdi din Hukommel-
se / eller tegne hende mod den Høyre
Haand. Sig nu 4. gange 4. giøre 16.
Leg det 1. der til/som du merckte eller teg-
nede/saa giøre de 17. Det 7. scriff vnder
Linien/ vnder 4. det 1. haalt vdi din Hu-
kommelse eller tegne / som tilforn. Sig
siden 4. gange 2. eller 2. gange 4. giff-
ue mig 8. leg 1. her til / som du behaalte
i din hukommelse / saa bliffue de 9. scriff
de 9. vnder 2. Paa det sidste sig/ 4. gan-
ge 1. eller 1. gang 4. er 4. Huilcket sæt
vnder 1. saa kömer vnder Linien at staa/
som her offuen faare screffuet staar.

Oc lige saa skalt du handle met huer
Multiplicantis Figure / om den haffuer
flere / actendis dog/ det som Reglene til-
forn omtale.

Exempel met 2. Figurer.

ITem at regne Guds Engle/den him-
melske Skare / som Christus neffner
meer end 12. Legion. Her

Her taler Christus effter de Romers vijs / huilcke meenlige droge imod deris Fiender met 12. Legioner. Huorfaare du skalt vide at 10. Cohortes vaare 1. Legion: 1. Cohort vaare 50. Manipuli. Manipulus haffde 25. Landsknecte.

Multiplicere da 50. met 25. da faar du 1250. saa mange giøre en Legion. Multiplicere disse met 12. kommer saa:

A.	50.	B.	1250.
	25.		12.
	1250.		2500.
			1250.
		Product.	15000.

Saa mange haalder 12. Legion Engle.

Men vil mand regne en Legion effter den almindelig vijs / for 6666. Kommer det saa at staa / oc bliffuer end da en veldig Skare eller Hær.

6666.
12.
13332.
6666.
79992.

Item

Item Timer vdi it Aar/huilcket haffuer 365. Dage. Sæt 24. Timer vdi en dag/kommer saa:

365.	Leg her 6. stunde/ til da
24.	faar du 8766. Timer: Oc
1460.	saa mange Timer ere der
730.	fuldnær vdi it Aar.
8760.	

Item vdi Psalteret bliffuer it Menniskis Leffnet / regnet paa det høyeste for 80. Aar/ oc Timerne ere/ nu regnet vdi it Aar/ da kant du snart vide/huor mange Timer det er / naar du multiplicerer Timerne met Aarne / eller Aarne met Timerne/ oc kommer det saa:

8766.	Timer.
80.	Aar.
701280.	Product eller Facit/ Timer.

Item / Jordens Kreds effter en ret Linie / lige mellem Synden oc Norden/ fra Vesten til Østen / oc om til Vesten igien / haffuer 360. Grad eller Parter/ aff huilcke huer regnis at indehaalde vdi sig 15. Tydske eller Danske Mile. Huor

mange Mile er da Verden omkring eff-
ter som sagt er:

360.	Grader eller Parter.
15.	Mile.
1800.	
360.	
5400.	Verdens Videlse vdi Mile.

I lige maade kant du vide huor mange mk/ eller ß/ der ere vdi mange Daler/ eller mindre Mynt i større/ naar du multiplicerer den større Myntis tal/ ved hendis Resoluering til mindre Mynt / huad slags det kand vere. Dissligeste giør met Vect oc Maader / oc andet saadant/ om huilcket ieg oc tilforn vdi Multiplication paa Linierne haffuer nogēledis paamint.

En haffuer 29387. Daler/ oc dennem skal vedsle til idel ß / huor mange skal hand haffue: Tag 32. thi saa monge ß/ giøre en Dale / oc met dennem multiplicere forneffnde Dalers Sum.

29387.	Daler.
32.	ß.
58774.	
88161.	
940484.	ß.

Der

Der som der kommer atskillige Denomination, enten vdi din Multiplicante eller Multiplicando, eller oc i dennem begge: Da resoluere dennē til den mindste Denomination, oc multiplicere saa.

En kiøber 6. Alne Engelsk / Alnen for 6. ℳ 10. ß. Giør ℳ til ß / da faar du 96. ß / Leg 10. ß der til / da faar du 106. saa mange ß kaaster huer Alne. Multiplicere derfaare dennem met 6. kommer 636. Disse giør til ℳ / det er diuidere dennem met 16. da faar du 39. ℳ 12. ß.

Proba.

Kast 9. bort aff din Multiplicando, oc i lige maade aff din Multiplicante, som førre er lært vdi de næste Species: Det som offuerbliffuer aff huer aff dennem / det skalt du vdi hinanden Multiplicece: Aff deris Product kast atter 9. hen / saa tit som du kant / huad siden igien bliffuer / det behaalt for den første Figure aff din Proba / scriff hende vdi Kaarsset. Kast ocsaa 9. heden aff dit Product, saa tit som du kant / der som din offuerbleffne

Figure / er lige den første / da er det ret.

Exempel.

JEg vil forsøge / om ieg haffuer ret giort 1575. Aar til dage.

Multiplicandus.	1575.	Aarne.	A.
Multiplicans.	365.	Jt Aars Dage.	B.
	7675.		
	9216.		
	4608.		
Productum.	560835.	Alle forneffnde Aars dage.	C.

Tag 9. aff A. som er 1575. som sagt er / bliffuer 0. til offuers.

Kast vdi lige maade 9. heden aff B. som er 365. da kommer der 5. Multiplicere 5. oc 0. vdi hinanden / da faar du der aff intet / scriff der for 0. vdi dit Kaarss / saa: 0 X.

Tag nu aff C. ocsaa 9 / da faar du lige 9. oc intet offuer. Scriff derfaare 0. imod det andet / Oc er da ret. 0 X 0.

En

En vissere Maade at Probere met/ Naar du diuiderer dit Productum ved din Multiplicans, der som du da faar din Multiplicandum igien / da haffuer du ret. Saa kunde du icke alleniste ved Diuisionem Probere dette faaregangne Exempel/men oc ved hende Diuidere Multiplicandum met 4. Oc saa faa Skudaars Dagene aff din forneffnde Aar. Huilcke dage du skulde legge til de Dage vdi din Product. Da finge du 393. oc $\frac{3}{4}$. det er / 18. Timer / skulde da komme 561228$\frac{3}{4}$.

Om at Duplere oc at Mediere.

AT Duplere eller Mediere regne somme for Ny oc Serdelis Species foruden Multiplication oc Diuision. Men ere dog icke atskillige/ fordi saa at deris Beskriffuelse oc Operation ere alt eens. Thi at Duplere er intet andet/ end at Multiplicere met 2. Oc Dimidiere intet andet / end at diuidere met 2. Der som operation vaare synderlig Spe-

Species da skulde wi faa mange saadanne/ som Triplatio, Quadruplatio. etc.

Om *Diuision.*

HVad embede denne Species haffuer/ Item om hendis Parter / huor mange de ere/ oc huad de hede/ er sagt tilforn: Huorfaare effterfølger nu kaartelige/ huorledis du skalt handle dig her vdi met Siphre.

Scriff først din Diuidendum, det er/ det Tal/ som skal affdelis/ her vnder scriff din Delere fra den venstre Haand oc mod den Høyre / saa at Figure kommer lige vnder Figure / den sidste vnder den sidste/ ocsaa alt frem at mod den høyre Haand / der som de Figurer vdi din Delere ere lige/ eller mindre end de/ som staa ret offuen faare dennem/ da bliffuer din delere første gang saa sæt/ som sagt er:

Her ere Figurene lige. 8628.
86. (

Her ere din deleris Figure mindre.——
——8628.
28. (

Men

Men er din Delere større/ end de Figurer som staa ret offuer hannem / da flyt hannem en Figure heden bedre mod den Høyre Haand.

Diuidere 8628. met 92. Nu sætter du icke din sidste Figure vnder den sidste/ fordi at din Delere er større/ men flytter hende saa: 8628. Item. 12345.
92. 124.

Naar du saa haffner Ordineret din Diuidendum oc Delere/ da scriff en halff Circkel mod den Høyre Haand met saadan en Figure: (. Huad Tal her vdi kommer/ kaldis baade paa Latine oc paa Danske Quotiens.

Dernæst see/ huor tit din Deleris sidste Figure mod den Venstre Haand/ er vdi det Tal/ som staar ret offuen faare hende/ dog saa at de Figurer som staa hos hende/ saa mange som de ere / kunde oc lige saa tit tagis vdi deris offuerscreffne Figurer. Det som du da faar skal scriffuis vdi din Halffue Circkel mod den Høyre Haand: Oc skal det altid vere en Digitus, det er it Tal vnder 10.

Forøge dernæst din gantske Delere met det tal som du nu fickst vdi din Quotient, dit Product sæt vnder din Delere/ Figure vnder Figure/ begyndendis mod den Høyre Haand.

Subtrahere saa dette Product, aff de Figurer vdi din Diuidendo, som ere lige offuen for samme Product, huad offuer bliffuer/ det scriff offuer din Diuidendum, Figure offuer Figure/ huer vdi sin Rad oc Sted. Oc scriff en Strig baade igiennē de Figurer / som du Subtraherer/ oc der Subtraheris.

Men kant du icke Subtrahere samme dit Product, da slæt vd baade det / oc din Digitus vdi Quotienten, oc sæt der igien en Digitus, som er ringere / saa at naar du haffuer multipliceret din Quotient met samme Digitus, at du kant tage dit Product aff din Diuidendo. Thi at der skal altid effter saadan din Subtraction / vere it mindre Tal igien vdi din Diuidendo, end din Delere er.

Naar dette er giort/ saa flyt din gantske Delere it Sted frembedre imod den Høyre Haand : Oc søg vdi lige maade

oc

oc vilkaar / huor tit du haffuer din Delere vdi det Tal / som er lige offuen faare: Det som du da faar / det sæt til den Figure vdi din halffue Circkel. Multiplicere atter din Delere met den nyfundne din Quotientis Figure. Dit Product scriff vnder din Delere / oc tag det siden aff din Diuidendo: Huad som offuer bliffuer / det scriff offuen for din Diuidendum, oc drag en Strig igiennem de Figurer / som Subtraheris: Saa du far frem / lige som førre er sagt / indtil at den første Figure vdi Deleren / kommer vnder den første i din Diuidendo.

Men naar du haffuer flyt din Delere / oc kant icke da faa hannem vdi din Diuidendo, da skalt du strax scriffue it o. vdi din Quotient, oc siden flytte din Delere it Sted frembedre / oc der see huor tit du faar hannem.

Saadan din Deleris Fremflytning skal skee saa lenge / indtil samme din Deleris første Figure / kommer vnder din første Figure vdi din Diuidendo.

Der som intet offuerbliffuer / vdi din sidste Subtraction / da er det en heel oc

fuld Affdeling. Men der som der bliffuer noget offuer / da scriff det hos din Quotient, offuen for din Delere / oc en Strig imellem. Oc kalder mand dette it Brøcken/som skal haffue sit naffn lige met Deleren. Oc mercker det saa mange Parter aff it heelt aff din Delere / som det Tal giffuer tilkiende / som staar offuen Linien / Naar du skiffter it vdi saa mange Parter/som det Tal mercker/som er vnder Linien.

Naar som heldst du haffuer 10. at affdele met/da tag en Figure fra din Diuidendo, som er den første mod den Høyre Haand / de der igienbliffue vise dig din Quotient, men den som fratagen er giffuer dig dit Restants tilkiende / som skal scriffuis offuen for din Delere faare ved din Quotient.

Exempel.

3708. Dele ved 10. kommer 370. oc bliffuer 8. igien/ som du skalt scriffue offuer 10. oc kommer da ($370\frac{8}{10}$.

Vdi lige maade naar du Diuiderer ved 100. da tag bort de tuende første mod den høyre Haand: Der som din Delere er

1000.

1000. da tag 3. Figurer heden. For 10000. tag 4. Figurer heden / oc altid saaledis/ om den sidste vdi din Delere er It/ oc de andre allesammen ere Siphre / da tag saa mange Figurer aff din Diuidendo mod den Høyre Haand / som der ere 0. vdi din delere/ huad afftagis scriff offuen for din Delere vdi it Brøcken. Det som igien bliffuer vdi din Diuidendo, er din Quotient.

Det første Exempel.

TO Personer haffue 64. ꝶ at skiffte/ huor meget faar huer aff dennem/ aff samme ꝶ.

Sæt det saa $\frac{64}{2}$. Nu siger ieg 2. vdi 6. haffuer ieg 3. gange/ oc sætter 3. vdi Quotienten saa (3. Dernæst multiplicerer ieg min delere/ met min Quotient, oc siger 3. gange 2. eller 2. gange 3. ere 6. Dennem scriffuer ieg vnder 2. saa tager ieg dennē fra de 6. som staar vdi min Diuidendo, oc scriffuer it 0. offuen for/ oc drager en strig igiennē begge 6. siden flytter ieg min Delere vnder 4. oc siger/ huor tit ere 2. vdi 4: To gange/ oc scriffuer derfaare 2. hos de 3. som ieg fick første gang/ saaledis. (32.

Nu

Nu multiplicerer ieg Deleren met sam-me 2. oc siger/ 2. gange 2. ere 4. Huilcke ieg scriffuer vnder Deleren/oc tager den-nem siden aff de 4. som ere vdi Diui-dendo, oc scriffuer 0. der offuer / oc en Strig igiennem huert 4. oc kommer saa at staa :

00.
64.
22. (32.
64.

It andet Exempel. Exodi 30.

HVer Mands Person aff Israel/ gaff Aarlige til Tabernackelens forbedring/ en halff Seckel/ det er fierde parten aff en Rinsk fl. eller oc it lidet mere end ½ lodt Sylff. Lad vere at samme Mend vdi 20. Aar/ oc der offuer haffue veret 500000. huor stor monne samme Sum haffue veret huert Aar.

Multiplicere 500000. met 2. kom-mer 1000000. Drachmæ. Nu giorde 10. Drachmæ/ 1. Krone/ oc 8. Drachmæ 1. Rinsk fl. Diuidere da 1000000. ved

10. da faar du 100000. Kroner. Men diuideret met 8. kommer 125000. Rinske fl. Men effterdi at 1. Rinsk fl. gielder 35. Lybske ß / det er 3. ß / meer end en Dale. Da multiplicere 12500. met 3. oc faar du da de ß / som ere flere end 125000. Som ere 375000. ß. Disse dele aff met 32. ß/kommer 11718. Daler/ huilcke addere til 125000. Daler. Oc bliffuer da 136718. M. Oc saa meget beløb sig saadan deris Aarlig Skat.

Det tredie Exempel.

36. Haffuer at skiffte 8460. fl. huor mange fl. faar huer ? Facit 235. Sæt det saa.

Diuidendus.	8460.	(Quotiens.
Diuisor	36.	

Sig nu 3. vdi 8. 2. gange / oc scriff 2 vdi Quotienten. Multiplicere met dennem din Delere/oc sig 2. gange 6. ere 12. scriff den første Figure vnder 6. oc giem det 1. Oc 2. gange 3. ere 6. Leg det 1. her til som du giemde / bliffuer 7. dennem

nem sæt vnder 3. Drag disse 72. aff din Diuidendi Figurer ret offuen faare / som ere 84. 2. aff 4. bliffuer 2. igien / dennem scriff offuer 4. oc drag en Strig igiennem baade 2. oc 4. Dernæst 7. aff 8. bliffuer 1. igien / Scriff det / oc slæt 7. oc 8. vd.

Flyt nu din Delere it stæd frem. 3: vnder 2. oc 6. vnder 6. Oc sig 3. vdi 12. haffuer ieg 4. gange. Men 6. vdi 6. icke vuer ieg 4. gange. Men 6. vdi 6. icke vuer den 1. gang. Derfaare at du kant haffue dennem baade lige tit / da sig 3. vdi 12. 3. gange / oc scriff 3. vdi Quotienten. Multiplicere din Delere met samme 3. Sig 3. gange 6. ere 18. scriff 8. vnder 6. oc giem 1. Dernæst 3. gange 3. ere 9. Leg det 1. der til som du giemde / kommer 10. Dennem scriff vnder 3. oc faar du 108. Dennem Subtrahere aff 126. bliffuer 18. igien / dennem scriff offuen faare Diuidendum huer vdi sin Sted.

Flyt nu atter din Delere it Stæd frembedre / 3. vnder 8. oc 6. vnder 0. oc sige / 3. vdi 18. ere 6. gange. Men icke saa tit 6. vdi 0. Derfaare 3. vdi 18. 5. gange / oc scriff 5. vdi Quotienten / forøge din

Delere her met / oc faar du da 180. som du scriffuer vnder din Delere / Subtrahere dennem aff din Diuidendo, oc bliffuer intet igien. Derfaare er det en fuld oc heel affdeling/ Oc faar da huer / som sagt er/ oc kommer saa at staa.

```
   1
  128
 8460
 3666      (235.
 7280
 133
  08
   1
```

Det 4. Exempel.

VDI huer aff de 6. Vandkar hos Johannem vdi det 2. cap. Gick 2. Maader/ som mand kalder Metretas. Huer Metreta indehaalder 30. saadanne Maader/ som der kand gaa 60. vdi en Amme Vin / huor mange Ammer Vin vaare vdi samme 6. Vandkar. Multiplicere 6. met 2. kommer 12. dennem forøge met 30. eller 30. met 12. faar du 360. dennem Diuidere met 60. da faar du 6. Ammer.

Du

Du kant oc foruden Diuision giøre dette/ effterdi du seer/ at 30. ere halffparten aff de 60. Maader / som kand giøre j. Amme Vin / Oc Metreta giorde 30. saadanne Maader eller Kander / da er Metreta at regne for ½ Amme. Oc efterdi at der vaare tuende Metretæ vdi huer Kar / da vaar der j. Amme Vin/ vdi huert aff dennem/ Oc faar da 6. Ammer Vin/ som tilforn.

Vilt du nu vide/ huad huer aff Giesterne vdi samme Bryllup/ kunde haffue tilkommet/ effter som wi regne Ammen for j60. Paatter/ da multiplicere j60. met 6. kommer 960. Dennem diuidere met Giesterne/ som wi ville sætte at haffue veret 82. Da faar du $11\frac{68}{82}$ Paatter til huer/ det er xj Paatte fiere deel en aff en Paatte/ oc it lidet meer end fierde Parten aff saadan en fiere deel.

Men vilt du vide Christi Bryllups gaffue vdi Daler/ da Multiplicere 960. Paatter/ met j. Paattis værd/ som er 4. ß/ da faar du 3840. Diuidere disse met 32. kommer j20. Daler / som hand gaff til Bryllups gaffue.

At

Det 5. Exempel.

PLinius scriffuer/ at Alexandria den By vdi Ægipten ligger fra den Oe Rhodos. 578000. Passus. Passus hos Geometras er ij. fode Trin/ som ere fem fødder lange/ der fra/ som mand tager Helen op paa en aff sine Føder/ naar mand gaar/ oc der til/ som mand sætter den samme først igien. Nu regnede de vdi deris Mile 125. Passus/ huor mange Mile ere der da imellem Alexandria oc Rhodos ? Diuidere 5078000. met 125. lige som lært er/ kommer 4624. Mile/ oc maat du regne huer vdi fire aff disse for j. aff vore smaa Mile oc kommer da 1156.

Det 6. Exempel.

PHilippus hos Johannem 6. cap: siger om 5000. Mend/ som Christus spisede met 5. Bygbrød/ oc 2. smaa Fiske:

Brød for 200. Penninge / paa latine Denarij, er icke nock / at huer kand faa noget lidet der aff. Nu spør ieg at huor meget Brød huer aff dennem kunde faa:

Denarij. 200. Diuidendus.
Mendene. 5000. Diuisor.

Merck hære / at vdi dette oc andre saadanne Exempler / naar din Diuisor er større / end din Diuidendus, da skalt du resoluere din Diuidendum saa lenge/ indtil hand bliffuer større end din delere. Bær dig derfor saa at vdi dette Exempel. Disse 200. Denarij giøre 50. mk Lybsk/ det er 25. Daler. Resoluere Daler til ß / met 32. da faar du 800. Endnu er din Diuidendus mindre end din Diuisor, derfaare giør disse ß/ til ₰/ kommer 9600. ₰/ dennem diuidere met 5000. oc er din Quotient da $1\frac{23}{25}$. eller saa: $1\frac{46}{50}$. ₰ til huer / det er fuldnær 1. aff vore blaffert / som nu giør fuldnær 1. ak / som tilforn gick/ oc saa meget Brød kunde huer faa:

Lære hær oc denne Gienuey / Naar baade din Delere oc Diuidendus haffue nogle 0. mod den høyre Haand/ da maa du

du bort kaste lige mange o. aff huert tal/ oc siden vdi lige maade diuidere / som du tilforne skulde haffue giort. Som aff 9600. oc aff 5000. kaster ieg aff huert ij o. bort oc opererer saa / oc faar lige vdi baade operation.

$\frac{96.}{50.}$ ( ) $1\frac{46}{50}$.

Item er din Diuisor eller din Diuidendus atskillige Denomination, da giør dennem alle til en Denomination, oc diuidere saa.

Exempel.

EN haffuer kiøbt sin kaast fra S: Michels Dag oc til Jule dag/ som ere 12. Vger oc 3. Dage / oc skal giffue derfor 5. Daler oc 8. ß / huor meget beløber det sig om Vgens Resoluere Vger til Dage/kommer 84. Leg her til 3. bliffuer 87. Resoluere vdi lige maade met 32. disse 5. Daler til ß / kommer 160. Leg de 8. her til/kommer 168. ß. Diuidere nu disse met 87. oc faar da vdi din Quotient $1\frac{81}{87}$. det er fuldnær 2. ß. Men vilt du oc vide/ huad saadan dit Brud kand vere værd /

 oc

oc du kant icke det ombære/indtil wi kommer til Brøcken/ da lær saa: Multiplicere det som er offuen for Strigen met it aff de helis Parter vdi Quotienten, oc dit Product diuidere met det som staar vnder Strigen/ da faar du vdi dit Facit eller Quotient, huor mange aff saadan smaa Parter det samme Brud bemercker. Multiplicere derfaare 81. met 24. Skierffue/ da faar du 1944. ſkr. Diuidere dennem met 87. da faar du 22. ſkr oc $\frac{30}{87}$. aff 1. ſkr / det er lidet mindre end tredie parten aff en Skierff. Oc saa meget faar hand huer Dag at vdgiffue. Multiplicere nu din Quotient met Dagene vdi 1. Vge som ere 7. da kommer først aff 46. ſkr / 322. Disse diuidere met 24. ſkr. Da faar du 13. ß/ oc 10. ſkr. (Det er iij alb) om Vgen. Men naar du legger her til hen ved $2\frac{1}{2}$. ſkr / aff dit sidste Brud/ da faar du om Vgen xiiij ß/ oc noget meer end j ſkr.

En anden Maade at dele met/ aff Johanne Scheubelio.

Det

Et er kiedsommeligt/saa tit at flytte Deleren fra det ene sted oc til det andet / oc besynderlige/ naar Quotienten er mange Figurer: Saa er derfaare en ny oc synderlig maade / met huilcken mand ocsaa kand diuidere/saa at Deleren bliffuer altid paa it sted/som her efterfølger.

Scriff din Delere vnder Diuidendo, den første Figure vnder den første / den anden vnder den anden / ocsaa frembedre / lige som vdi Multiplication, Dog saa langt fra hinanden / at du imellem dennem kant scriffue to rette Linier/imellem huilcke du skalt tegne din Quotient.

See dernæst til/huor tit du kant faa den sidste vdi din Delere / vdi den sidste eller den næste for hende vdi din Diuidendo, dog at du lige saa tit kant ocsaa tage de andre din Deleris Figurer / som den første. Scriff det imellem de to Strige ret vnder din Diuidendi Figure / som din deleris første Figure skulle komme at

 staa

staa met den første maade / multiplicere saa din gantske Delere met samme din Quotientis Figure/ Oc dit Product begynt at scriffue ret vnder sin Figure vdi Quotienten, heden mod den Venstre Haand. Productum tag aff det Tal vdi din Diuidendo, som staar der lige offuen faare/ din Restants scriff vdi lige maade/ som vdi den første Diuisions maade er lært.

See til om du haffuer flere steder vdi din Quotient ledig mod den Høyre Haand: Thi saa mange som du aff dennem haffuer / saa mange Figurer faar du vdi Quotienten, Acte saa den Figure vdi din Diuidendo, som er offuen for det Sted/ som næst faaregaar din første Quotient. Vdi den Figure/ oc de andre som hinde efterfølger / See til huor tit du kant haffue din Diuisorem. Det tegne næst op til din formere Quotient, oc multiplicere oc subtrahere som er sagt. Gack saa frembedre indtil enden.

Merck vel/ at saa tit som du icke kant/ vdi din anden eller tredie operation, faa din Delere vdi din Diuidendo, da scriff

it o. vdi Quotienten, oc gack til de faare-staaendis Figurer.

Item der som nogen o. er vdi din Diuidendo, da acte vel om der er ingen Restants effter hende/ eller offuer hende/ da scriff flux it o. vdi Quotienten, oc far frem met din operation. Bliffuer der oc nogen Restants sidst vdi Diuision, det scriff som sagt er hos din Quotient, offuen for Strigen/ oc din Diuisor vnder.

Behendighed vdi denne maade/ met 10. 100. 1000. etc. at diuidere / Item om der er o. vdi Diuidendo oc Diuisore, haffuer sig lige som tilforn.

Exempel.

Diuidere 85760. met 97. da faar du 884. oc kommer saa først at staa:

85760.	Diuidendus.
	Quotiens.
97.	Diuisor.

Nu kand ieg icke faa 97. vdi 85. der faare flytter ieg dennem hos mig selff/ oc seer huor tit ieg faar dem vdi 857. som er 8. gange. Disse sætter ieg vnder den første Figure aff de / som ieg hende søgte vdi.

Saa multiplicerer ieg min Diuisor met
8. oc Productum, som er 776. begynder
ieg at scriffue vnder samme min Quoti=
ent, som er 8. Dernæst subtraherer ieg
776. aff 857. bliffuer 81. igien. Vdi
den anden operation finder ieg at haff=
ue 97. vdi 816. 8. gange / huilcke 8.
ieg scriffuer næst for de andre 8. vdi
Quotienten. 97. multipliceret met
samme 8. giffue 776. Huilcke ieg scriff=
uer vnder deris Quotient oc tilbage.
Subtraherer saa dennem aff 816. bliff=
uer 40. offuer. Vdi den sidste operation
finder ieg mig at haffue min Diuisorem
vdi 400. 4. gange / oc tegner 4. Jeg
multiplicerer hende / oc faar 388. Oc
subtraherer dennem aff 400 / bliffuer
til offuers 12. Dennem scriffuer ieg off=
uer Strigen vdi Brudit / oc Diuisorem
vnder / Oc kommer den gantske operati=
on at staa saaledis.

0
041
08102
85760 Diuidendus.

884 $\frac{12}{97}$. Quotient met sin Fraction.

97. Diuisor.
776
776
388.

PROBA.

TAg Proba aff Quotienten oc Diuisore ved 9 / dennem forøg vdi hinanden / kast oc her 9. aff / saa tit som du kant / huad igien bliffuer skal være ligt Proba aff Diuidendus, oc er da ret. Men der som der er noget Brøcken hos Quotienten, da leg det som er offuen Strigen / til det Product, som kom aff Quotientens oc Diuisoris Product.

Vdi dette næste Exempel / kast 9. bort aff 884. bliffuer 2. Item aff 97. ere 7. igien / 2. gange 7. ere 14. Her til

leg 12. Her aff kant du icke kaste 9. heden. Thi de giøre alle tilsammen 8. kommer offuen vdi Kaarsset. Aff din Diuidendo faar du ocsaa 8. neden vdi Kaarsset oc er ret.

En anden vissere oc nyttigere Maade.

MUltiplicere det Tal/ som vdi Quotienten staar met det Tal/ som du affdelede met/ faar du da din Diuidendum igien/ saa er det ret. Er der oc noget Brøcken/ da leg det som er offuen Strigen til/ naar du haffuer multipliceret/ saa faar du din Diuidendum igien/ oc er saa ret.

Om den brug som disse *Species* haffue.

JEg loffuede tilforn/ at ieg strax effter de første fem Species vilde indføre Regulam De Tri, paa det at Disciple icke skulde formeget offuer ilis oc bemøyes met atskillige ny Species oc deris Regle

oc

oc Exempler / men heller see oc lære de fremfarne oc første Species deris brug / oc stadfeste grundelige de Regle / som de vdi forneffnde Species haffde lært. Det kand mand aldrig bequemmeligere oc gaffnligere giøre / end met den Vidberymbde oc nyttige Regel / som derfaare oc kaldis Gylden Regel: Regula proportionum, huilcken der lærer oss / at wi kunde aff iij bekynte oc visse Tal / finde det fierde / som er wbekynt oc vdi proportion met nogle aff de første. Huorfaare denne Regel kaldis ocsaa Regula Trium, aff de Italianer Regula DE Tri.

Men huorledis du ved iij visse Tal / kant finde det fierde Tal vdi proportion met de iij. det lærer dig denne Regel.

Regula vdi Regelen De Tri.

MVltiplicere det tredie Tal met det andet / Productum her aff diuidere met det første Tal.

Acte vel at hand neffner det første / andet oc tredie Tal / thi den største kaanst i deñe Regel staar her i / at mand kand retteli-

telige oc paa tilbørlige Steder sætte oc ordinere de faaregiffne Tal.

Denne ordning acte saa : At It vdaff disse iij faaregiffne Tal/ haffuer altid It Spørsmaal vdi eller hos eller met sig: Dette Tal skalt du sætte vdi det tredie oc sidste Sted/ mod den Høyre Haand. Det Tal aff de andre tu/ som dette tredie er ligt vdi Naffn oc Bemerckelse/ det skalt du sætte vdi det første sted mod den Venstre Haand. Det ene Tal som nu igien er/ oc icke er ligt disse vdi Naffn eller Merckelse/ skalt du sætte vdi det andet Sted oc mit vdi Regelen.

Exempel.

EN sætter dig faare saaledis. 7. Alne Klæde kaaste 13. ß/ huor mange Alne faar ieg aff det samme Klæde for 39. ß: Spørsmaalet vdi dette Fremsæt staar hos 39. ß: Huorfaare det Tal skal vere vdi det tredie Sted. Men det Tal/ 13. er ligt dette tredie 39. vdi Naffn oc Bemerckelse/ thi at de baade bemercke ß. Derfaare er det samme 13. det første

Tal

Tal vdi Regelen. Det som nu igien er/ som er 7. sæt mit vdi Regelen: saaledis.

Gylden.	Alne.	Gylden.
13.	7.	39.

Multiplicere effter Regelen det andet Tal met det tredie / fr 273. Huilcke diuidere met det første som er 13. kommer 21. Alne Klæde/som du faar for 39. fl.

Saa merck nu disse efterfølgendis Regle.

Den Første.

VDi Regula DeTri skal stedse det første oc sidste Tal/ haffue lige Naffn oc Bemerckelse: Saa at neffnis det første Tal / Daler / Marck/ Skilling / Læst/ Pund/ Skeppe/ Alne/ Skippund/Lispund/ Marckpund / Lodt etc. Da skal altid det sidste Tal vere vdi lige oc samme Neffnelse. Derfaare naar der er vdi første oc tredie Sted it slags / men dog icke aff it Naffn / da giør dennem saaledis til it Naffn / at det større Naffn resolueris oc multipliceris ved sine visse Parter / oc vedslis ned til det mindste

Naffn:

Naffn : Oc icke tuert imod det mindre Naffn til det større.

Exempel.

JEg haffuer behoff vdi 4. Maaneder/ til min Husholding 20. Daler / huor mange haffuer ieg behoff vdi 2. Vger: Nu fordi saa at 2. Vger haffue Spørsmaalet met sig/ da ere de det tredie Tal/ met dennem kommer 4. Maaneder offuer enss/ thi at de baade bemercke nogen tid/derfaare ere 4. Maaneder det første Tal / Oc 20. Daler bliffue det andet oc middelste Tal. Her haffuer icke det første oc tredie Sted it Naffn / som Regelen vdkreffuer / thi det ene er Maaneder det andet Vger / derfaare resoluere eller giør Maaneder ved sine næste Parter (som ere Vger) til Vger/ multiplicere da 4 Maaneder met 4. (thi saa mange Vger ere vdi huer Maaned) saa kommer da 16. Vger. Huorfaare der kommer da saaledis vdi Regelen at staa.

16. Vger. 20. M. 2. Vger. (fn 2½. M.

Den anden Regel.

NAar der ere flere Naffn / dog aff it slags vdi it eller flere aff disse Steder/

da skalt du giøre dennem effter deris Orden til det mindste Naffn/ dog at naar du haffuer resolueret det større / til det næst mindre/ da skalt du altid legge til dit Product, det næst mindre Tal / der som noget er vdi Regelen. Oc saa frembedre resoluere/ indtil du faar alle Naffnene/ til det mindste Naffn/ oc alle vdi en Sum. Oc siden operere effter Regelen.

Exempel.

EN Kiødmangere haffuer kiøbt Lam/ for 37. Daler/ 1. ℳ/ 8. ß/ oc haffuer giffuet for huer i tu Lam 18. Skillinge / huor mange Lam faar hand for samme ℳ/ ℳ oc ß? Sæt Spørsmaalet sidst/ oc det som er lige vdi Naffn / som ere 18. ß/ først oc 2. Lam mit vdi Regelen. Men efftersdi du skalt her ickon haffue it Naffn vdi det tredie Sted / oc det samme skal vere ligt met det Naffn / vdi det første Sted/ da resoluere Daler til ℳ/ met 2. saa faar du 74. leg her til 1. ℳ/ fa 75. ℳ. Vedsle disse til ß met 16. fa 1200. leg her til 8. ß/ fa 1208. ß. Sæt dennem nu vdi Regelen som her.

18. ß. 2. Lam. 1208. ß. fa 134 $\frac{4}{18}$ Lam.

Her

Her seer du / at Kiødmangeren fick til disse 134. hele Lam/ it got Faarskind/ for $\frac{4}{18}$. Lam/ som hand burde at haffue.

Den tredie Regel.

DET kommer tit / at endog at der er baade vdi det tredie oc første Sted it Naffn / der til met oc ickon it slags eller Naffn vdi huert Sted / dog alligeuel kand mand icke komme til / at multiplicere eller diuidere effter Regelen. Huilcket skeer vdi tuende maade. Den første/ Naar der er It enten vdi det andet eller tredie Tal/eller oc vdi dennem begge/da kant du icke multiplicere. Thi at It multiplicerer intet. Den anden / Naar der er It vdi det første Sted/da kand du icke heller diuidere. Thi at It diuiderer icke : Icke heller kant du diuidere naar dit Product er mindre end det første/som bør at vere din Diuisor. Derfaare skalt du vdi saadanne Exempler altid giøre dit Product større/det er/multiplicere det met sine næste Parter / oc siden dele.

Exem-

Exempel.

EN kiøber 42. ꝏ Duellick for 21. mß/ huad kaaster 1. ꝏ:

42. ꝏ. 21. mß. 1. ꝏ.

Her kant du icke multiplicere det middelste Tal met det sidste/ oc ey heller affdele met det første. Thi det sidste er ickon It/ oc det første er mere oc større end det middelste. Giør fordi met 16. det middelste Tal/ som er 21. mß til ß/ da faar du 336. ß/ dennem diuidere met det første/ som ere 42. ꝏ/ da faar du 8. ß/ Oc saa meget kaaster 1. ꝏ.

Den fierde Regel.

NAar nogle lige eller wlige Naffn/ dog aff it slags/ komme at addere eller subtrahere/ vdi noget Sted/ da addere oc subtrahere først/ oc sæt det siden ind vdi Regelen/ oc operere.

Exempel.

EN kiøber 4. Secke met Peber/ den første væier 120. ℔/ den anden 130. ℔/ den tredie 144. ℔/ den fierde 163. ℔/ Tara

M (det

(det er mindre) 18. ℔/ oc kaaster 1. Lis-
pund 23. mℓ/ 3. ß/ 1. ₰. Huad kaaster
samme Peber? Addere alle disse 120.
130. 144. 163. ℔/ vdi en Sum. facit 557.
Tag her fra 18. ℔. Rester 539 ℔/ Disse
sæt sidst. For det Lispund sæt 14. Marck-
pund vdi det første Sted. Giør saa
mℓ / ß oc ₰ alle til ₰/ oc vdi en Sum. facit
4453. Da er vdi Regelen saa:
14. ℔. 4453. ₰. 539. ℔. facit 171440. ₰.
Oc $\frac{7}{14}$. ₰/ eller $\frac{1}{2}$. ₰. det er 1. skr. Dele den
Sum met 12. da faar du ß/ siden dit Pro-
duct met 16. saa komme mℓ.

Nogle flere Exempler paa fornefnde Regle.

I. En kiøber 5. Alne Læret for 6. mℓ/
huad kaaster 15. Alne?
5. Al. 6. mℓ. 15. Al. facit 18. mℓ.
II. En kiøber 7. Alne Klæde for 9. Rdl/
huad kaaster 14. Al?
7. Al. 9. Rdl. 14. Al. facit 18. Rdl.
III. En haffuer kiøbt 3. Alne Skeffuer-
dug for 8. mℓ/ huad kaaster 12. Al?
3. Al. 8. mℓ. 12. Al. facit 32. mℓ.

Item

IIII. Item 9. Alne Klæde haffuer en kiøbt for 8. ℞/huad kaaster 36. Alne:
9. Ꝺ. 8. ℞. 36. Alne. fn 32.

Disse 4. Exempler haffuer ieg saa Ordineret / at ieg her aff vil visse dig/ huorfaare denne vor næruerendis Regel/ kaldis Regula proportionum. Som er at her findis 4. proportionerede Tal saaledis: At det første haffuer sig vdi det tredie oc sidste/lige som det middelste haffuer sig vdi det fierde oc vbekynte Tal. Det er/ saa tit som det første Tal/befindis vdi det tredie/ saa tit bliffuer oc det andet vdi det fierde befundet. Vdi lige maade / saa tit som det første Tal bliffuer befundet i det middelste/ saa tit bliffuer oc det sidste Tal befundet vdi det fierde oc vbekynte/ som er dit Facit.

See vdi disse Exempler. Vdi det første / haffuer du Proportionem Triplam. Thi 5. ere vdi 15. tre gange/ Oc 6. ere oc vdi fn som ere 18. tre gange. Item du haffuer 5. vdi 6. en gang oc 1. Femdeel: I lige maade haffuer du det sidste / som ere 15. vdi dit fn/ som er 18. oc 1. gang oc 1. Femdeel.

Vdi det andet er proportio Dupla. Thi 7. er vdi 14. to gange/ oc 9. vdi 18. oc 2. gange. Saa er imellem 7. oc 9. oc imellem 14. oc 18. en proportion, som er $1\frac{2}{7}$.

Vdi det tredie er fire daabilt proportion, Thi 3. ere vdi 12. oc 8. vdi 32. fire gange. Saa er imellem 3. oc 8. oc mellem 12. oc 32. ens proportio, $2\frac{2}{3}$.

PROBA paa denne Regel.

Vilt du probere/om du haffuer opereret ret vdi noget Exempel/ effter denne Regel/ da vent Exempelet om/ det er sæt dit Exempels første Tal vdi det sidste Sted/ oc det sidste Tal sæt vdi det første Sted/oc dit Facit mit imellem. Operere saa effter Regelen. Multiplicere det andet met det tredie / dit Product diuidere met det første/ Faar du da det igien/som stod mit vdi Regelen/ da haffuer du ret.

Tag det næste Exempel.

9. M. 8. ß. 36. M. fa 32. ß.

Vend

Vend Exempelet om / oc sæt det saa:
36. M. 32. N. 9. M. fr 8. N.
som vaar det middelste tilforn/ derfaare er det ret giort.

Om PROGRESSION den 6. Species.

MAnd finder ingen anden Brug vdi Progreſsion, end Additions behendighed. Thi at naar flere Tal/ som effterfølge hinanden ordentlige / oc det som effterfølger / offuergaar altid det næste faaregaaendis ved lige proportion oc maade / da kalder mand saadanne Tal Progreſsion, oc læris dig da høre / huorledis du skalt kaartelige summere/ saadanne mange Tal.

Der ere tuende synderlig slags Progreſsion, huilcke ieg vil her tale om. Den første kaldis Progreſsio Arithmetica, den anden Progreſsio Geometrica.

PROGRESSIO ARITH-METICA.

PRogresſio Arithmetica er naar det efftterfølgendis Tal altid offuergaar det faaregaaende ved lige Tal : Oc findis ſaadan Progreſsion at vere tuende ſlags / det første kaldis en naturlig Progreſsion, vdi huilcken mand intet Tal offuerſpringer eller forbi gaar effter det første Tal/ ſaa ſom: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. etc. Item 15. 16. 17. 18. etc. Item 39. 40. 41. 42. 43. 44. etc.

Det andet ſlags kaldis en ſønderſkaaren eller atſkilt Progreſsion ſom denne/ Naar at Tallene her vdi/ſtaa lige langt fra hinanden/ ſom diſſe: 2. 4. 6. 8. 10. Item 3. 6. 9. 12. etc. Item 4. 8. 12. 16. 20. 24.

Vilt du lættelige vide oc lære / huad ſaadanne Progreſsions Tal giøre vdi en Sum/ enten de ere lige eller wlige/ieffne eller wieffne / da følge denne Regel.

Regle.

SEe først huor mange at de Tal/ſom ſkulle adderis de ere / ſcriff eller tegne dette Tal. Dernæſt addere det førſte oc ſidſte Tal tilſammen / oc tegne ocſaa denne Summam. Tag nu altid en aff

disse Sum̃a / oc altid den som er it ieffnt
oc icke odde eller wlige Tal. Mediere el=
ler halffuere hannem/ det er diuidere den
met 2. Quotienten multiplicere met den
anden Sum: Oc huad aff samme mul=
tiplicering kommer/det er den rette Sum
oc Facit paa samme Tal.

Det 1. Exempel.

JEg vil gierne vide / huor mange slag
Klocken slar en gantske dag/det er fra
Midnat oc til næste Midnat igien. Sæt
saa: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Her haffuer du 12. Tal/ leg det første
Tal som er It/til det sidste som er 12. da
bliffuer der 13:halffuere nu det lige Tal sō
er 12. da faar du 6. multiplicere Quotien=
ten met de 13. da faar du 78. disse duplere/
det er multiplicere met 2. da faar du 156.
oc saa mange slag slar Klockē en gantske
dag/icke regnendis der hos nogē quarter.

Men vilt du dennem tillegge/ da reg=
ne dennem saa: 1.2.3.4. Tallene ere 4.
Dernæst 1. oc 4. giør 5. Tag helten aff
4. er 2. oc multiplicere der met 5. da faar
du 10. som Klocken slar huer time. Mul=
tiplicere dennem met 24. det er / met en

dags Timer/da faar du 240. Men baade Time slag oc Quarter slag ere tilhaabe 396. vdi en heel Døgn.

Det 2. Exempel.

6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. Huor meget giøre disse forscreffne Tal vdi en Sum: Denne Progresions Steder ere 21. Addere nu det første/ som er 6. til det sidste / som er 26. bliffuer 32. Helten her aff er 16. Multiplicere her met 21. da faar du 336.

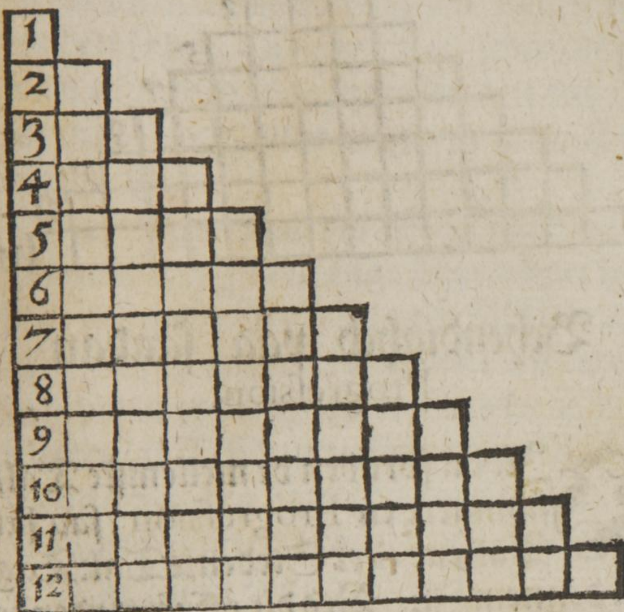
Det 3. Exempel.

2. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16: Dernæst 2. oc 16. giøre 18. Helten aff Stedenis Tal/ som ere 8. er 4. Nu er 4. gange 18. 72. Summa paa forscreffne Progresion.

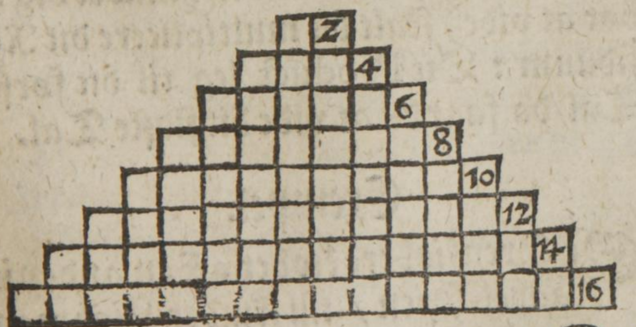
Det 4. Exempel.

1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. Tallene ere 8. oc 1. oc 15. ere 16. Tag helten aff huilcket du vilt / oc multiplicere det ene met det andet/ 8. gange 8. ere 64. lige saa 4. gange ere 16. 64.

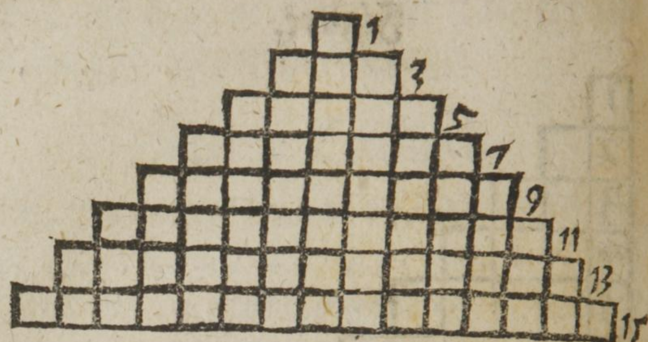
Det første oc andet Exempels Figure.

Det tredie Exempels Figure.

Det fierde Exempels Figure.

Behendighed paa ſaadan Progreſsion.

Vilt du foruden de mellemſte Tal/ ſummere en Progreſsion, ſaa ſæt Tallene eller Stedenis Tal: Tag fra dennem It. Ved dit offuertrædende Tal (det er det Tal/ ved huilcket det ene Tal offuergaar det andet/ huilcket dig oc bør at vide) ſkalt du multiplicere dit Reſiduum: Dit Product leg til dit førſte Tal/ da faar du at vide dit ſidſte Tal.

Exempel.

EN Oxenkiøbere kiøber aff en anden iij Kaabel Oxen / nu ſkiuder Kiøbmanden

den

den hannem som sel 48. Oxen. Men den som sel biuder de 48. Oxne atter fal/at vil Kiøbmanden giffue hannẽ 12.ß for den første. 24.ß for den anden/oc saa frem at / altid 12. ß mere for den ene end for den anden/huor meget faar hand for de 48. Oxne?

Det giør saaledis. Saa mange som Oxnene ere/ saa mange Steder ere hær/ som ere 48. Her fra tag 1. bliffuer 47. Tallet ved huilcket Stedene offuergaa hinanden er 12. Her ved skalt du Multiplicere dit Residuum/som er 47.oc faar du da 564. Leg her til dit første Tal/som er 12. oc kommer da din Progresions sidste Tal / som er 567.

Følge nu Regelen vdi denne Progresion: Oc leg 12. oc 567. tilsammen. fr/ 588. Stedene ere 48. Helten her aff ere 24. multiplicere her met 588. da kommer 14112. ß. Dennem diuidere met 32. ß. fr 441. M. Oc saa meget kommer de 48. Oxen at kaaste.

Men vilt du vide/ huad huer aff Oxnene gielder / da diuidere 441. met 48. fr $9\frac{9}{48}$. eller $9\frac{3}{16}$. M. det er 9. M oc 6. ß.

Tuert

Tuert imod/ om du haffuer dit første Tal oc dit sidste/ oc din Excess: Oc du vilt nu vide huor mange Tal eller Steder din Progresśion skal haffue / da tag det første Tal aff det sidste / oc diuidere Residuum ved din Excess : Din Quotient giffuer dig tilkiende Stedernis Tál/ naar du legger it til din Quotient.

Tag det næste Exempel. Dit sidste Tal er 576. Her fra tag dit første Tal/ som er 12. behaalder du 564. igien. Disse diuidere ved din Excess/ som er 12. fit 47. leg It her til/ fit 48.

PROGRESSIO GEOMETRICA.

PRogresśio Geometrica er naar flere Tal følge hinanden vdi saadan skick oc Propors, At huert Tal indehaalder det næste fagregaaendis Tal saa tit/ som det indehaaldis aff det næste efterfølgendis Huilcket skeer / naar huadsomheldst Tal / multipliceris ved it andet Tal / oc dette Product atter multipliceris ved det samme Tal/ som det før-

ste

ste vaar multipliceret ved. Oc saa frem at/ saa langt som behoff giøris.

Dette Tal/ ved huilcket alle Progressions Tallene saa multipliceris/ maa her kaldis Numerus Denominans Progresionem, eller oc PROPORS TALLET. Thi naar Tallene vdi nogen Progresion, multipliceris ved 2. da er samme Progresion vdi daabilt Propors, som her: 3. 6. 12. 24. 48. 96. 192.

Her seer du/ at naar 3. multipliceris ved 2. da bliffuer Product 6. der som dette Product atter multipliceris ved 2. da kommer 12. oc 12. Lige saa ved 2. forøgt giffue 24. etc.

Vdi lige maade/ om en Progresion multipliceris ved 3. da bliffuer samme Progresion vdi Tredaabilt Propors, saa: 1. 3. 9. 27. 81. 243.

Men der som mand multiplicerer sammeledis met 4. Da faar mand oc en Progresion vdi Firedaabilt Propors. Som denne er: 1. 4. 16. 64. 256. 1024. Lige saa haffuer det sig met større Propors/ vdi saadan Progresion.

I disse forscreffne Exempler indehaalder huert Tal/ det Tal/ som næst faaregaar/ saa tit / som det samme Tal indehaaldis/ aff det tal som næst efftersølger.

Regle.

Vilt du nu saadanne Tal snart oc lættelige Summere : Da Multiplicere det sidste Tal/ met dit Propors Tal/ det er det Tal/ ved huilcket dine Tal vdi din Progreſsion, det første vndertaget/ ere multipliceret met/ oc aff huilcket din Progreſsion haffuer sit Naffn. Tag aff dette Product det første Tal i din Progreſsion, Affdele det som igien bliffuer met it Tal / som er It mindre end dit Propors Tal er/ met huilcket du Multiplicerede. Din Quotient, som du faar aff samme affdeling/ giffuer dig Summen paa alle Tallene.

Men naar dit Propors Tal er 2. da haffuer du icke behoff at affdele. Thi du skulle da diuidere met It / huilcket icke kand diuidere/ som sagt er.

Exempel.

2. 6.

2. 6. 18. 54. 164. 486. 1458. 4375. 13122. Huor meget giøre disse Tal i en Sum? Her seer du at dit Propors Tal er 3. Ved huilcket denne Progreſsions Tal ere multipliceret / thi det ene Tal offuergaar det andet tre daabbilt. Multiplicere derfaare det ſidſte Tal ſom er: 13122. met dit Propors Tal / ſom er 3. da faar du 39366. Tag din Progreſsions førſte Tal / ſom er 2. Her fra / bliffuer igien 39364. Diuidere nu dette Residuum met 2. huilcket er It mindre end 3. dit Propors Tal. Da faar du denne Quotient 19682. Huilcken er en Sum paa alle dine Tal.

Behendighed eller Gienuey paa denne Progreſsion.

EFterdi det er kiedſommeligt / at multiplicere alle Tallene / vdi ſaadan Progreſsion: Da haffuer Gemma Friſius oc andre flere ſcreffuet oſſ en kaart Maade her paa / ſom effterfølger / Multiplicere effter hinanden 6. 8. eller 10. Tal vdi din Progreſsion, ved din Progreſsions Propors Tal. Den-

Dennem sæt ordentlig/ det ene effter det andet. Vnder det første scriff 0. vnder det andet 1. vnden det tredie 2. oc forfølge saa ordentlige met det vnderste Tal men behoff giøris/ saa at du intet Tal offuerspringer vnder neden / oc scriff Tal ret vnder Tal/ disse smaa nederste vnder de store øffureste/ som vdi dette Exempel.

3. 9. 27. 81. 243. 729. Ved disse faa
0. 1. 2. 3. 4. 5.

Tal / kant du snart komme meget langt heden saaledis :

Naar du aff de Tal neden til/ enten adderer tuende atskillige eller oc it aff dennem adderer til sig selff/ da faar du at vide/ huad Sted vdi din Progresſion du kant faa noget Tal paa : Men naar du multiplicerer de tuende Tal/ som ere offuer de atskillige Tal/ vdi hinanden: Eller det Tal/ som er offuen det ene Tal/ vdi sig selff/ Oc du diuiderer dit Productum met det første din Progresſions Tal/ da faar du det Tal / som du skalt sætte vdi samme Stæd / 5. oc 4. Adderede giffue mig det Niende Sted: Men deris offuerscreffne Tal/ multipliceret oc diuideret/ siger mig samme steds Tal. Mul-

Multiplicere derfaare 729. met 243. da faar du 177147. huilcke diuideret met 3. det første din Progreſsions Tal/ giffuer 59049. Dette er det Tal/ som bør at kõme vdi det niende Sted effter de vnderſte Figurer at regne. Thi at de vndertegnede Tal adderede tilſammen giøre 9. multiplicere dette ſidſte Tal vdi ſig ſelff/ oc Diuidere det met det førſte/ da faar du det Tal/ ſom dig bør at haffue vdi det 18. Sted/ fordi 9. oc 9. giøre 18.

Lige ſaa naar du multiplicerer 729. vdi ſig ſelff/ oc diuiderer hende ved den førſte/ da faar du det Tal/ ſom ſkal ſtaa vdi det tiende Sted/ fordi naar 5. ſom ere vnderſcreffne tagis to gange/ da giøre de 10.

Men naar den førſte aff din Progreſsion er It/ da tør du icke diuidere/ ſom huer vel kand forſtaa.

Acte oc vel/ at naar du ſaa fremgaar effter de vnderſcreffne Tals addering/ da faar du altid it Tal/ ſom ſkal ſtaa it Sted frembedre i din Progreſsion, end dit vnderſcreffne ſammenlagde Tal giffuer dig tilkiende.

Det første Exempel.

EN kiøber en Hest/ som er skoet met 32. Søm / oc skal betale hannem effter Sømmene / saa at hand giffuer for det første Søm 1. ₰/ for det andet 2. ₰/ for det tredie 4. for det fierde / 8. oc saa alt frem at ind til Enden / daabilt meer for det ene end for det andet/ huor meget kaaster hannem Hesten?

Ordinere nogle Tal saaledis:

1.2.4.8.16.32.64.128.256.512.1024.
0.1.2. 3.4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Her seer du at Stedene vdi din Progresion ere altid It høyre / end de Tal som staa vnder neden.

Multiplicere 1024. vdi sig selff / da faar du 1048576. vdi det 20. Sted / thi at 10. vnderscreffne tagen 2. gange giøre 20. Men er dog alligeuel vdi det 21. Sted effter Progresion vdi sig selff.

Her feyler mig endnu 11. Steder/ derfaare tager ieg endnu det Tal/ 1024. som staar offuer 10. Oc multiplicerer det met mit sidste Product, som er / 1048576. saa kommer 1073741824. som nu ere vdi

vdi det 30. Sted / effter de vnderste Figurer / dog rettelige vdi det 31. Sted.

Nu staar der ickon it Sted igien / saa haffuer du 32. Steds Tal / derfaare tag det Tal / som staar offuen for It / som er 2. Multiplicere her met dit sidste Product / fa 2147483648. det sidste din Progressions Tal.

Gack nu frem effter Regelen. Oc duplere dette sidste Tal / fa 4294967296. Thi at 2. er dit Propors Tal. Tag nu her fra 1. som er det første Tal / saa bliffuer igien / 4294967295. ₰. Nu kant du icke diuidere met It / thi det Tal / som er It ringere end Propors Tallet / er It / derfaare haffuer du nu saa mange ₰ / som hand skulde giffue for Hesten effter deris Contract. Giør disse ₰ til ß / oc ß til ℔ oc dennem til M. da faar du 5592405. M. 10. ß / 7. ₰ / 1. ſkr.

Det Andet Exempel.

EN Kiøbmand sel en Guldsmed 20. ℔ Sølff / Enten at hand skal giffue for Marcken 8. ₰ / eller oc hand vil giff-

ne hannem 3. ₰ for den første wg / 6. for den anden / 12. for den 3. ocsaa daabbilt paa huer wg. Det sidste Tal er/ 1572864. Dette dupleret er 3145728. Tag her fra 3. nu faar du It at diuidere met / oc derfaare bliffuer dette samme Residuum 3145725. din Quotient. Vedsle op til ß/ wg oc Daler eller fl.

Det tredie Exempel.

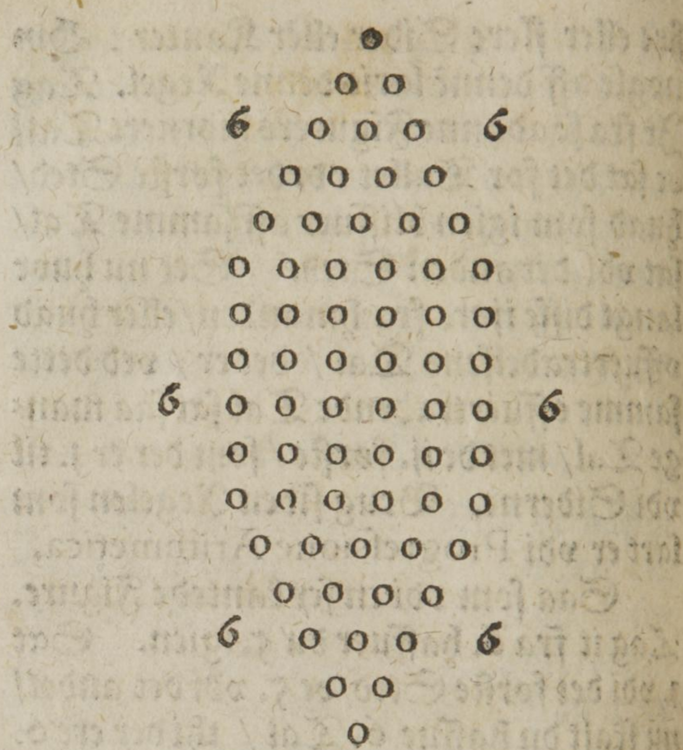
IT Bud skal løbe 12. Mile oc haffue for den første Mil 1. ₰ / for den anden 4. oc siden alt firedaabbilt op/ fn for 12. Mile/ 4194304. Multiplicere dennem met 4. fn 16777216. Tag it her fra saa bliffuer igien 16777215. Dele dennem ved 3. Thi det er dit Propors Tal fn 5592405$\frac{1}{3}$.

Om andre slags PROGRESSION.

DEre ere oc andre slags Arithmeticæ Progresſiones vdi de Tal / som kunde giøre Figurer paa tre/ fire

fire eller flere Sider eller Kanter: Om nogle aff denne læris denne Regel. Tag It fra saadanne Figurers hiørners Tal/ oc sæt det for Tallet vdi det første Sted/ huad som igien bliffuer aff samme Tal/ sæt vdi det anden Sted. See nu huor langt disse ij ere fra hinanden/eller huad offuertrædelsens Tal / det er / ved dette samme offuertrædende Tal sæt saa mange Tal/ met de ij. første / som der er j. til vdi Siderne. Brug siden Regelen som lært er vdi Progressione Arithmetica.

Saa som vdi en sex kantede Figure. Tag it fra 6. haffuer du 5. igien. Sæt j. vdi det første Sted/oc 5. vdi det andet/ nu skalt du haffue 6. Tal / thi der ere 6. Steder vdi huer aff Siderne. Oc du nu haffuer ij/Som ere j. oc 5. aff huilcke du seer at 4. ere det offuertrædende Tal/da sætter du nu her til 9. 13. 17. 21. Oc kommer saa alle 6. at staa j. 5. 9. 13. 17. 21. Nu effter Regelen vdi den naturlig Progresion, j. til 21. ere 22. Tallenis Tal ere 6. ved helten som er 3. Multiplicere 22. fit 66.

En anden Regel om sex kantede Figurer.

TEl Punctene vdi to aff de yderste Sider eller Linier/tagendis Hiørne Puncten aleniste en gang/dette Tal som er It ringere end to tilsammen lagde Side/ multiplicere ved en aff samme yderste Sider/ eller en aff Linierne/som gaa tuert igiennem Figuren/saa faar du den gantske Sum i dit Product.

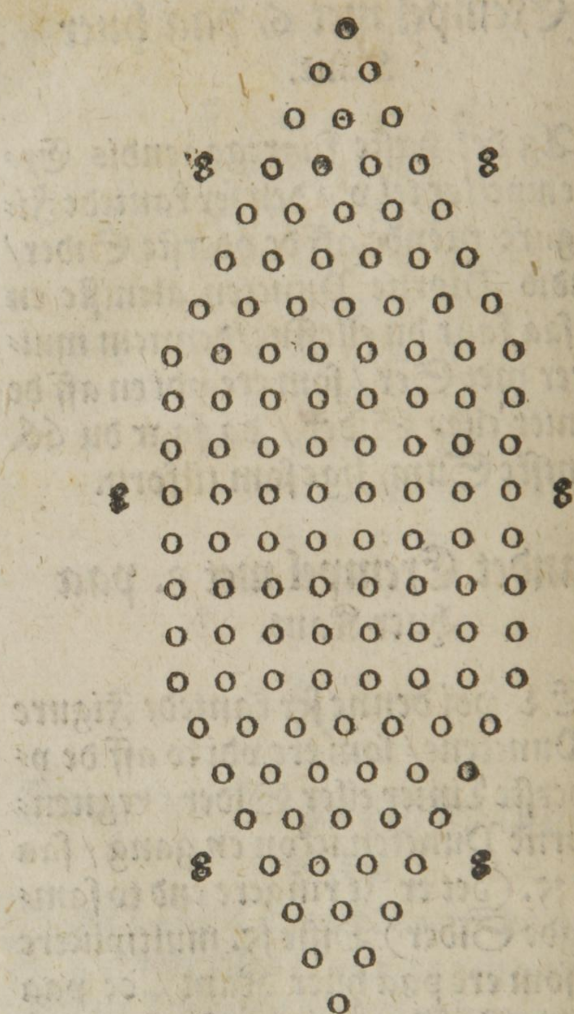
Jt

It Exempel met 6. paa huer Kant.

TAg det næste faaregaaendis Exempel/oc tel vdi den sex kantede Figure tuende aff de yderste Sider/ regnendis Hiørne Puncten aleniste en gang/ saa faar du elleffue/dennem multiplicerer met Sex / som ere vdi en aff de hele Linier eller Sider / da faar du 66. den gantske Sum/ lige som tilforn.

It andet Exempel met 8. paa huer Kant.

TEl vdi denne sex kantede Figure Punctene/ som ere vdi to aff de yderste Linier eller Sider/ regnendis Hiørne Puncten ickon en gang / saa faar du 15. (det er It ringere end to sammen lagde Sider) Disse 15. multiplicere met 8. som ere paa huer Kant / oc paa huer middelste Tuer Linie / saa kommer 120. vdi dit Product, huilcke ere den gantske Sum.

Huer aff disse Tre næste efterfølgende Figurer / er tuende tilsammen sætte Arithmeticæ Progreſsiones. Derfaare maat du handle met dennem effter den

den almindelige Regel / som er lært vdi Arithmetica Progresſione. Dog saa/ at du først adderer huer part for sig/ effter Regelen / oc siden legger dem begge tilsammen.

Den første haffuer tuende Parter/ den ene opstingende fra It / oc til 8. den anden opstigende fra It til 7. begge ved It.

Denne firekantede Figure kant du oc summere / om du multiplicerer to aff Siderne met hinanden/som 8. met 8. thi huer Linie eller Side haffuer 8.

Vdi den anden Figure ere oc tuende Parter / den ene fra It til 9. oc den Anden fra It til 7. begge opgaaende ved 2.

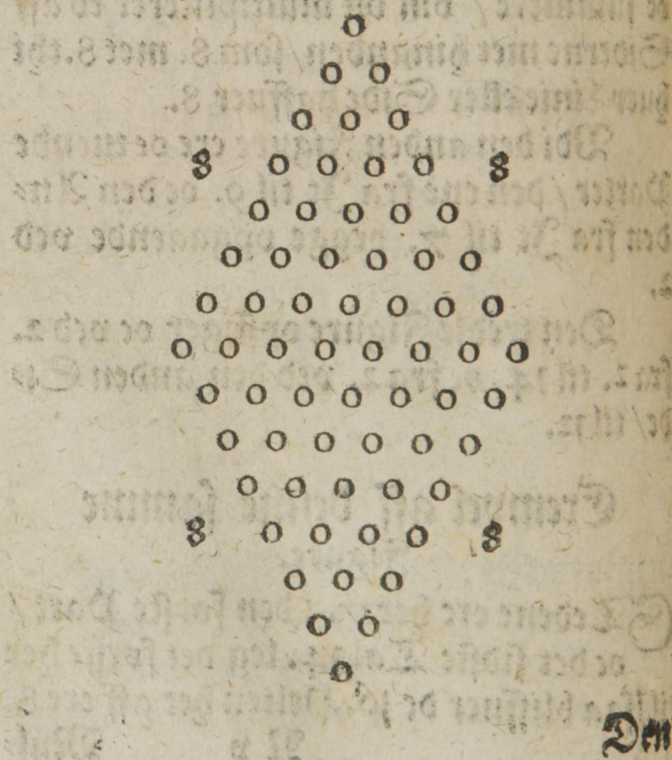
Den tredie Figure opstiger oc ved 2. fra 2. til 14. oc fra 2. ved den anden Side/ til 12.

Exempel aff denne samme Figure.

STedene ere her 7. i den første Part / oc det sidste Tal 14. leg det første her til/saa bliffuer de 16. Helten her aff ere 8.

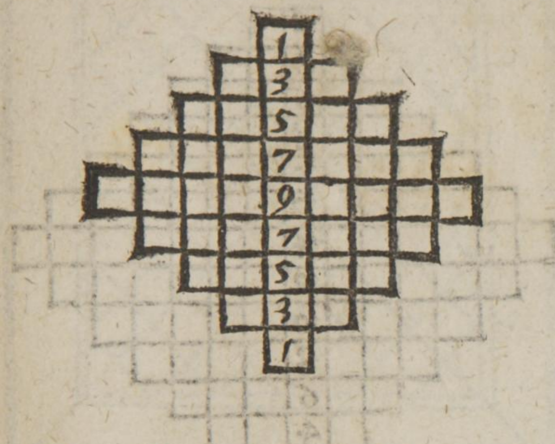
multiplicere derfaare 8. met 7. saa kommer 56. Udi den anden Part ere Stedene 6. det sidste Tal 12. leg 2. her til/ som ere det første Tal/ saa faar du 14. Multiplicerer du nu 14. ved 3. eller 7. ved 6. effter Regelen / da kommer 42. dennem addere til den første Part / som ere 56. saa faar du 98. den gantske Sum.

Den Første.

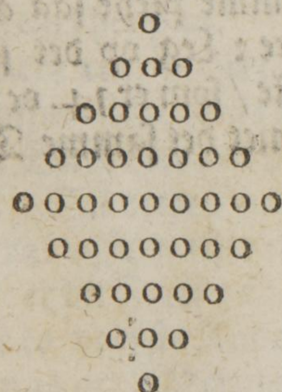

Den

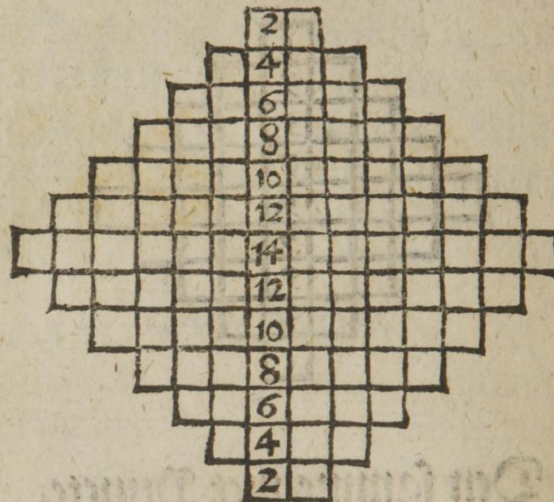
Den Anden.

Den samme met Puncte.

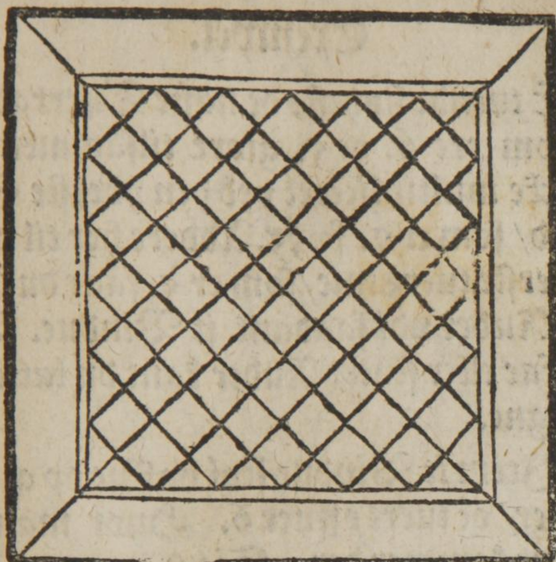

Den

Men somme pleye saa at summere denne Figure : Leg op det største Tal eller middelste / som er 14. oc multiplicere dennem met det samme Tals halffue deel.

Hos

Hos Herman Gulfferich finder ieg saadan en Regel her paa.

Summere eller addere altid de underste/eller offuerste to næste rader. Multiplicere den Sum met den yderste opstigende Rad. Til dette Product leg den yderste tuerrad offuen eller neden. Huad da kommer/ er dit Facit paa hele Ruder. Eller tag de to yderste Rader paa en aff Siderne langs at. Addere dennem deris Sum multiplicere met den yderste Tuerrad offuen eller neden. Til dette Product leg den yderste nedstigende Rad / saa faar du dit Facit. Exem-

Exempel.

DE tuende høyeste oc næste Tuerrade/ som ere 6. oc 5. giøre tilsammen 11. huilcke multipliceret ved den yderste Siderad/ som er 5. fr 55. Addere her til den øffuerste tuer Linie/ som er 5. faar du 60. hele Ruder vdi saadant it Vindue. De halffue eller stycke Ruder kant du lætteligere regne.

Item it Vindue skal haffue op at 7. Ruder/ oc tuert offuer 6. Huor mange Ruder kommer der? Sig 8. oc 7. ere 15. dennem multiplicere met 6. fr 90. Addere her til 7. fr 97.

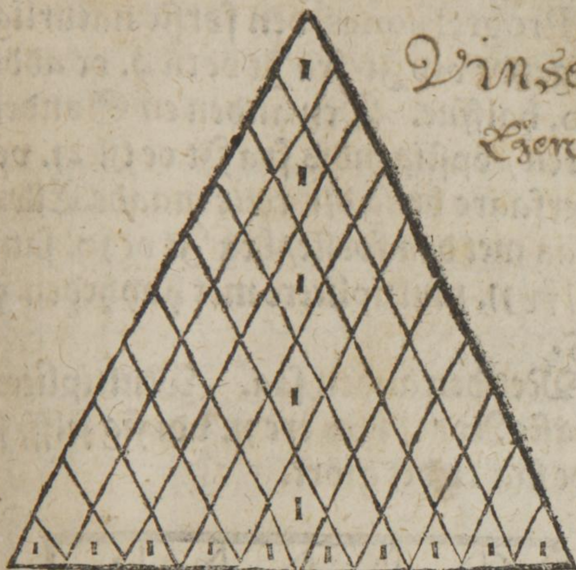
Mange multiplicere Breden met Lengen/ oc fr der paa duplere / men den første maade er vissere.

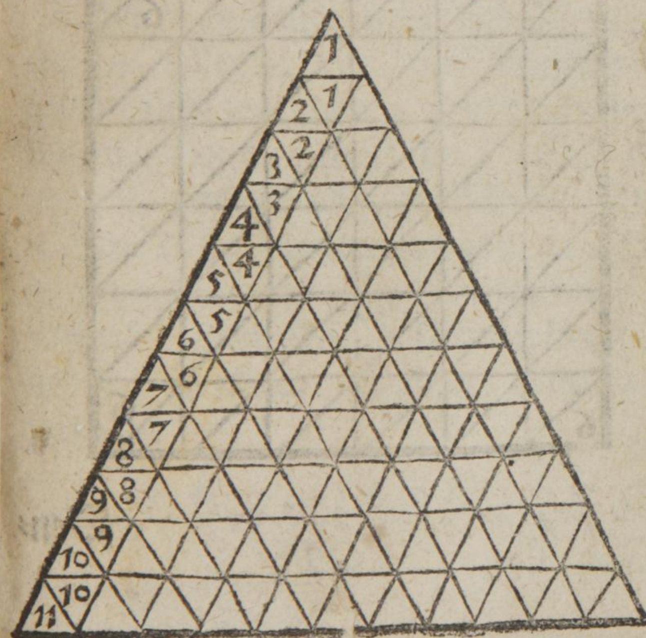

Anno: 1676:

Vinsens Petri
Egen Bog

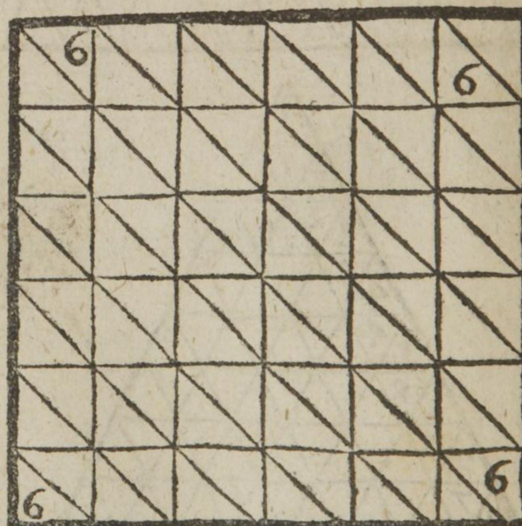

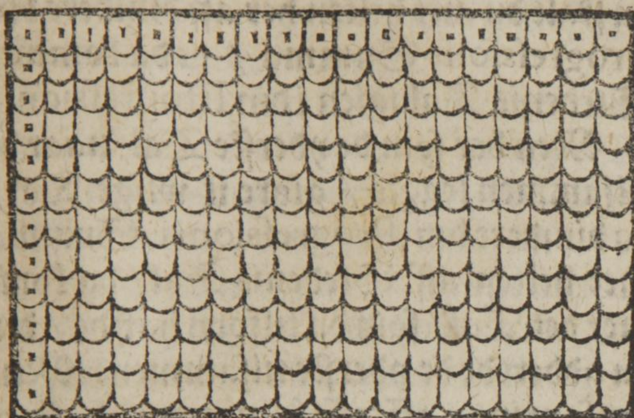
Disse tuende Figurer ere Arithmetiske Progresſiones, den første naturlige opstigende ved It/fra It oc til 9. oc adderet 10. halffue. Den anden en Sønderskaaren / opstigendis fra It oc til 21. ved 2. Derfaare brug din rette maade. Ellers far saa met den første/ Leg It oc 10. sammen/ fn 11. multiplicere met høyheden 5. fn 55.

Met den anden saa. Multiplicere det næste Rom/ som ere 11. vdi sig selff/ fn 121. oc saa er det giort.

Den-

Denne næste forscreffne Figur er intet andet end at multiplicere vdi sig selff oc duplere. 6 vdi 6 ere 36. Duplere Productum fit 72.

Her er ey heller andet end Multiplication. Multiplicere 19. Stene/som taget er langt met/ved 12. som det er høyt/ kommer 228. paa en Side. Duplere dennem fit 456. paa baade Sider. Item it Huss er 80. Stene langt oc 20. Stene høyt / huor mange Stene giøris behoff til samme Huss ? Multiplicere 80. ved 20. fit 1600. Duplere dennem fit 3200.

PROBA vdi PROGRESSION.

O Der

Der som det er Progreſsio Arithmetica, oc begge hendis yderſte/ det er / det første oc ſidſte Tal/ naar de ſam̃en leggis giøre it ieffnt Tal/ da ſkalt du met helten her aff diuidere din Progreſsions Summa / oc da kommer Stedenis Tal igien i din Progreſsion.

Men der ſom de yderſte Tal/naar de tilſammen leggis / giøre it wlige Tal/ da diuidere din Progreſsionis Summa met helten aff Stedenis Tal/ da kommer det Tal/ ſom du tilforn haffde / der du adderede de yderſte tilſammen. Men der ſom intet aff diſſe kommer/ da haffuer du faret vild/ Forſøg dette i faaregangne Exempler.

Men Geometrica Progreſsio ſkal ſaa proberis. Forøge førſt din Progreſsions Summa met it Tal / ſom er It mindre/end det ſom din Progreſsion begynder aff / oc leg til dit Product, det førſte Progreſsions Tal/det ſom der aff kommer ſkal delis ved det Tal / ſom din Progreſsion haffuer ſit Naffn aff / da ſkal der komme dit ſtørſte Tal vdi din Progreſsion, om du haffuer ret Summeret.

Der som din Progreſsion er aff daabilt Proportion, da haffuer du icke behoff at multiplicere: Men der som hun Tredaabilt opſtiger / da ſkult du multiplicere met 2. oc diuidere met 3. Oc saa alt frem at vdi alle de andre.

Wi ville tage it Exempel aff en tredaabilt Progreſsion hues mindſte Tal er 3. oc det ſtørſte 2187. Summen paa diſſe / oc alle dem / ſom imellem ere / er 3279. Denne Summa forøge met 2. fr 6558. Her leg 3. til / bliffuer 6561. Diſſe affdele ved 3. (aff huilcke din Progreſsion haffuer ſit Naffn) fr 2187. oc haffuer du ſaa dit ſtørſte Progreſsions Tal igien.

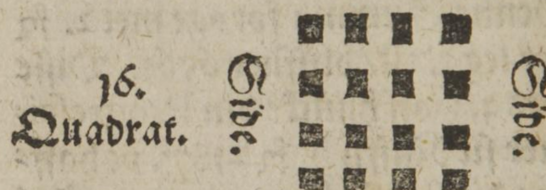
Det er intet behoff at tale om Progreſsion paa Linierne / thi at mand kand abſoluere oc vdrette denne Speciem met ringe wmage paa Linierne / effter de Regle / ſom her oc vdi de andre faregangne Species er lært.

Den 7. *Species*, at vddrage en Quadrats Rod.

VDI den høylofflig Kaanst Geometria, i huilcken oc Arithmetica haffuer sin Fundament oc Beuisning : Kalder mand Quadratum, en flæt oc fire kant Figure / foruden al tyckhed / hues fire Sider ere alle indbyrdis lige store. Men en aff Siderne/ huilcken mand vil/kaldis Costa, eller Radix Quadrata, som disse Figurer vduise.

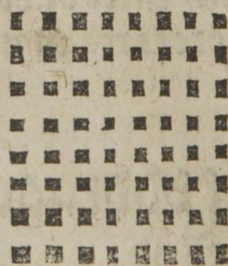
Latus Side.

16. Quadrat.

Side/Costa, eller Radix Quadrata. Quadrats Rod. 4.

64. Quadrat.

Radix 8.

Latus.

Latus. o o o Latus.
o o o
o o o

Latus.

Radix 3.

Saa

Saadant it Quadrat Tal faar du altid/ der som du vilt forøge it Tal/ ved sig selff/ saa som 5. gange 5. giøre 25. saa sige wi/ at 25. ere it Quadrat tal/ hues Quadrats Rod er 5. Saa 4. gange 4. ere 16. 16. er it Quadrat Tal/ men 4. er Roden/ aff huilcke samme Quadrat Tal kommer. Derfaare at vddrage en Quadrats Rod er intet andet/ end at opsøge it Tal/ huilcket naar mand det met sig selff forøger/ da giffuer det saadant it Tal aff sig/ som off her faaresættis.

Oc merck her/ at huert Tal kand vel vere Radix Quadrata, der som det multipliceris vdi sig selff: Men huert Tal er icke strax it Quadrat Tal/ det er det indehaalder icke ret lige en Quadrats Rod vdi sig. Oc kaldis derfaare Numerus Surdus, det er paa Danske at sige/ it døufft Tal. Saa kand 12. vere en Quadrats Rod/ thi at 12. gange 12. ere 144. Men 12. vdi sig selff enfaaldelige at regne/ ere icke Quadratus, Thi det kand icke faa aff sig/ lige en Quadrats Rod: som vdi 12. ere 3. en Quadrats Rod: Men 3. gange 3. ere 9. Nu ere 12. mere end 9. som du her seer.

At vddrage en Quadrats Rod met Siphre.

HEr bør dig at vide : Først de 9. Quadrats enfaaldige Rødder / huer met sit Quadrat / huilcket du skalt tilforne vel lære vden at / førre end du begynder at vddrage. Disse haffue sig saa/som her efterfølger.

Røder.	Quadrat.
1.	1.
2.	4.
3.	9.
4.	16.
5.	25.
6.	36.
7.	49.
8.	64.
9.	81.

Naar du disse vel vedst/da kant du vel vddrage Quadrats Rod aff andre større Tal/ i saa maade som her efterfølger.

Wi ville tage til itExempel dette tal 119025. hues Quadrats Rod wi ville vddrage.

Begynt ved den Høyre Haand/oc sæt en Pricke vnder den første Figure/Dernæst vnder den tredie/ dernæst vnder den femte / oc saa frembedre vnder huer anden/

den/oc altid lade en vere wtegnet/som v-di dette Exempel 19025.

Disse Pricker foruden den Brug/som de haffue / naar du opererer eller vddrager : Da vise de strax / huor mange Figurer din Quadrats Rod skal scriffuis met/Thi saa mange som Prickerne ere/ saa mange skal oc Figurene vere.

Den første Regel.

NV efftterdi at Radix Quadrata er icke Diuision meget wlig / da begynt ved din Venstre Haand paa dit Quadrats Tal / oc søg en Quadrats Rod / aff det Tal/som er offuen oc for den sidste Pricke/huad heller det er en Figure eller flere. Det er søg saadan en Figure/at naar du multiplicerer den vdi sig selff/at du kant da subtrahere hendis Product, aff de Figurer/som staa hos samme Pricke. See derfaare/ om samme dit Tal/ findis iblant it aff disse 9. Quadrat/som ieg her satte / finder du det lige/ da tag Roden der aff / oc scriff den hen mod den Høyre Haand / vdi en halff Circkel / som vdi Diuision : Men Quadrats

Tallet / scriff vnder Tallet / som er for Pricken/oc subtrahere det der aff oc bliffuer intet Residuum.

Men der som du icke finder samme din Prickis Tal / lige iblant nogen aff disse Quadrater / da tag it Quadrat tal aff disse 9. som ere næst vnder din Prickis Tal. Søg Roden her paa / oc scriff den vdi din krumme Strig. Men Quadrats tallet subtrahere aff Prickens tal/oc huad offuer bliffuer/ det tegne vdi sit Sted offuen faare/ som vdi Diuision, Saa som vdi dette Exempel/ da finder ieg icke 11. iblant Quadrat tallene: Derfaare tager ieg it Quadrat Tal/ som er næst vnder 11. det er 9. Roden til 9. er 3. Disse scriffuer ieg vdi den krumme Strig / oc subtraherer 9. aff 11. bliffuer 2. igien/ som ieg scriffuer offuen for de 11. vdi sit tilbørlige Sted. Men 11. vdsætter ieg / saa er den Pricke affgiort oc kommer det saa at staa:

2
1̸1̸9025. (3
9̸

Dette

Dette som ieg nu haffuer sagt oc lært/ skal vere altid det første vdi alle Quadrats Røders extraction, oc skal icke repeteris eller igientagis : Men dette som efterfølger skal saa tit repeteris / som der ere Puncte tilbage / mod den Høyre Haand.

Den anden Regel.

DVplere det Tal/ som er vdi din Quotient, oc det Product eller Duplatum sæt vdi det middelste Sted/ imellem den Pricke som er affgiort / oc den som næst faaregaar / om det er en Figur. Men er det to eller flere / da scriff de andre effter hinanden mod den Venstre Haand/ saa at huer aff disse Figurer kommer vnder sin Figure/ vdi de Figurer aff Quadrats Tallet. Naar som du da duplerer 3. saa komme 6. huilcke du sætter vnder 9. Dernæst skal dette dit Duplatum vere din Delere : Huorfaare du skalt see til/ huor tit du haffuer det vdi dit Quadrats tal som er offuen før / oc scriff din Quotient hen vdi din krumme Strig/ lige som vdi Diuision. Sæt ocsaa denne sam-

me nyfunden Quotientis Figure hos dit Duplatum, mod den Høyre Haand / altid ret vnder Pricken. For det tredie skalt du met din nyfunden Quotientis Figure / multiplicere din gatske Diuisorem, det er / dit Duplatum oc din tillagde Figure tilige. Scriff dit Product der vnder oc subtrahere det / oc scriff offuen faare huad offuer bliffuer / lige som vdi Diuision : som her. Efftérdi 6. ere 4. gange vdi det Tal / som offuen faare er / som ere 29. da scriff 4. vdi Quotienten, oc disse samme scriff hos 6. mod den høyre Haand ret vnder Pricken. Dernæst multiplicere 64. met 4. komme 256. huilcke subtrahere aff 290. som ere offuen for dennem / bliffuer 24. igien / tegne dem offuen for vdi deris tilbørlige Sted / oc er saa denne Pricke vdi lige maade affgiort.

```
 234.
 11990 25.      (34.
   64.
   256.
```

Oc

Oc dette er den Vanskelighed / som vnge Disciple saa meget grue faare / fordi at mange haffue det mørckelige oc vforstandelige lært : Huilcket der som de acte / da er det som efterfølger saare læt at giøre. Thi at det er aldelis intet anderledis/end det som nu vdi denne Regel er lært. Huorfaare du skalt repetere samme Anden Regel saa tit/ som der ere Puncte tilbage/ det er/ du skalt duplere/ diuidere/ addere/ multiplicere oc subtrahere/som nu sagt er/indtil du kommer til den første Figure vdi dit Quadrat Tal.

Nu efterdi vdi vort Exempel er en Punct endnu tilbage / da skalt du duplere alt det som er vdi din krumme Strig/ som er 34. Oc kommer da 68. Dette Duplatum scriff imellem din Pricke som nu forhaanden er/ at du sætter den første Figure altid imellem baade Prickerne / som her vnder 2. Den anden vnder ø. Søge nu huor tit du haffuer 68. vdi 343. eller oc 6. vdi 34. som staa offuen for / lige som vdi Diuision. Oc fordi du finder den der vdi 5. gange. Da scriff vdi Quotienten 5. hos de andre

Figu-

Figurer mod den Høyre Haand: Disligeste ocsaa hos Duplatum mod den høyre Haand ret vnder Pricken. Multiplicere nu din Diuisorem oc tillagde Quotient, som er 685. met 5. oc kommer da 3425. Huilcke scriff oc subtrahere/ aff de Tal/ som ere ret offuen faare / bliffuer der intet igien. Naar saa skeer/at naar du hos den første Pricke opererer / oc effter din Subtraction intet igien bliffuer/ da er det it Tegen / at dit Tal er it ret Quadrat tal. Men der som der bliffuer noget offuer / da er dit Tal saa langt fra det næste Quadrat Tal / som er næst vnder dit Tal / som samme Residuum er stort til.

Merck her / at naar du multiplicerer met en Figure aff din Quotient, dit Duplat oc den tillagde Figure / oc dit Product som der aff kommer / bliffuer større / end du det kant subtrahere aff det Tal / som er offuen for dennem : Da skalt du vdslætte dit Product, oc lige saa den Finger vdi Quotienten, met huilcken du multiplicerede din Delere / der til met den samme Finger / du screffst til din

din Delere: Oc scriff vdi Quotienten en Finger / som er It mindre / oc naar du da haffuer multipliceret met hannem / oc du icke end da kant afftage dit Product, da sæt en anden mindre / oc det skalt du saa lenge prøffue / indtil du faar aff din Multiplication saadant it Tal / som kand subtraheris aff det øffuerste Tal.

Exempel.

EN Høffuets mand offuer en Fennicke Knecte haffuer 784. Landsknecte / Oc hand vil giøre aff samme haab it fire-kant Slagt orden / huor mange Knecte skal hand ordinere vdi det første Led? Facit 29. Søg aff 784. din Quadrats Rod. Den første Digitus vdi din Quotient er 2. som den næste Rod aff 7: Hendis Quadrat / som er 4. Subtraheret aff 7. bliffuer 3. igien. Dernæst duplere 2. kommer 4. Sæt dennem imellem baade Punctene / oc er din Diuisor. Søg derfaare huor tit du haffuer 4. vdi 38. Nu finder du dennem der vdi 9. gange. Herfaare scriff 9. vdi Quotienten, dissi-

geste

geste ocsaa hos din Diuisor. Dernæst forøge/ da kommer 441. Men efterdi dette Tal er større / oc offuergaar det øffuerste / da slæt 9. vdi begge Steder/ oc sæt i huer Sted 8. oc der met multiplicere oc subtrahere/ som dig bør.

3 A.	3 B.
784.	784.
449. (29.	448. (28.
441.	384.

For det andet skalt du oc mercke / at der som du icke kand haffue dit Duplatum vdi det Tal som er offuen faare/ da scriff it o. vdi Quotienten, saa som ocsaa vdi Diuision sagt er. Oc da skalt du begynde igien paa den anden Regel/ som er at Duplere / huad som er vdi Quotienten etc. Men dette Duplatum skalt du sætte imellem de ij. næste Puncte imod den Høyre Haand. Men der som ingen Puncte mere forhaanden ere / da er din operation alt fuldkommet.

Exempel.

EN Stue skal leggis met Aftrag/ saa at der skal vere en ret firekant Plats lagd aff

aff 1632. Aſtraff/ huor mange kommer vdi hver Rad at ligge: Facit 40. Aſtrag oc er til offuers 32. Aſtrag. Det ſtaar vdi ſin operation ſaa:

1632

168. (40. Reſter 32.

Thi du ſkalt acte/ at der ſom der bliffuer noget offuer ved enden vdi din Extraction, da ſkalt du ſcriffue det hos Quotienten eller Roden / lige ſom vdi Diuiſion.

Summen paa denne *Extraction*.

FOrſt ſkalt du oplede Roden til det ſidſte Tal/ ſom hører til den ſidſte Pricke/ mod den Venſtre Haand etc. Oc det aleniſte en gang. For det andet ſkalt du duplere det ſom er vdi Quotienten, oc ſætte det imellem Prickerne. For det tredie/ ſkalt du diuidere met din Duplat, oc søge huor tit den indehaaldis vdi det Tal ſom er lige offuen for. For det fierde/ ſkalt du det Fingers Tal/ ſom du fickſt met din Diuiſion, multiplicere vdi din Duplat oc Finger Tal tilſammen lagde. Oc ſubtrahere dit Product aff de Figure ſom ere lige

offuen

offuen for. Oc dette repeteris saa tit/som der er Pricker tilbage. Men der som der bliffuer paa det sidste noget offuer / da skalt du faa der aff din Rod vdi Brøcken saaledis: Duplere din paafundne Rod/ oc leg 1. der til / oc offuen for dette dit Product skalt du scriffue din Restants / som vdi det sidste Exempel. Duplere 40. kommer 80. leg 1. til ere 81. Her offuen for scriff dit Residuum 32. kommer saa: $(40\frac{32}{81}$.

Proba.

Vilt du vide/om du haffuer ret vddraget nogen Quadrats Rod/ da multiplicere samme Rod i sig selff/ oc leg dit Residuum til dette Product, om der er noget til offuers aff det Tal/aff huilcket du haffuer fuldkommelige vddraget Roden effter Reglene (som skeer vdi de Tal/ huilcke icke ere Quadrati / oc kaldis derfaare Numeri Surdi) faar du den samme sum lige igien / aff huilcken du vddrogst din Quadrats Rod / da haffuer du ret opereret/ men kommer den samme

Sum

Sum icke aff saadan multiplicering/ da haffuer du nogen steds faret vild.

Exempel.

NAar du multiplicerer vdi sig selff/ denne forscreffne Quadrats Rod: 345. da faar du dette Tal: 119025. huilcket er den samme Sum/ vdi huilcken du fant Roden/ Derfaare haffuer du ret opereret.

Vdi dette Exempel vaar intet Residuum, at legge til det Product, som du fickst aff Rodens multiplicering vdi sig selff. Thi Tallet vaar Quadratus, som hun vaar vddragen aff.

It andet Exempel.

BLiffuer denne Quadrats Rod 40. multipliceret vdi sig selff/ da kommer 1600. Leg her til 32. som vaare Residuum, saa faar du denne Sum igien 1632. aff huilcken samme Quadrats Rod vaar vddragen.

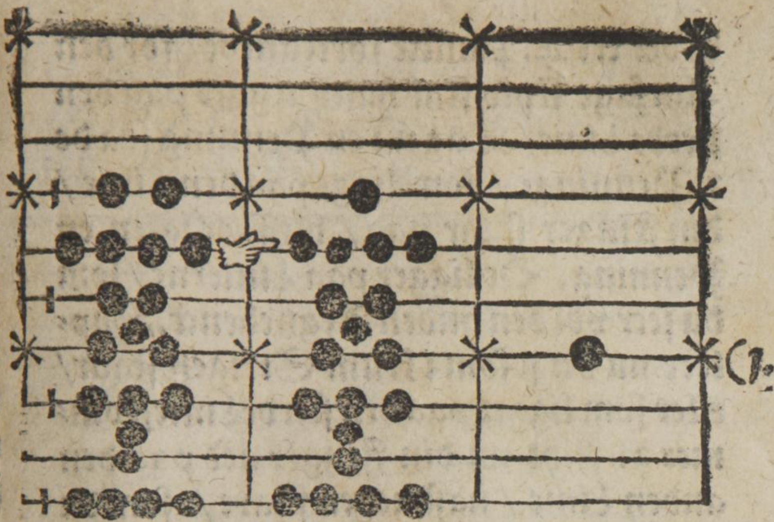
At vddrage en Quadrats Rod paa Linierne.

LEG paa Linierne vdi den første Regnebenck / imod den Venstre Haand det tal / aff huilcket du vile extrahere eller vddrage Radicem Quadratam. Dernæst tegne eller scriff en liden Pricke eller Punct / paa den nederste Linie / oc sammeledis en paa huer tredie Linie op at: Oc saa mange Pricker som ere fortegnede / paa samme Regnebenck eller Linier: saa mange Figurer faar du vdi din Quotient, som er Roden aff samme Tal / som paa Linierne oplagt ere. Far her frem næsten vdi alle maade / som dig er lært vdi Siphrene / som du bedre aff dette efterfølgendis Exempel kant forfare.

Exempel.

JEg vil extrahere Radicem Quadratam vdaff dette Tal: 2427364. Leg disse forscreffne Tal paa Linierne i den første Regnebenck / oc fortegne en Punct eller Pricke paa den nederste Linie / oc siden alt op at / paa huer tredie Linie oc kommer paa Linierne at ligge / som du her seer:

Her

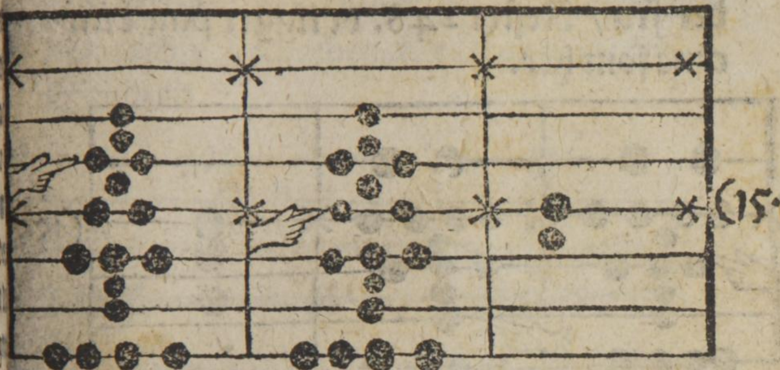

Her seer du at her er fortegnet 4. Puncte / vdaff huilcke du maat vide / at samme Tals Rod haffuer vdi sig 4. Figurer. Sæt nu din Finger paa den Linie / som den øfferste Punct staar / oc bemercker da icke vden 2. Penninge / søg nu saadan en Digitum, at du kant slæt optage de 2. met den samme / eller oc paa det allernæste / naar du multiplicerer hannem vdi sig selff. Det kant du met ingen anden end met 1. Sig 1. gang 1. er 1. scriff 1. vdi krum Strigen / som offuen faare staar / eller leg en Penning paa den fierde Linie vdi den tredie Regnebenck / for-

di der ere 4. Puncte fortegnede/ for den Aarsage skyld skal hand leggis paa den fierde Linie/ Tag nu en Penning fra de 2. Penninge / som ligge paa den Linie / din Finger staar paa/ bliffuer igien en Penning. Oc ligger paa Linierne/ som du seer vdi den anden Regnebenck. Duplere nu det 1. som i krum Strigen staar/ eller som ligger paa den fierde Linie/ kommer 2. Flyt nu din Finger ned paa den anden Linie / næst neden faare / som du seer her offuen faare i den anden Regnebenck / oc bemercker icke da vden 14. Randsage nu huor tit du samme Duplat, som er 2. kant haffue vdi 14: Saa at der bliffuer dog saa mange offuer / at du kant tage det Quadrat Tal der aff. Samme 2. haffuer du 5. gange/de 5. sæt i krum Strigen hos det Ene / eller leg 1. Regnepenning imellem Rom̃et næst neden for den Penning / som ligger paa den fierde Linie / vdi den tredie Regnebenck. Sig nu 2. gange 5. ere 10. Tag de 10. fra de 14. bliffuer 4. igien. Multipliecre nu 5. vdi sig selff Quadratè, oc sig 5. gange 5. ere 25. Flyt nu din Finger

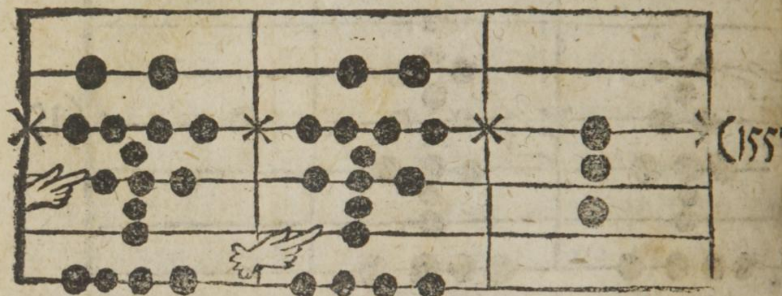

ger ned paa den Linie næst neden faare / da ligger der 42. Tag 25. der fra bliffuer igien 17. / oc ligger i Regnebencken som du seer her.

Duplere nu igien de 15. som du haffuer vdi din Quotient, eller som vdi krum Strigen staa / kommer 30. Flyt nu din Finger ned paa den Linie / som er næst neden faare de 17. da ligger der 177. som du her offuen faare i den anden Regnebenck seer / randsage nu huor tit du kant tage 30. vdaff 177. det kant du 5. gange / sæt de 5. vdi krum Strigen hos de 15. eller leg 1. Penning imellem Kommet næst neden faare den tredie Linie / vdi den tredie Regnebenck. Sig nu 5. gange 30.

er 150. Dennem tag fra de 177. Rest 27. Multiplicere nu 5. vdi sig selff/ kommer 25. Flyt Fingeren paa den Linie næst neden faare/da ligger der 273. Tag de 25. der fra / Rester 248. oc ligger paa Linierne som her.

Duplere nu atter den gantske Quotient, som er 155. kommer 310. Flyt nu din Finger / ned paa den anden Linie/ næst neden faare den Linie / som hand staar paa / som her offuen for i den anden Regnebenck staar / da ligger der 2486. Randsage nu huor tit du kant tage 310. vdi 2486. Det kant du 8. gange/ De 8. sæt vdi Quotienten hos de 155. Multiplicere nu 310. met 8. kommer 2480. Dennem tag fra de 2486. bliffuer 6. igien/ Tag nu din Finger slæt aff Regnebencken ligger igien 64. Multiplice-

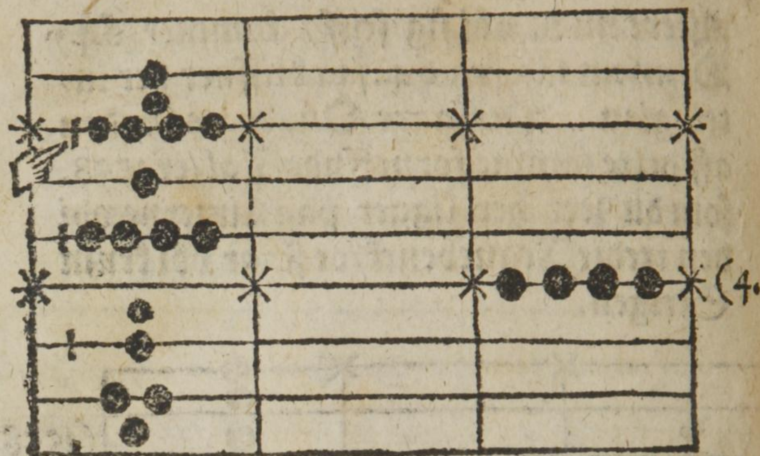
plicere nu 8. vdi sig selff / kommer 64. Dennem tag fra 64. saa bliffuer der intet igien. Derfaare Quadrats Roden aff dette samme forneffnde Tal / er 1558. som du seer her ligger paa Linierne vdi den tredie Regnebenck / oc staar vdi krum Strigen.

Her maat du bruge den samme Proba paa Linierne / som er lært vdi Siphrene.

It Andet Exempel.

ITem ieg vil extrahere Quadrats Rod aff dette Tal / 1914 0605. Leg dennem paa Linierne / oc fortegne paa huer tredie Linie en Punct / som du her seer.

Sæt nu din Finger paa den Linie/ som din øffuerste Punct staar / som du her seer offuen faare / da bemercker det Tal 19. Søg nu saadant it Tal at du kant optage de 19. allesammen / eller oc paa det nøyeste / met samme Tal / naar du det multiplicerer vdi sig selff / det er 4. Sig 4. gange 4. ere 16. tag nu 16. fra 19. bliffuer igien 3. Scriff eller leg nu de 4. vdi Quotienten, som du her offuenfaare seer.

For det andet / flyt din Finger ned paa den anden Linie / da ligger der 31. Duplere nu de 4. du haffuer vdi Quotienten, kommer 8. Randsage nu huor tit du

du kant tage 8. vdi 31. det kant du 3. gange. Scriff de 3. vdi Quotienten hos de 4. Multiplicere nu 8. oc 3. met huer andre / saa komme 24. dennem tag fra 31. bliffuer 7. igien. Flyt nu Fingeren paa den anden Linie næst neden faare/da ligger der 74. Multiplicere nu Quadratē/ det er i sig selff/ de 3. som du sætte vdi din Quotient, kommer 9 / de 9. tag fra de 74. bliffuer 65. igien. Oc ligge saa mange paa Linierne/ som her neden screffuet staa.

650625. (43.

Søg nu en ny Figure/flyt din Finger ned næst paa den Linie neden faare/ som o. er / da ligger paa Linierne offuen faare 650. Duplere nu de 43. som du haffuer vdi din Quotient, kommer 86. Tag nu 86. vdaff 650. saa tit som du kant/ det kant du 7. gange. Oc bliffuer igien liggende 48. de 7. sæt vdi Quotienten, hos de 43. Flyt nu din Finger ned paa den anden Linie / da ligger der 486. Multiplicere nu de 7. som du sætte vdi din Quotient, vdi sig selff / kommer 49. Dennem tag fra de 486. bliffuer

ner igien 437. Saa ligger da paa Linierne igien/ som du seer her vnder staar.

43725. (437.

Søg nu atter it nyt Tal/ som du tilforn haffuer søgt de andre / at du duplerer den gantske Quotient, som er 437. kommer 874. Flyt nu din Finger ned paa den anden Linie/som de 2. ligge/ da ligger paa Linierne 4372. Tag nu de 874. aff 4372. saa tit som du kant / det kant du 5. gange/ oc bliffuer 2. liggende igien. Sæt nu de 5. i din Quotient hos de 437. Tag nu din Finger slæt op/ ligger 25. igien paa Linierne. Multiplicere nu de 5. som du sætte vdi din Quotient vdi sig selff / kommer 25. tag nu de 25. fra de 25. som ligge paa Linierne/saa gaar det slæt aff. Derfaare er Roden aff forscreffne Tal denne 4375.

Der som du tuil / om du haffuer ret opereret / da giør som din Proba lærer dig.

Oc saa bær dig at met alle andre flere saadanne Tal.

Saa seer du nu aff disse Exempler/ At naar du haffuer oplagt paa Linierne

dit faaregiffne Quadrat Tal/da tegner du her/ som vdi Siphrene den første Linie eller Sted / oc siden io huer anden met en Pricke / oc dernæst søger Quadrats Roden aff det Tal ved den øffuerste Pricke/ oc scriffuer Restantsen.

Der effter duplerer du din Quotient, sætter dit Duplat næst vnder den affgiorde Pricke / diuiderer det met huad offuer hannem er / tegner din Quotient vdi krum Strigen eller hannem nedlegger/ met huilcken du multiplicerer dit Duplatum / oc siden tager dit Product aff de Figurer/ som ere offuen faare. Oc paa det sidste multiplicerer din nys paafundne Quotient vdi sig selff / dit Product afftager aff hues som offuerbleffuet er/ hos samme din fortagne Pricke.

Dette repeterer du her ind til enden. Men her er dog nogen atskillighed/ at operere met den nys paafundne Quotient. Thi vdi Siphrene sætter du den til dit Duplat, oc multiplicerer dennem baade tillige. Men paa Linierne skil du dennem at/ oc multiplicerer huer for sig / oc lige saa subtraherer : Huilcket er meer

vild-

vildsomt end vdi Siphrene. Dog lader ieg huer bliffue ved sin maade / Thi de drabe baade it.

At extrahere *Radicem Cubicam* met Siphre.

LIge som Radix Quadrata kaldis it Tal/huilcket naar mand 2. gange sætter / oc det ene met det andet multiplicerer / da giffuer det aff sig Numerum Quadratum, det er it firekantet eller Quadrat Tal/ som sagt er: Saa haffuer oc Radix Cubica faaet sit Naffn aff Cubo geometrico. Thi at lige som Cubus bliffuer tilsammen sæt / naar mand it Latus eller en Egge multiplicerer met sig selff (thi i saa maade bliffuer Superficies, det er/it bret oc flat bord eller ting/ foruden alt tyckelse) dernæst naar mand multiplicerer denne Superficiem met den samme Latus, Side eller Egge / at der kommer saadanne Figurer/ som vore firekantede Terninger ere: Saa kaldis oc det Tal Numerus Cubicus, huilcket der kommer / naar mand it Tal multipli-

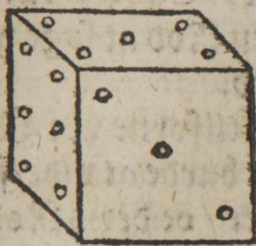
pli-

Cubus 125.

plicerer met sig selff/oc siden det Product som her aff kommer / Multiplicerer met det første Tal. Oc det første aff saadanne Tal kalder mand Radix Cubica. Men det sidste Product kaldis Numerus Cubicus.

Cubus. Thessera.

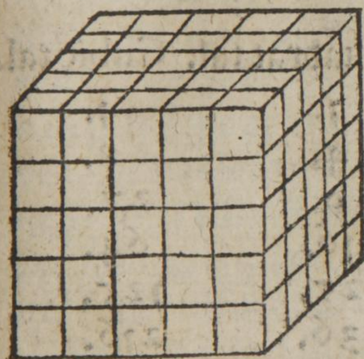

Figura Cubici Numeri.

Cubus 125. Radix 5.

Som

Som naar du multiplicerer 5. vdi 5. det er met andre 5. kommer 25. Disse multiplicerer atter met 5. da kommer der 125. Derfaare siger ieg at 125. ere Cubus eller Cubicus Numerus, hues Rod eller Radix Cubica er 5. Oc dette kalder mand at multiplicere Cubicè eller at cubicere. Saadan en Rod at søge/ville wi lære vdi dette Sted.

Men lige som wi tilforne vdi Quadrat Rods extraction burde at vide/først de 9. første Quadrater / oc deris Røder: Lige saa bør oss her vel vden at lære/oc vide de 9. første Cubicos Numeros met deris Røder/ som her efterfølger.

Cubic Røder.	Quadrat tal.	Cubic tal.
1.	1.	1.
2.	4.	8.
3.	9.	27.
4.	16.	64.
5.	25.	125.
6.	36.	216.
7.	49.	343.
8.	64.	512.
9.	81.	749.

Vilt

Vilt du nu uddrage en Cubic Rod aff det Tal/som er større end 1000. hues Radix Cubica er 10. (Thi at de Tals Røder / som ere mindre end 1000. ere fremsæt oc begrebne udi denne Taffle/ eller oc bliffue søgt udi Brudet Tal/som Gemma Frisius lærer) da tegne den første Figure met en Pricke/oc saa altid huer fierde / saa at du springer io to Figurer forbi / oc altid pricker de Figurer / som forhaanden ere mod den venstre Haand/ som dig er lært udi Numeration, oc du her seer 41063625. Eller oc begynt ved den høyre Haand / oc skil huer i tre / oc tre fra hinanden met en liden Strig / som her: 41|063|625. Huilcket oc er den beste maade/som du skalt see. Oc saadan skilsmisse oc affdeling kalder ieg Orden. Oc lige som udi Quadrat/saa mange Puncte eller Strige som her findis / saa mange Figurer skal oc det Tal haffue/ som bliffuer din Cubic Rod.

For det andet skalt du see/ huad for en Cubic Rod det Tal haffuer / som er effter den sidste Strig eller Punct mod den venstre Haand / huad heller det er 1. Figure/

gure/2. eller 3. Det er / søg det samme Tal iblant disse Cubic Tal vdi denne Taffle : Men der som du icke finder det lige / da see det som næst ringere er / oc scriff Cubic Roden der aff / for sig selff bag en krum Strig / lige som vdi Quadrat Rods extraction.

Som vdi vort Exempel / søg 41. iblant Cubic Tallene / vdi forneffnde Taffle : Men efterdi du finder det icke der / da tag det som er næst ringere / som er 27. hues Cubic Rod er 3. dennem scriff vdi Quotienten. Dernæst subtrahere dette Cubic Tal / som vdi dette Exempel er 27. aff dette Tal / som er effter den sidste Strig eller Punct mod de venstre Haand / som er 41. oc Rester 14. Dennem scriff offuen faare / som dig er lært vdi Diuision oc Quadraterne. Oc er denne Pricke saa affgiort. Oc dette er den første Regel vdi alle Cubic Røders extraction, oc skal icke igien tagis : Men den efterfølgendis Regel skal saa tit Repeteris / som der ere Puncte eller Pricker tilbage mod den høyre Haand.

Tri-

Triplere / det er / forøge met 3. det som du haffuer vdi din Quotient, det som du faar her aff heder Triplum, sæt dette Tripels første Figure vnder den middelste Figure / som er vdi den næste Orden/ eller vnder den Figure / som er næst ved den Venstre Side hos den næste Punct/som staar mod den høyre Haand (om du bruger Puncte) oc de andre/ om der ere flere end en/ effter hinanden mod den venstre Haand/ Figure vnder Figure/som vdi Diuision oc Quadraterne.

Multiplicere dernæst din Tripel ved samme din Quotient, dit Product sæt it Sted tilbage bedre end dit Tripel, dog vdi en anden Linie vnder/at de kunde være tuende atskillige Tal/ aff huilcke ij det første maa her kaldis Triplum, Tripel paa Danske/det andet Diuisor eller Delere / oc scriff vnder disse en tuer Linie / som vdi Mu tiplication.

Ved denne Diuisor diuidere det Tal som er screffuet offuer hannem/ dog met denne efterfølgende besked. Acte vehuor tit denne Diuisor indehaaldis vdi Cubic Tallens Figurer offuer hannem:

Denne Quotient scriff til den første vdi krum Strigen. Multiplicere saa din Delere met denne nyfundne Quotient, oc scriff dit Product vnder Diuisorē neden tuer Strigen. For det andet / Quadrere / det er forøg ved sig selff den samme Quotient, oc dit Product forøg met dit tripel / dette Product scriff vnder din Tripel i en Linie ned bedre. For det tredie Cubicere din Finger eller Quotient, det er / forøg hannem i sig selff / oc dernæst samme Finger vdi hans Product: Dette Cubic Tal scriff vdi en Linie ned bedre / ret vnder Puncten eller vnder den Figure / sō staar næst hos Strigens venstre Side / om du bruger Strige. Drag vnder disse 3. Tal end en tuer Strig oc Addere dennem tilsammen / som vdi Multiplication sagt er: Oc tag dennē aff de Figurer som ere offuen faare dennem vdi Cubic Tallet / om du kant. Men der som du icke kant / da skalt du formindske din sidste Digitus eller Quotiens, met hannem multiplicere / oc siden addere indtil saa lenge / at du kant affdrage din Sum aff de offuerscreffne Figurer vdi Cubic Tallet. Oc dissimellem skalt du altid lade bliffue din Diuisor oc Triplum.

Saa som vdi vort Exempel. Triplere Quotienten 3. fr 9. dennem scriff vnder 6. Dernæst multiplicere samme 9. met 3. kommer 27. huilcke sæt it Sted bedre hen mod den venstre Haand/ oc en Linie ned bedre. Diuidere saa 140. ved 27. Oc befinder du dennem 4. gange der i. Derfor scriff 4. hos 3. Multiplicere nu 4. vdi 27. fr 108. som skulle staa vnder 27. For det andet Quadrere 4. kommer 16. Disse multiplicere ved dit Tripel/ som er 9. fr 144. som skulle sættis vnder Triplet. For det tredie Cubicere 4. fr 64. som kom̃e at staa vnder Puncten. Addere disse vdi en Sum/ kommer 12304. Oc tag dennem aff de offuerscreffne/ oc scriff din restants som er 1759. offuen faare/ saa som du her seer.

```
  1
  1 4759
  4 1 0 6 3 625.
  9           Triplum.
  27          Diuisor.      (34.
---------------------
  108
   144
      64
---------------------
  12304
```

Dette er Summen paa alt din operation: Thi at huad som nu er tilbage / er aldelis intet anderledis / end det som nu sagt er vdi denne Regel. Derfaare / giør lige met det som tilbage staar effter denne Regel.

Triplere din gantske Quotient, som er 34. fa 102. Dennem scriff næst for den første Punct. Multiplicere dernæst din gantske Quotient 34. vdi Triplet, 102. fa 3468. Dennem sæt vnder Triplet, men it Sted tilbage bedre. Oc er dette Tal din Diuisor eller Delere. See nu til huor tit / at du haffuer hannem vdi det offuerscreffne Tal. Fordi at ieg finder mig at haffue hannem 5. gange / da sætter ieg 5. til Quotienten, vdi krum Strigen. Drag saa her vnder en Tuer strig. Multiplicere nu først din ny Quotient, som er 5. vdi denne din Diuisor 3468. fa 17340. som skal sættis vnder din Diuisor. For det andet Quadrere samme ny Quotient eller Digitus oc faar du da 25. Dette Multiplicere met Triplet, som er 102. fa 2550. som skulle staa vnder Triplet. For det tredie / cu-

dicere de samme 5. det er / multiplicere dennem tuende gange vdi sig selff fr 125. som skulle scriffuis vnder den sidste Pricke. Drag her vnder en Strig oc addere disse 3. Tal. fr 1759625. Huilcke der som du subtraherer aff de som offuen faare ere / Rester intet / huilcket er it vist Tegen / at dette Tal vaar it ret Cubic Tal / Oc nu haffuer du fundet samme Tals Cubic Rod at vere 345.

Her skalt du oc acte / det som ieg haffuer dig paamint vdi extractione Radicis quadratæ, at naar du icke kant faa din Diuisor vdi den offuerscreffne Tal: Da skalt du scriffue it 0. vdi Quotienten, Oc begynde paa det faaregaaendis Punct eller Pricke effter Regelen / først at Triplere / oc sætte Triplet vnder den næste Figure for Pricken oc de andre effter hinanden. See til dette efterfølgendis Exempel.

12954316. Radix her aff er 200. oc er til offuers 61234. Oc derfaare er saadant Tal icke it ret Cubic Tal / oc Roden der aff kand icke findis / vden der skal enten noget feyle / eller bliffue til off-

offuers. Dog kand Cubic Roden saa nø-ye findis vdi saadanne Tals Brud eller Parter/ at der feyler aldelis lidet/ ia det som mand kand icke meget acte.

Proba.

DER som dit forsatte Tal er ret lige Cubic Tal/ da multiplicere samme Tals Rod Cubicè, det er/ to gange vdi sig selff som førre er lært. Saa som du dette Tals: 12167. Cubic Rod/som er 23. Multiplicere Cubicè, det er/ 23. met 23. Oc siden deris Product, som er 529. atter multiplicerer ved 23. da kommer der 12167.

Men der som dit fortagne Tal er icke ret lige Cubus, da bliffuer altid noget Tal offuer/naar du haffuer extraheret Radicem Cubicam : Huorfaare du skalt her Cubicere din Cubic Rod / oc siden Addere din hele Restants / lige som vdi Quadrat Rods Proba.

Men naar du skalt scriffue din Restants hos din Rod/da skalt du altid forøge din Rod met 3. oc scriffue siden din Re-

Restants offuen for hende / oc en Strig imellem dennem baade. Aff 15638. kommer Radix Cubica 25. oc bliffuer 13. offuer. Nu multiplicerer ieg Radicem, som er 25. met 3. oc kommer Radix Cubica aff 15638. saa at staa / $25\frac{13}{57}$.

At extrahere *Radicem Cubicam* paa Linierne.

Bered dit Regnebordt met saa mange Linier / sō du haffuer Figurer til vdi Cubic Tallet / oc giør i det allermindste 3. Regnebencke. Endog at Michael Stifelius / aff huilcken ieg vil lære dig denne Extraction, bruger ickon tuende Bencke / saa haffuer dog de som begynde at lære / tre behoff / den ene / at legge Tallet ned paa / den anden at multiplicere oc addere vdi / oc den tredie / at nedlegge oc tegne Quotienten vdi.

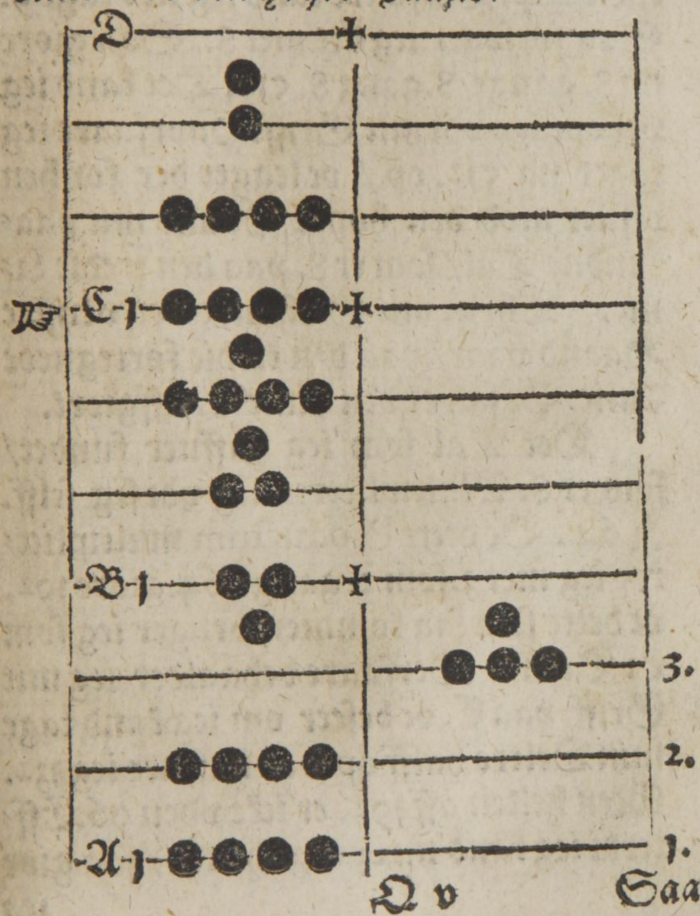
Leg saa ned paa Linierne vdi den første Regnebenck mod den venstre Haand det Tal / aff huilcket du vilt extrahere eller vddrage Radicem Cubicam.

Acte vel huor mange Puncte at dit Tal vdi Siphrene tegnet / kunde faa / Thi saa mange skal det oc haffue paa Linierne. Regne derfaare vdi den tredie Regnebenck saa mange Linier op at / som du haffuer Pricker til / oc tegne den første met 1. den anden met 2. den tredie met 3. Oc hos huer Figure nedleg sin Prick is Quotient. Scriff derfaare en liden Strig paa den vnderste Linie oc Siden / hos huert Kaarss paa Linierne i men Figurerne tilrecker. Saa at der altid bliffuer ij. Linier wtegnede / imellem huer i to som tegnede ere / som ocsaa vdi Numeration paa Linierne er lært. Saa mange Pricker eller Puncte / som du her finder / saa mange Figurer faar du oc vdi din Quotient, lige som tilforn er sagt.

Jeg vil aff Michaelis Stifelij Tydske Regnekaanst ved it aff hans Exempler fremdrage huad her er fornøden at vide. Oc vil vide Cubic Roden aff 64497544. Giør nu her vdi som her efterfølger. Dit faaregiffne Tal leg paa Linierne / oc griff paa en aff de betegnede Linier saa høyt som du kant / som paa C

(Thi

(Thi paa D finder du intet optage at) oc her mod den venstre Haand regnis tre Linier for en Linie: Thi at de 2. Linier mellem B. oc A. høre til A. etc. Oc derfaare huad ieg giør oc finder paa C. oc de to Linier der offuer/hører til den tredie Linie mod den høyre Haand.

Saa

Saa griffuer ieg nu først paa C. oc finder der 644. Saa tager ieg nu det første Tal vnder 644. som ieg / naar ieg det Cubicerer/kand tage op aff 644. Saa forsøger ieg det met 9. men 9.gange/9.gang 9. giøre 729.huilcket er meer end 644. Derfaare kand ieg icke tage 9. Saa forsøger ieg det met 8. Saa giøre nu 8. gange/8.gang 8. 512. Det kand ieg vel optage vdi mit Griff. Huorfaare ieg tager nu 512. op / oc legger der for hen offuer mod den høyre Haand mit paafundne Tal/ som er 8. paa den tredie Linie. Thi at mit Griff mod den venstre Haand vaar/ paa den tredie fortegnede Linie. Oc saa er den Linie C. affgiort.

Det Tal som ieg haffuer fundet/ som er 8. Multiplicerer ieg vdi sig selff. fit 64. Oc dette Productum multipliceer ieg met 3.som 3. gange 64.giøre 192. oc dette som saa kommer/bruger ieg som en Delere. Derfaare behaalder ieg mit Griff paa C. oc beseer om ieg kand tage min Delere halff op. Nu haffuer ieg 132. Men helten aff 192. er icke vden 96.Efterdi ieg kand nu optage helten/ saa giør ieg

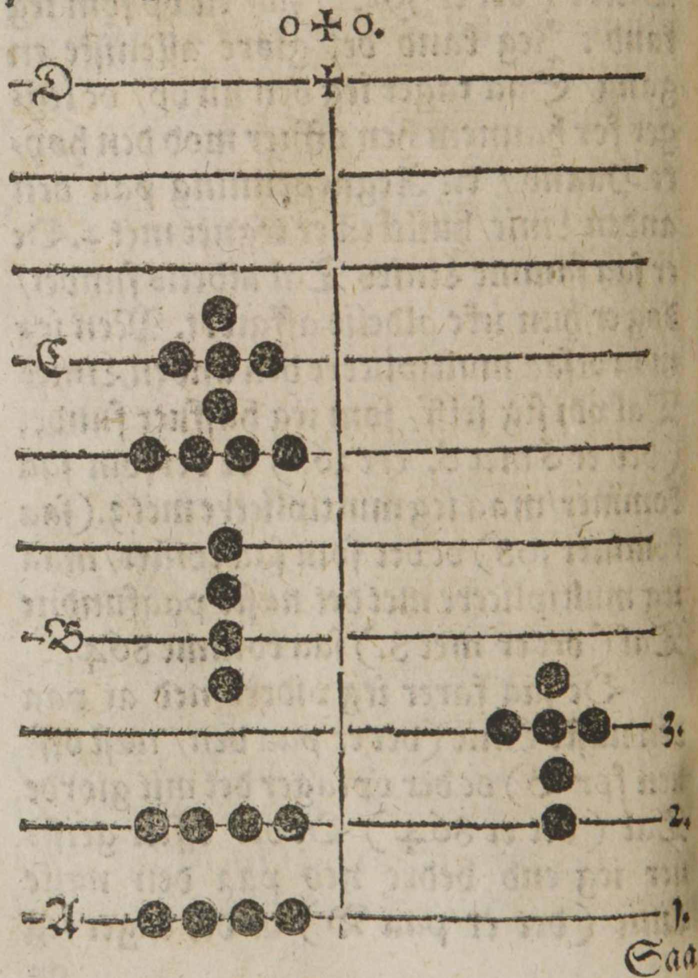
ieg det/ oc legger derfaare en Regnepenning vdi det Rom vnder de 8. Huilcken mod den anden Linie regnis for 5.

Dernæst griffuer ieg ned fra C. paa den næste Linie der vnder / oc tager min Delere (det er 192.) saa tit op som ieg kand : Jeg kand det giøre alleniste en gang/ Saa tager ieg den nu op/ oc legger for hannem hen offuer mod den høyre Haand / en Regnepenning paa den anden Linie/ huilcken er tegnet met 2. Oc er saa samme Linies Tal aldelis fundet/ dog er hun icke aldelis affgiort. Men ieg maa ocsaa multiplicere den anden Linies Tal vdi sig selff/ som ieg haffuer fundet (det er 6 met 6. ere 36.) oc det som saa kommer/ maa ieg multiplicere met 3. (saa kommer 108) oc det som saa kom̃er/ maa ieg multiplicere met det næste paafundne Tal (det er met 8.) saa komme 864.

Oc saa farer ieg videre ned at paa den næste Linie (det er paa den/ næst offuen for B) oc der optager det mit giorde Tal (det er 864) Oc der effter griffuer ieg end bedre ned paa den næste Linie (det er paa B) oc der tager ieg

op

op det Tal som ieg faar / naar ieg det nyfundne Tal (det er 6.) sætter tre gange. Oc det saa multiplicerer / saa kommer da 216. dem tager ieg op. Oc er da B. aldelis affgiort / oc staar hendis betegnelse saa: o✠o.

Saa

Saa begynder ieg nu at handle met A. oc giør saa det gantske Tal mod den høyre Haand som ieg haffuer fundet / (det er 86) multiplicerer ieg vdi sig selff (saa kommer 7396) det multiplicerer ieg met 3. (oc kommer da 22188) Saa bliffuer ieg met min Finger paa B. at ieg seer / om ieg kand tage den nys paafundne Delere halff op (det er 11094.) men ieg finder der icke saa meget. Derfaare stiger ieg ned paa den næste Linie vnder B. oc der tager ieg samme ny funden Delere (det er / 22188.) saa tit op / som ieg kand / som er 4. gange. Oc legger saa for huer gang en Regnepenning / hen offuer paa den næste Linie / paa den høyre Haand. Oc er samme Linies tal oc saa funden / men er icke aldelis affgiort / thi at ieg ocsaa seer om der offuerbliffuer intet / huorfaare ieg giør saa fremdelis.

Det næste paafundne Tal (som er 4.) multiplicerer ieg vdi sig selff. fit 16. Disse multiplicerer ieg met 3.) saa komme 48.) Dette Product multiplicerer ieg met det Tal / som vaar paafunden

mod

mod den høyre Haand (det er met 86) oc kommer 4128. Saa stiger ieg nu ned paa den næste Linie (det er paa den næste neden for A.) oc tager der op mit Product, som er 4128. Dernæst farer ieg fremdelis ned at paa den næste/det er paa den allernederste Linie/ som er fortegnet met A / oc der tager ieg op det Tal/ som ieg faar / Naar ieg det nyfundne Tal mod den høyre Haand (det er 4.) sætter 3. gange / Oc det saa multiplicerer. Men der kommer aff saadan multipliceren 64. Dem tager ieg nu op/ oc bliffuer intet offuer / oc er denne Operation saa fuldkommet oc fuldendet.

Du haffuer ingen vissere Proba her paa/ end den som du haffuer vdi den extractione Cubica met Siphre.

Men Brugen skal læris dig vdi den anden Bog/ vdi Regula Falsi vnius positionis, oc vdi de efftersølgendis Exempler.

Huor vdi at Extractio Radicum paa Linierne oc vdi Siphrene komme offuer ens / er icke tungt at acte.

Den

Den Anden
Part aff denne første Bog.

Om Brudet Tal oc *Species* der vdi/ oc først om Numeration.

HEr til haffuer ieg nogenledis viist dig Species vdi hele Tal/baade met Siphre / oc met Penninge eller Strige paa Linierne. Men efftherdi at icke alene vdi Geometria oc Astronomia, der til met vdi almindelig oc daglig handel oc vandel findis Regenskab vdi hele Tal / men end ocsaa de hele Tals Parters oc Delis Regenskab vdi atskillige ting oc handel : Da giøris det behoff at lære / huorledis mand skal forstaa oc scriffue oc bruge it brudet Tal vdi Regenskab. Huilcket er icke saa tungt/at wi io see mange wlærde Folck/Kiøbmend Kremere/oc atskillige Embets Folck/icke alene at vere saare vel forfarne der vdi/ men end ocsaa vndertiden langt offuergaa lærde Mend oc gode Arithmeticos.

It

Jt Brudet Tal / Fractio paa Latine / er det / met huilcket mand tilkiende giffuer nogle Parter aff noget heelt.

Nu kalder mand somme Brødne tal/ Simpel oc enfaaldig Brud eller Brøcken : Oc somme neffner mand Brud aff Brud/eller oc it mangfaaldigt Brud.

Om enfaaldig Brud.

DE første oc enfaaldig Brud scriffuis altid met tu Tal ret offuer hinanden/ met en Strig dragen mit imellem dennem baade. Det vnderste kaldis Denominator/paa Danske en Neffnere : Thi at saa mange Jt / som der er vdi hannem/ i saa mange Parter delis oc skifftis it heelt oc gantske/ huilcke Parter/samme Neffnere neffner oc giffuer dig tilkiende. Det øffuerste kaldis Numerator, paa Danske en Tellere: Thi at saa mange Jt som der er vdi samme Tellere : Saa mange Parter tel oc tager mand aff saadanne Parter/ som din Denominator neffner dig faare.

Naar

Naar du vilt vdsige samme Brud/ da skalt du først neffne din Tellere effter hans Figurers merckelse: Oc dernæst din Neffnere vdi lige maade/ dog at du altid legger dette Ord/ Deel/ til Neffnerens Tal/ $\frac{1}{2}$ her vdi er It din Tellere. Derfaare neffner du den først / oc 2. er din Neffnere / derfaare vdsiger du hannem sidst / leggendis til hannem dette Ord / Deel. Oc siger/ En To deel/ det er saa meget : Jeg tager it heelt/ oc skiffter vdi ij. Dele eller Parter : Oc tager siden der aff en Deel eller Part. Oc lige saa skalt du forstaa saadan Brøcken flere.

$\frac{2}{3}$. $\frac{3}{4}$. $\frac{4}{5}$. $\frac{5}{6}$. $\frac{6}{7}$. $\frac{7}{8}$. $\frac{9}{10}$. $\frac{15}{17}$. $\frac{23}{43}$.

Merck nu disse Regle vdi Tellerens oc Neffnerens Propors / skick oc vilkaar mod sig selff indenbyrdis.

I. Naar Telleren oc Neffneren ere baade ens Tal / da mercke de it heelt. Som $\frac{7}{7}$. siu siu Dele ere saa meget som it heelt. Thi at du tager it heelt oc skiffter det vdi siu Dele/ saa er det da it heelt. Lige saa $\frac{19}{19}$. $\frac{123}{123}$. betyder oc huert it heelt.

II. Naar Telleren er større end Neffneren / da bemercker saadant it Brud meer end it heelt. Oc saa tit som det nederste Tal vdi saadant it Brud kand tagis vdi de øffuerste/saa mange hele er der i samme Brud: Oc der som end da noget er til offuers / da det giør met den nederste it nyt Brøcken/oc det mindste Nrtor, det er/ Numerator, oc det største Dntor, det er Denominator.

$\frac{7}{6}$. siu sex dele/ her er først it heelt/thi at du faar 6. vdi 7. en gang / oc bliffuer end siden It offuer / som du scriffuer vdi it nyt Brøcken $\frac{1}{6}$. oc kommer saa $1\frac{1}{6}$. Her skalt du altid dele det øffuerste met det nederste/Quotiens er det hele/oc residuum er din Numerator, oc beholt din gamle Denominator, $\frac{13}{6}$. dele 13. met 6. faar du 2. hele/ oc $\frac{1}{6}$. en siette Part.

III. Men naar Telleren er mindre/end Neffneren/da er det Brøcken mindre end it heelt. Som $\frac{2}{3}$. er en Part mindre end it heelt etc.

IIII. Vdi alle Brøcken io større at Neffneren er / io mindre oc flere Parter er it heelt skifft oc brut vdi: Oc tuert imod io min-

mindre Neffneren er / io større oc færre Parter er it heelt deelt eller Brud vdi. Item io nærmer de Tal / som Numerator oc Denominator tegnis met gaa hinanden / io nærmere er det brøcken it heelt. saa som $\frac{2}{3}$. dele er større Parter aff it heelt / oc gaa nærmer til it heelt / end $\frac{2}{4}$. Oc disse ij Brud ere større end $\frac{2}{5}$. det er / to femdele.

Om Brud aff andre Brud.

BRud aff andre Brud ere Dele aff andre Dele / oc dennem scriffuer mand met tuende / trende eller flere Tellere oc Neffnere / dog vdi atskillige maade. Thi somme scriffue dennem ret ieffne hinanden / saa $\frac{3}{4}$. $\frac{2}{3}$. $\frac{6}{7}$. Somme paa skack enten op eller ned saa $\frac{3}{4}$. $\frac{2}{3}$. $\frac{6}{7}$. eller saa $\frac{3}{4}$. $\frac{2}{3}$. $\frac{6}{7}$. Men de mand scriffuer ned at / scriffue somme den første aleniste met en tuer Linie / de andre met ingen Strig / saa $\frac{3}{4}$. $\frac{2}{3}$. $\frac{6}{7}$. Somme scriffue samme Brud aff Brud met en tuer Strig / men det første Brud / aff hvilcket hinandre komme / foruden Strig. Oc scriffuis det første Brud ved den høyre Haand / som det fornemste /

oc de andre bag mod den venstre Haand/ saa som de ringere. Somme scriffue dennem saa / at de sætte imellem dennem det ord / Aff / som $\frac{2}{3}$. aff $\frac{3}{5}$. aff $\frac{3}{8}$. Oc dette er den nyttigste oc tryggiste Maade.

Disse vdsiger mand som de Simpel Brud huer for sig/men mand sætter dog dette ord/ Aff/ imellem huer i tu Brud. Huorfaare ieg vdsiger dette Bruds brud saaledis $\frac{3}{4}$. aff $\frac{2}{3}$. aff $\frac{6}{7}$. Trefierde deel aff to tre deel aff sex siu Deel. Det er/tag it heelt/oc deel det vdi siu Parter/oc tag sex aff dennem/disse sex Parter giør atter til tre Parter / oc tag to aff dennem. Oc disse to Parter giør atter til 4. Parter/ oc tag 3. Parter der aff.

Saadanne Brud komme sielden / men naar de dig faarekomme/da skalt du omuedsle oc reducere dennem til it endfaaldigt Brud / før end du kant noget operere met dennem eller dømme om deris værd/ det giør saaledis. Forøge den første Tellere met den anden / dit Product her aff forøge met den tredie Tellere / oc scriff saa dit Product offuen for Strigen. Vdi lige maade forøge din

første

første Neffnere met den anden / dit Product, her aff forøge met den tredie/oc det sidste Product scriff vnder strigen. Som vdi dette forneffnde Exempel. $\frac{3}{4}$.aff $\frac{2}{3}$. aff $\frac{6}{7}$. 3. gange 2. ere 6. Met dette Product multiplicere den tredie Tellere/ som er 6. oc sig 6.gange 6.ere 36.Dem scriff saa $\frac{36}{}$ Dernæst forøge Neffneren saa: 4.gange 3. ere 12. disse 12. forøge met 7. fr 84. huilcke scriff vnder Strigen/ oc kommer der da vdi it Simpel Brud saa : $\frac{36}{84}$.

Merck nu her / at du skalt lære disse efftersølgende Regle oc operation, før end du kant lære oc forstaa Species her vdi Brøcken/ som ere:

Den 1. At reducere eller omuedsle Brøcken til hele Tal/ oc tuert imod hele til Brøcken. At reducere til Simpel Brud er nu lært.

Den 2. Der som der er noget Brud hos it heelt Tal / huorledis de skulle da baade reduceris til it Brøcken.

Den 3. Huorledis at du kant omuedsle it Brøcken / som scriffuis met it stort Tal / til det mindste Tal / som haffuer den samme Propors eller værd.

 Den

Den 4. At forsøge / huilcket Brud aff ij eller flere er størst.

Den 5. At finde it Bruds værd.

Den 6. at omuedske Brud/ som haffue wlige Neffnere/tilige oc ens Neffnere.

I. At Reducere Brøcken til it heelt Tal.

DE Brud som ere større end it heelt/kand du Reducere oc vedske om til hele/naar du diuiderer din Tellere/ som større er met din Neffnere: Det du faar vdi din Quotient, det er de hele Tal. Restants er din Tellere / det scriff offuer din Diuisor eller Neffnere/ som $\frac{806}{7}$. giøre 115. hele oc $\frac{1}{7}$.

2. At Reducere Heelt til Brøcken.

HVert imod vilt du omuedske it heelt Tal til it Brudet/eller til nogen visse Parter. Da tag dine parters Neffnere / oc multiplicere met hannem samme hele Tal / oc scriff din Neffnere vnder dit Product. Saa kant du Reduce-

duce-

ducere eller omuedsle 64. vdi 4. eller 4. dele/naar du forøger 64. met 4. oc kommer da $\frac{256}{4}$. Dette haffuer du synderlige behoff vdi Addition oc Subtraction.

Item naar mand vil enfaaldelige omuedsle it heelt / til it Brudet Tal / som mand tit behøffuer vdi addition oc de andre Species, naar mand paa den ene Side met it heelt Tal/oc paa den anden Side met it Brudet Tal/tilige skal operere: Da pleyer mand at sætte vnder det hele Tal/denne Figure 1. det er It / eller oc samme hele Tal scriffue to gange/ det er vnder oc offuen Strigen. 8. hele vil ieg giøre til et Brud : Saa scriffuer ieg der strax vnder 1. eller 8. saa $\frac{8}{1}$. eller oc saa $\frac{8}{8}$. Oc er da strax it Brud. Item 12. komme saa vdi Brocken $\frac{12}{1}$. eller saa $\frac{12}{12}$. Dette haffuer synderlige sin Brug her i Multiplication oc Diuision.

3. At Reducere it Heelt oc Brudet Tal tilsammen/til it Brudet.

MEn der som der er it heelt Tal/oc it Brud hos hinanden / da giør

dennem til It Brud saaledis : Multiplicere de hele met dit Bruds Neffnere/til dette Product leg dit Bruds Tellere/ oc scriff her vnder dit bruds Neffnere. Saa giør $23\frac{2}{3}$. vdi It brud $\frac{71}{3}$. Thi at 3. gange 23. ere 69. Addere 2. fr 71. vnder huilcke ieg scriffuer Neffneren som er 3. oc kommer $\frac{71}{3}$.

4. At omuedsle it Brøcken / som scriffuis met it stort Tal / til det mindste Tal / som gielder dog lige meget.

DEtte giør mand / fordi at det er vanskeligt / saa vel vdi hele Tal som vdi Brøcken/at operere met mange Figurer/ tuert imod læt / at regne met it lidet oc met faa Figurer. Derfaare vdi saadan Exempler/tag det mindre Tal vdi dit Brud aff det større / oc vdslæt det største / Dernæst tag atter det mindre aff det større / som du haffuer igien/oc dette giør saa lenge indtil du faar tuende lige Tal. Tag saa it aff disse oc diuidere begge Tal vdi dit Brud/oc faar

da de mindste Tal vdi din Quotient som de kunde scriffuis met.

Jeg vil repetere dette forneffnde Simpel Brud aff de Bruds Brud / som ere: $\frac{36}{84}$. oc giøre til det mindste Tal: Tag 36. aff 84. Rester 48. Dernæst 36. aff 48. Rester 12. Disse 12. aff 36. Rester 24. Atter 12. aff 24. Rester 12. Her haffuer du ij. lige Tal / som er 12. 12. Derfaare diuidere met it aff dennem / begge Tal vdi dit Brud / først 36. met 12. da faar du 3. Siden 84. met 12. fa 7. oc kommer dette $\frac{36}{84}$. saa at staa vdi sine mindste Figurer $\frac{3}{7}$. oc giøre alle try Brøcken / baade $\frac{3}{4}$. aff $\frac{2}{3}$. aff $\frac{6}{7}$. oc dette $\frac{36}{84}$. oc dette $\frac{3}{7}$. alle lige ens meget.

Men kant du nu foruden Subtraction optencke oc finde saadant it Tal / da diuidere dit Bruds begge Tal der met / oc faar du da som sagt er / det minste Tal som det kand scriffuis met. Dele $\frac{12}{16}$. aff huert Tal met 4. da faar du 4. vdi 12. 3. gange din Numerator, oc vdi 16. 4. gange din Denominator, oc kommer da $\frac{3}{4}$. som er lige saa meget / som $\frac{12}{16}$.

En anden Maade paa det samme.

KAnt du oc finde saadan din Delere vdi saadan maade. Dele din Brøckis Neffnere met samme Brøckis Tellere/ oc der som du faar da it heelt Tal/ foruden Residuum vdi din Quotient, da er Telleren din Diuisor, oc skalt diuidere met hannem baade din Brøckis Tellere oc Neffnere. Men der som du faar noget Residuum offuer det hele vdi din Quotient, da dele din Brøckis Tellere/ som vaar din første Delere met samme Residuo. Oc faar du anden gang it Residuum eller Rest/ da dele her met dit første Rest: Kommer der end da it Rest/da dele det met det andet Rest / oc saa hen indtil du faar ingen Rest vdi din Quotient. Denne sidste Diuisor er din almindelig Delere.

For det første tag dette Exempel. $\frac{18}{36}$. Dele 36. met 18. oc faar du da 2. vdi Quotienten oc er intet Rest/ huorfor 18. som er din Tellere/er din Diuisor. Dele da dit Brøcken her met/oc faar 18. vdi 18.

1.gang

j. gang oc 18. vdi 36. 2 gange/ oc kommer at staa $\frac{1}{2}$. som er lige saa meget som $\frac{18}{36}$.

For det andet tag dette Exempel $\frac{324}{432}$. Diuidere som nu sagt er. 432. met 324. kommer j. vdi Quotienten, oc er dit Residuum 108. Met dette Residuo diuidere din første Delere 324. kommer 3. vdi Quotienten oc er intet Rest. Huorfaare 108. er din fellis Delere. Diuidere da dit Brøcken her met / saa kommer $\frac{3}{4}$. som er lige saa meget som $\frac{324}{432}$.

Den tredie Maade.

ER baade Tallene vdi dit Brøcken ieffne oc icke odde Tal/ da halffuere dennem indtil der kommer tuende lige Tal/ met it aff dennem / diuidere som sagt er. Men kommer der vdi din halffuering odde Tal / da see til om de kunde icke diuideris met 3. eller 5. eller 9. eller noget saadant Tal. Men er Tallet icke odde den første gang / da giør som nu sagt er vdi din haluering. $\frac{168}{336}$. diuidere met 2. kommer $\frac{84}{168}$. atter ved 2. diuideret / kommer $\frac{42}{84}$. Hues halffue Deel er $\frac{21}{42}$. Nu lader saadan odde Brøcken / sig icke halffuere/ for

for det ene odde Tals skyld / som er 21. Derfaare tag tredie Delen / det er / diuidere met 3. fr $\frac{7}{14}$. Videre tag den 7. deel det er diuidere met 7. fr $\frac{1}{2}$. som er lige met det første $\frac{168}{336}$. Oc lige saa giør vdi andre Exempler. Som $\frac{33}{44}$. bliffuer mindre ved 11. oc kommer $\frac{3}{4}$.

Der som dit Brøcken / som du vilt formindske / haffuer større Tellere end Neffnere / da diuidere som før er sagt / Telleren met Neffneren / oc faar du da baade hele oc Brøcken. Men handle met Brøcken som nu er sagt. $\frac{120}{48}$. Diuidere 120. met 48. fr $2\frac{24}{48}$. Disse $\frac{24}{48}$. formindske. Dele 48. met 24. oc finder første Diuision intet Rest. Huorfaare 24. er din Diuisor oc kommer $\frac{1}{2}$. lige saa meget som $\frac{24}{48}$. Giør nu $2\frac{1}{2}$. til it Brøcken / som lært er / kommer $\frac{5}{2}$. Huilcket Brud er lige saa meget som $\frac{120}{48}$.

5. At kiende / huilcket Brud aff tuende er størst.

VIlt du vide / huilcket aff tuende Brud størst er / da sæt op til huer Telle-

Tellere it o. eller Siphre imod den høyre Haand: Affdele saa huer Tellere met sin Neffnere/ den største Quotient giffuer dig tilkiende/ huilcket Brøcken størst er. Huilcket Brud er størst aff $\frac{3}{5}$. oc aff $\frac{4}{7}$. Sæt nu it o. op til huer Tellere/som her staar. $\frac{30}{5}$. $\frac{40}{7}$. Affdele nu huer Tellere met sin Neffnere. 30. met 5. da faar du 6. Dele saa 40. aff met 7. da faar du $5\frac{5}{7}$. Oc saa met andre flere. Vdaff disse tuende Producter kant du vide oc see : At $\frac{3}{5}$. ere større end $\frac{4}{7}$. fordi at 6. ere meer end $5\frac{5}{7}$.

En anden Maade.

MVltiplicere offuer Kaarst / X /det første Bruds Tellere met det andet Bruds Neffnere : Dernæst det andet Bruds Tellere / met det første Bruds Neffnere. See nu til huilcket Product størst er / oc aff huilcken Tellere det kommer : Thi det Brøcken er størst / aff hues Telleris multiplicats / det største Product kom aff.

Exempel:

Huil-

HVilcket er størst aff $\frac{3}{4}$. oc $\frac{1}{2}$. Multipliceere offuer Kaarsf / a c X d b 3. met 2. kommer 6. oc 1. met 4. kommer 4. Nu er 6. større end 4. Derfaare er det Brøcken størst / aff hues Telleris Multiplicats / dette Product, som er 6. kom aff. Oc er saa $\frac{3}{4}$. meer end $\frac{1}{2}$.

6. At finde huor meget it Brud bemercker eller giør.

TAg det Tal paa de Parter / som mand almindelige deler det Hele vdi / om huilcket dit Brud liuder. Multiplicere samme Parters Tal met din Tellere / eller oc Telleren met Parternis Tal : Dit Product her aff dele ved din Neffnere: Din Quotient giffuer dig strax tilkiende dit Bruds værd.

Exempel.

$\frac{3}{4}$. aff en Dale / huor mange ß giør det? Tag Tallet paa saa mange ß / som mand almindelige regner vdi en Dale /

det er 32. dette multiplicere met din Tel-lere/ det er/ 3. kommer 96. Dele dennem met 4. da kommer der 24. ß oc saa man-ge ß giore $\frac{3}{4}$. aff en Dale.

Item $\frac{2}{3}$. aff 1. mk er 10. ß/ 8. d. Leg Numerator op / som er 2. Multiplicere hannem met sit værd/det er giør dennem met 16. til ß. da faar du 32. ß. Dem diui-dere met Denominator, som er 3. fr 10. ß/oc Rester 2. ß/Dennem giør met 12. til d. fr 24. diuidere dennem met Denomi-nator som er 3. da faar du 8. d/oc er saa ret.

Item huor meget er $\frac{4}{5}$. aff 1. fl / reg-nendis fl for 24. ß. Giør som tilforn fr 19. ß/ $2\frac{2}{5}$. d.

Item huor meget er $\frac{1}{4}$. aff it Centener/ fr 28. ℔ / regnendis Centeneret for 112. ℔.

Item huor meget er $\frac{12}{13}$. deel aff it Aar/ regnendis Aaret for 52. Uger / fr 48. Uger.

Men vilt du vide værdet paa it Bruds Brud / da skalt du først giøre samme Bruds Brud til it Simpel Brud / som før er lært. Oc dernæst bære dig at/som nu er sagt. Exem-

$\frac{2}{3}$. aff $\frac{1}{2}$. aff $\frac{1}{8}$. huor meget giøre de aff j. Dale. Giør dennem til it Simpel Brud / da kommer $\frac{4}{48}$. eller formindsket met 4. saa $\frac{1}{12}$. Multiplicere nu din Numerator, met en Dalers vanlige Parter / det er met 32. ß. Det Multiplicere j. met 32. fr 32. Disse diuidere met din Denominator j2. da faar du 2. ß. oc Rester 8. ß. Dennem giør til alb / met 3. fr 24. Dennem diuidere met din Denominator, kommer 2. saa er nu $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{8}$. aff j. Mr. 2. ß / 2. alb.

7. At Reducere mange haande Brud / at der kand vere en lige Neffnere vnder dennem alle.

VDi Addition oc Subtraction her vdi Brøcken / kant du icke operere vden du giør først dine Neffnere lige / Ellers vaare det saa / som du ville legge wieffne Mynt / Maader eller Veet / eller huad andet Tal tilsammen / huil-

huilcket dog icke kand rettelige skee / som vdi Addition i heelt Tal er lært. Om ieg nu vilde addere $\frac{2}{3}$. aff 1. mk.(det er 32. ₰) til $\frac{1}{4}$. aff 1. mk/ det er 4. ß / da finge ieg icke ret. Thi da lagde ieg ß oc ₰ tilsammen / oc komme da enten for mange ß eller for faa ₰.

Dette skeer ocsaa vdi Subtraction. Derfaare at du kant diß rettere legge tilsammen atskillige Parter oc Brøcken/ da skalt du reducere eller giøre dine Neffnere lige/ det er til en Neffnere/ huilcket skeer vdi saa maade.

Multiplicere din Neffnere vdi hinanden/ deris Product beholt for din Almindelig Neffnere : Dernæst det første Brøckis Tellere met det andet Brøckis Neffnere. Oc tuert imod det andet Brøckis Tellere met det første Brøckis Neffnere/da faar du tuende Tellere/oc vnder huer aff dennem skriff den fellis Neffnere. Oc er saa giort.

Exempel.

$\frac{3}{4}$. oc $\frac{2}{3}$. ere atskillige vdi Neffnere. Multiplicere først Neffnerne vdi hinanden:

den: Saa 4 gange 3. ere 12. som ere den fellis Neffnere. Forøge nu 3. met 3. kommer 9. Dernæst 2. met 4. fa 8. Oc haffuer da tuende Tellere / som ere 9. oc 8. scriff vnder huer aff dennem din almindelig Neffnere/som er 12. oc kommer saa:

B		C.	B	C.
3	X	2	9.	8.
A 4		3	A 12.	A 12.

2. Der som du vilt reducere tuende Bruds Brøcken til en Denomination, da giør først huer aff dennem til it Simpel Brud / som før er sagt / oc siden holt dig som nu bleff lært.

Exempel.

Vilt du giøre $\frac{2}{3}$. aff $\frac{1}{4}$. oc $\frac{3}{4}$. aff $\frac{1}{2}$. til ens Neffnere. Da giør først $\frac{2}{3}$.$\frac{1}{4}$. til Simpel Brøcken / oc faar da $\frac{2}{12}$. huilcke formindskede giøre $\frac{1}{6}$. Oc siden aff $\frac{3}{4}$. $\frac{1}{2}$. faar du $\frac{3}{8}$. Multiplicere 6. met 8. fa 48. som er din fellis Denominator eller Neffnere/ huilcken du oc skalt scriffue 2 gange. Multiplicere saa 1. met 8. fa 8. dem scriff offuer det ene 48. Dernæst Multiplicere 3. met 6. fa 18. huilcke scriff offuer de andre 48.

3. Der

3. Der som du vdi lige maade vilt reducere it heelt oc Brudet Tal/ met it andet heelt oc Brudet Tal: saa bryd huert vdi sig selff/oc giør siden som nu sagt er.

Exempel.

Naar du Reducerer $7\frac{2}{3}$. oc $3\frac{7}{11}$. vnder en lige Neffnere / da Bryd huer for sig/ staar $\frac{23}{3}$. oc $\frac{40}{11}$. Giør nu som lært er/ kommer $\frac{253}{33}$. oc $\frac{120}{33}$.

4. Jeg vil reducere 4. Brøcken at der skal vere vnder en lige Neffnere. Vdi dette oc andre saadanne Exempler / multiplicere Neffnerne met huer andre/ som aff $\frac{1}{3}$. $\frac{3}{4}$. $\frac{4}{5}$. $\frac{5}{6}$. Neffnerne ere/ 3.4.5.6. Disse multiplicerede giffue dig 360. som skal vere din almindelige Neffnere her vdi/ saaledis : 3 gange 4. ere 12. 5 gange 12. ere 60 : 6 gange 60. ere 360.

Multiplicere nu de samme 360. met den første Brøckis Tellere/som ere 1. da bliffuer det som det vaar/ 360. dennẽ affdele met den første Brøckis Neffnere/som er 3. Da faar du 120. huilcke skulle vere den første Brøckis ny Tellere. Dernæst multiplicere atter den fellis Neffnere/

ſom er 360. met det anden Brøckis Tel-
lere/ſom er 3. da faar du 1080. Dennem
affdele met forneffnde Brøckis Neffne-
re/ ſom er 4. kommer 270 : Oc det ſkal
vere den anden Brøckis ny Tellere.
Multiplicere atter dernæſt de 360. met
det tredie Brøckis Tellere / ſom er 4.
kommer 1440. Dennem diuidere igien-
nem det ſamme Brøckis Neffnere/ſom er
5. fn 288. oc er det tredie Brøckis ny Tel-
lere. Multiplicere atter de 360. met det
fierde Brøckis Tellere/ſom er 5. kommer
1800. Diuidere dennem aff met Neffne-
ren/ſom er 6. da faar du 300. Huilcke
ere det 4. Brøckis ny Tellere. Oc ſtaar
nu diſſe forneffnde Brud met deris lige
Neffnere/ ſom du her ſeer : $\frac{120}{360}$. $\frac{270}{360}$. $\frac{288}{360}$.
$\frac{300}{360}$. Oc ſaa met alle andre. Saa er da
her paa/ denne Regel.

Multiplicere Denominatores, det er
Neffnerne ſaaledis / den førſte vdi den
anden/diſſes Product vdi den tredie/det-
te Product vdi den fierde indtil Enden/
oc faar du da den fellis Denominator,
denne ſamme Multiplicere met huer
Bruds Tellere / diuidere Productum
met

met Neffneren/Quotiens viser dig Telleren/som du skalt scriffue offuer den selvis Neffnere.

Om *Addition* vdi Brøcken.

Den I. Regel.

DEr som de Brudne Tal haffue lige Neffnere/da addere Tellerne tilsammen/oc sæt en aff Neffnerne der vnder neden.

Exempel.

$\frac{3}{8}$. $\frac{3}{8}$. $\frac{7}{8}$. huad giøre de alle vdi en Sum: Addere Tellerne tilsammen/som ere 3. 5. oc 7. fi 15. Sæt en aff Neffnerne/som ere 8. der vnder neden/da staar der som her $\frac{15}{8}$. Dele 15. met 8. efterdi at Telleren er større/da faar du 1. heelt oc $\frac{7}{8}$. Oc kommer saa at staa $1\frac{7}{8}$.

Den II. Regel.

MEn haffuer du wlige Neffnere/da giør dennem lige/oc addere saa Nu-

meratores, eller Tellerne vdi en Sum/ oc vnderſcriff din fellis Neffnere. Som $\frac{2}{3}$. oc $\frac{4}{5}$. faa lige Neffnere ſaa: $\frac{10}{15}$. $\frac{12}{15}$. Addere 10. oc 12. fn 22. her vnder ſcriff 15. kommer ſaa: $\frac{22}{15}$. Dele din ſtørſte Tellere met din Denominator, fn $1\frac{7}{15}$.

En anden oc kortere Maade.

MVltiplicere offuer Kaarſſ/ Addere ſaa de tuende Summe tilhaabe/ da faar du Telleren. Multiplicere ſaa baade Neffnerne met huer andre/da faar du den fellis Neffnere. ſom $\frac{3}{4}$. $\frac{4}{5}$. ſkulle adderis/ 3. gange 5. ere 15. 4. gange 4. ere 16. Addere fn 31. Multiplicere 4. met 5. fn 20. kommer ſaa $\frac{31}{20}$. Delet ſaa: $1\frac{11}{20}$.

Den III. Regel.

VIlt du addere it heelt oc Brudet Tal til it andet heelt oc Brudet Tal/ da bryd oc giør dennem førſt til Simpel Brud/ oc addere dennem ſaa. Som $3\frac{3}{4}$. oc $4\frac{2}{3}$. bryd huert vdi ſig/ da faar du aff det førſte $\frac{15}{4}$. aff det andet $\frac{14}{3}$. Addere ſom ſagt er/ fn $\frac{101}{12}$. vdi heelt $8\frac{5}{12}$.

Den

Den IIII. Regel.

ER der flere Brud end tu/ da addere først tu/ oc leg til deris Sum den tredie/ oc saa frembedre om der er flere/ som $\frac{2}{3}$. oc $\frac{3}{4}$. oc $\frac{4}{5}$. Addere først $\frac{2}{3}$. oc $\frac{3}{4}$. Facit $\frac{17}{12}$. Her til addere $\frac{4}{5}$. kommer $\frac{133}{60}$. vdi heelt $2\frac{13}{60}$.

Om SVBTRACTION.

Den første Regel.

NAar Brøcken haffuer lige Neffnere / da tag den mindste Tellere / fra den Tellere som er større/ det offuerbliffuende Tal sæt vdi Tellerens sted/ der vnder sæt en aff Neffnerne/ saa er det giort.

Exempel.

$\frac{5}{7}$. vdaff $\frac{6}{7}$. tag 5. aff 6. Rester 1. fit $\frac{1}{7}$.

Den II. Regel.

HAffue de Brudne Tal wlige Neffnere / da giør dem tillige/ oc subtrahere

here saa som nu lært er. Eller oc multiplicere offuer Kaarſſ / oc tag saa den mindste sum fra den største/ huad Rester bliffuer din Tellere. Multiplicere saa Neffnerne/ oc sæt det vnder neden for en Neffnere.

Exempel.

$\frac{2}{3}$. fra $\frac{3}{4}$. fn $\frac{1}{12}$. Item $\frac{7}{8}$. fra $\frac{9}{10}$. fn $\frac{2}{80}$. mindsket saa $\frac{1}{40}$.

Den III. Regel.

VIlt du subtrahere it Brudet Tal / vdaff it heelt Tal/ saa tag it aff det hele/ oc Bryd det vdi Parter/ som $\frac{3}{7}$. aff 9. Rester 8. hele oc $\frac{4}{7}$. Thi at it heelt giør $\frac{7}{7}$. saa tager ieg her aff $\frac{3}{7}$. Rester $\frac{4}{7}$. met 8. hele.

Den IIII. Regel.

MEn vilt du subtrahere it heelt oc brudet Tal/ vdaff it andet heelt oc Brudet Tal/ da giør dennem huer til it Simpel Brud/ oc operere som er sagt. $5\frac{1}{4}$. aff $6\frac{1}{2}$. komme vdi Simpel Brud saa : $\frac{21}{4}$. oc $\frac{13}{2}$. Subtraheret fn $\frac{10}{8}$. vdi hele $1\frac{2}{8}$. eller $1\frac{1}{4}$.

Du

Du kant tage mange smaa Brøcken aff it støet/naar du først adderer de smaa oc siden subtraherer. Lige saa Bruds Brud aff lige saadanne eller andre/naar du reducerer dennem som sagt er.

Om Duplation oc Dimidiation.

EFterdi de ere intet andet end at multiplicere oc diuidere met $\frac{2}{1}$. saa vil ieg dennem did henføre.

Om MVLTIPLICATION.

Den første Regel.

NAar du vilt multiplicere it Brudet Tal met it andet/ huad heller de haffue lige eller wlige Neffnere/da multiplicere Neffnerne vdi hin-anden/ oc kommer dit Products Neffnere/Multiplicere i lige maade Tellerne/ da kommer Telleren.

Exempel.

$\frac{3}{7}$. met $\frac{2}{9}$. Sig 3 gange 2. ere 6: Oc 7 gange 9. ere 63. staar som her $\frac{6}{63}$. eller $\frac{2}{21}$. Item $\frac{2}{3}$. met $\frac{3}{4}$. fr $\frac{6}{12}$. eller $\frac{1}{2}$.

Den II. Regel.

VIlt du multiplicere it heelt oc Brudet Tal met hinanden / da sæt enten 1. vnder det hele oc operere som sagt er. Eller multiplicere det hele met din Tellere/oc scriff din Neffnere vnder dit Product.

Exempel.

8. met $\frac{7}{8}$. sæt saa $\frac{8}{1}$. $\frac{7}{8}$. oc multiplicere saa / eller multiplicere 7. met 8. kommer 56. oc scriff vnder dennem 8. kommer $\frac{56}{8}$. vdi heelt 7. Item 5. met $\frac{2}{3}$. fr $\frac{10}{3}$. eller $3\frac{1}{3}$.

Den III. Regel

MEn vilt du multiplicere hele oc Brudne Tal met lige saadanne / eller Bruds Brud met saadanne eller andre / da reducere først oc operere siden effter disse Regle. Exem-

Exempel.

$3\frac{2}{5}$. met $5\frac{1}{4}$. vdi Simpel Brud komme de saa $\frac{17}{5}$. oc $\frac{21}{4}$. Multipliceret faar du $\frac{357}{20}$. vdi hele faar du $17\frac{17}{20}$.

Item $4\frac{1}{2}$. met $7\frac{3}{5}$. fr $\frac{342}{10}$. eller $34\frac{1}{5}$.

Om *DIVISION.*

Den første Regel.

ERe dine Neffnere lige/ da dele den ene Diuidendi Tellere met den anden Tellere/ som $\frac{27}{32}$. diuideret ved $\frac{3}{32}$. giffue 9. Eller oc giør din Tellere aff din diuidendi Tellere / oc giør din Neffnere aff din diuidentis eller diuisoris Tellere/ som diuidere $\frac{4}{12}$. ved $\frac{2}{12}$. saaledis : 4 ved 2 : $\frac{4}{2}$.

Eller oc diuidere den største Tellere ved den mindste/ som $\frac{6}{7}$. igiennem $\frac{2}{7}$. 2 vdi 6. haffuer du 3. gange/ Facit 3. hele.

Den

Den II. Regel.

HAffue de Brudne Tal vlige Neffnere/ da multiplicere offuer Kaarss/ diuidendi Tellere ved diuisoris Neffnere/ saa kommer din Tellere: Oc tuert imod din diuisoris Tellere ved diuidendi Neffnere/ saa kommer din Neffnere/ $\frac{2}{3}$. igiennem $\frac{4}{5}$. 2 gange 5. ere 10 : 3 gange 4. ere 12. kommer derfaare $\frac{10}{12}$. eller $\frac{5}{6}$.

Lættere kant du saaledis. Vend op oc ned din diuisoris Tellere oc Neffnere/ oc vperere saa som sagt er vdi multiplicatione. $\frac{2}{3}$. multiplicere igiennem $\frac{4}{5}$. kommer saa at staa : $\frac{2}{3}$. $\frac{5}{4}$. Multiplicere nu/ 3 gange 4. ere 12. Neffneren/ 2 gange 5. ere 10. Telleren/ kommer da saa $\frac{10}{12}$.

Den første Maade/ oc den sidste vdi denne Regel/ ere brugelige i alle Exempler. Men den første Regel er it Compendium eller Gienuey vdi Tal met lige Neffnere.

Den III. Regel.

ER dine Tellere lige/ da scriff diuisoris Neffnere offuer diuidendi Neffnere

oc

oc er saa giort. Som $\frac{3}{4}$. igiennem $\frac{3}{8}$. giør $\frac{8}{4}$. Tuert imod/ $\frac{3}{8}$. igiennem $\frac{3}{4}$. giør $\frac{4}{8}$.

Den IIII. Regel.

VIlt du dele it Brudet Tal igiennem it heelt Tal eller tuert imod/da scriff 1. vnder de hele / oc operere lige som tilforn. Som 7. igiennem $\frac{3}{4}$. sæt saa $\frac{7}{1}$. $\frac{3}{4}$. kommer $\frac{28}{3}$. det er $9\frac{1}{3}$. Tuert om $\frac{3}{4}$. igiennem 7. kommer $\frac{3}{28}$.

Der som hele oc Brudne/ eller Bruds Brud dig faarekommer / da reducere oc diuidere saa.

REGVLA DE TRI vdi Brøcken til at vise deris Brug met.

HAt Tallene her vdi/ som tilforne vdi denne samme Regel met de hele Tal. Multiplicere det tredie vdi det andet / oc diuidere dit Product, met det første/ saa kommer det Tal/som du søgte effter.

En

En kiøber $\frac{3}{4}$. Alne Klæde for $\frac{2}{3}$. Rd / huad kaaster $\frac{5}{6}$. Alne ? Multiplicere $\frac{5}{6}$. ved $\frac{2}{3}$. fa $\frac{10}{18}$. eller $\frac{5}{9}$. Disse diuidere ved $\frac{3}{4}$. kommer $\frac{20}{27}$: Rd : Huor meget huer aff disse Brøcken er værd/huer vdi sit slags/ er tilforn sagt $\frac{20}{27}$. Rd / giøre 17. ß/ $9\frac{1}{3}$. ₰.

Der som der kommer vdi noget Sted/ hele oc Brudne Tal tilsammen / da reducere dennem / oc operere saaledis som er sagt. Men der som der kommer hele Tal vdi det middelste Sted oc i den tredie / da tør du icke giøre dennẽ til Brud/ men bryd deris Product, paa det at du kant diuidere met dit Brud / som staar vdi det første Sted / Men er der noget Brud vdi det middelste Sted/ da bør dig at bryde baade de yderste Tal.

Kommer dig oc faare flere Naffn / dog aff it slags vdi it Sted / som vdi it Aar/ 3 Maaneder / oc 3 Vger / giffuer ieg vd for min vnderhaaldning $200\frac{1}{3}$. Rd. Huor meget beløber det sig vdi 7. Maaneder ? Giør her alle disse slags til det mindste slags saaledis / giør Aar

til

til 13. Maaneder / leg 3. Maaneder til / fa 16. Maaneder. Disse Maaneder giort til Vger / fa 64. Leg her til 3. fa 67. Vdi lige maade giør aff 7. Maaneder 28. Vger. Operere saa effter Regelen.

Item $\frac{3}{4}$. Alne Klæde for 12. ß / huad kaaster 9. Alne ? fa 9. mk. Multiplicere 12. met 9. fa 108. Diuidere dennem met $\frac{3}{4}$. det er / multiplicere 108. met 4. fa 432. Her vnder scriff din Neffnere / som er 3. saaledis: $\frac{432}{3}$. ß / giør det til heelt / det er / diuidere Telleren met Neffneren / fa 144. ß / dennem diuidere met 16. ß / fa 9. mk.

Item $\frac{7}{8}$. Al. Guld Snore for 4. ale / huad kaaster 24. Alne ? fa 36. ß / 1. ale / $2\frac{6}{7}$. d.

Item 1. Al. Silcke Lad for $\frac{1}{8}$. mk / huad kaaster 10. Alne ? Sæt det saa vdi Regelen. $\frac{1}{1}$. Al. / $\frac{1}{8}$. mk / $\frac{10}{1}$. Alne / fa 1. mk 4. ß.

Item 3. Alne Læret for $\frac{2}{3}$. mk / huad kaaster 20 ? Kommer vdi Regelen saa: $\frac{3}{1}$. Alne / $\frac{2}{3}$. mk / $\frac{20}{1}$. mk / fa 4. mk / 7. ß / $1\frac{1}{2}$. d.

Item

Item 8. ℔ Rußiner for 24. ß/ huad kaaster $\frac{3}{4}$. Pund ∴ Vdi Regelen kommer det saa $\frac{8}{1}$. ℔/ $\frac{24}{1}$. ß/ $\frac{3}{4}$. ℔/ fa 2. ß/ 3. ₰.

Item 4. ſ8 Vox for 60. M / huad kaaster $\frac{3}{5}$. ſ8 ∴ $\frac{20}{1}$. ſ8 /. $\frac{60}{1}$. M/ 3. ſ8 / fa 9. M.

Item $\frac{3}{4}$. Alne Risk Sayen for $\frac{3}{4}$. mk/ huad kaaster 5. al ∴ kommer vdi Regelen saa : $\frac{3}{4}$. al/ $\frac{3}{4}$. mk/ $\frac{5}{1}$. al/ fa 1. mk.

Item $\frac{7}{8}$. mk Kaaber/ oc for huer mk/ giffuer mand $\frac{1}{12}$. mk/ huad kaaster de $\frac{7}{8}$. mk Kaaber ∴ Vdi Regelen saa : $\frac{1}{1}$. mk Kaaber $\frac{1}{12}$. mk/ $\frac{7}{8}$. Kaaber / fa 1. ß/ 2. ₰.

Item $\frac{1}{4}$. Alne silcke Snore for 4. ₰/ huad skal mand giffue for $\frac{8}{9}$. Alne ∴ $\frac{1}{4}$. al/ $\frac{4}{1}$. ₰/ $\frac{8}{9}$. al/ fa 14. $\frac{2}{9}$. ₰.

Item $\frac{9}{16}$. ℔ Queg Sølff/ for $\frac{6}{7}$. mk/ huad kaaster $\frac{3}{8}$. ℔ ∴ fa 9. ß/ $1\frac{5}{7}$. ₰.

Disse Exempler haffuer ieg icke vild sat met deris fulde Operats / icke heller resolueret dennem til hele Tal / som salige Anders Tygeßøn haffuer giort / men aleniste enfaaldeligeført dennem vdi Regelen/ som de skulle komme at staa effter Regelen/ som ieg satte først vdi begyndelsen vdi Regelen De Tri vdi Brø-

cken

cken/ oc effter de andre Regle/som bleff-
ue lært vdi Species i Brøcken / paa det
at vnge Disciple kunde haffue diss meer
at øffue samme Regle met. Men huor-
ledis de kunde resolueris vdi hele Tal/
oc siden opereris der met/ vil ieg lære vdi
sin tid oc Sted.

PROBA paa SPECIES, oc paa REGVLA DE TRI.

PRobere Additionem met Sub-
straction/oc tuert imod denne met
hin. I lige maade Multiplicati-
on met Diuision,oc hin met denne igien.
Men met Regelen handle her i Brø-
cken / som du tilforn est lært om hannem
vdi de hele Tal.

Om PROGRESSION.

VDi baade slags Progresfsion vdi
Brøcken er ingen anden Regle at
foruente / end som tilforn lært er

vdi det hele Tals Progreſsion. Men aleniſte huad du der adderet / ſubtraheret / multipliceret / eller diuideret effter den maade met hele / det maat du her alt giøre / effter ſom du haffuer lært vdi Brøcken: Oc er alt en Proba baade her oc hiſſet.

Exempel aff Johanne Scheubelio.

$1\frac{1}{8}$. $1\frac{1}{4}$. $1\frac{3}{8}$. $1\frac{1}{2}$. $1\frac{5}{8}$. $1\frac{3}{4}$. Det ſidſte er $1\frac{3}{4}$. Det førſte er $1\frac{1}{8}$. Summa $1\frac{7}{8}$. met helten aff 7. fa $13\frac{7}{8}$.

Om at extrahere / *RADICES* vdi Brøcken.

LIge ſaa vddrager mand Quadrat eller Cubic Rødet vdi Brøcken / ſom vdi de hele Tal. Thi at der ſom baade Tallene ſaa vel Telleren ſom Neffneren / ere ret Quadrat Tal eller Cubic Tal / da drager mand lættelige Quadrat Rødder eller Cubic Røder der aff / dog huer aff ſit. Saa vddragis aff $\frac{4}{9}$. Radix Quadrata, $\frac{2}{3}$. Item Quadrats Ro-

Roden aff $\frac{16}{25}$. er $\frac{4}{5}$. Lige ſaa $\frac{8}{27}$. er Cubic Roden $\frac{2}{3}$: Oc aff $\frac{64}{125}$. er Cubic Roden $\frac{4}{5}$.

Naar enten aff dennem icke haffue Rod/da leder du til forgeffs effter Roden vdi det andet/ ſom $\frac{16}{27}$. Endog ieg haffuer QuadratRod vdi 16: Dog alligeuel/fordi ieg ocſaa icke haffuer den ſaa ret lige i 27: ſiger ieg denne Fraction icke at haffue ſin Quadrats Rod. Tuert imod/endog at 27. haffue Cubic Rod / dog ſiger ieg denne Fraction icke at haffue ſin Cubic Rod/fordi ieg finder hende icke ocſaa lige vdi 16.

Men der ſom du icke ſaa lige kant faa Quadrat eller Cubic Rod aff noget tal/ da brug dette Raad/ huilcket ocſaa haffuer ſin Brug vdi de hele Tal/oc ieg met villie haffuer giemt til dette Sted / huilcket Raad ieg ſtrax vil ſætte / dog at du dette førſt acter.

Du kant lættelige kiende aff dit Reſiduum/ naar du extraherer nogen Quadrats Rod eller Cubic Rod / at ſaadant Tal/er icke ret Quadrat eller Cubic tal. Vilt du dog effter nødtørfftigheden/paa det nøffueſte opſøge Roden her til/ſaa at

der gantſke lidet eller ſaa gaat ſom intet/ enten ſkal feile eller vere til offuers / da bær dig at ſom her efterfølger.

Vdi Quadrats Rod at ſøge giør ſaaledis. Tag dit faaregiffne Tal oc resoluere eller multiplicere det vdi huad Parter dig lyſter / ſom vdi 4. 10. 60. 100. 1000. etc. Dit Product multiplicere met ſamme Parter: Søg ſaa vdi dette ſidſte Product Roden / lige ſom vdi de rette Quadrat Tal. Denne Rod dele aff/ met de ſamme Parter ſom du multiplicerede met.

Exempel.

SØg Quadrats Roden vdi 79. Jeg vil ſøge den vdi hendis fierde Parter/ eller ſaa/at ieg multiplicerer hende met 4 til Parter. Multiplicere 79. met 4. fit 316. Atter multiplicere diſſe met 4. fit 1264. Aff huilcke den næſte Rod er $35\frac{39}{71}$. huilcke diuideret ved 4. giffue dig $8\frac{3}{4}$.

Vdi lige maade/der ſom du resoluerer det ſamme Tal til Tryſindstiuendiſte Parter / oc multiplicerer Productet i ſamme 60. Parter. fit 284400: Huor aff kommer Roden/ſom er $533\frac{311}{1065}$.

Huil-

Huilcke diuideret met 60. giffue mig 8. hele oc $\frac{53}{60}$. Oc lige saa vdi 100. Parter: Thi at der som du multiplicerer dit Product met samme Parter / kommer 790000. aff huilcke den største Rod kommer $888\frac{1456}{1777}$. Oc denne diuideret ved 100. giffuer $8\frac{22}{23}$.

Handle som her efterfølger / vdi Cubic Rod neppeste at vddrage aff it Tal / som icke er Cubicus. Tag de Parter / som du vilt resoluere eller multiplicere dennem met / oc multiplicere dennem Cubicè, Met dette Product multiplicere dit faaregiffne Tal. Tag aff det Product Radicem Cubicam. Hende reducere til hele Tal / saa at du diuiderer hende met de samme Parter / som du multiplicerede met. Jeg vil søge Radicem Cubicam vdi 120. ved 60. Parter. Derfaare Cubicerer ieg 60. kommer 216000. Dernæst multiplicerer ieg disse met 60. fit 25920000. Her aff søger ieg Radicem, som er 290. Oc bortkaster Restantsen / som det der intet haffuer paa sig. Dernæst reducerer ieg det til hele met 60. kommer $4\frac{59}{60}$.

Giør lige ſaa met hundrediſte Parter/ Tuſindſte/ oc Tuſinde tuſindſte/ naar du der met vilt reſoluere.

Skalt du nu extrahere Radicem Quadratam eller Cubicam, aff Brøcken/ ſom icke ere Quadrat eller Cubic Tal/ da bær dig lige ſaa at/ſom dig er nu lært/ førſt at vddrage Roden vdi Telleren/ ſiden vdi Neffneren.

Aff $\frac{15}{16}$. ſkal ieg haffue Quadrats Rod det nøffueſte ieg kand faa. Jeg reſoluerer begge Tallene vdi 100. Parter/ oc faar $\frac{150000}{160000}$. Aff dennem tager ieg Roden/huilcken bliffuer $\frac{3}{4}$. $\frac{87}{100}$. Det er tre firedeel/ oc ſiu oc fireſindstiue hundrede deel aff en fire deel. Oc ſaa kaſter ieg bort Reſtantſen oc acter den ſom intet.

Vdi lige maade Radix Cubica aff $\frac{27}{40}$, det neppeſte mand kand vddrage hende/er $\frac{300}{342}$. Oc reduceret er hun $\frac{50}{58}$. Parter/ Oc kaſter ieg Reſiduum bort/ ſom det der intet kand regnis.

Om it Tal at finde/ ſom mand haffuer nogle atſkillige viſſe Parter vdi.

Det

DEt kommer tit at mand skal ople-de saadant it Tal / som haffuer nogle visse Parter/ved huilcke oc samme Tal tellis eller diuideris: Huor-faare det er gaffnligt / at mand lærer oc-saa huorledis mand det kand finde.

Naar dig forsættis Parternis Naffn/ som ere/ $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{5}$. $\frac{1}{6}$. etc. Da kast din Tel-lere bort oc søg det største Tal/ ved huil-cket de tuende første Naffns Neffnere/ kunde lige diuideris ved / som her 2. oc 3. Huilcket Tal vdi dette Sted er icke an-det / end It. Dernæst acte huor tit du haffuer samme Tal vdi den første Neff-nere/ 2. oc her ved multiplicere den an-den Neffnere. Nu er 1. vdi 2. 2 gange / Derfaare multiplicere 2. met 3. kommer 6. Saa er da 6. det mindste Tal / som kand baade met 2. oc 3. diuideris.

Eller oc giør saa / huilcket oc bedre er. Naar de tuende første Neffnere/ kun-de icke lige affdelis met nogen anden heel delere end met 1. Da multiplicere den før-ste Neffnere met den anden/ Productum der aff er det mindste Tal/som samme dine

 Par-

Parter kand findis vdi. Men er der it andet Tal end It / som kand diuidere dennem lige (det kant du faa / naar du det ene Tal aff det andet / saa lenge subtraherer indtil du finder din Delere/som dem begge kant dele / som du vdi Reduction est lært.) Da see til huor tit du haffuer denne Delere vdi huer aff Neffnerne. Tegne deris Quotient vnder huer aff dennem: Oc ved den mindste aff disse multiplicere den største Neffnere / eller ved den største aff disse multiplicere den mindste Neffnere/saa kommer det mindste Tal/ som samme tuende Neffnere indehaalder. Dernæst ligne vdi lige maade / det sidste paafundet Tal met den næst efterfølgende Neffnere. Søg aff dennem baade det Tal / som du dennem kand dele met/ ved den Delere / diuidere huer aff dennem/ oc tegne vnder huer aff dem deris Quotient. Multiplicere enten den første Neffnere met den mindste Quotient, eller den største Quotient met den minstste Neffnere. Det Tal som du da sidst faar er det Tal/ huilcket kand lige diuideris met alle de Parter.

Der-

Derfaare vdi det fortagne Exempel $\frac{1}{2}.\frac{1}{3}.\frac{1}{4}.\frac{1}{5}.\frac{1}{6}.$ Multiplicere den første Neffnere 2. met den anden 3. fr 6. Oc fordi saa at 2. oc 3. kunde icke diuideris met noget andet Tal end met 1. Da er 6. det mindste Tal / som haffuer vdi sig nogle gange / lige $\frac{1}{2}$. oc $\frac{1}{3}$. Dernæst ligne dit Product, som er 6. met den tredie Neffnere 4. Oc fordi saa at 2. er det Tal/ som alene kand dele dennem baade. Oc dette 2. er 2 gange vdi 4. oc 3 gange vdi 6. Da scriff disse Quotientes, 2. vnder 4. oc 3. vnder 6. Multiplicere nu enten 6. oc 2. vdi hinanden / eller oc 4 gange 3. kommer 12. som er det mindste Tal/huilcket kand lige diuideris met huer aff disse 2. 3. oc 4. For det tredie ligne 12. met den fierde Neffnere/ som er 5. oc fordi du kant icke faa nogen fellis Delere aff dennem / da multiplicere dennem met hinanden. 5 gange 12. fr 60. som er det fellis Tal / huilcket haffuer nogle gange lige vdi sig / $\frac{1}{2}.\frac{1}{3}.\frac{1}{4}.\frac{1}{5}.$ Nu paa det sidste ligne 60. met 6. den femte Neffnere/ oc fordi at 6. oc 60. kunde baade delis met 6. Thi du haffuer 6. vdi 6. 1 gang. Oc

vdi 60. haffuer du dennem 10 gange/tegne da 1. vnder 6. oc 10. vnder 60. Multiplicere nu enten 60. met 1. oc bliffuer det ſamme/eller 6. met 10. kommer oc ſaa 60. Saa er da 60. det ringeſte Tal / ſom mand kand haffue baade $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{5}$. $\frac{1}{6}$. Parter vdi: Det er/vnder dette Tal finder mand ingen Tal / huilcket mand kand met alle diſſe Parter lige diuidere.

Item ieg vil vide det mindſte Tal / ſom kand lige diuideris met diſſe Parter. 4. 10. 16. Den fellis delere til 4. oc 10. er 2. Thi 2 ere 2 gange vdi 4. Oc 5 gange vdi 10. Multiplicere 4 met 5. eller 2 met 10. kommer 20. Atter vdi 20 haffuer ieg 4. fem gange/men vdi 16 haffuer ieg 4. fire gange. Multiplicere 20. met 4. eller 16. met 5. kommer 80. Det mindſte Tal/ ſom kand ret lige diuideris met diſſe Tal / 4. 10. 16.

Ende paa den førſte Bog.

Den

Den Anden Bog / vdi denne Regnebog.

JEg haffuer her til tilsammen screffuet / Regle oc Exempler/ om Species vdi heelt oc vdi Brudet Tal / paa Liniserne oc met Siphre: Oc der hos nogenledis vijst vdi Regula De Tri, huad Brug disse samme Species haffue. Men efftterdi at der er endnu mange Regle tilbage / som samme deris Brug ocsaa kunde giffue tilkiende/da vil ieg de nyttigste her fremsætte met deris Regle oc Exempler / oc dog først sætte nogle flere Exempler vdi Regula De Tri, baade vdi de hele oc Brudne Tal.

Atskil-

Atskillige Exempel vdi *REGULA DE TRI* vdi heelt Tal.

Oc først om Fetalie.

EN giffuer vdi Kiøbenhaffn it Aar for sin Kaast 20. M/ huad beløber det sig om Vgen?

52. Vger. 20. Daler. 1. Vge. fa 12. ß/ $3\frac{9}{13}$. d.

Item en giffuer huer dag for 2. Maaltid Mad 4. ß / huor meget beløber det sig it Aar?

1. Dag. 4. ß. 365. Dage. fa 45. M.

Item vdi it Gieste herberge ligge 9. Personer til Kaast vdi 13. Vger / oc giffuer huer aff dennem for Kaast 3. ß / for Øl 4. alb/ for Seng 1. ß. Huor meget tære samme 9. Personer? Sees huad huer Persone / oc siden de alle tilhaabe tære 1. dag. Beløber sig 3. wß/ sæt nu vdi Regelen.

1. Dag. 3. wß. 91. Dage. fa 273. wß.

Item

Item en kiøber 9. £ Ru oc 8. ſk / oc giffuer for £ 6. mk mindre 4. ß / Huad kaaſter ſamme Ru ? Reſoluere £ til ſk / oc mk til ß / oc tag her 4. ß fra.

20. ſk. 92. ß. 188. ſk. fa 54. mk $9\frac{3}{5}$. ß.

Item 1. ſk Byg for 14. alb / Huad kaaſter 1. Th ?

1. ſk. 14. alb. 288. ſk. fa 21. Daler.

Item en kiøber 30. h / 3. k / oc 1. G Smør / oc giffuer for k 5. mk 4. ß / huad kaaſter ſamme Smør ? Reſoluere h oc k til G / oc leg ſaa 1. G til. Reſoluere mk til ß / Addere 4. ß / oc ſcriff ſaa førſt vdi Regelen for den ene k / 2. G.

2. G. 84. ß. 247. G. fa 648. mk. 6. ß.

Item en kiøber Suin for 216. mk / oc giffuer for 1. Suin 2. mk 4. ß. Huor mange Suin faar hand for Penningene ?

36. ß. 1. Suin. 3456. ß. fa 96. Suin.

Item en kiøber it Fad Fleſk / ſom veyer 5. ſ8 / 4. ℓ8 / oc 6. mk / kaaſter huert ℓ8 /

Lb / 16. mℓ / 6. ß / huad kaaſter ſamme Fleſk :

Item en Tn Sild for 6. mℓ 4. ß / huad kaaſter 24. Tn.

1. Tn. 100. ß. 288. Tn. fa 1800. mℓ.

Item en kiøber 4. Leſter Salt / Veyer minus $1\frac{1}{2}$. Tn / oc giffuer for Leſten 6. Daler / huad kaaſter de 4. Tn :

12. Tn 6. Ml. $46\frac{1}{2}$. Tn. fa 23. Ml. 8. ß.

Item en Leſt Malt for 36. Ol / huad gielder 1. Skeppe :

288. Sk. 36. Ol. 1. Sk. fa 3. ß.

Item en kiøber 5. Sæcke Humble / den første Veyer 1. Sb / 4. Lb / Den anden Veyer $1\frac{1}{2}$. Sb / Den tredie 1. Sb / 16. Lb / Den fierde 1. Sb / minus 6. Lb / Den femte 1. Sb / minus 4. Lb / oc giffuer for ſamme 5. Sæcke Humble 44. Ml / 1. mℓ / 6. ß / 4. ₰ / huad kaaſter it Liſpund : Sb tilſammen ere $5\frac{1}{2}$. giør dennem met 20. til Lb / leg der til 4. Lb / oc 16. Lb. Tag ſaa der fra for minus 6. oc 4. Lb / da bliffuer igien 120. Lb. Dernæſt reſoluere oc addere Ml / mℓ / ß / oc ₰ vdi en Sum.

120.

120. Sk. 17164. D. 1. Sk. fā 12. ß/ minus 1. D/ oc er offuer alt $\frac{1}{60}$. D.

Item 1. A Vin for 20. mk/ huad gielder en Paatte:

160. P. 20. mk. 1. P. fā 2. ß.

Item en kiøber 2. Fad Vin/som holde vdi sig 12. Ammer/ oc giffuer for A 8. M/ 1. mk/ huad kaaster samme Vin:

1. A. 17. mk. 12. A. fā 102. M.

Om Speceri.

EN kiøber 69. ℔ Peber for 109. mk/ 15. ß/ 6. D/ huor dyre kiøbis 1. ℔:

69. ℔. 2114. D. 1. ℔. fā 25. ß/ 6. D.

Item 1. ℔ Ingefær for 8. mk/ huad kaaster it Lß:

32. Lß. 128. ß. 1. Lß. fā 4. ß.

Item en kiøber 168. ℔ 7. Lß Saffran/ oc giffuer for huert ℔ $3\frac{1}{2}$. fl/ huad kaaster samme Saffran:

32. Lß. $3\frac{1}{2}$. fl. 5383. Lß. fā 588. fl/ 30. ß/ $7\frac{1}{2}$. D.

Om Klæde/ Læret oc Silcke Tøg.

En

EN kiøber it stycke Klæde holder 35. Alne/ oc giffuer for huer aℓ 18.ß/ huad kaaster samme 35. aℓ. fa. 39. mk. 6. ß.

Item en kiøber halffsiuendesindstiue Alne Læret/ Alnen for $5\frac{1}{2}$. ß / Huad kaaster samme Læret?

Sæt sidst for de $6\frac{1}{2}$. tiue Alne 130. aℓ/ staar som her.

1. aℓ. 66. ₰. 130. aℓ. fa $44\frac{1}{2}$. mk 3. ß.

Item for 1. Alne Læret til Veffuer løn/ $2\frac{1}{3}$. ak/ Huor meget beløber sig Nisindstiue Alne minus $5\frac{1}{3}$. aℓ?

1. aℓ. 10. ₰. $174\frac{1}{2}$. aℓ. fa 9. mk/ 1. ß/ 5. ₰.

Item it stycke Damask holder 18. aℓ/ 3. Quarter/ oc giffuis for Alnen 4. mk/ huad kaaster stycket?

4. q. 4. mk. 57. q. fa 57. mk.

En giffuer for aℓ Sardug 14. ak/ huor meget for 24. aℓ? fa 7. mk.

Om Metal.

EN kiøber 9. ℔ Kaaber/ Tara 4. ℔/ oc giffuer for ℔ 35. mk/ huad kaaster samme Kaaber?

20. lb. 35. mk. 176. lb. fa 308. mk.

Item en giffuer for 1. ℔ Messing. 3. ß/ 4. d/ huad gielder 3. Centener/ Centeneret for 112. Marckpund rengnendis.

1. mk. 40. d. 336. mk. fa 70. mk.

Item en kiøber it Centener Tin for 16. mk/ 14. ß/ 5. d/ huad kaaster 1. mk ∴ fa 2. ß/ 2. d.

Item 12. lb Bly for 16. mk/ huad kaaster 1. sb ∴ fa 16. d.

Om atskillig Vare.

EN kiøber 6. sb Hør minus 9. lb/ oc giffuer for lb 3. mk/ minus 4. ß/ huad kaaster samme Hør ∴

1. lb. 44. ß. 111. fa 305. mk 4. ß.

Item en Steen Hamp gielder 26. ß/ 3. d/ huad gielder 1. Skaalepund. fa 1. ß/ 3. d/ Regnendis Stenen for 21. sb.

En kiøber 10. sb Vox/ oc giffuer for 1. mk/ 2. ß/ 4. d/ huad kaaste de 10. sb ∴

1. mk. 28. d. 2800. mk. fa 408. mk 5. ß/ 4. d.

Item en haffuer kiøbt 2. Fad met Telli/ som veye 12. sb/ 15. lb/ Tara

$8\frac{1}{2}$. Lb / Skippundet for 24. mk / minus 6. ß / huad kaaster samme ij Fad:

20. Lb. 378. ß. $246\frac{1}{2}$. Lb. fa 291. mk / $2\frac{1}{2}$. ß / 4. d.

Item en kiøber 4. h. Honning / som veye 4. Centener / + 11. ℔ / 5. Centener + 48. ℔ / 3. Centener -:- 9. ℔ / $3\frac{1}{2}$. Centener + 16. ℔. Tara offuer alt $2\frac{1}{2}$. Centener 92. ℔ / Centeneret for 14. fl. 2. Ort / huad kaaster samme 4. h.

112. mk. $14\frac{1}{2}$. fl. 1420. mk. fa 183. fl. 18. ß.

Her skalt du acte / huor dette Tegen + findis / da betyder det Meer. Oc huor dette Tegen -:- staar / da betyder det Mindre. Mange scriffue ocsaa dette sidste Tegen met en slæt lang Strig saaledis —.

Item en kiøber 4. Kurffue met Rusiner / veye 128. ℔ / 124. ℔ / 126. ℔. 123. ℔. Tara aff huer Kurff 7. ℔ / kaaster hundret ℔ / 3. fl / 3. Or.

400. ℔. 15. Or. 473. ℔. fa $17\frac{1}{2}$. fl / 5. ß / $8\frac{2}{5}$. d.

Disse Exempler ere endnu paa denne tid: Thi at mand finder saadanne Tusindfaald nock baade ved sig selff oc i andre Regnebøger. Nog-

Nogle Exempler til REGV-LA De Tri, vdi hele oc Brudne Tal tilhaabe.

TIlforn der ieg tracterede Species vdi Brøcken/ da tillagde ieg strax efſter Diuiſionem, Regulam De Tri i Brøcken/ vdi Brudet tal/ der vdi at viſe huad Brug Species haffue/ ved nogle Exempler / ſom ieg tog aff Anders Tygeſſøns regnebog. Der loffuede ieg at ieg vilde viſe huorledis ſaadanne Exempler kunde reſolueris til hele Tal/ at vnge Diſciple kunde diſſ bedre abſoluere dennem. Endog at dette er lidet andet oc bættere / end den faaregaaende maade at operere met Brøcken: (Til huilcken ieg vil haffue vnge Diſciple tilraadt flitelige oc ieffnlige at øffue ſig vdi) dog vil ieg her holde mit Løffte.

Reglerne paa ſaadanne Reſolution vil ieg førſt ſætte / oc ſiden viſe dennem met nogle Figurer : Vdi huilcke ieg vil bruge nogle Strige oc Bogſtaffue. Strigene til at viſe / huilcke Tal/ ij. eller flere ſkulle multipliceris met hin-

anden: Men Bogstaffuene / at giffue tilkiende / huad Sted vdi Regelen saadant Product skal staa. Thi ved saadan Multiplication resolueris Tallene til ens Denomination oc slags synderligste vdi de yderste Steder.

Her skalt du acte at du effter Reglene vdi Regula De Tri, resoluere flere Naffn til det mindste Naffn / vdi huad Steder de findis. Item at giøre vdi baade de yderste Steder lige Naffn. Item at resoluere Brøcken oc heelt / til it Brøcken: Oc at begynde aller først paa denne sidste Resolution vdi dit Exempel: Huor vdi du haffuer saadan en Taffle til Compendium oc hielp / naar dig vdi dit Regenskab / Ord aff Daler eller Gylden forkommer / at du kant da scriffue for dennem som her efterfølger.

Scriff for.	$\frac{1}{2}$. En halff.	Ort.	$\frac{1}{8}$	Daler eller Gylden.
	1. En heel.		$\frac{1}{4}$	
	$1\frac{1}{2}$. Halffanden.		$\frac{1}{8}$	
	2. To.		$\frac{1}{2}$	
	$2\frac{1}{2}$. Halfftredie.		$\frac{5}{8}$	
	3. Tre.		$\frac{3}{4}$	
	$3\frac{1}{2}$. Halffierde.		$\frac{7}{8}$	

Det

Det første slags Exempler/ som faare er Brut oc det middelste oc sidste er heelt.

Regelen.

NAar Brøcken ere vdi it aff de yderste Sted alene/ da lad Telleren bliffue stille vdi sit Sted: Men det andet yderste Tal multiplicere met Brøckens Neffnere / oc sæt Productum vdi samme Sted / oc procedere saa effter den forscreffne Regel vdi Regula De Tri.

Denne Regel hører oc til det tredie slags Exempler.

Figuren her til er denne.

Exempel.

EN kiøber it stycke Klæde holder $36\frac{1}{4}$. Alne for 24. Daler/ 1. ℔ / huad kaaster 8. ℳ:

 Resol-

Resoluere det første Tal til Brøcken/ kommer $\frac{147}{4}$. Lad Telleren staa stille/ oc multiplicere det sidste/som er 8. met Neff-neren/som er 4. fa 32. Disse sæt vdi det tredie Sted. Resoluere M til wß met 2. fa 48. Oc leg den ene wß til/ fa 49. da kommer det saa vdi Regelen.

147. q. 49. wß. 32. q. Multiplicere nu det middelste met det sidste/ oc affdele det met det første / da faar du dit fa 10. M/ 1. ß/ 1. ₰/ $1\frac{1}{49}$. sbr.

It andet Exempel.

EN kiøber 20. ſ8 Kaaber/oc giffuer for $2\frac{3}{4}$. ſ8 / 27. wß/ 2. ß/ 3. ₰/huad kaaster samme 20. ſ8 Kaaber? Giør nu i alle maade som dig her tilforn er lært/ da kommer det vdi Regelen at staa/som du her seer.

11. ſ8. 5211. ₰. 80. ſ8. fa 197. wß/ 6. ß/ 2. ₰/ oc $\frac{2}{11}$. ₰.

Det andet slags Exempler/ som det middelste er Brut.

Rege-

Regelen.

NAar der er Brøcken mit i Exemplet eller Regelen / da lad Telleren bliffue der. Oc multiplicere det første Tal met. Productum sæt oc her / oc operere saa. Vdaff de første oc tredie slags Exempler hørde du vdi deris Regle / at de yderste Tal bliffue en Denomination ved Resolution / som ocsaa bør at vere. Men her vdi dette slags Exempler bliffue de icke hinanden lige / men ellers vdi de andre slags Exempler altid oc allesteds.

B C

Figuren paa denne Regel er denne.

Exempel.

EN kiøber it stycke fløel / som haalder 15. Alne / for 29. Daler $2\frac{1}{2}$. Ort / huad kaaster 3. Æ :

Scriff $\frac{5}{8}$. M/ for de $2\frac{1}{2}$. Ort / hos de 29. Daler/bryd det/saa kommer $\frac{237}{8}$. sæt Telleren mit vdi Regelen. Multiplicere saa det første / som er 15. met Neffneren som er 8. fr 120. Sæt disse i det første Sted/ kommer saa:

120. aD. 237. Daler. 3. aD. fr 5. M/ 1. wg/ 5. ß/ $6\frac{9}{13}$. skr.

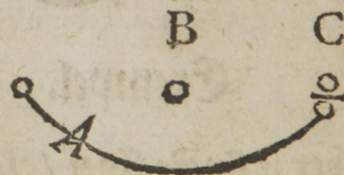
Item 1. ℔ for $16\frac{2}{3}$. wg/ huad kaaster 1. Lg?

60. Lg. 50. wg. 1. Lg. fr 13. ß/ 4. d.

Det tredie slags / som det sidste er Brudet.

Regelen staar hos det første slags Exempler.

Figuren er denne.

Exempel.

EN kiøber 14. Lester Byg 5. ℔/ $9\frac{1}{4}$. M/ oc giffuer for huer Skeppe 5. ß/ 4. d/ huad

huad kaaster samme Byg ÷ Giør de 14. ℔ / met 12. til ℔. Addere 5. ℔. da faar du 173. ℔. Giør saa de ℔ met 24. til Skepper oc leg de $9\frac{1}{4}$. Skepper til / fn $4161\frac{1}{4}$. ℔. Bryd nu det vdi sig selff / fn 16645. ℔ / kommer sidst i Regelen. Resoluere 5. ß til ₰ / oc addere 5. fn 64. sæt dennem met vdi. Multiplicere det første met det sidstis Neffnere / som er 4. kommer i Regelen som her staar.

4. ℔. 64. ₰. 16645. ℔. fn 706. M. 18. ß.

It andet Exempel.

EN kiøber 1. Fad Vinsteen haalder $498\frac{4}{5}$. ℔ / oc giffuer for 100. ℔ / 8. M minde 15. ß / huad kaaster samme Fad ÷

500. ℔. 177. ß. 2494. ℔. fn 36. M / 18. ß / oc bliffuer offuer alt $10\frac{26}{125}$. ₰ / Vdeelt.

Det fierde slags / som det første oc middelste er Brudet.

Regelen.

MUltiplicere det første Bruds Tellere met det middelstis Neffnere/det Product sæt vdi det første Sted. Multiplicere ocsaa det sidste Tal met det førstis Neffnere / det Product sæt vdi det tredie Sted. Det middelstis Tellere sæt for det middelste Tal.

B

Figuren her paa er denne.

Exempel.

EN kiøber 3. stycker Kammelot/som holde tilsammen $87\frac{5}{8}$. Æ/ faar $54\frac{3}{4}$. ℳ/ huad kaaster 8. Alne? Bryd huert Brud i sig / Multiplicere saa 527. met 4. fa 2108. Oc 8. met 6. fa 48. kommer saa vdi Regelen.

2108. Æ. 219. ℳ. 48. Æ. fa $4\frac{1}{2}$. ℳ/ $7\frac{1}{2}$. ß/ 3. ₰/ oc $\frac{237}{527}$. deel ₰ i sit mindste.

It andet Exempel.

Ex

EN kiøber it stycke Siden Atlask / holder $43^{3\frac{1}{2}/7}$. Alne / for $34^{2\frac{1}{2}/3}$. Gylden / huad kaaster 3. ℳ ?

Her maat du først lære at vdsige oc forstaa dette ny slags Brøcken / huilcket du saa først vdsiger / 3 gange en to dele 7 gange : 2 gange en to deel 5 gange. Huorledis det gaar her til met / kand du bedre forstaa aff det sidste / du tager en to deel / det er en halff ij gange / fa it heelt. Dette tager du fem gange / Eller 5 gange ij halffue ere 10. halffue / det er / 5 hele.

Saaledis giør saadanne Brøcken til it Simpel Brud. Multiplicere det som staar for / met det som staar imellem baade tuer Linierne / som er vdi det andet Exempel 2 met 2. fa 4. Her leg til det som staar offuen for den øffuerste Strig / som er 1. kommer 5. Det bliffuer din Numerator. Multiplicere dernæst det samme middelste met det vnder den næste Strig / som er 2. met 5. fa 10. huilcket er din Denominator, oc kommer faa $\frac{5}{10}$.

Lige

Lige saa giør oc ved det første/ 2 gange 3 ere 6. it til er 7. Numerator. 2 gange 7 ere 14. staar saa $\frac{7}{14}$. Oc kommer saa $43\frac{7}{14}$. aD / $34\frac{5}{10}$. R. Bryd dennem i sig / fr $\frac{609}{14}$. aD / $\frac{345}{10}$. R. Multiplicere da nu effter Figuren oc Regelen / kommer saa at staa.

6090. aD. 345. R. 42. aD. fr R 2. ß 9. ₰ $\frac{21}{87}$.

Det femte slags / som mit vdi oc sidst er Brudet.

Regelen.

MVltiplicere det middelstis Neffnere met det hele Tal / oc Productum met det sidstis Neffnere / dette sæt først. Sæt Telleren aff det middelste mit vdi: Oc Telleren vdi det sidste/ sidst.

B C

Figuren er denne. A A

Exempel.

En

EN kiøber 55. ℔ Rissen Gryn faar 14. D. $3\frac{1}{2}$. Ort/ huad kaaster $12\frac{5}{7}$. ℔.

Scriff for $3\frac{1}{2}$. Ort $\frac{7}{8}$. Disse sæt op til 14. oc giør til it Brøcken / kommer $\frac{159}{8}$. D. Sæt dennem mit vdi/ Bryd vdi lige maade de sidste/ $12\frac{5}{7}$. fr $\frac{90}{7}$. Multiplicere nu 55. met 8. fr 440. Dette met 7. fr 3080. ℔/ sæt dennem først / oc kommer i Regelen som her staar.

3080. ℔. 119. D. 90. ℔. fr 3. D. 11. ß/ $5\frac{5}{11}$. ₰.

Det siette slags / vdi huilcket det første oc sidste ere Brudne.

Regelen.

MVltiplicere det middelstis Neffnere met det hele Tals Tellere/Productum sæt vdi det første Sted. Multiplicere det sidste Tals Tellere met det første Tals Neffnere / sæt vdi det sidste Sted/ det hele lad staa mit vdi.

Figu-

B

Figuren er denne.

Exempel.

$8\frac{3}{4}$. ℔ Bly for 99. Gylden / huad kaaster 1. ℔ oc $15\frac{3}{4}$. lod ?

Bryd det første i sig selff / multiplicere det saa met den sidste Brøckis Neffnere / som er 4. kommer 172. ℔ / giør dennem met 20. til lod / fn 3440. Sæt dennem først vdi Regelen. Dernæst giør det 1. ℔ met 20. til lod. Leg de 15. lod til / Bryd det met $\frac{3}{4}$. kommer 143. Dennem multiplicere met den førstis Neffnere / som er / 5. fn 715. Sæt dem sidst i Regelen / kommer resolueret saa at staa :

3440. lod. 99. fl. 715. lod. fn $20\frac{1}{2}$. fl / 1. ß / $10\frac{8}{43}$. d.

Det siuende oc sidste slags

Exempler / vdi huilcket det første middelste oc sidste ere Brudne.

Rege=

Regelen.

MUltiplicere det førstis Tellere met det andet Neffnere / dette Product met det sidstis Neffnere / det sæt først. Multiplicere saa den førstis Neffnere/ met den sidstis Tellere/ det sæt sidst. Det middelstis Tellere sæt imellem.

B

Figuren er denne.

Exempel.

EN kiøber $23\frac{3}{4}$. ℔ Flesk/oc giffuer for $3\frac{4}{5}$. Ꝫ 15. Daler $\frac{1}{2}$. Ort/huad kaaster samme Flesk:

Bryd det første som er $3\frac{4}{5}$. oc faar du $\frac{19}{5}$. formere dennem met det middelstis Neffnere/ som er 8. (Thi for $\frac{1}{2}$. Ort sætter ieg $\frac{1}{8}$. oc naar det Brydis met 15. fa. $\frac{121}{8}$.) oc det Product met det sidstis Neffnere/ som er 4. fa. 608. sæt dennem først/ Sæt nu det middelstis Neffnere mit vdi Regelen/ som er 121. Bryd nu det sidste i

sig

ſig ſelff/ſom er $23\frac{3}{4}$. da faar du 95. Den-
nem formere met det førſtis Neffnere/
ſom er 5. kommer 475. ß/dennem giør
met 20. til lß/ fn 9500. Sæt diſſe ſidſt/
oc kommer ſaa at ſtaa.

608. lß. 121. Al. 9500. lß. fn 1890.
Al/ 1. mk/ 10. ß/ 2. alb.

Andre ſaadanne Exempler kand
mand nu lættelige giøre effter diſſe Reg-
le/ Figurer oc Exempler.

Regel om Vinden oc Taben.

DEN ere nogle Regle/ ſom haffue
deris rette operation lige met
Regula De Tri: Dog haffue de
nogle ſynderlige oc eyelige Naffn/ aff de
ting/ ſom der mæſt handlis oc ſpøris om
vdi dennem. Saa haffue de oc nogle y-
dermere Regle at acte/huorledis ſaadan-
ne deris Spørſmaal oc Exempler diſſ be-
hendigere oc bedre kunde regnis oc abſol-
ueris. Saadan ere Regelen om Vinden
oc Taben. Regula Fuſci, Regula om
Byt-

Bytte/ Regelen om Vedsel/ eller atskil-
lige Mynts/Maaders oc Vecters faar-
ening oc lignelse. Om disse vil ieg kaar-
telige tale førend ieg kommer til Regu-
lam De Tri Conuersam oc de andre eff-
terfølgende Regle.

Vdi denne Regel om Vinden oc Ta-
ben/acte vel disse stycker.

Sæt oc ordinere oc handle met Tal-
lene her/ som du giorde vdi Regula De
Tri.

Merck oc huad din Vaare met Te-
ring / Foerløn oc anden omkaastning
kommer dig at staa. Dernæst see til disse
efftefølgende Regle/huad du kant vinde
eller tabe/ naar dig bør at selle din Vare
effter sat Kiøb: Item huad du kant vin-
de eller tabe/naar du maat selle din Va-
re effter din egen vilie.

Du finder synderlige vdi denne han-
del try slags Exempler/til huilcke ieg vil
sætte nogle Regle effter huilcke saadanne
Exempler kunde kaanstelige regnis oc
fuldkommis. Men det tredie slags Ex-
empler føris til daabilt operation / oc i
daabilt Regel.

Det første slags Exempler.

EN kiøber 1. ℔ Malt for 36. M/ oc kommer vdi Marcket der met/ maa giffue ß for 5. ß/ huad vinder hand eller taber hand paa samme Læst Malt?

Regelen.

VDi saadanne Exempler far frem effter Regelen De Tri, oc huad du faar vdi det fierde Tal i samme Regel. Det ligne ved din hoffuet Sum/ eller det som du haffuer at rette dig effter / oc som du først handlet met / vere sig enten Vare eller Penninge : Det er / subtrahere det ene fra det andet / saa seer du huilcket størst er: Bliffuer der Residuum aff din hoffuet Stoel/ da haffuer du tabt. Bliffuer der oc Residuum aff din Betalning/ eller det som du igienfaar/ da er det meer end din hoffuet Sum. Her aff kant du vide huad du vinder eller taber.

Men acte her huad Parter du haffuer aff Varene/ oc huad du fanger derfaare/ sæt Varenis Parter først vdi Regelen

gelen/Kiøbet der paa sæt mit vdi. Men hoffuet Summen paa dine Vare sæt sidst / som vdi dette fortagne Exempel.

a b c

1. ſℓ. 5. ß. 288. ſℓ.

Multiplicere c met b. kommer 1440. Dette diuidere met a. huilcket du icke kant. Thi 1. huercken diuiderer eller multiplicerer/ derfaare er det absolueret met Regula De Tri: Men dele dette dit Product som er ß met 32. fr 45. Mk. Disse ligne ved din Penningis hoffuet Sum/ som vaare 36. Mk. Dennem subtrahere aff din sidste Sum / Rester aff denne 9. Mk/ som hand haffuer vundet.

Item en haffuer kiøbt it stycke Mackeye/holder 32. Al/ 3. Korter/for 12. mk 6. ß. Naar hand sel Alnen for 5. ß/ 6. ₰/ huad heller taber/ eller vinder hand? Sæt saa:

a b c

4. ℔. 66. ₰. 131. ℔. Multiplicere c met b. fr 8646. ₰. Disse diuidere met a. fr 2166 2/4. ₰. Dennem giør til ß/ oc siden til mk/ da faar du 11. mk/ 6. ß/ 1 1/4. ₰/

huilcket naar du subtraherer aff den første Sum / Rester aff hannem 9. ß/ $10\frac{3}{4}$. δ/ som hand taber paa Stycket.

Det andet slags Exempler.

EN kiøber it stycke Engelsk/ holder 42. ꝯ / for 65. ℳ / huor dyre skal hand selle 1. Alne igien at hand kand vinde/ 6. ℳ ?

Vdi de andre Exempler vaar Værdet paa Varene vist/ men Vindingen eller forlisningen vaar wuis : Her er tuert imod Vindingen oc forlisningen visse / men Værdet paa Varene er wuist / det vil mand vide.

Regel.

ADdere din Vinding / det er / det som du vilt vinde / til din hoffuet Sum / som er lige ting met Vindingen/ oc faar du da try Tal aff fire. Disse ordinere oc operere vdi Regula De Tri, oc faar du det som du søgte effter.

Men

Men vdi forlisningen / subtrahere hannem fra din hoffuet Sum / oc giør saa lige som vdi Vindingen.

Tag Exemplet igien/ Leg 6. ℳ til 65. ℳ / fr 71. ℳ / sæt nu saa vdi Regelen.

42. aD. 71. ℳ. 1. aD.

Diuidere alene 71. met 42. da faar du 1. ℳ /15. ß/ $7\frac{9}{21}$. d/ som hand skal giffue huer Alne for.

Item en kiøber Ingefær for 98. mg/ oc giffuer for 1. ℔/ 5. mg/ 6. ß/ Nu haffuer hand det sold igien / oc haffuer tabt paa sin hoffuet Sum 8. mg / huor dyre haffuer hand sold huert Pund? Subtrahere de 8. mg/ fra din hoffuet Sum/ som er 98. bliffuer igien 90. Sæt dem mit vdi Regelen. Giør nu de 98. mg til ß/ oc sæt det først/ Oc de 5. mg 6. ß sidst/ staar som her.

1568. ß. 90. mg. 74. ß. fr 4. mg $3\frac{1}{2}$. ß/ $5\frac{25}{49}$. d/ vdi sit mindste/ huilcke hand haffuer sold huert ℔ for.

Det tredie slags Exempler.

EN haffuer kiøbt 34. Alne Klæde for 67. ß. Nu spørgis her huor mange Alne hand maa selle for 8. ß / at hand met 15. ß kand vinde 5. ß.

Vdi de andre tuende faaregaaende slags Exempler / vaar der 4. vdtrycte oc visse Tal: Men her ere fem. Der kom ickon try Tal vdi Regelen: Thi det fierde Tal bleff enten slæt tilbage / eller oc kom til it andet: Men her kommer 4. Tal vdi Regelen: Thi det femte oc fierde bliffuer sammen lagd. Skal oc disse Exempler tuende gange føris vdi Regel / med de / at de andre haffde ickon en gang behoff.

Regelen.

DE tuende Tal som ere for Spørsmaalet / Dernæst ocsaa det som er vdi Spørsmaalet / disse før ind vdi den første operation som det sig bør / Merck dit Facit der aff.

Leg nu det som du vilt vinde til din hoffuet Sum / som du vilt vinde paa / den Sum sæt mit vdi / oc sæt din hoffuet Sum foruden Vinding alene først vdi

Rege=

Regelen. Men sæt dit Facit aff den første operation sidst vdi Regelen.

Denne Regel er om de Exempler/ vdi huilcke der Neffnis nogle aff dine Vare. Men naar dine Varis Kiøb Neffnis vdi Spørsmaalet/da følge denne Regel. Sæt vdi den første operation de tuende Tal for Spørsmaalet / oc her til det Tal effter Spørsmaalet/ som er din hoffuet Sum oc icke din Vinding. Giem dit Facit aff denne operation. Sæt vdi den anden operation din Vinding / oc hoffuet Sum tilsammen lagde vdi det første Sted. Sæt dit Facit i det andet/ vdi det sidste dit Spørsmaals Tal.

Exempel / huor Varen er viss vdi Spørsmaalet / Værdet er wuist/ oc hører til den første Regel.

EN kiøber it stycke Kamlot/haalder 28. Alne/ kaaster 26. ℔ / 4. ß / huor dyre skal hand selle en Alne / at hand kand met 50. ℔ vinde 5. ℔.

Sig nu først/ 28. Alne giffue mig 26. ℳ/ 4. ß/ huad giffuer mig 1. Alne?

28. Al. 420. ß. 1. Al. fa 15. ß.

Sig nu ieg vil at 50. ℳ/ skulle vinde paa sig 5 ℳ/ huor meget skulle 15. ß/ vinde? Leg de 5. ℳ til de 50. ℳ/ kommer 55. ℳ/ sæt mit vdi. Giør de 50. ℳ til ß/ sæt dennem først/ oc de 15. ß sidst/ kommer at staa som her.

800. ß. 55. ℳ 15. ß. fa 1. ℳ 6. ₰/ oc saa meget skal hand selle Alnen for.

Exempel vdi huilcket Spørsmaalet indehaalder vist Værd paa Varene/ oc Varene ere wuisse/ oc hører til den anden Regel.

EN haffuer kiøbt 34. Alne Klæde for 67. fl. Nu spørgis her/ huor mange Alne hand maa selle for 8. fl/ at hand kand met 15. fl/ vinde 5. fl/ Sig 67. fl giffue mig 34. Alne/ huor mange Alne giffue mig 15. fl/ sæt saa vdi Regelen.

67. fl. 34. Al. 15. fl. fa $7\frac{41}{67}$. Alne.

Leg nu de 5. Gylden / som du vilt vinde paa de 15. ℳ / tilsamme 15. ℳ / kommer 20. ℳ : Sæt dennem først / sæt $7\frac{41}{69}$. Alne mit i / oc de 8. ℳ sidst / Bryd det / kommer som her.

1340. ℳ. 510. ß. 8. ℳ. fr $3\frac{3}{67}$. Alne.

REGVLA FVSCI.

DEt skeer offte / at naar mand kiøber Speceri / som Ingefær / Neglliken / Saffran etc. Item Guld / Sølff / Item Honning / Olie / Smør / At det som gantske oc heelt er / er beblandet met det som er Brudet oc smaat / eller met Smul oc Skale : Item at der er noget Vfint blant det Fine: Der til met Fad eller Tynder / eller andet saadant / som Honning / Smør eller oc andet saadant er vdi. Oc dette veyis met hinanden / da er denne Regel paafunden formedelst huilcken mand kand atskille de vrene oc vfine Ting fra de Rene oc Fine / de hele fra Brudne oc Smul / huilcken mand kalder paa Latine Regula Fusci. Thi at dette ord FVSCI, betyder

icke andet end Gods eller Vare/ som ere knusede/ smulede eller wrene/ eller oc Fade som Olie / eller noget andet saadant kand vere vdi: Saa som der kand findis iblant Negliken / Ingefær oc saadant / saa som Sølff iblant Guld / Kaaber iblant Sølff / saa som Fad / Tønder / Flasker eller andet saadant / som nogle vode eller blødes Vare ere vdi: Oc dette fra det gantske/rene oc fine/ vdi Kiøb oc Sal at affskille/eller oc for mindre Penninge/ end det gode/at kiøbe oc selle.

Den første Regel FVSCIOM Speceri.

EN Kiøbmand aff Feneden vil selle en Sæck met Negliken/som gantske oc Fusci er vdi tilsammen. Oc ligger endnu Packet oc Wlest: Oc veye de tilsammen vndertaget Sæcken/ 3. Centener/36. ℔. Oc vil hand haffue for 1. ℔ gantske Negliken/ 9. ß Reinsk Mynt / Men for 1. ℔ Fusci vil hand haffue 11. Heilderberger / saadan som 8. giøre en ß Reinsk.

Her

Her gior j. ℛ ickon 100. ℔/ oc 26. ꝶ giore j. ℛ.

Regelen.

AT du kant vide først / huor meget Fuſci der er / da tag nogle Hender fulde aff Sæcken mit vdi / veige det tilſammen / oc regne Vectens Tal / leſſ ſaa det Rene fra Fuſci/ſveige Fuſci/ Oc tegne atter denne Vects Tal. Sæt nu diſſe tuende Tal / met din gantſke Sum vdi Regula De Tri, da faar du huor meget Fuſci der er vdi den gantſke Sæck.

Subtrahere dette Fuſci aff den gantſke Sum/ huad ſom reſter er rent oc gantſke. Siden kant du ocſaa ſnart finde ved Regulam De Tri, huad det rene kaaſter/ oc huad Fuſci kaaſter. Oc der ſom du adderer de tuende / kommer huad det ene kaaſter met det andet.

Vdi dette Exempel finder hand nogle hender fulde / ſom kunde veye 5. ℔ tilhaabe/ 8. Lodt Fuſci, Sæt nu vdi Regelen

gelen. 160. Lodt Negliken giffue 8 Lodt Fuſci / huor mange Lodt Fuſci giffue 10752. Multiplicere dette met 8. fa 86016. Lodt / dennem dele met 160. Huad her aff kommer / giør til ℔ / kommer 16½. ℔ / 9⅜. Lodt Fuſci aff den gantſke Sæck. Dette ſidſte Product ſubtrahere vdaff Hoffuet Summen / Reſter 319. ℔ / 6. Lodt oc ⅝. Lodt gantſke oc rene Negliken. Brug nu Regula De Tri, oc finder da at Fuſci kommer at kaſte 23. alb 4¾. d. Oc at de rene Negliken komme at ſtaa / 2872 11/16. alb. Leg ſammen diſſe tuende / oc faar da 2895 11/16. alb / 4¾. d / Dennem giør til fl. ved 26. alb / faar du ſaa mange Rinſke fl. ſom Sæcken altſammen kaaſtede. Men 1. Rinſk fl. gielder 35. ß Lybſk.

Den anden Regel *FVSCI* om Metal.

DEN anden Regel lærer dig at kiende oc regne huorledis du kant tage det fine Metal huert for ſig / fra Fuſci, vdi mang Gods / eller blanding:

ding : Som naar mand kiøber Sølff eller Guld som icke ere fine/ men beblandet met andet som Sølff/ Kaaber/ Tin etc. At mand kand vide oc regne huert for sig.

Vdi denne Regel giøris fornøden behoff at vide / huorledis mand kiøber Guld oc Sølff effter Strygen oc Veyen.

Saa kiøber mand Guld effter Strigen/ at huer Marck fint Guld skal holde vdi Strygen 24. Karat : Huer Karat skal holde eller veye 4. Gran : Huer Gran 3. Grene/ etc.

Men Sølff veet er saadan/ at 1. ℳ Fint Sølff veyer 16. Lodt / 1. Lodt 4. Quintin/ 1. Quintin 4. ℈ Vecter/ 1. ℈ Veet/ 4. hele Vecter.

Exempel.

EN kiøber it stycke Guld/ veyer 6. ℳ/ 4. Lodt/ holder huer Marck fint/ 17. Karat. Oc huer Karat kaaster 12. ℳ/ 5. ß/ Nu er Spørsmaal/ huor meget det fine er / oc huor meget Fusci, oc huad det Fine kaaster faar sig : Oc huor meget

Fusci

Fusci kommer at staa / naar huer Karat her aff kaster 6. ß.

Regelen.

ACte huor meget Fint du faar aff nogle visse Parter aff det hele Stycke / ved disse Parter / ved det Fine / oc ved det Hele / faar du at vide effter Regulam De Tri, huor meget Fint der er vdi det hele Stycke. Tag det Fine vdaff det gantske Stycke / Restantsen giffuer tilkiende huor meget Fusci er. Paa det sidste kant du oc vide aff Værdet paa nogle Parter aff det Fine / huad alt det Fine kaaster / ocsaa ved Regulam De Tri. Lige saa met Fusci. Oc vilt du saa vide huad det hele Stycke kaaster / da addere baade Summene / kommer dit Facit.

Det samme Exempel.

REgne først huor meget Fint Guld de 6. ℳ oc 4. Lodt holde. Sig
16. Lodt. 17. Karat. 100. Lodt.
fa 106. Karat / 1. Gran.

Sub=

Subtrahere dette dit Facit paa det Fine aff det hele/som er 100. Lodt. Rester 43. Karat/ 3. Gran som er Fusci.

Sig nu 4. Gran. 197. ß. 425. Gran. fa. 1308. mk/ 3. ß/ 3. ₰.

Sig nu igien/ 4. Gran Fusci. 6. ß: 1050. Gran. fa. 16. mk/ $6\frac{1}{2}$. ß. fa. det hele Stycke/ 1324. mk/ 9. ß/ 9. ₰.

It andet Exempel.

ITem en kiøber it stycke Sølff veyer 425. mk/ 12. Lodt/ 2. Quintin / 1. ₰ Vect. Holder 1. mk aff samme Stycke 12. Lodt/ 3. Quintin Fint Sølff/kaaster 1. mk Fint Sølff 18. Dl. 15. ß/huad kaaster samme Sølff?

Regne først huor meget Fint Sølff Stycket holder/ oc sig.

256. ₰ Vect. 15. Quintin. 109001. ₰ Vect. Facit 339. mk/ 4. Lodt $3\frac{11}{256}$. Quintin Fint Sølff. Regne nu huor meget det Fine kommer at kaaste / oc sig.

16. Lodt. 8. Dl. 15. ß. 339. mk/ 4. Lodt $3\frac{11}{256}$. Quintin.

Giør

Giør det første oc sidste til Quintin bryd det/ giør de 8. Ort til ß met 24. Leg de 15. ß til/ kommer i Regelen som her.

16384. ℞. 207. ß. 5558951. Quintin fn $2533\frac{136851}{296608}$. Ort.

Tag nu det fine Sølff aff det hele Stycke/ faar du Fusci. Sæt it vist kiøb her paa/ som it Quintin paa 3. ß / operere som tilforn/ da faar du at vide huad baade Fusci oc det hele Stycke kommer at staa.

Her vil ieg indføre it Stycke om Mynteri/ efftersdi at baade Exemplet hører til Regulam De Tri, oc Materien er ens met den / vdi de tuende faaregangne Exempler.

Vor Naadigste Herre vil lade Mynte Skilling stycker / huilcke 32. aff dem skulle vere værd 1. Dale/ holder 1. veyen wg vdi sig 12. Lodt fint Sølff / wg fint Sølff skal gielde vdi Mynten 7. Daler/ $3\frac{1}{2}$. Ort. Her spørgis huor mange Skilling stycker der skal gaa paa en Veyen wg. Giør de 7. Daler oc $3\frac{1}{2}$. Ort til ß/ met 32. da faar du 252. ß. Sig nu

16. Lodt. 252. ß. 12. Lodt. fa 189. Skilling stycker.

Den tredie Regel *FVSCI* om de Vare som sellis oc veyis vdi Fad / som Olie / Smør etc.

Exempel.

EN kiøber tre [tun] met Olie / de veye 370. ℔ / oc kaaster 1. ℔ klar Olie 4. ß. Oc slar mand altid aff for Fadet / 3. ℔ Træ / for 50. ℔ Olie. Nu er Spørsmaal / huor meget den rene Olie er / oc huad hand bliffuer skyldig at betale for hende.

Regelen.

SAadant vdi dette oc andre saadanne Exempler at forfare / gioris først behoff at regne / huor meget der bliffuer affslaget for Træet vdi Fadet / huad det beløber sig subtrahere / aff den gantske Vect. Residuum giffuer dig tilkiende

huor meget det veyer / som er vdi Fadet. Huor meget det kommer at staa / oc huor meget Træet veiger kant du lættelige faa at vide ved Regulam De Tri. Sæt derfaare først saaledis / for 50. ℔ slaes aff 3. ℔. Huor meget slaes aff for 370. kom 22. ℔ / $\frac{1}{5}$. aff It ℔. Disse subtrahere fra 370. den gantske Vect. Rester 347. ℔ $\frac{4}{5}$. aff It ℔ / huilcket er klar Olie / som skal betalis / At vide betalningen / Sæt saaledis.

1. ℔. 4. ß. 347$\frac{4}{5}$. kom 43. M. 25. ß / $\frac{1}{5}$. aff 1. ß.

Om Bytten.

DEt skeer tit at mand icke haffuer alt rede eller bare Penninge at handle met / men giffuer Vare for Vare / eller oc Penninge oc Vare for Vare / huilcket mand kalder at Bytte: Her vdi bær dig saa at.

Regelen.

REgne den ens Vare for sig / huad de kaaste: Regne i lige Maade den an-

dens

dens Vare: Tag saa den mindre Sum fra den større / da seer du om de ere lige / eller huilcken der skal giffue hinanden / enten Vare eller Penninge til.

Exempel.

TO ville Bytte met hinanden. Den ene haffuer 8. ſß Kaaber / oc kaaster lß hannem $1\frac{3}{4}$. mß. Den anden haffuer 246. Alne Klæde kaaster hannem Alnen $2\frac{1}{4}$. Marck. Nu spørgis her / huilcken der skal giffue den anden Penninge til. Sig nu først.

1. lß. $1\frac{3}{4}$. mß. 8. ſß. Giør de 8. Skippund til lß / Bryd det kommer i Regelen som her.

4. lß. 7. mß. 160. lß. fa 280. mß.

Regne nu den andens Klæde / oc sig 1. Alne / $2\frac{1}{4}$. mß / huor meget 246. Alne. Bryd det / kommer vdi Regelen at staa / som du her seer.

4. Æ. 9. mß. 246. Æ. Facit $553\frac{1}{2}$. mß.

Tag nu Facit paa Kaaberet / som er 280. mß / fra Facit paa Klædet / som er / $553\frac{1}{2}$. Bliffuer igien $273\frac{1}{2}$. mß.

TO ville Bytte met hinanden. Den ene haffuer en Sack met Muskatte Blommer/ veyer 129$\frac{3}{4}$. ℔/ Tara for den Sack Vrter 7$\frac{1}{2}$. ℔ / loffuer oc holder Pundet for 24. ß/ 6. ₰. Oc vil haffue derfaare $\frac{4}{5}$. rede Penninge / Oc for det andet vil hand haffue Tin. Oc den som haffuer Tinnet vil giffue Pundet der aff for 5. ß. Nu spørgis her / huor mange rede Penninge hand skal haffue oc huor meget Tin.

Regne nu først huor meget Muskate Blommerne kaaste.

1. ℔. 24. ß. 6. ₰. huor meget 129$\frac{3}{4}$. ℔. Tag dit Tara fra / som er 7$\frac{1}{2}$. ℔. Bryd det/ kommer saa at staa.

4. ℔. 294. ₰. 489. ₰. fl 187. mℓ 3. ß / 1$\frac{1}{2}$. ₰.

Giør nu dette fl til ens Mynt/ tag saa $\frac{4}{5}$. deel der aff/ saaledis. Multiplicere dennem met Telleren / affdele det saa met Neffneren/ som er 5. da bliffuer igien 149$\frac{1}{2}$. mℓ / 4. ß/ 1$\frac{1}{5}$. ₰/ dennem tag fra de 187. mℓ/ 3. ß/ 1$\frac{1}{2}$. ₰/ bliffuer igien

37. mℓ/ 7. ß/ $\frac{3}{10}$. ₰/ for dennem vil hand kiøbe Tin/ sæt i Regelen som her.

5. ß. 1. ℔. 37. mℓ/ 7. ß/ $\frac{3}{10}$. ₰. Giør til ens Mynt: Bryd det/ kommer at staa som her.

120. ₰. 1. ℔. 14357. ₰. Regne det/ kommer dit Facit rede Penninge 149$\frac{1}{2}$. mℓ/ 4. ß/ 1$\frac{1}{3}$. ₰.

Om Vedslen.

ALle Lande haffue icke ens god oc ens stor Mynt / Vect eller Maader/ oc mand tit oc offte reyser oc handler vdi fremmede Lande : At fremmede Mynt/ Maal eller Vect/ icke skulle giøre nogen skade vdi sin Taring eller Handel/ da er denne Regel optenckt/ huorledis mand kand snart oc behendige ligne Mynt met Mynt/ Maal met Maal/ oc Vect met Vect. Oc endog at mand saadan lignelse vdi Penninge/ besynderlige kalder at Vedsle : Dog maa mand oc kalde de andris lignelse oc forandring met samme Naffn.

 Her

Her er tuende Maader vdi saadan Vedsling. En Maade naar mand ved/ huorledis de faaregiffne tingiste som skulle Vedslis/ kunde lignis imod hinanden foruden nogen Middel. Som Rinsk fl. at foruedsle til Daler. Fynsk Vect til Siellandsk/Fynsk Alne/ Pund/ Læst til Siellandsk eller andet saadant.

En anden maade/naar de tingiste som skulle foruedslis icke haffue nogle vdtrycte Parter eller noget heelt/som de kunde lignis effter imod hinanden: Men de skulle lignis met hinanden/ved deris lignelse mod Middel/det er mod andre ting. Som naar ieg vil foruedsle Narffuiske til Siellandske/da ved ieg det icke at giøre/ vden ieg bruger dette Middel/som er Fynsk Vect/ at ligne huer aff dennem met/oc siden dennem baade vdi sig. Thi at ieg ved huorledis at Fynsk Vect/som er lig met Lybsk/ kommer offuer ens met Naruisk/oc huorledis den Fynske oc den Siellandske haffue sig mod hinanden. Men den Siellandske oc Naruiske ved ieg icke.

Om den første maade at Vedsle.

Regelen.

DV skalt altid haffue her try visse Tal/Det ene paa den Ting som du vilt foruedsle/ dette sæt vdi det tredie Sted vdi Regula De Tri. Sæt de andre tu Tal først oc mit vdi / hues lignelse viss er / oc effter huilcke du skalt søge dit Vedsel/saa at de yderste Steder ere altid aff it slags oc haffue it Naffn/ som før er sagt.

Exempler.

EN Dansk Kiøbmand reiser til Leipzig Marcket / haffuer met sig 300. Daler vdi idel Skilling stycker/ som ere 9600. Oc nu hand vil driffue sit Marcket / maa hand haffue Meisnisch Mynt/som er Grosser: Huilcke hand skal Vedsle til sig paa vedsle Bencken eller paa Mynten. Nu ved hand at 24. Grosser giøre 32. ß Danske / thi at huer aff disse Tal giør j. Dale / men hand vil vide / huor

 man=

mange Groſſer hand ſkal haffue / for ſamme 9600. ß. Sæt derfaare ſaa.

32. ß. 24. Groſſer. 9600. ß. fr 7200. Groſſer.

En laan aff en anden vdi Fyen/ 11. Læſter Malt / oc ſkal betale hannem vdi Sieland met det Lands Maal/huor meget ſkal hand giffue hannem igien. Naar mand ligner Siellandſke oc Fynſke Skepper mod hinanden / da gaar der 8. Fynſke ſtrugne Skepper vdi en Tynde ſtrugen Malt: Men der gaar ickon $6\frac{1}{2}$. Siellands ſtrugne Skepper i en Tynde ſtrugen Malt. Saa er 8. Fynſke Skepper ickon $6\frac{1}{2}$. Siellandſk Skepper.

Giør nu 11. Læſter til ſk / Facit 3168. Sæt nu i Regelen.

8. Fynſke. $6\frac{1}{2}$. Siellandſk. 3168. Fynſke. fr 8. Læſter/ 11. L/ 6. ſk.

Vdi Skaane gaar 6. ſtrugne ſk vdi T / naar hun ſtrygis.

Item/en kiøber 88. Alne Læret vdi Fyen met Fynſk Alne/huor meget er det met Siellandſk Alne: Nu giør $11\frac{1}{40}$. Fynſke Alne ($\frac{1}{40}$. det er it maadeligt Fingerbret) 10. Alne Siellandſk. Sæt ſaa vdi Regelen.

$11\frac{1}{40}$.

11$\frac{1}{40}$. Alne Fynske eller Lybske giøre 10. Siellandske / huor meget 88. Fynske ⅁ : fa 78. Siellandske ⅁ oc ℈ Quarter / oc $\frac{7}{9}$. aff it ℈ ℞.

Item / en kiøber 8. Lispund Hør vdi Kiøbenhaffn / huor meget haffuer hand vdi Fyen : Nu gaar 17. Skaalepund Fynske eller Lybske / paa 16. Skaalepund Siellandske: Oc haffuer mand ickon 14. Skaalepund vdi Fyen vdi ℔ / men 16. ſk vdi ℔ i Sielland.

Giør 8. ℔ til ſk met 16. da faar du 128. Sæt i Regelen 16. Siel : 17. Fyn: 128. Siel : fa 136. Dele nu disse aff met 14. ſk. fa 9. ℔ 10. ſk.

Den anden maade at Vedsle.

DEnne maade er / naar mand tuende slags Mynt eller andet / som mand icke ved Lignelse imellem / ligner ved en anden eller flere / hues Lignelse mand ved imellem huer aff de andre to. Huorfaare mand kalder oc denne maade it daabilt Vedsel.

En er vdi Nørnberg oc vil reise ind i Vngern/ gaar til Vedsleren oc siger: Vedsle mig 18. Meisniske Grosser/ oc 9. Meisniske ₰/ Oc giff mig idel Vngerske Penninge derfaare. Vedsleren suarer at hand icke ved huor mange Vngerske ₰ de skulle vere/ men beder hannem at sige sig det/ saa vil hand gierne Vedsle met hannem/ Den anden siger/ ieg ved vel at en Vngersk ₰ gielder 3. Viener/ oc 8. Viener gielde 7. Schuartzpenninge/ oc 10. disse gielde 12. Meisniske penninge/ Her effter ved at rette dig.

Her skalt du acte/ at huad Mynt du vilt Vedsle/ at du den giør til en Denomination, som vdi dette Exempel giør Grosser til ₰ met 12. Oc merck siden disse tuende Regle.

Den 1. Regel.

DE Tal som sættis vdi det første Sted skulle vere lige met det sidste Tal vdi Naffn/ oc dette skal skee nødtørfftelige oc altid/ huad heller det sidste Tal er det som mand spør om/ eller noget andet vist Tal: Oc effterdi at saadanne Tal lig-

nis

nis vdi par tilſammen/ Da ſæt aff huert par det ene Tal vdi en Linie / oc det andet vdi en anden mod det førſte. Oc ſæt ſaa Par oc Par alt vnder hinanden. Saa kommer det vdi dette Exempel ſaa at ſtaa.

Det førſte Sted.

1. Vngeriſk.	3. Viener.
8. Viener.	7. Schuartzpenninge.
10. Schuartz ꝺ.	12. Meiſniſke ꝺ.
225. Meiſniſke ꝺ.	0. Vngerſk.

Det ſidſte Sted.

Her ſeer du at du ſkalt ſætte vdi det næſte Par/ det ſom du vilt haffue ſkifft oc foruedſlet/ dog effter ſom ſagt bleff her i Regelen.

Den II. Regel.

Alle de Tal ſom ſtaa vdi en Rad/ ſkulle Multipliceris vdi ſig ſelff / huert for ſig: Det er/ det førſte vdi det andet/ deris Product i det tredie: Oc deris Product atter vdi det fierde/ oc ſaa frem at. Tegne diſſe ij ſuſke: Thi at den Sum huilcken kommer aff den rad/ ſom dit Spørſmaal falder vdi/ den bliffuer din Diuidendus

Den

Den anden Sum aff den Rad/vdi huilcken der sættis o. vdi den nederste Linie/ den bliffuer din Diuisor.

Multiplicere nu de som staa paa den høyre Side vdi dette Exempel / fn 252. som er din Delere. Men det Product aff den venstre Rad er 18000. som er din Diuidendus. Quotiens her aff er $71\frac{3}{7}$. Vngerisch ð / som hand faar for de 18. Grosser oc 9. Penninge Meisnisch.

It andet Exempel.

3. Wirtembergiske ð / gielde 4. Pfaltzgreffuiske ð / 5. ð aff disse giøre 6. Sachsiske ð / 6. disse gielde 3. Strasburger ð / 7. Strasburger giøre 8. Baselske/ huor mange Baselske giøre 36. Wirtenbergiske/ sæt dennem saa:

Det første Sted.

3. Wirtembergiske.	4.
5.	6.
6.	3.
7.	8.
0. Baselske.	36. Wirtembergiske.

Det sidste Sted.

Mul-

Multiplicere huer Rad/da kommer aff den høyre 20736. ſom er Diuidendus: Dit Product aff den ſide/ſom haffuer o. er Diuiſor, ſom er 630. Quotiens her aff $32\frac{286}{315}$.

Item 16. Skaalepund Siellandſke giøre 17. Lybſke eller Fynſke Skaalepund/ 5. Lybſke ℔ giffue 4. Narffuiſke ℔/ huor mange Naruiſke ℔ giffue 16. Siellandſke ℔/ kommer ſaa at ſtaa.

16.	17.
5.	4.
0.	16.

Multiplicere det høyre Tal/ kommer Diuidendus, ſom er 1088. Aff den anden Rad met o. kommer 80. din Diuiſor, Quotiens er $13\frac{1}{2}$. ℔/ 3. Lodt.

REGVLA DE TRI
CONVERSA.

Det er.

REGVLA DE TRI omuend eller forkeret.

Den-

DEnne Regel kaldis CONVERSA, det er foruend : Thi at der vere nogle Ting til/hues gierning eller Brug / eller Værd etc. io mere de opstige oc formeris / io mere forringis samme tingistis Tid / eller Maade/eller Vect. For denne Sags skyld/ maatte mand søge en ny Maade oc Regel / vdi huilcken det første oc andet Tal vdi Regelen giør saa meget / som det tredie oc fierde : Tuert imod den forgangne Regel De Tri : Vdi huilcken det første oc sidste Tal giøre lige saa meget / som de tuende middelste. Oc lige som i samme Regel som det første Tal haffuer sig imod det andet / saa haffuer det tredie sig mod det fierde: Lige saa vdi denne Regel/ som det tredie lignis ved det første / saa giør i lige maade det andet mod det fierde Tal.

Regelen her om.

VDi huilcke Exempler oc Ting/Maade oc Maal/ eller Tid saa meget forringis / som deris Gierning eller Værd formeris: Naar du vdi saadanne Exempler haffuer sæt Tallene/ som tilforn er

lært huert vdi sit Sted: Da multiplicere det første tal met det andet/oc deris Product dele aff met det tredie oc sidste Tal. Eller oc vend Regelen om / saa at huad Tal der kommer vdi det sidste Sted/skal staa vdi det første/ oc tuert imod: Oc operere saa som vdi Regula De Tri.

Exempel.

NAar Skeppe Huede gielder 5. ß/ da skulde it Pennings Brød veye 7. Lodt huor mange Lodt skal it Pennings Brød veye naar ſk Huede gielder 6. ß: staar saa i Regelen.

5. ß. 7. Lodt. 6. ß. fa 5. Lodt 3. qr $1\frac{1}{2}$. Pennings Vect. Multiplicere det første met det andet / oc deris Product met det sidste faar du dit Facit. Eller oc vend Tallene om som sagt er.

6. ß. 7. Lodt. 5. ß. fa som tilforne.

Her seer du at det er retfærdigt/io dyrere mand kiøber Hueden / io mindre Brød baade paa skick oc vect kand mand Bage. Men der som du satte det ret vdi Regelen oc saa opererede/ som vdi Regel De Tri. Da kom der større oc vectiger Brød / huilcket Vare wret:

Men

Men nu mand foruender Operatſen eller Tallene / da gaar det ret til.

Item it Slot er belagd / oc er der paa 300. Knecte / huilcke der haffuer 6. Maaneders Fetalie. Nu ville de haffue Fetalie til 13. Maaneder / derfaare ſpørgis her at huor mange aff Knectene der ſkal giffuis forloff / ſæt ſaa :

6. Maaneder føder 300. huor mange ſpiſer 13. Maaneder : operere effter Regelen / kommer 150.

Io lenger Tiden opſtiger / io mindre Folck bør her at vere / om Fetalien ſkal tilrecke.

Item en haffuer en Kiortel / ſom er giort aff Klæde / ſom vaar 7. Alne lang 3. Alne Bred / vil haffue den foret met Klæde / ſom er 2. Alne Bret / huor meget ſkal hand haffue aff det ſmale : 3. Al. haffuer 7. Al. lengde / huor meget 2. fr $10\frac{1}{2}$. Al. Her ſeer du at io ſmalere at Klædet er / io mere haffuer du behoff / effter denne operats. Men vilde du haffue opereret ſom vdi Regula De Tri, da haffde du faaet mindre.

Item

Item 8. Muremeſtere opmure it fi-
rekant Torn / ſom er 40. Roder høyt / vdi 18. Uger / vdi huor mange Uger eller lang Tid kunde 24. Muremeſtere opmure ſamme Torn?

8. 18. 24. fa 6. Uger.

Jo flere Arbeidere / io ſuarere it Arbeid fulendis / vden de ville forhindre hinanden. Men effter Regula De Tri, finder du en lengre Tid.

Item en Mand laan en anden 100. Daler it Aar oc 18. Uger / met ſaadanne forord / at naar hand trenger igien / ſkal hand forleine hannem met 150. Daler. Spørgis nu huor lang tid hand er plictig til / at laane hannem igien de 150. Daler. Sæt ſom her ſtaar.

100. Daler. 70. Uger. 150. D.
fa $46\frac{1}{2}$. Uger / 1. Dag / 4. Timer. Regnendis Dag oc Nat for 24. Timer.

Jo ſtørre Summen vaar io mindre Tid ſkulle der vere / om de baade ſkulle haffue lige fordeel. Men effter den forgangne Regel De Tri, ſkulle der haffue kommet lengre tid.

Her

Her seer du denne Regels Brug vdi vdspisning/ Klædning/ Bygning / Arbeyd/ Laan. Oc at hand kand saa føris til mange Ting.

REGVLA DVPLEX.

Det er Regel *De Tri* daabilt.

DEnne Regel haffuer sit Naffn aff daabilt Tal / huilcket pleyer at sættis vdi Spørsmaalet / oc det Sted/ som i Ting oc Naffn bør at vere lige met Spørsmaalet/ Eller oc det kaldis vdaff den daabilt Operats oc Tractering/som skeer her i denne Regel / som du skalt strax faa at see. Thi at mand handler i synderlighed / først met de øffuerste Tal/ oc siden met de nederste.

Her er icke nogen synderlige skilsmisse imellem denne Regel oc Regula De Tri oc Conuersa: Vden at de synderligste oc fornemste Tal/ eller hoffuet Tallene/ bescriffuis her met nogen omstendighed. Som naar ieg siger / 10. Stude pløye vdi

vdi 7. Dage 35. smaa stycker Jord/ huor mange lige store stycker kunde 20. Oxne pløye vdi 24. Dage: Her seer du at tuende Tal sættis vdi Spørsmaalet/ oc tuende først vdi Exempelet/ aff huilcke det ene beskriffuer Gierningen vdi sig selff/ det andet Tiden.

Den største Kaanst vdi denne Regel er / at ordinere oc sætte Tallene ret vdi Regelen: Huor paa der er tuende Maader.

Den første er denne.

DV seer her 5. Tal vdtrycte/ men det siette søger mand effter. Der er iij. Tal for Spørsmaalet oc tu vdi Spørsmaalet. Det tredie for Spørsmaalet haffuer ingen Naffn/ men mand søger oc faar det. Men de andre tu haffue huere sit Naffn vdi Spørsmaalet / pare derfaare Naffnene tilsammen. Oc scriff huert par paa sin Linie / det Tal for Spørsmaalet først / det vdi Spørsmaalet sidst : Det par som først neffnis vdi Exemplet offuen/ oc det som sidst neden : Dog saa vijt fra hinanden/

at det Tal som icke haffuer Naffn/ kommer at staa imellem Tallene aff begge Par/ huilcket Tal du oc skalt inde Lycke met tuende rette Strige/ som du seer her.

10. Oxen. ved 7. Dage.	giffue 35. huor mange.	20. Oxen. 24. Dage.

Den anden Maade.

NAar mand sætter Tallene vdi tuende operation/ saa at vdi den første kommer altid de tuende øffuerste Tal/ oc her til enten det mellemste Tal/ eller det første aff de nederste / kommer det imellemste/ da kommer det altid vdi det andet Sted/ kommer det første/ da kommer det vdi det tredie Sted. Vdi den anden operation kommer de effterbleffne Tal/ met det Product som kom vdaff den første Operats. Huorledis Tallene her vdi ordineris/ det giffuer sig vel selff.

Naar dig da faaresættis it Spørsmaal vdi denne Regel/ da acte vel de Tal/ som ere de besynderligste oc sættis vdi den øffuerste Linie/ om de høre til den rette Regulam

gulam

gulam De Tri, eller oc om de høre hen til Regulam De Tri Conuersam.

Regel om de Tal som høre til den rette De Tri.

MUltiplicere de Tal met hinanden/ som ere før den Strig mod den venstre Haand. Deris Product sæt vdi det første Sted i Regelen. Multiplicere dernæst de Tal som ere bag den Strig mod den høyre Haand vdi hinanden/ deris Product sæt vdi det tredie Sted. Men det Tal som staar mit vdi/ oc for sig alene/ det sæt mit vdi Regelen. Operere saa som vdi den rette Regula De Tri, da faar du det som du søgte.

Regel om de Tal som høre til den forvende De Tri.

SKiffte om de Tal vdi den øffuerste Linie/ at det ene kommer vdi det andis Sted / far saa lige frem effter den første Regel.

NAar du haffuer ordineret den første operats / da absoluere hannem effter sin tilbørlige Regel De Tri. Den rette eller den foruende. Dit Product før ind vdi den anden operats / lige som nys sagt er. Tag det forneffnde Exempel igien.

10.	giffue 35. huor mange.	20.
7.		24.

Multiplicere 10. met 7. fn 70. Sæt først / multiplicere 20. met 24. fn 480. sæt sidst / middelste sæt 35. Operere nu effter Regulam De Tri den rette / fn 240. Stycker.

Item 4. Tømmer mend sammen hugge oc berede vdi 3. Vger 9. Bindinger Hus / huor mange Bindinger kunde 12. Mend berede vdi 10. Vger:

Tømmer mend	4.	9. Bindinger.	12.
Vger.	3.		10.
	12.	9.	120.

fn 90. Bindinger.

Item

Item / mand giffuer 18. fl for 40. Læster Gods at Føre / 50. Vge søis / huor mange fl skal mand giffue for 100 ℔ Gods at Føre 158. Vge søis.

Læster.	40.	18. fl.	100.
Vge søis.	50		158.
	200.	18.	15800. fa 142. fl

4. ß / $9\frac{2}{3}$. ₰.

Exempler til *Regulam Conuersam.*

7. Heste æde 12. Skeppe Haffre vdi 20. Dage / huor mange Dage skal 14. Heste haffue nock vdi 15? Kommer først at staa saaledis.

7.	20.	14.
12.		15.

Her seer du at 14. som ere flere end 7. faar icke saa meget som de andre / effter deris Tal / huorfaare det vil skiørte paa Dagene / vden mand vil suelte Hestene. Vend fordi Tallene om / som ere i den øffuerste Linie / oc kommer saa at staa.

14.	20.	7.
12.		15.

Huilcke multiplicerede oc førde vdi Re-
gelen / staa saa.

168. 20. 2100. fa 12½. K.

Item 10. Meyere affmeye 15. Agre Korn vdi 7. Dage / huor mange Dage kunde 16. Meyere affmeye 20. Agre. Her skalt du atter omuende dine øffuerste Tal. Thi at io flere Meyerne ere / io mindre Tid giøris her behoff. Operere derfaare effter Exemplens leylighed / oc faar du da din Quotientis Tal / 5⅝. Dage.

Exempler vdi den anden Maade.

EN Kiøbmand giffuer en Formand 15. ß for 12. Centener suaart at føre 36. Mile / huor meget skal hand giffue for 24. Centener at føre 18. Mile? Sæt oc ordinere det vdi tuende operation saaledis.

12. K. 15. ß. 24. K. fa 30. ß.

Sæt atter. 36. Mile. 30. ß. 18. Mile fa 15. ß.

En haffuer oplagd 1. ℔ Øl for 20. Personer / at skulle affdricke en dag / huor man-

mange h. Øl skal hand oplegge for 80. Personer vdi 3. Dage.

20. Personer. 1. h. 80. Personer ſa 4. h.

1. Dag. 4. h. 3. Dage. ſa 1. Læst.

Item 48. Daler vinde vdi 4. Aar 20. Daler / huor mange Aar kunde 100. Daler / vinde 50. Daler / Sæt saa:

48. Dl. 20. Dl 100. Dl. ſa 41$\frac{2}{3}$. Daler. Sig nu 125. w8. 4. Aar. 150. w8. ſa 4. Aar / 10. Maaneder / 1. Vge / 4$\frac{1}{3}$. Dage.

Item / naar 400. Landsknecte faa til Besolding 533. Daler vdi 1. Maanet / huor meget skulle da 18000. Landsknecte haffue vdi 13. Maaneder / Sæt saa:

400. Knecte. 533. Dl. 18000. Knecte. ſa 2398$\frac{1}{2}$. Dl.

Sig atter 1. Maned. 2398$\frac{1}{2}$. Dl. 13. Maned. ſa 31180$\frac{1}{2}$. Dl.

Exempel til *Regulam Conuersam*.

6. ß vinde 8. ß vdi 10. Aar / vdi huor mange Aar kund 3. ß vinde 12. ß. Her seer du vel / at du maat omuende en-

ten dit operats eller dine Tal vdi den før-
ste ordinering. Thi at io mindre Hoff-
uet Summen er / io lengre tid giøris be-
hoff / at Renten eller Vindingen kand
bliffue lige.

Sig nu 6. R. 10. Aar. 3. R.
Multiplicere det første met det andet /
Productum diuidere met det tredie / fr
20. Aar.

Sig atter 8. R. 20. Aar. 12. R.
fr 30. Aar.

REGVLA SOCIE-TATIS.

Det er / om Madskaberi oc Selskabs handel.

DEnne Regel som det siunis / haff-
uer sit naffn aff Kiøbmend / huor-
faare oc somme kalde hannem
Kiøbmands Regel / thi at de bruge han-
nem idelige vdi deris fellis Handel. Oc
hører hand hen til de Spørsmaal / huor
hoffuet Stoel oc Vinding effter atskilli-
ge Tider oc Quantiteter / det er effter de-
ris

ris Storhed oc Ringhed lignis / som naar mand siger: Tre giøre Madskaberi/ oc den første tillagde 50. ℳ / den anden 75. den tredie 100. Oc haffuer vundet met fellis Penninge 500. ℳ. Nu spørgis at/ huad huer aff dennem bør at haffue til sin Part aff vindingene effter sine vdlagde Penninge : Thi huer skal icke haffue lige meget : Fordi at huer icke haffuer vdlagt lige meget.

Regelen.

NAar der kommer dig faare nogle atskillige Tal / iblant huilcke nogen Sum skal delis effter Tallenis storhed/ da addere først samme Tal / oc huad der kommer aff/ det sæt vdi det første Sted/ til en fellis Delere / huad som skal delis sæt vdi det middelste Sted. Men de Tal iblant huilcke Summen skal delis / dennem sæt sidst/ dog huert for sig. Multiplicere saa Summen som skal skifftis / met huert aff de sidste Tal/diuidere Productum met det første Tal. Quotienten sæt ved hendis sidste Tal / aff huilcken hun kom.

Som

Som vdi det faaregangne Exempel/at Tallene adderede tisammen/giøre 225. Huilcke sæt vdi det første Sted/ Ocsaa de andre som sagt er / oc kommer saa vdi Regula De Tri.

225. giffue 500.	50			$111\frac{1}{9}$.
huor meget.	75		fl	$166\frac{6}{9}$.
	100			$222\frac{2}{9}$.

Naar du multiplicerer huert aff de Tal/ som staa vdi det tredie Sted/ met det middelste Tal/oc dit Product diuiderer met det første/ da faar du fl/til huer aff dennẽ som her offuen screffuet staar.

Her er tuende slags Exempler/som høre til denne Regel. It slags/ hues Tal som skulle delis/ icke haffuer nogen Vilkaar hos sig: Det andet slags/ naar samme Tal haffue nogle Vilkaar oc Omstendighed / met huilcke de bescriffuis. Saa at disse andre Exempler haffue sig mod de første fuldnær / som Regula Dublex haffuer sig imod Regulam De Tri.

Aff de første Exempler haffuer ieg allerede sæt it/ oc nu vil dette tillegge.

En

En Borgere/som vaar 5. andre Borgere skyldig / rømde for stor Gield / oc bleff hans efterladne Gods vurderet for 500. Daler/huor aff Borgerne skulle betalis. Nu vaar hand den første skyldig 300. Rl./ den anden 400. Rl./ den tredie 500. Rl. / den fierde 200. Rl. / den femte 600. Rl./ huor meget tilkommer huer aff de fem aff de 500. Daler / oc huor meget forlisde huer?

Fa som her efterfølger.

2000. Rl. 500. Rl.
- 300. —— 75. Rl.
- 400. —— 100. Rl.
- 500. —— 125. Rl.
- 200. —— 50. Rl.
- 600. —— 150. Rl.

Tag Facit fra huer sin hoffuet Sum kommer huad huer forlisde.

Det andet slags Exempler.

DIsse haffue nogen omstendighed tillagt / de Ting eller Tal / som noget skal delis imellem.

Exempel.

Tre

TRE giøre it Madſkaberi / den førſte haffuer indlagt 20. fl / vdi 8. Maaneder. Den anden 40. fl vdi 6. Maaneder. Den tredie 50. Gylden vdi 4. Maaneder. Diſſe haffue fortient met ſamme indlagde Penninge 100. fl / huor meget kommer huer aff dennem til / efter huers tid oc indlagde Penninge:

Regelen.

HEr haffuer huer Kiøbmand ij. Tal / det ene hans vdlagde Penninge / det andet Penningens omſtendighed ſom er Tiden / de brugtis vdi. Giør huer i tu til It / det er / multiplicere det førſte met det andet / ſom her Penningene met Tiden / da faar du 3. enfaaldig Tal aff de 6. Scriff huer i tu deris Product vdi ſit eget Sted / oc gack ſaa vdi diſſe Exempler / ſom vdi de førſte ſlags / komme de da ſaa at ſtaa.

600. giffue 100.	160	fl	$26\frac{2}{3}$.
huor meget:	240		40.
	200		$33\frac{1}{3}$.

De

De Exempler høre ocsaa hid vdi huilcke det er vist/huad huer vinder men Tiden er wuiss vdi somme.

Exempel.

TRe haffue vundet vdi Madskaberi/ 500. ℳ. Den første lagde ind 36. ℳ vdi 10. Maaneder/Den anden indlagde 48. Den tredie 60. Men i huor lang Tid/det ved mand icke. Der de skiffte Penningene/da faar den første aff samme vundne Penninge 100. ℳ. Den anden 160. ℳ. Den tredie 240. Nu spørgis her at/huor lang tid de tuende sidstis Penninge haffue veret brugt. Efftherdi at tiden bør her at multipliceris vdi hoffuet Summen/som sagt er/da multiplicere 36. met 10. fa 360. Dernæst gack frem met dette Facit/effter Societatis Regula oc sig: 100. ℳ/naar ieg multiplicerer den hoffuet Stoel som de ere vundet met/ vdi Tiden som de fortienis vdi/ giffuer mig 360. Huor mange giffue mig 160. som den anden faar: Oc huad giffue mig 240. som den tredie faar: Facit den Andens 576. Facit den Tredies 864.

Eff-

Efftерdi disse tuende ſr indehaalde baade hoffuet Summen oc Tiden multipliceret vdi hinanden / da diuidere huers ſr met ſine indlagde Penninge / ſom 576. ved 48. oc 864. met 60. da faar du 12. Maaneder til den anden / oc $14\frac{2}{5}$. Maaneder / det er 14. Maaneder 12. Dage / at regne 30. Dage vdi en Maaned.

REGVLA HERCISCVNDÆ REI.

Det er om Skifften oc Delen.

DEnne Regel hører met rette til den næſte forgangne / Som oc Gemma Friſius oc andre Arithmetici, giffue tilkiende / der de indføre denne Regels Exempler vnder forneffnde faaregangne Regels Titel. Oc haffue de gamle Latiner kaldet det HERCISCERE, ſom mand nu kalder Diuidere / paa Danſke at Dele at Dele oc Skiffte. Men fordi at der ere mange Maader til at ſkiffte / baade Arff oc an-

anden ting met: Da haffuer mand paa-
fundet denne Regel / ved huilcken mand
saadan Partering lættelige kunde absol-
uere.

Her er try slags Exempler vdi den-
ne Regel / huorfaare ieg vil vise huorle-
dis de ere/ oc sætte deris Regel.

Det første slags Exempler.

DE ere saadanne/ at vdi dennem giff-
uis tilkiende ved visse oc vdtrycte Tal
den Maade / effter huilcken mand skal
skiffte.

Exempel.

EN Mand som haffuer 8. Børn / som
ere 3. Sønner oc 5. Døttre / giør paa
sin Soteseng sit Testamente saaledis /
at hans Gods som er Værd 100. Roseno-
bel skal delis imellem hans Børn effter
hans Død/ met saadan vilkaar: At saa
tit som en Søn tager 6. ℞ / saa tit skal
en Daatter tage 5. ℞. Nu spørgis her
at/ huor meget Sønnerne finge til deris
Part/oc Døttrene til deris / oc huor me-
get huer Person fick til sin Part.

Regelen.

TAg de Tal/ ved huilcke dig faaregiffnis den Maade / som du skalt skiffte effter/ oc addere dennem/ din Sum scriff i det første Sted vdi Regelen til en Delere. Sæt Summen som skal delis/ mit vdi. Men de Tal/ som giffue din Delings Maade tilkiende/ scriff huer for sig vdi det tredie Sted. Operere saa/ som vdi Regula Societatis.

Saa kommer vort Exempel saa vdi Regelen.

11. (Det er det Tal som aff 6. oc 5. adderis) giffue 300. Huor meget giffue { 5. / 6. } fn { $136\frac{4}{11}$. til Døtterne. / $163\frac{7}{11}$. til Sønnerne.

Diuidere nu Sønnernis Part met 3. thi saa mange vare de/ kommer fn paa huers Part. Diuidere vdi lige maade Døttrenis Part met 5. thi saa mange vare de / kommer huad huer aff dennem skal haffue.

Det andet slags Exempler.

De

DE ere saadanne / At Maaden / effter huilcken mand skal skiffte / faaregiffnis dig ved Summens visse Parter / som skal delis.

Exempel.

EN Mand døde fra sin Hoſtru / som vaar fiugelig / oc haffde giort saadant it Testamente / at der som hun fødde en Søn / da skulle hand Arffue $\frac{2}{3}$. aff alt Godset / oc hun $\frac{1}{3}$. Men der som hun fick en Daatter / da skulde hun haffue $\frac{1}{3}$. aff alt Godset / oc Moderen $\frac{2}{3}$. Nu fødde hun paa en tid baade Dreng oc Pige: Oc derfaare spørgis her at / huor meget huer aff disse tre skulle haffue / at Faderens Testamente kunde holdis. Acte vel her Mandens vilie / at hand vilde at Sønnen skulde haffue 2 gange saa meget som Moderen / oc Moderen 2 gange saa meget som Daatteren. Saa er det forneffnde saa meget sagt / at Arffuen skal saa skifftis / at saa tit som Sønnen tager $\frac{2}{3}$. saa tit tager Moderen $\frac{1}{3}$: Oc atter saa tit som Moderen tager $\frac{2}{3}$. saa tit tager Daateren $\frac{1}{3}$.

Regelen.

DErfaare søg allerførst it Tal / som haffuer saadanne faaregiffne Parter vdi sig/det er som kand delis met saadanne Tal/som din Denominator vdi huer Fraction tilkiende giffuer. Det at finde vdi it allerringiste Tal/er dig lært vdi Enden paa den første Bog. Saadant it Tal vdi dette Exempel er 6. Thi at $\frac{2}{3}$. deel der aff er 4. Item $\frac{1}{3}$. er 2. Item $\frac{1}{6}$. er 6. Disse Parter saa paafundne/ som er her 4. 2. 1. Addere vdi en Sum. Sæt den i det første Sted vdi Regelen. Summen eller Arffuen / som skal delis sæt vdi det andet Sted. Sæt Parternis aff arffuen vdtrycte Tal vdi det tredie Sted/ huer for sig. Operere saa effter Regulam Societatis.

Lad vere at Arffuen vaar 500. daabilt Ducater. Sæt nu 4. 2. 1. (som er $\frac{2}{3}$. oc $\frac{1}{3}$. oc $\frac{1}{6}$. aff 6.) Adderede først i Regelen. Det er 7. som bliffuer din fellis Delere / 500. mit vdi / oc Parterne sidst / saaledis.

7. giffue mig 500. huor meget? $\left\{\begin{matrix}4.\\2.\\1.\end{matrix}\right\}$ fa $\left\{\begin{matrix}287\frac{5}{7}.\\142\frac{6}{7}.\\71\frac{3}{7}.\end{matrix}\right.$

An

Andre saadanne Exempler vdi Mad-
skaberi/ om Vinding oc Forlisning/ om
Skibs handel oc andet kant du lættelige
giøre effter dette Exempel.

Det tredie slags Exempler.

DE ere saadanne/ i huilcke de Tal eller
Parter/ som giffue Maaden at skiff-
te met/ tilkiende/ mit vdi ere wlige oc haff-
ue wlige Proportion imellem sig. Vdi
det faaregangne Exempel vaar en smuck
daabilt Proports/ som vaar 4. 2. 1. Oc
huad som det ene Par vdi Lignelsen en-
dis paa/ det samme Tal begyntis det
næst effterfølgende Par paa/ som $\frac{2}{3}$. oc $\frac{1}{3}$.
det første Par. Oc $\frac{1}{3}$. oc $\frac{1}{6}$. det andet Par.
Her endis det første oc begyndis det sid-
ste Par paa $\frac{1}{3}$. Men vdi dette slags Ex-
empler er intet saadant.

Exempel.

100. N skulle delis blant fire saale-
dis/ at saa tit som den første tager 2. saa
tit tager den anden 3. Item saa tit som
den anden tager 4. Saa tit tager den

tredie 5. Item saa tit som den tredie tager 6. saa tit tager den fierde 7. Her seer du at Parenis vdi Lignelsen middelste Tal/ er icke ens/ey heller hinanden lige vdi ende eller begyndelse/ men det ene Tal vdi huert aff de middelste par seer til den faaregaaendis Lignelse / oc det andet til den efterfølgendis Lignelse mod sig.

Regelen.

VDI dette Exempel oc andre saadanne skalt du saa gaa frem met deris Proports oc Lignelse / at aff huer i tu Tal / som ere imellem det første oc sidste Tal / skulle bliffue enlige Tal / huilcke effter dit faaregiffne Exempels Proportser kunde lige følge de faaregaaendis / oc lige gaa for de efterfølgendis. Naar du haffuer faaet saadan Tal / da sæt dennem vdi det tredie Sted / huert for sig. Addere dennem / oc sæt dit fa vdi det første Sted. Det som skal delis sæt mit vdi.

Her acte vel huorledis du kant faa samme Tal/ huilcket saa skeer. Ordinere først dine Tal som du her seer/ oc ac-

te

te ſaa de tuende førſte Pro- 2.
portiers yderſte oc næſte 3. 4.
Tal / det er det ſidſte Tal 5. 6.
aff den førſte Proports / oc 7.
det førſte Tal aff den anden Proports / Som her er 3. oc 4. Der ſom diſſe tuende Tal kunde lige diuideris met en fellis Delere / (vndertagen It) da multiplicere det ene Tal met det andet Tals Quotient. Dit Product giffuer dig it nyt Tal / ſom bliffuer lige mod de ny Tal / ſom ſkulle komme at ſtaa for det oc effter det. Dernæſt tag det ſamme Product oc diuidere det met huert aff de Tal / aff huilcket det kom / oc ſcriff din Quotient vnder huer aff ſamme Tal. Siden tag aff diſſe ſamme Tal / den førſte Quotient / oc multiplicere det førſte Tal vdi den førſte proportion der met. Dit Product er det Tal / ſom ſkal ſtaa næſt for dit nyfundne Tal. Men den ſidſte Quotient aff ſamme Tal multipliccre met det ſidſte Tal i den anden Propors, da kommer det tal ſom gaar næſt effter dit førſte nyfunden Tal. Dette er tungt oc vbegribeligt vden Exempel / huilcket maa vere dette

efftersølgendis. 3. mod 4. oc 6. mod 8. Disse ere den anden Proports / men de andre tu ere den første. 3. er det første tal/ oc 4. det sidste vdi den første Proports. 6. er det første Tal / oc 8. det sidste vdi den anden Proports. Ordinere dennem saa: 3. Den fellis Delere til
4.—6. de middelste Tal/ som
8. er 4. oc 6. hand er 2.
thi met hannem deler ieg 4. vdi 2. Parter/ oc 6. vdi 3. Aff disse Quotienter tag enten 2. oc multiplicere 6. met/ fn 12. Eller 3. met 4. fn ocsaa 12. Diuidere disse 12. met huer aff disse Tal 4. oc 6. som de komme aff / da faar du ved 4. den første Quotient som er 3. Men ved 6. faar du den anden Quotient, som er 2. Multiplicere nu 3. som er den første Proportions første Tal/ met den første Quotient som er 3. kommer 9. Dernæst den anden Proportions sidste Tal / som er 8. met den anden Quotient multipliceret som er 2. giffuer 16. Iblant huilcke 9. oc 16. Der som du sætter 12. som du først fant/ da haffuer du gaaet ret frem/ oc samme 12. mod sig fremholder en Progresſion

eller Propors met de 9. oc 16. som er lige met det fortagne Exempels Tal vdi de ij. Proportion. Thilige som 4. haffue sig mod 3. saa haffue sig 12. mod 9. Oc atter lige som 12. haffue sig mod 16. Lige saa 6. mod 8. Oc denne Maade skalt du bruge naar at de mellemste Tal kunde haffue nogen fellis delere.

Men naar samme mellemste Tal / kunde icke haffue anden fellis Delere end It / da multiplicere samme Tal strax vdi hinanden / oc Productum bliffuer det middelste Ny Tal. Men om det første ny Tal oc det sidste at finde / bær dig at / som nu nys er sagt.

Nu komme wi til vort 2.
fortagne Exempel. De 3.—4.
mellem Tal / som ere 3. oc 5. 6.
4. haffue ingen fellis dele- 7.
re / derfaare multipliceret vdi sig / giffue de 12. som er det Nyfundne mellem Tal. Dernæst efftersi at 12. kunde diuideris met mellem Tallene 3. oc 4. oc ieg vdi 12. faar 3. 4 gange / oc 4. vdi 12. 3 gange / da Multiplicerer ieg 2. met 4. Oc 5. met 3. kommer 8. oc 15. aff huilcke

det mindste gaar for 12. oc det sidste følger effter / oc 12. mit imellem dem gaar effter den første/ oc for den sidste/ Saa: 8. 12. 5. Thi lige som 3. haffue sig mod 2. lige saa 12. mod 8. Atter lige som 5. haffue sig mod 4. saa haffue sig 15. mod 12.

Denne Maade kant du oc bruge vdi de andre som er tilbage igien/ at du kant fremholde saadan din Proportion.

Men her skalt du acte/ at saa tit som du dit ny mellem Tal/ skalt multiplicere met en ny oc fremmede Quotient (huilcket skeer altid/ naar mellem Tallene icke kunde diuideris ved anden fellis Delere end 1. som nu er sagt) da skulle oc de første Tal aff alle faaregaaendis proportioner multiplicceris ved den samme Quotient. Som vdi det samme vort Exempel : Fordi at det første Tal aff den tredie Proportion / som er 6. oc 7. Lignet imod det sidste Tal aff den anden Proportion kand icke finde tilhaabe en fellis Delere/ som er 6. oc 15. Oc de derfaare bør strax at multipliceris vdi hinanden / da er det fornøden/ at ved den Quotient som

som kommer / naar mand det Product, som kommer aff 6. Multipliceret vdi 15. bliffuer / Diuideret met 15. At ved den samme Quotient skulle alle de andre nyfundne Tal / som ere 8. oc 12. multipliceris. Nu kommer der aff 6. multiplicerede met 15. 90. Huilcke fordi at de vdi sig haffue 15. sex gange: Da skalt du ved samme 6. multiplicere de andre efterbleffne / oc faa andre oc ny Tal / effter lige Propors, som ere 48. 72. 90. Til huilcke du kant ocsaa tillegge det fierde ny Tal / naar du vilt saa tit legge sin til sig selff / som du haffuer 6. vdi 90. Huilcke der haffuer 6. vdi sig 15 gange. Huorfaare det fierde Tal er 105. (Thi saa meget giøre 7. multipliceret met 15.) Saa haffuer sig ocsaa 90. mod 105. som 6. mod 7.

Naar du haffuer saa faaet saadan Proportion oc Tal (at wi skulle dog komme igien til vor fortagne Exempel) da sammen leg alle Tallene vdi it / oc dit Product sæt først i Regelen til din Delere. Dernæst sæt de andre Tal / som i de andre slags Exempler. Saa staar det i Regelen.

315.	1000.	48.	fa	$152\frac{24}{63}$.
		72.		$228\frac{36}{63}$.
		90.		$285\frac{45}{63}$.
		105.		$333\frac{21}{63}$.

REGVLA VIRGI-NVM.

HEr pleye ocsaa Arithmetici at tale om den Regel/ som mand kalder Regulam Virginum, paa Danske Jomfrue Regel/ kaldet som vel ocsaa troligt er/ at Jomfruers Personer oc Naffn tit oc offte vdi Regelens Exempler repeteris oc igientagis.

Denne Regel hører ocsaa til Delen oc Skifften : Men er dog saa megett skil paa : At vdi de faaregaaendis Regle oc Exempler om Delen oc Skifften / ere Parter oc Personer lige mange / iblant huilcke skiffteis skal : Men vdi denne Regel er Personernis eller atskillige slags Tal / wlige met det Tal / som faaregiffuer Maaden at dele met / ia end større

fulds-

fuldnær. Dernæst spøris icke her der om
huor meget huer tager eller vdlegger:
Men om huor mange de haffue veret/
som effter en eller anden Part eller maa=
de haffue faaet eller vdlagt noget. Som
naar ieg vil sætte / at der haffuer veret
tolff Personer offuer hoffuedet / det er/
aff atskillige Køn / Alder / Orden eller
Vilkaar/ aff huer nogle/ oc skulle blant
de 12. diuideris 36. ℳ met saadan Vil=
kaar/ at huer aff Mendene skulle haffue
6. ℳ/ huer aff Quinderne 4. ℳ. Men
huer aff Pigerne 2. ℳ. Nu spør ieg at
huor mange Personer der haffuer veret
aff huert Køn oc Orden.

Regelen.

VD I dette oc andre saadanne Exem=
pler brug denne Vey oc Maade.
Scriff først i Regelen Personernis
eller Styckernis gantske hoffuet Tal/
mod den venstre Haand. Dernæst scriff
Summen paa Penningene / som skulle
diuideris mod den høyre Haand/ oc vdi
det tredie Sted. Men mit vdi sæt Par=
ternis Naffn eller Tal / effter huilcke
der

der skal skee Diuisio for huer i sær. Saaledis.

$$12.—\begin{cases}6.\\4.\\2.\end{cases}\quad 36.$$

Subtrahere saa den ringeste aff de middelste Tal / aff huert aff de andre Tal / som staa i samme Sted met hannem / oc vdaff sig selff met: Oc scriff din Restant lige tuert offuer fra den Figure/ aff huilcken hun kommer/ som her.

A	B	C	D
	6	———	4
12.	4	36.	2
	2	———	o.

Oc disse sidste Tal/ som ere Restantser/ skulle vere dine Delere.

Naar dette er giort / da multiplicere Personernis eller Styckernis hoffuet Tal / met det vnderste oc mindste aff de middelste Tal. Dit Product tag aff din Pennings hoffuet Sum / som staar vdi det tredie Sted: Dit Restant diuidere

met

met huer aff dine Delere: Dog saa at effter den faaregaaende deleris Diuision, altid bliffuer noget igien/som aff den effterfølgende delere oc kand diuideris/ indtil mand kommer til den sidste. Eller oc skil samme Restant aff Penningenis hoffuet Sum vdi saa mange Dele/ som der ere Delere til/ dog at der er nogen Propors imellem saadanne dele oc dine delere/ oc at samme dele kunde huer gaa lige op met sin Delere. De Quotienter som du faar aff saadan Diuision, giffue tilkiende huer slags Personer eller Stycker/ vndertaget det sidste slags/ hues Personer eller Stycker du faar at vide/naar du tager alle de faaregaaendis Personers eller Styckers Quotienter, oc først legger dennem tilsammen/ oc siden subtraherer dennem fra Personernis eller Styckernis hoffuet Tal. Thi hues da er igien/ det vduis huor mange der ere aff det sidste slags. Som 2 gange 12. det er 24. subtraheret aff 36. Rester 12. Huilcke diuidere først met 4. saa at der bliffuer noget offuer/ som kand siden diuideris/

da

da kommer der 2. vdi Quotienten, oc bliffuer 4. offuer. Dette diuidere met 2. oc kommer Quotiens atter 2. Oc den gantske Diuidendus bliffuer her met affgiort / fordi at der er icke mere Diuisor forhaanden. Derfaare beslutter ieg Mendene at haffue veret ij. Oc Quinderne ij. som tilsammen giøre fire Personer / huilcke subtraherede fra det gantske Personers Tal som er 12. Rester 8. Pigernis Tal. Derfaare vaar der 2. Mend/2. Quinder oc 8. Piger / huilcket saa er beuisligt / der som du Penningene som huer Persone fick / vilt legge vdi en Sum: Oc kommer da den første Sum igien / da er ret opereret. Som 2. Mend finge 12. ℳ / tuende Quinder 8. ℳ: Men de 8. Piger 16. ℳ / huilcke alle tilsammen giøre den forneffnde Sum 36. ℳ.

Men dette skalt du acte vdi denne Regel / at der som det vnderste oc mindste aff de middelste Tal / er nogen Brøcken eller mindre Denomination eller Naffn end de som offuen faare hannem ere / da skulle baade de som offuen faare hannem

ere vdi samme Rad/dißligeste oc Penninngenis hoffuet Sum gioris til lige Denomination met det.

Exempel.

EN haffuer kiøbt for 15. ℛ 15. fæs hoffuet Suin Faar oc Lam/oc huert Suin kaaster 5. ℛ. Faaret 1. ℛ / oc Lammet $\frac{1}{2}$. ℛ. Nu spørgis her at/ huor mange Stycker haffuer veret aff huert slags. Resoluere først de mellemste Tal / oc Penninge summen vdi $\frac{1}{2}$. Oc kommer saa at staa.

$$15.\left\{\begin{array}{l}10.\\2.\\1.\end{array}\right.\quad 30.$$

Giør nu det andet effter Regelen som lært er/oc faar du da 1. Suin / 6. Faar. 8. Lam.

Lige som denne Regel nu altid er viß i sine Exempler : Saa kand hand icke taale huert Exempel/ som er disse faaregangne lig : Somme Exempler afferdiger hand ocsaa vdi atskillige Maader.

Som naar som du vilt sætte 36. ℛ/ at skulle delis iblant 12. Personer / at Mendene for 3. ℛ/ Quinderne 2. oc Pi-

gerne 1. Oc du vilt spørge / huor mange huer aff disse slags skulle vere: Da kommer du icke der met hen: Fordi saa at de Quotienter, som komme aff den sidste Diuision, de skulle bliffue større end Personernis hoffuet Tal/som først bleff sat.

Det samme er oc/ naar du multiplicerer Personernis eller Styckernis hoffuet Tal vdi det mindste middelste Tal / oc du da faar Restants / som er mindre end Personernis Tal.

Men tuert imod vdi dette Exempel. 20. { 5. 3. 1. } 56.

Tag 20. aff 56. Rester 36. huilcke affdelde met Delerne/ som ere 4. oc 2. giffue atskillige Quotienter.

	8.	7.	6.	5.
Enten	2. eller	4. eller	6. Eller paa	8.
	10.	9.	8. det sidste.	7.

Thi huer aff disse Facit / sammenlagde giør en Sum paa Personerne / oc paa Penningene til at probere met. Oc saa meget om Regula Virginum, huilcken hør Regulam Alligationis nær til/ som derfaare efftersølger.

REGVLA ALLI-
GATIONIS.

DEnne Regel lærer dig om de ting som aff atskillige Naffn blandis iblant / saa at der bliffuer it naffn / saa som Metal / Vin / oc andet saadant. Men Regelen kaldis Alligationis fordi at flere Tal bindis til it : Det er de henføris til It. Som naar ieg siger: Der er en Vinkiøbere eller Vintappere som haffuer 4. slags Vin / oc aff det første slags kaaster ½ Pott / det er 1. Plancke / 16. ß. aff det andet slags 14. Aff det tredie 10. aff det fierde 8. Nu vil hand aff alle slags blande tilsammen it slags / at huer Plancke der aff kand vere værd 12. ß. Huor meget skal hand tage her til aff huert Slags :

Regelen.

SAEt vdi en Rad ordentlig huer tingistis værd som skal blandis: Oc scriff saa den ved Siden / som de andre skulle henføris til / som i dette Exempel 12. Men vdi Tallene som skulle blandis / scriff først de mindre øffuerst / oc siden effter

hinanden ned at de større: Oc det andet Tal som scriffuis ved den venstre Side/ ville wi nu kalde Medium. Dernæst ligne huert værd som er mindre end Medium, mod det samme Medium: Huad dette større er end de/ det scriff hos huert aff de værd som større ere end Medium, huilcket Restants eller Excess ieg vil kalde her Differentiam. Oc saa mange mindre værd som Medium lignis ved/ saa mange Differentier scriff hos huert aff de store værd/dog de samme som komme aff dit Exempel.

Ligne saa Medium mod de store værd oc saa meget/ som huert aff dennem alle offuergaar det/det tegne hos huert aff de smaa værd. Som vdi vort Exempel her er Medium 12. Nu er neden for 12. 2. værd / som ieg kalder mindre / dennem subtraherer ieg aff 12. huert for sig / oc Restants eller deris Differents scriffuer ieg hos de større værd. Oc offuen for 12. ere oc 2. værd/ som kaldis større/ aff disse subtraherer ieg Medium/oc begge deris Differents scriffuer ieg hos huert aff de mindre. Oc kommer saa vdi dette Exempel.

Det

I. II.

Det som skal blandis.

12. Medium.

} mindre værd.

} større værd.

III.

Differentiæ.

4. 2. }
4. 2. } aff de større.

4. 2. }
4. 2. } aff de mindre.

Der som der ere flere Differentier hos it Tal / da addere dennem vdi it Tal/oc scriff dem det samme Sted.

Naar dette er altsammen giort / da brug Societatis Regula, det er/ leg alle Differentias tilsammen/den Sum scriff vdi det første Sted / oc bliffuer hand din Diuisor. Vdi det andet Sted scriff Tallet paa det som skal blandis / som her er en Plancke / scriff Differentias huer for sig / vdi det tredie Sted. Operere nu her som der/ multiplicere huer aff Diffe-

rentierne vdi det middelste Tal/dit Product diuidere met det første Tal. Dit Facit scriff ieffne din Differents/oc kommer saa at staa.

Differentiers sum.	Plancke.	6.	Differentier.	$\frac{1}{4}$	Quotientes.
24.	1.	6.		$\frac{1}{4}$	
		6.		$\frac{1}{4}$	
		6.		$\frac{1}{4}$	

Item en Vintappere vil aff 4. slags Vin blande 300. Støffueken / saa at huert Støffueken skal vere værd 11. Grosser. Nu gielder Støffkenet aff den første Vin 7. Grosser/aff den anden 9. Grosser / aff den tredie 10. aff den 4. gielder det 12. Huor meget skal hand haffue aff huert slags Vin?

Medium		Differentiæ.
11.	7	1.
	9	1.
	10	1.
	12	4. 2. 1.

Kom-

Kommer det saa vdi Regelen.

Differentiers sum,	Støffken.	Differentier.		Støffken.
10.	300.	1.	fa	30.
		1.		30.
		1.		30.
		7.		210.

Item en kiøber aff en Vrtekremmere 300. ℔ allehaande Speceri, som er: Mandel/ Figen/ Ingfær/ Peber/ Muscate Nøder oc Saffran for 400. fl. Nu er spørsmaal huor meget hand skal haffue aff huert Slags:

Vdi dette oc andre saadanne Exempler skalt du først søge/ huad 1. ℔ kaaster/ oc det ved Regulam De Tri, saa.

400. ℔ for 200. fl. huad gielder 1. ℔: fa ½. fl / eller 10. Styfers / saadan som 20. gaa paa en Carolus fl / effter Brabansk Mynt at regne.

Saadant dit Facit holt for dit Medium, til huilcket at Alligatio skal skee. Oc handle dig saa met alt det andet som tilforn. Dog scriff tilforn huad 1. ℔ aff

huert slags gielder/for huer aff dennem/ dog at Værdet er it slags Mynt.

Værdet paa 1. ℔ aff huert slags.

10. Medium eller værdet paa 1. ℔ offuer alt.	6. Figen.	1. 6.	Differentiæ
	7. Mandel.	6. 2.	
	9. Ingefær.	2.	
	11. Peber.	4.	
	12. Muscater.	1. 3.	
	16. Saffran.	4. 3.	

Summen paa *Differentierne.*

32. Den sæt først / oc det andet/ som sagt er/kommer saa at staa vdi Regelen.

Summen 32. giffuer 400. huor meget?	7.	ß	$87\frac{1}{2}$.
	8.		100.
	2.		25.
	4.		50.
	4.		50.
	7.		$87\frac{1}{2}$.

Summen 400. Carolus ß.

Men lige som det er fornøden/at wi de store met de smaa skulle alligere oc henføre til Medium: Saa skader det icke/

icke / at mand it Tal enten aff de store eller smaa til flere andre/ dog atskillige/ det er enten mindre eller større/ som samme Tal ere/ alligere/ det er scriffuer Differentiam hos: Eller oc det ene til det andet vdi atskillige maade henføre. Som vdi dette faaregangne Exempel.

	6	1. 2. 6.	
	7	1. 2. 6.	
Medium	9	1. 2. 6.	Summa
10.	11	4. 3. 1.	51.
	12	4. 3. 1.	
	16	4. 3. 1.	

Excess eller Differents.

Eller saa.

	6	1.	
	7	2.	
10.	9	6.	
Medium	11	4.	Summa 17.
	12	3.	
	16	1.	

Differentiæ.

 Item

Item
10.

6.
2.
1. Summa
1. 17.
3.
4.
Differentiæ.

Eller ocsaa.

10.

1.
2.
6. Summa
3. 17.
4.
1.
Differentiæ.

Oc saadan ere atskillige Maader/men acte vel at du io huer aff disse Tal en gang i det mindste alligerer / oc kand det dog tire alligeris/ dog til atskillige/huilcke et vnge Disciple vel selff kunde acte.

Det

Det som nu er sagt om Drick oc Speceri, det kand oc forstaais om Metal at menge oc beblande. Oc er dog ingen atskillighed vdi Operation.

En Myntemestere haffuer 100. ℔ Sølff / huor aff 1. ℔ kaaster 17. ℳ. Oc it andet Stycke / huor aff 1. ℔ gielder 24. ℳ. Nu tuil hand paa / huor mange ℔ aff det sidste Stycke / hand skal legge til det første / at 1. ℔ kand gielde 22. ℳ. først Alligere.

22. Medium.	24.	5.	Diffe : Sum.
	17.	2.	7.

Nu sig effter Regulam DeTri.

Summa 7. giffue 1. huor meget: { 5. — $\frac{5}{7}$; 2. — $\frac{2}{7}$ } fa

Nu sig atter ved Regulam De Tri. 2. ℔ aff det første Sølff behøffuer 5. ℔ aff det andet Stycke / huor meget haffuer 100. ℔ behoff. fa 250. ℔.

Tuende Exempler vil ieg sætte her til aff M: Henrico Grammatæo, om at forringe / eller oc forbedre Mynt / vdi huilcke der som du acter / huorledis hand

der

der met handler oc fremfarer/da haffuer du nock vdi Exemplene oc ingen Regle behoff.

Om Mynt at forbedre.

JEg haffuer en Mynt/ huor aff j. ℔/ holder 9. Lodt fint Sølff. Men ieg vil den forandre oc forbedre/at paa j. ℔ kommer 12. Lodt Fint Sølff. Nu er Spørsmaal / huor meget Fint Sølff mand skal komme der til? Tag Distants fra 9. oc 12. oc til 16 Lodt som er j. ℔. Da faar du for 9. 7. oc for 12. 4. Huilcke Differentier ere Tallet paa Kaaberet / som er vdi huert Stycke. Sig nu 4. Lodt Kaaber giffue 12. Lodt Sølff / huad giffue 7. Lodt Kaaber? fa 21. Lodt Fint Sølff. Subtrahere her fra 9. Lodt Sølff / som vaar tilforn vdi Marcken / saa bliffuer igien 12. Lodt Fint Sølff.

Proba.

HAt 28. Lodt Kaaber oc Sølff tilhaabe giffue 21. Lodt Fint Sølff huor meget giffue 16. Lodt Kaaber

ber oc Sølff iblant hinanden ꝛ fn 12. Lodt Fint Sølff.

Om Mynt at forringe.

JEg haffuer en Mynt / huor aff j. w℔ holder 12. Lodt Fint Sølff / den vil ieg forsætte met Kaaber / at Marcken skal komme paa 9. Lodt Fint Sølff. Nu er Spørsmaal / huor meget Kaaber der skal tilsættis ꝛ procedere saa. Dele 12. Lode met 9. kommer $1\frac{1}{3}$. Kast her aff det gantske hen / oc beholt $\frac{1}{3}$. Det er aff en w℔. Saa meget Kaaber skalt du legge til j. w℔.

Proba.

SIg $1\frac{1}{2}$. w℔ haffuer 12. Lodt Fint Sølff huor meget giffuer j. w℔ ꝛ fn 9. Lodt Fint Sølff.

REGVLA FALSI
duarum Positionum.

DEnne Regel kaldis icke derfaare falsk / at hand vdi Sandhed skal vere falsk eller wræt / men for saadan

dan Aarsage skyld neffnis hand falsk/ fordi vdi hannem findis oc kommer tuende falske oc wsande Tal/ aff huilcke det rette oc sande Tal bliffuer aabenbaret oc paafundet.

Wi haffue her til tracteret de Regle/ effter huilcke wi haffue søgt oc fundet noget wuist oc wbekynt Tal/ ved andre Tal/ som visse oc bekynte vaare. Men nu følger denne Regel/ huilcken lærer at finde it vist oc sant Tal ved tuende wsande oc falske Tal at sætte oc gaa effter. Holt dig vdi denne Regel/som her effterfølger.

Regula.

NAar dig faarekommer noget Tal/ som du skalt effter nogen viss Maade tractere. Da optenck it Tal/ oc tegne det for dig/ som kand vere dit Spørsmaal mest lig: Oc procedere met samme Tal/ lige som det vaare det rette Tal. Det er handle met det/ som vdi dit faaresætte Spørsmaal vaar forgiffuet.

Der som du met dette dit optenckte Tal fickst det som Spørsmaalet lyder om/ da haffuer du icke videre behoff/ at

besuære dig der met / effterdi du haffuer faaet det du ledte effter.

Exempel.

SOG it Tal/ Naar du sætter det/ oc halffparten der aff / oc tredie parten der aff/ oc $\frac{1}{4}$. der aff/ oc alle disse Tal adderer/ at de alle kunde giøre 25. Tag 12. Halffparten her aff er 6. oc $\frac{1}{3}$. der aff er 4. oc $\frac{1}{4}$. er 3. Addere nu 12. 6. 4. 3. fr 25.

Men faar du icke ret vnderuisning aff dit optenckte Tal paa samme Spørsmaal / da acte huor meget samme Tal er for meget eller for lidet. Er det for lidet/da tag det fra dit forsætte Tal/huad igien bliffuer/det scriff hos dette Tegen/ —:— lige mod dit optenckte Tal/ oc betyder samme Tegen Minus, det er/mindre eller ringere end dit forgiffne Tal. Men er det meer end dit forsætte Tal/da tag samme Tal aff dit optenckte Tal: Det som bliffuer til offuers/sæt hos dette Tegen +/ lige mod dit optenckte Tal/ oc bemercker dette Tegen Plus / det er / Meer.

Der-

Dernæst optenck vdi lige maade/end It Tal/oc effter Spørsmaalet/ huilcket Tal kand vere dit føre optenckte Tals halff part/Eller oc daabilt saa stort som det første/Eller oc it andet som dog kand haffue de fleste vilkaar met det Tal vdi Spørsmaalet. Der som dette Tal kand icke heller opløse dit Spørsmaal : Da scriff dette / oc der hos huad det er større eller mindre end dit faaregiffne Tal / oc sæt Tegnet hos / som det sig bør.

For det tredie tag baade disse optenckte Tal / (huilcke du nu maa kalde Løgne) met deris Differentier. Oc multiplicere offuer Kaars / den ene Løgn met den anden Løgens Differents / oc scriff de tuende Producter.

Dernæst acte/om dine Tegen ere lige eller wlige/der som de ere lige/ da tag det mindste Product, aff det største / oc huad som rester / er din Diuidendus. Men der som de ere wlige / da addere de baade Producter / oc Summen der aff bliffuer din Diuidendus. Tag oc den mindre Differentiam aff den større / der som Tegnene ere. Oc din Rest er din

Diui-

Diuisor. Men der som Tegnene ere v-
lige / da addere dem tilsammen / oc din
Summa er din Delere. Naar du saa
diuiderer her met / da kommer det Tal/
som du vdi dit Spørsmaal spurde om.

Exempel.

EN Kiøbmand vil kiøbe en Hest aff en
anden / oc siger den ene Kiøbmand til
den anden: Huad vilt du haffue for He-
sten? Den anden suarer hannem oc siger:
Giff mig for hannem saa mange Daler/
At naar ieg legger end saa mange til / oc
end helten saa mange / oc $\frac{1}{4}$. saa mange /
at det kand da beløbe sig tilhaabe 44.
Daler. Her spørgis nu huor meget hand
fick / eller huor god hand holt samme
Hest.

Giør det saaledis / lad saa vere / at
hand vilde haffue 8. ℛ for samme Hest.
En en gang saa mange ere oc 8. helten
saa mange ere 4. Fierde parten aff 8. er
2. Addere nu 8. 8. 4. oc 2. tilsammen/
kommer 22. Men det skulle vere 44.
Tag derfaare 22. fra 44. da liuffuer dit
optenckte Tal for lidet 22. Scriff der

for først 8. oc der tuert offuer for 22. oc mellem dennē Signum minus -:-. Sæt at hand vilde haffue 12. Daler / end en gang saa mange ere 12. helten saa mange ere 6. oc fierdeparten der aff er 3. Addere nu 12. 12. 6. oc 3. tilsammen / fn 33. Dennem subtrahere aff dit faaregiffne Tal / som er 44. Rester 11. som det andet optenckte Tal er mindre end det som du skulde søge. Scriff derfaare 12. vnder 8. oc 11. vnder 22. oc mellom dennem Signum —:—. Saa kommer det saa at staa.

Løgne.	8. —:— 22. 12. —:— 11.	Differentier.

Multiplicere offuer Kaarss 12. met 22. fn 264. Vdi lige maade 8. met 11. da faar du 88. Effterdi at Tegnene ere nu lige. Da subtrahere det ene Product aff det andet / 88. aff 264. bliffuer igien 176. som er din Diuidendus. Vdi lige maade subtrahere dine Differentier aff hinanden 11. aff 22. Rester 11. din delere. Dele nu 176. met 11. kommer fn/

som

som er 16. Oc saa mange Daler vilde hand haffue for samme Hest. Nu giør 16. 16. 8. oc 4. lige 44.

Item en Quinde haffuer hafft tre Mend til Ecte. Met den første fick hun en sum Daler / met den anden fick hun Indhaffuende Gods / som vaar tysser saa meget vørd som de Daler vaare/der hun fick met den første Mand. Met den tredie fick hun en Gaard/ som vaar 70. Daler bedre end det Gods vaar der hun fick met den anden Mand. Summa tilhaabe vaar 560. Daler vørd / der hun fick met de 3. Mend. Nu spørgis her huor mange Daler hun fick / met den første Mand/for det andet huor mange Daler det Gods vaar vørd/det hun fick met den anden Mand/for det tredie huor mange Daler den Gaard vaar vørd / der hun fick met den tredie Mend.

Lad saa vere at hun fick met den første Mand 80. Daler. Tysser saa mange ere 160. End en gang saa mange/oc der til 70. ere 230. Addere nu de trende Summe tilsammen / som ere 80. 160. 230. kommer 470. skulle vere 560.

Liuffuer for lidet 90. Sæt nu at hun fick met den første 160. Daler / examinere dennem som tilforn / kommer Plus 310. Sæt det i Regelen som her staar.

Løgnene	80. —:— 90.	Differentierne.	
	160. —+— 310.		

Multiplicere offuer Kaarss 310. met 80. kommer 24800. Lige saa 160. met 90. kom 14400. Efftterdi at Tegnene ere wlige / da addere det ene Product til det andet / Oc faar din Diuidendum, vdi lige maade addere dine Differentier, kömer din Diuisor. Diuidere da 39200, met 400. da kommer Quotiens 96. som er de Daler hun fick met den første Mand. Dennem duplere / kommer 196. Oc saa mange Daler vaar det Gods værd / der hun fick met den anden Mand. Leg nu til de 196. Daler 70. kommer 266. Oc saa mange Daler vaar den Gaard værd / hun fick met den tredie Mand.

Vilt du nu probere dette / saa leg de trende Summe tilsammen / som ere 98. 196. 266. da faar du igien 560. M / huilcke hun fick met de 3. Mend. Item

Item It Asen oc it Mulæsel ginge oc baare nogle Flasker met Vin/ Men der Asenet trettedis oc ville icke frem / sagde Mulæselet til Asenet : Der som du vilt faa mig 1. aff dine Flasker/til de ieg haffuer / da haffuer ieg daabilt saa mange Flasker at bære som du / oc daabilt saa stor Byrde. Men der som ieg vilde faa dig 1. aff mine Flasker til de som du haffuer/ da haffde wi lige Byrde.

Nu spørgis her at huor mange Flasker huer haffde. Sæt at Asenet haffde 3. Derfaare naar det fick en aff Mulæselens Flasker/ da haffde Asenet 4. oc saa mange skulde Mulæselet haffue igien. Men effterdi at ieg tencker at Mulæselet skulde haffue giffuet en fra sig/da giff det den ene igien / oc forstaaes da at haffue haffd 5. aff første. Nu siger det atter til Asenet : Der som du faar mig en aff dine Flasker til mine / da haffuer ieg daabilt saa mange som du haffuer igien. Tag 1. fra 3. oc leg til 5. da haffuer Mulæselet B 6. oc Asenet A 2. Men 6. ere icke daabilt mod 2. men tredaabilt. Derfaare ere 3. som ieg først satte en Løgn / Oc

efftérdi at to gange saa meget som 2. er 4. Oc ieg haffde fundet 6. Da tag 4. aff 6. bliffuer 2. igien / som er den første Løgens Differents / oc scriff dennem met Signo Plus saa: +.

Sæt nu at Asenet A. haffde 6. tager it aff Mulæselet B. da bliffuer der 7. som B. haffde. Saa meget skulde oc A. haffue. Men fordi wi sætte at B. gaff 1. fra sig / da haffde det vdi begyndelsen 8. Nu beder B. at A. vil faa sig 1. aff sine / da skulde B. haffue 9. oc A. skulde haffue 5. igien. Nu er icke 9. daabilt saa meget som 5. som det skulde vere effter Spørsmaalet / men det 1. mindre / effterdi at to gange 5. ere 10. Er derfaare 6. ocsaa Løgn / huilcken ieg ocsaa scriffuer met sin Differents / som er 1. met Signo -:- / oc kommer saa at staa.

Løgne. { 3. + 2. / X / 6. -:- 1. } Differentser.

Multiplicere / Addere oc Diuidere / som før er sagt / kommer 5. som A. haffde /

de/ leg her 1. til aff de som B. haffde/ da haffuer A. 6. saa mange skulde da B. haffue igien/ thi de skulde da haffue lige. Effterdi at B. haffde nu giffuet 1. fra sig til A. da haffde hand først 7. Nu tager hand 1. fra A. til sine 7. fr 8. oc B. behaalder da 4. igien. Nu er 8. to gange saa meget som 4. oc er da ret effter Spørsmaalet.

Item en saa til en andens Pung oc sagde/ du siunis at haffue der vdi 100. ß. Den met Pungen suarede. De ere icke 100/ men vaare de helten saa mange til/ som de ere/ oc fierdeparten saa mange/ oc trediepartcn saa mange til / oc 1. der til/ da vaare de lige 100.

Sat at de haffde først veret 12. da kommer der 74. mindre end 100. Atter at de vaare 24. da kommer naar du procederer effter Spørsmaalet/ 49. mindre end 100. Scriff derfaare saa.

Løgne. { 12. -:- 74. / X / 24. -:- 49. } Differentser.

 Mul-

Multiplicere / subtrahere oc diuidere / da faar du $47\frac{13}{25}$. Saa mange ꝺ haffde hand / huor aff halffparten vaar $23\frac{19}{25}$. Tredie parten der aff vaar $15\frac{21}{25}$. Oc fierde parten $11\frac{22}{25}$. Huilcke alle tilsammen giøre 99. Leg nu It her til / da faar du lige 100.

REGVLA FALSI
VNIVS POSITIONIS.

Der ere oc mange Exempel / som kunde faaregiffuis / huilcke mand ved it løgnactigt Tal / som mand sætter / kand opløse oc vdrede effter Regulam De Tri Simplicem. Thi naar du gaar frem effter Spørsmaalens liudelse / met dit optenckte Tal / oc du icke da faar det som du skulle haffue effter Spørsmaalet / da tag det som da kommer / oc sæt sidst i Regelen / men dit optenckte Tal eller Løgn sæt mit vdi Regelen. Men sidst vdi Regelen sæt dit faaregiffne Tal / som du effter Spørsmaalet skulde haffue effter din operats.

Exem-

Exempler.

EN veyfarendis Mand finder paa Veyen saa mange fl / at naar helten aff samme Gylden / der til met $\frac{1}{3}$. oc $\frac{1}{4}$. bliffue alle sammenlagde/at de da kunde giøre 50. Huor mange fant hand? Tenck op saadanne it Tal/ som du kand skiffte vdi saadan Parter / som her kand vere 12. Helten/ det er $\frac{1}{2}$. Her aff ere 6. $\frac{1}{3}$. aff 12. ere 4. $\frac{1}{4}$. aff 12. ere 3. Huilcke 6. 4. 3. sammenlagde giøre allenište 13. Men du søger 50. Derfaare vaar din position eller optenckte Tal som vaar. 12. falsk men her ved faar du alligeuel det rette Tal. Sæt saa vdi Regelen.

13. giffue mig 12. huor mange giffue mig 50. Multiplicere 50. met 12. fa 600. diuidere dennem ved 13. oc kommer $46\frac{2}{13}$. oc saa mange fant hand/ aff huilcke halffparten vaare $23\frac{1}{13}$. Den tredie deel $15\frac{1}{13}$. Oc fierde delen $11\frac{7}{13}$. huilcke allesammen lagde giøre 50.

Item led op it Tal/At naar ieg tager der fra $\frac{1}{3}$. oc $\frac{1}{4}$. oc $\frac{1}{5}$. da er der end da vdi 24. Tenck op it Tal som haffuer saa-

dan Parter/som er 60. Dernæst tag der aff disse Parter / da staar der igien 13. Sæt ved Regulam De Tri saa:

13. 60. 24. fr 110$\frac{10}{13}$.

Men lige som der ere nogle Spørsmaal/som saa ved en Position eller Løgn kunde forklaris / saa ere der igien andre Spørsmaal/ som saaledis/ som nu sagt er / ey kunde opløsis/ vdi huilcke mand maa bruge Radice Quadrata, eller Cubica eller Radice Quadrata aff en anden Quadrat. Men her paa haffuer du saadan en Regel aff Gemma Frisio.

Der som dig faarekommer saadant it Exempel / at du der vdi skalt Multiplicere it eller flere Tal vdi hinanden. Der som du da vilt Absoluere det met tuende Position, da gack frem met samme Positioner effter Spørsmaalet/ lige som sagt er vdi Regula Falsi, duarum Positionum. Oc naar du haffuer screffuet baade Positioner eller Løgne / met deris Differentier, da addere eller subtrahere / effter som Tegnene ere til dine Differentier.

Men siden sæt for Løgnene / deris Quadrata / om tuende Tal skulle vdi hinanden multipliceris: Eller oc Cubos, om try skulle Multipliceris / oc saa alt frem: Oc giør saa met det andet / som vdi forneffnde Regel dig er lært.

Men vilt du oc ickon bruge en Position, da gack frem met din Position, indtil du faar it falskt Tal / for det rette du skulde haffue. Ved dette falske Tal diuidere det Tal / som dig er forsat vdi Spørsmaalet / at du skulde haffue. Dernæst tag Roden aff Quotienten, oc multiplicere hende met din Position. Productum der aff siger dig det som du lete effter.

Exempel til den første Maade.

DEr er en firekantet Plads / som vdi sig gantske oc offuer alt haffuer 216. Passus / det er Fied. Men nu er hans Brede halffanden gang mindre end hans Lengde. Nu spør ieg at / huor lang den er / oc huor Bred hand er effter samme Fied. Sæt tuen-

tuende Tal effter den forsagde Propors/ som er 2. oc 3. Nu multiplicere disse tuende Latera eller Sider vdi hinanden 2. vdi 3. fa 6. Men det forsætte Tal som vaar 216. offuergaar disse 6. vdi 210. huilcken Differents sæt met sin Position, 2. —:— 210. Sæt nu andre Tal effter samme Proportion/ som 4. oc 6. Multiplicere 4. met 6. fa 24. men dette Product er oc 192. mindre end 216. som denne Position met sin Position oc Løgn scriff lige saa/ kommer saa at staa:

2—:—210.

4—:—192.

Men efterdi/ du haffuer nu multiplicerет tuende Tal vdi hinanden / da Quadrere huer Position vdi sig/ som er 2. gange 2. giøre 4. Oc 4. gange 4. giøre 16. Disse Quadrata sæt vdi Løgnenis Sted. Giør det som nu staar tilbage/ effter Regulam Falsi duarum Positionum, som tilforn er sagt. Multiplicere offuer Kaarss / oc faar du da 3360. oc 768. Disse subtrahere aff hinanden/ Rester 1592. Disse diuiderede ved 18. (thi de bliffue min Diuisor, naar ieg subtraherer

herer

herer den ene Differents aff den anden) giffue 144. Huilcket Tals Quadrats Rod er 12. som det første Tal som du søgte / tag halffparten aff dette samme som er 6. oc leg til samme 12. Da kommer det andet Tal som du søgte/ som er 18. huilcket er halff anden gang saa meget som 12. Multiplicere nu 18. met 12. da faar du 216. Det Tal som Spørsmaalet liuder om.

Exempel til den sidste Maade.

DEr er en Mur som er opbygt aff firekantet Stene/ hues Bredhed offuergaar hans Høyhed vdi tredie parten/ oc samme Murs lengde offuergaar hans Bredelse vdi fierde parten. Oc samme Mur er offuer alt oc gantske 3840. Nu spørgis her at / huor høy hand er / huor Bred / oc huor Lang. Sæt at Høyheden haffuer veret 6. Føder/ da vaar Breden 8. oc Lengden vaar 10. Disse multiplicere met hinanden/ først 6 gange 8. ere 48. Disse 10 gange ere 480. Diuidere da 3840. ved 480. kommer vdi din Quotient 8. Tag her Radicem Cubi-

cam

cam vdaff (fordi de ere try Tal / som ere multipliceret vdi hinanden) da kommer 2. Multiplicere disse 2. met din Position eller Løgn / som er 6. kommer 12. huilcke ere din høyheds Tal paa samme Mur. Tag tredie parten aff 12. det er 4. oc leg til samme 12. fn 16. Oc saa mange Føder vaar Muren Bred. Tag nu fierde parten aff Breden som er 4. oc leg til Breden / som er 16. da faar du 20. oc saa mange Fødder vaar Muren lang. Multiplicere nu 20. met 16. da kommer der 320. Multiplicere nu disse met 12. da kommer 3840. Som er det Tal / som vaar dig faaregiffuet vdi dit Spørsmaal.

Flere Exempler skalt du finde her effter.

Merck her ocsaa / at huilcke Exempler der kand opløsis met en Position, de kunde ocsaa forklaris ved tuende Positioner eller Løgne. Men tuert imod kunde icke alle de Exempler / som absoluer is met tuende Positioner / opløsis met en Position.

Oc er dette her storlige at forundre / at samme Position er / huor langt de ere

fra

fra Sandhed/at mand dog der ved kand komme til Sandhed: Thi ved Løgn faa wi her Sandhed at vide.

Her efterfølger nogle Exempler oc Spørsmaal/ henførde til deris *Species* oc Regle.

Til Addition.

Om Verdsens Alder.

HEr om liuder Heliæ Husis Lærdom oc Sprock saaledis:

2000. Aar Øde/ det er/ der Verden icke endnu vaar saa vijt besæt met Folck oc Byer/ førend Babilon bygdis.

2000. Aar Lowen/det er fra den tid Omskærelsen først/ oc siden Lowen bleff befalet oc haaldet.

2000. Aar Messiæ Dage/ det er/ efter Christi Fødsel.

Dette er saaledis videre forklaret aff Lærdemend/ oc synderlige aff Gerhardo Mercatore vdi hans Cronologia, som haaldis for den rettiste.

De første 2000. Aar skifftis saaledis.

Fra Verdens begyndelse indtil Syndfloden / som vaarede 1. Aar oc 10. Dage vaare forløbne 1656. Aar.

Derfra indtil Gud først kaldet Abraham aff Caldea ind i Canaans Land/ 344. Aar. Summa er 2000. Aar.

De middelste 2000. Aar skifftis vdi 4. Terminer/ aff huilcke huer indehaalder hen ved 500. Aar. Thi mand haffuer actet / at store oc merckelige Ting / som Religionen eller verdslig Regimenter haffue sig synderlige forandret hen ved saa mange Aars Tid.

Først fra Abrahams Kald / oc til de Israeliters Vdgang aff Ægipten 454. Aar.

Dernæst her fra til at Israeliterne ['nge deris første Konge / Kong Saul ['4. Aar.

Si-

Siden den tid vaare de vnder Kongelige Regiment indtil det Babilonske Fengsel oc befrielse/ 543. Aar.

Oc for det sidste fra den tid til Christi Fødsel ere 534. Aar. Her til Christi Alders Aar/indtil hand bleff Kaarsfest som vaare hen ved 35. Aar tillagde / da kommer Summen lige 2000. Aar/ Oc vaare da forløbne 4000. Aar.

De sidste 2000. Aar ere derfra indtil Verdens ende/ oc byttis i lige maade vdi iiij. Terminer indehaaldendis huer hen ved 500. Aar.

Først fra CHristi Fødsel indtil S: Augustini Død/som døde Anno Christi 434. Theodosij den Orientiske Keisers Regimentis 28. Aar / vaare 399. Aar.

Dernæst her fra til de tuende Keysers Henricker den fierde oc femte/Faderens oc Sønnens Krig/ere 672. Aar.

Den tredie Termin er her fra oc til at Guds ord ved Lutherum oc Philippum er kommen paa fode igien/ oc den Augsborgiske Confession bleff vdgiffuen/som vaar det 13. Aar effter at Lutherus først begynte at scriffue / Vaare 424. Aar/

huilcket skede/Anno Christi 1530. Huorfra til nu (Anno etc. 1576.) ere 46. Aar.

Den fierde Termin er her fra indtil Verdens Ende/ huor lenge den skal være/ved ingen Engel eller Menniske/men Gud alene.

Spørsmaal/huor lenge er det siden Verden bleff skabt? fn 5541. Aar. Vdi huilcke ieg altid haffuer regnet fulde Aar/vden alene vdi Christi Alders Aar her paa Jorden/vdi huilcke der feylde noget mere end ½ Aar: Huilcket ieg giorde paa det ieg kunde faa de andre 2000. oc saa fuldkommen.

Til Subtraction.

VOr Nadigste Herre Koning Frederich den anden / er født Anno Christi 1534. den første Julij dag halffgaaen 10. formiddag. Nu bleff hans Naade samme Time / som ieg neppiste kand komme ihu / kronet vdi vor Frue Kircke vdi Kiøbenhaffn den 20. Augusti Anno etc. 1559. huor gammel vaar hans Naade der hand bleff Kronet?

Vdi dette eller andre slige Exempler/ naar du vilt nøye vide Tiden/ scriffuer eller legger du icke op/som dine Datum de liude / men altid scriffuer eller legger huer Denomination it mindre/ saa nær som den mindste Denomination. Thi at wi mene icke Tiden vdi saadañe Datum at vere fuldkommen / vden allene den som den ringiste Denomination giffuer tilkiende.

Item vdi Timerne at scriffue skal oc dette actis/at naar mand begynder Dagen om Midnat effter den Christne skick da scriffuis Timerne effter Middagen / icke som de neffnis: Men lige som de vdsigis/saa leggis de til xij.oc det Product scriffuis: Som for 1.3.6.9.12. Timer effter Middag/scriffuer mand den 13.15. 18.21.24. Time aff den Dag. Men naar mand begynder Dagen om Middagen næst tilforne/som Astronomi pleye at giøre/bærer mand sig at met de Timer effter Midnat at scriffue / lige som nu er sagt/ som for den 2.5.8.11. Time effter Midnat / scriffuer mand den 14. 17.20.23. Time aff den Dag.

Du ſkalt oc ſaa lenge neduedſle / at
du altid kant haffue ens mange Deno-
mination paa begge Sider. Oc merck
her/at huert Aar haffuer vel tolff Maa-
neder / oc vdi dennem ere 365. Dage:
Dog haffuer icke huer aff diſſe Maane-
der lige mange Dage / ſom du kant for-
fare her om i enden paa Bogen: Huor-
faare du her effter ſkalt Reſoluere/ naar
du det haffuer behoff. Men naar at baa-
de din Datums Dage komme vdi 1.
Maanet tilſammen : Eller oc om Da-
gen vdi det Datum / ſom ſkal ſubtrahe-
ris/ er ſidſt vdi den Maaned / ſom gaar
næſt for den Maaneds Dag vdi det an-
det Datum / da er det læt at giøre foru-
den Reſolution. Exempel her paa haff-
uer du tilforne vdi Subtraction paa
Siphrene.

Naar du effter ſaadanne vilkaar haff-
uer ſubtraheret / da ſkalt du end da acte/
at It Aar haffuer end da til de 365. Da-
ge/ 6. Timer vdi ſig/ huilcke i huer fier-
de Aar opfylde en heel Dag. Saa at
Aaret da haffuer 366. Dage / huilcken
Dag mand kalder Skud Aars Dagen/
effter

effter Aaret som kaldis Skud Aar / at det skiuder j. Dag offuer Aars Dagene vdi huer i try Aar. Paa det at du saadanne Dage kant faa met vdi din Regning / da skalt du tage din Restants / oc giøre det altsammen til Dage / Stunde eller oc mindre / om mand vil det saare neppe acte / oc Ordinere det saa vdi Regula De Tri.

Dage vdi j. Aar som ere 365 / haffue 6. Timer / huor mange Timer giffuer mig min Restants / etc.

Saa scriffuis oc regnis dette Exempel / som her efterfølger / ved sin fulde Aar / Dage oc Timer.

Hans Naadis Kronings Tid 1558. Aar / Julius Maaned / 19. Dage / 9. Timer / 30. Minuter.

Hans Naadis Fødsels tid / Aar 1533. Junius Maaned / j. Dage / 9. Timer / 30. Minuter.

Dette scriffuis anden gang saaledis.

Giør nu dit Restants til Dage fr 9175. Dage/ oc sæt saa i Regelen 365. dage giffue 6. Timer/ huor mange timer giffue 9175. Dage. fr $150\frac{300}{365}$. timer/ huilcke giøre 6. Dage/ 6. Timer / 3. Quarter oc $4\frac{1}{3}$. fuldnær. Leg nu dette til den første rest/ oc kommer 25. Aar / 56. dage/ 6. Timer 3. Quarter oc $4\frac{1}{3}$. minuter fuldnær. Giør saa Dage til Vger/ oc tag fire vdi 1. Maaned/ da faar du 25. Aar 2. Maaneder 6. Timer / 3. Quarter oc $4\frac{1}{3}$. Minuter/ sō er suar til spørsmaalet. Til

		Aar.	Dage.	Timer.	Minuter.
Kronings tid.	1558.		231.	9.	30.
Fødsels tid.	1533.		181.	9.	30.
Effter Christi Fødsel.					
Hans Alder vdi Kroningen.		25. Aar.	50. Dage.	0. Timer.	0. Minuter.

Giør.

Til Multiplication.

MArcus Antonius den Romere fortærede mindre end 1. Aars tid ved offuerflødighed vdi Mad oc Dricke oc andet saadant / It Aars skat aff gantske Asia / som beløb sig 200000. Talent Sølff / oc 1. Talent som her om talis galt 600. Kroner. huor meget løb det altsammen ? Multiplicere 200000. met 600. fa 120000000. Kroner.

Keyser Augustus vdi Rom / bleff sammesteds vdi en Triumph vndfangen aff 1. Raffn met disse ord: Hel vere du Keyser Seyeruindere oc Regentere: Huorfaare hand kiøbte Raffnen oc gaff for hannem 2000. Sestertium. Nu galt huer Sestertia 25. Kroner / fa 50000. Kroner.

Mand siger om alle Megens Suin at de haffue veret vij. Orner / oc vij. Søer met huer Orne. Oc vij. Grisse met huer So / huor mange stycker giøre de tilsammen vij. orner 144. Søer oc 1728. Grise tilsammen adderetet fa 1884. stycker.

MAtthei vdi det 18. staar om den Kongis Suend / som fands at bliffue sin Herre skyldig 10000. Talent eller Pund/huor mange ℔ Guld vaar det? Giør dem først til Kroner fn 6000000. Kroner. Nu giør 4. Kroner 5. Rinske fl/ som nu rettiste menis. Oc 1. Rinske fl giør 1. ℳ/ oc 3. ß. Giør dette derfaare til ℳ / oc dele saa aff met 100000. ℳ / Thi saa mange giøre 1. ℔ Guld/ fn 82. ℔ Guld 3125. ℳ.

Men de 100. Penninge som hans medtienner vaar hannem skyldig/ vaare men 10. Kroner/ det er viij. ℳ oc vj. ß/ Thi 10. ß giorde 1. Krone.

Vilt du vide om det er Skud Aar eller ey / da diuidere Christi Fødsels Aar met 4. Kommer det lige op / da er det Skud Aar / men bliffuer der noget offuer/da er det icke. Som dette Aar 1576. er Skud Aar.

Spørsmaal vdi hele oc Brøcken aff Tonstallo.

Til Addition.

Aff huad Tal kand 13. fratagis / at der Rester 12. Item aff huad Tal kunde $3\frac{1}{2}$. subtraheris/at der Rester $4\frac{1}{3}$.

Saadanne Spørsmaal heller de ere om hele eller om Brøcken/ løsis ved Additionem. Thi der som du legger 12. til 13. fn 25. aff huilcken Sum 12. kunde subtraheris oc Rester 12. Lige saa Addere $3\frac{1}{2}$. til $4\frac{1}{3}$. fn $7\frac{5}{6}$. huorfra du kant tage $3\frac{1}{2}$. at der rester $4\frac{1}{3}$.

Til Subtraction.

HVad Tal skal ieg legge til 23. at de bliffue 39. Item huad skal ieg legge til $6\frac{2}{3}$. at de bliffue $13\frac{2}{3}$. Saadanne Spørsmaal løsis ved Subtraction. Subtrahere 23. aff 39. Rester 16. huilcke lagde til 23. fn 39. Lige saa tag $6\frac{2}{3}$. aff $13\frac{2}{3}$. fn $6\frac{11}{13}$. huilcke tillagde til $6\frac{2}{3}$. fn $13\frac{2}{3}$.

Der som du spør huor meget $\frac{2}{3}$. ere meer end $\frac{3}{7}$. da see først huilcket Brøcken større er/ som her ere $\frac{3}{7}$. Oc huilcket som mindre er/ som er $\frac{2}{3}$. Tag dette aff det

Dd v andet

andet ved Subtraction/ da faar du vdi dette Exempel at der rester $\frac{1}{35}$.

Item/ om du vilt vide huad Skilsmisse eller Differents der er imellem $\frac{2}{5}$. oc $\frac{3}{7}$. da giør lige saa.

Til Multiplication.

HVad Tal er diuideret met 5. Naar der ere 17. vdi Quotienten: Item huad tal er diuideret met $4\frac{1}{7}$/naar der er vdi Quotienten $2\frac{1}{8}$: Ved Multiplication giffuis det tilkiende. Multiplicere 5. vdi 17. fn 85. huilcke diuiderede met 5. giffue 17. Lige saa i Brøcken. $4\frac{1}{7}$. Multipliceret ved $2\frac{1}{8}$. fn $8\frac{45}{56}$. huilcke diuiderede ved $4\frac{1}{7}$. fn $2\frac{1}{8}$.

Til Diuision.

VEd huad Tal ere 36. diuideret/ naar du fickst 9. vdi Quotienten: Item ved huad Tal ere $12\frac{1}{4}$. diuideret/ Naar der ere $3\frac{1}{2}$. vdi Quotienten. Saadant faar du ved Diuision at vide/ diuidere 36. ved 9. fn 4. vdi Quotient.

tient. Vdi Brøcket er fr vdi Quotienten $3\frac{1}{2}$.

Item / ved huad Tal skal $2\frac{1}{2}$. multipliceris / at der kommer $7\frac{2}{3}$. Det løsis oc ved Diuision. Diuidere $7\frac{2}{3}$. ved $2\frac{1}{2}$. fr $3\frac{1}{15}$. Huilcke Multipliceret ved $2\frac{1}{2}$. fr $7\frac{2}{3}$.

Huorledis at mand kand vide *Quota* Pars, it mindre Tal er aff it større vdi helt eller Brøcken.

QVota Pars eller huordan dele eller Parter ere 4. aff 12. Eller $\frac{2}{3}$. aff $\frac{3}{4}$. Det løsis lættelige naar du det mindre diuiderer ved det større. Her acte at du kand icke diuidere it mindre helt Tal / ved it større helt Tal / vden du det mindre Tal resoluerer til sine mindre Parter : Som du icke kand diuidere 1. ℛ / ved 4. Vden du Resoluerer hannem til Ort eller Skillinge. Men du kanst dog ved det større Tal / Bryde it mindre Tal vdi Brøcken eller Parter / huilcket du saa skalt giøre. Dit mindre

Tal

Tal / som du skalt diuidere / giør til din Numerator, oc det større Tal / som er din Diuisor giør til din Denominator, som vdi dette Exempel / naar ieg diuiderer 4. ved 12. da sætter ieg saa $\frac{4}{12}$. Reducere nu dette Brøcken til den minste Fraction, da seer du Quota Pars, det er / huad oc huorledis Parter du faar der aff: Som $\frac{4}{12}$. til den mindste Fraction reduceret ꝭ $\frac{1}{3}$. Oc saadan en Quota Pars er 4. aff 12.

Saa kant du vdi tuende Maade dele it ringere heelt Tal / ved it større heelt Tal. Først naar du resoluerer det ringere / som sagt er vdi Diuision. Dernæst oc ved denne Maade. En ♌ skal diuideris iblant 4. Resoluere hannem til 4. Ort / da tager huer sin. Lige saa kant du diuidere foruden Resolution 1. ♌ iblant 4. giør som før er sagt / oc sæt saa $\frac{1}{4}$. Nu kand dette Brøcken icke giøris mindre / da er det Quotiens, oc lige som tilforn.

Item 8. ℳ skulle diuideris iblant 12. Personer. Giør det foruden Resolution / oc sæt saa $\frac{8}{12}$. Huilcke Reduceret til sin mind-

mindste Fraction $\frac{2}{3}$. aff j. M. det er 2j. ß oc j. ₰. Oc saa meget faar huer. Probere det ved Resolution oc faar du da det samme.

Der som du nu vilt vide huad for Parter $\frac{2}{3}$. ere aff $\frac{3}{4}$. Da diuidere $\frac{2}{3}$. ved $\frac{3}{4}$. fn $\frac{8}{9}$. Oc siger ieg da/ at $\frac{2}{3}$. ere $\frac{8}{9}$. aff $\frac{3}{4}$. det kant du probere/ der som du tager $\frac{8}{9}$. aff $\frac{3}{4}$. huilcket du kant giøre der som du multiplicerer samme Brøcken i hinanden/ oc faar da $\frac{24}{36}$. det er/ $\frac{2}{3}$.

Huorledis mand giør it Brøcken til andre. huor mange $\frac{1}{18}$. er der vdi $\frac{5}{9}$. Dette kalder mand Brøckens Transformation eller omskabelse eller foruandling i hinanden / huilcket skeer ved Diuision, saaledis. Diuidere $\frac{5}{9}$. ved $\frac{1}{18}$. eller $\frac{18}{18}$. oc er dette sidste rettere/ kommer der aff $\frac{10}{18}$. huilcke ere $\frac{5}{9}$. Saaledis findis $\frac{5}{9}$. vdi $\frac{10}{18}$. Saaledis kand mand giøre / om der ere end hele oc Brøcken sammen / som vdi $3\frac{1}{2}$. findis der at vere $10\frac{1}{2}$. tredieparter.

Flere Spørsmaal findis i den første Bog aff Arithmetica Tonstalli vdi Enden / huilcke der skal absolueris ved flere Species.

Til

Til Addition vdi Brøcken.

Jt Torn som er $\frac{2}{3}$. Parter vdi være eller offuen for Jorden / oc $\frac{2}{9}$. Parter vdi Jorden / oc staar $16\frac{2}{3}$. Føder dybt i Vand / spørgis her huor høyt samme Torn er ? fa 150. Fødder. Saadanne stycker giør mand effter alle fire Species saaledis. Addere tilhaabe $\frac{2}{3}$. oc $\frac{2}{9}$. kommer $\frac{8}{9}$. Dennem tag aff it gantske eller $\frac{1}{1}$. Rester $\frac{1}{9}$. Det er den Part som de $16\frac{2}{3}$. Føder holde. Sæt nu saa vdi Regelen $\frac{1}{9}$. giffue $16\frac{2}{3}$. huad giffue $\frac{8}{9}$. fa $133\frac{1}{3}$. Fødder. Her til addere de $16\frac{2}{3}$. Fødder / komme 150. samme Torns gantske Lenge. Vilt du vide huor høyt det er offuen for Jorden / saa tag $\frac{2}{3}$. aff 150. kommer 100. Fødder / vdi lige maade $\frac{2}{9}$. aff 150. komme $33\frac{1}{3}$. Fødder vdi Jorden.

Jtem en Skyldener mod sin Gields dag giffuer hannem som hand skyldig er $\frac{1}{3}$. aff Gelden. Oc faa dage der effter / atter $\frac{1}{4}$. oc faar dag paa Rest / som er 10. R vdi 1. Maaned / huor meget haffuer den gantske Sum veret fa 24. R. Addere $\frac{1}{3}$. oc $\frac{1}{4}$. fa $\frac{7}{12}$. huilcke tag aff it helt / $\frac{1}{1}$. Rester $\frac{5}{12}$. Dernæst sæt effter Regulam $\frac{5}{12}$. aff den

gant-

gantske Sum/ oc saa meget som 10. ß/ huor mange ß giøre $\frac{12}{12}$. eller oc 1. helt : fn vt supra.

Saadant kalder Iacobus Micyllus vdi sin Arithmetica: At oplede it gantske aff sine visse Parter / oc viser ocsaa denne forneffnde Maade her til.

Til Addition/Subtraction oc Diuision.

DEr er en Brynd som er 34. Alne dyb/ vnderst i hannẽ er en Snægel/ som kryber huer Dag op at 8. Alne / oc siuncker huer Nat 3. Alne ned igien / vdi huor mange Dage kommer Snægelen vdaff Brynden : Merck her at Snægelen kryber oc siuncker huer dag/ men den sidste dag kryber hand frit frem oc siuncker intet. Derfaare skalt du afftage den nattelige Siunckning eller Fald/ som er 3. aff 34. Bryndens dybhed Rester 31. Oc i lige maade tage samme 3. aff Snægelens opstigelse huer dag/ som er 8. Rester 5. diuidere nu 31. Alne met de 5. fn 6. oc Rester 1. aØ/ sõ hand begynder at krybe paa den 7. dag. Leg denne Rest til siunckningen som du før subtraheret/ som

som er 3. kommer 4. Sæt nu 8. Alne som Snægelen Kryber om dagen naar hand intet siuncker/giffue 1. Dag eller 12. Timer. Huor mange giffue 4. Alne: Facit 6. Timer. Saa kommer Snægelen aff Brynden den 7. Dag om Middagen.

Til Multiplication oc Diuision.

EN Vogn met fire Hiul paa huilcken huert Hiul er 4. Fødder høyt løber imellem Kiøbenhaffn oc en Landsby/ imellem huilcke der ere 6500. Fødder/huor tit skal samme Vogens 4. Hiul omløbe eller omkring gaa / førend de komme til samme Lands By: fa 500. gange.

Formere Hiulens høyhed som er 4. met $3\frac{1}{7}$. Thi it Hiul eller noget saadant som er Runt / er 3. gange saa vijt omkring som det er bret tuert offuer / oc der til en siuffuende deel. Multiplicere 4. met $3\frac{1}{7}$. kommer $12\frac{4}{7}$. Eller oc sæt saa vdi Regelen 7. giffue mig 22. huad giffue mig

mig 4. fr $12\frac{4}{7}$. huilcket er vissere met disse $12\frac{4}{7}$. som er Hiulenis vidhed omkring/ diuidere 6500. Fødder/ fr $517\frac{1}{22}$. Oc saa mange gange gaa de 4. Hiul omkring/ førre end de komme til samme Landsby. Thi for huer gang Hiulet omkring gaar/ tager det til sig 13. Fødder.

Her effter kant du oc vide/ huor langt it Baand der skal til it Kar/ Fad/ Tynde eller andet saadant / naar du acter Bredelsen der paa oc siden den Multiplicerer met $3\frac{1}{7}$.

Item en Vindelsten er fra Jorden oc op 113. Trappe Trin høy. Nu vaar der en nedre paa Jorden / oc hand er gaaet 20. Trin op at Vindelstenen / oc en anden som vaar offuen vdi Vindelstenen er gaaet 13. Trin ned at. Nu gaar huer frem at/ oc lige snart it Trin. Paa huilcket Trappe Trin skulle de tuende Personer mødis: Giør det saaledis. Tag 20. Trin fra 113. oc 13. Trin oc fra 113. bliffuer igien 80. Dennem halffuere/ (thi huer aff Personerne skal halff parten aff dette Rest den ene op / den anden ned/) da kommer 40. Addere der til

de 20. Trin / som den nederste haffde opgaaet / fa 60. oc paa det Trin mødtis de op at. Addere saa 13. til de 40. fa 53. Oc paa det Trin mødtis de med at. Probere det saa / addere 60. til 53. komme 113. igien / oc er saa ret.

Til Progreßion.

EN fortinger en anden at graffue en Brynd 100. Alne dyb / derfor skal hand giffue hannem 50. ß / Der nu Brynden er graffuen 80. Alne dyb / skillis de at met Wuenskab / huor meget skal Graffueren haffue for sit Arbeide?

Saadanne Exempler giøre Arithmetici vdi Progreßion, At den anden Alne at graffue giffuer daabilt wmage / oc den 3. Alne tredaabilt wmage / oc den sidste Alne ved Bunden kaaster ene saa meget / som alle de andre offuen hende. Tag derfaare Progreßionem Arithmeticam continuam fra 1. oc til 100. fa 5050. Tag i lige maade alle Tal fra it til 80. fa 3240. Sæt nu i Regelen 5050.

Ø kaaste 50. ℞ / huor mange kaaste 3240. Ø ∴ fn $32\frac{8}{101}$. ℞.

En Discipel vdi Regnekaanst kom til en Kremmere oc vilde kiøbe hannem en filt Hat aff / huilcken hannem bleff loffuet for j. M. Der Discipelen bød iij. Orts Daler / oc Kremmeren der offuer fortørnedis / at hand bød saa ringe / da bød hand Kremmeren j. hundret ℞ for huer Ort vdi Daleren / der som hand vilde sla 9. gange halfft aff samme Sum. Oc regne j. ℞ for 24. ß. Kremmeren vaar Penninge kiær oc sagde gierne Ja. Der hand nu haffde halffueret 400. ℞ / 9. gange / huor meget fick Kremmeren for Hatten ∴ fn j. M / 2. ß / 9. ₰. Oc fick da 5. ß / oc 3. ₰ ringere end hand Bød hannem første gang.

Dette Exempel er intet andet end en foruend Geometriske Progresſion vdi daabilt proportion.

En vil giøre 4. Vect stycker eller Lodt / at hand der met kand veige alle ℔ fra j. oc til 40. Huor meget maa huere Stycke veige ∴ Det første skal veige j. ℔. Det andet 3. ℔ / Det tredie 9. ℔ / Det fi-

erde 27.℔. Disse Tal finder du ved Pro-
gresſionem Geometricam Triplam,
som du her seer. Men naar du vilt veige
her met flere eller ringere ℔ / end som
Styckerne vdi sig selff indeholde / da
skalt du legge it eller flere Vect stycker i
den ene Skaal / Vndertiden end ocsaa
legge vdi Varenis Skaal / it eller flere
Vect stycker.

Exempel.

VIlt du veige 2. ℔ / da leg 3. ℔ vdi Lod-
denis Skaal / oc 1. ℔ hos Varene.

Vilt du haffue 21. ℔ / da leg vdi Lod-
denis Skaal 27. oc 3. ℔. Oc hos Vare-
ne leg 9. Vilt du haffue 20. ℔. da leg
27. oc 3. vdi den ene / oc 9. oc 1. vdi den
anden Skaal.

Vilt du oc veige w℔ oc ¼ Marck eller
mindre / da giør dig Stycker her paa /
huilcket du kant legge til oc tage fra ef-
ter nødtørfft. Der som du vilt forlen-
ge saaledis saadan proportion / da kant
du veige høyt met hende. Saa bliffuer
der 5. Stycker paa 81. ℔. Oc kand da
veige der met fra 1. oc til 121. ℔. Men
vilt

vilt du haffue 6. Stycker. j. 3. 9. 27. 8j. 243. Da kant du veige fra j. oc til 364. ℒ. Vilt du haffue 7. Stycker j. 3. 9. 27. 8j. 243. 729. Da kant du veige fra j. oc til j093. ℒ. Men vilt du tage saadanne Stycker vdi daabilt Proportion / som j. 2. 4. 6. 8. som giøre tilhaabe 21. Da tørt du icke legge nogen Vect imod: Saa som findis paa Troye Vect eller Skaalepund Vect. Der som oc en vil met faa Vecte veige alle Lodt fra j. oc til 32. skulde hand haffue 4. Vecte / den første paa j. Lodt / den anden paa 3. den tredie paa 9. Nu effterdi det fierde Progrsions Tal / som er 27. er for stort / da Summere j. 3. 9. kommer j3. Subtrahere disse fra 32. Rester j9. Lodt / Oc saa meget maa det fierde Vect stycke veige / oc saa kand mand giøre ved anden Vect huor stor oc liden mand vil.

Til *EXTRACTIONEM* Radicis Quadratæ.

EN kiøber j. stycke Klæde / for 64. ℔ / oc skal giffue saa mange ß for Alnen /

som stycket holder Alne / Her spørgis huor mange Alne holder Stycket ∶ fn 32. aD. Giør de 64. wß til ß da faar du 1024. Her vdaff tag Radicem Quadratam, fn 32. Saa mange aD holder Stycket / oc saa mange ß skalt du giffue for Alnen. Vilt du det probere / saa multiplicere Roden i sig selff som er 32. da faar du 1024. ß igien / oc er saa ret.

En Høffuits mand haffuer 35005. Lands knecte / oc hand vil giøre aff samme Haab it firekant Slagt Orden / huor mange Knecte skal hand ordinere vdi første Led ∶ fn 187. Oc hand beholder end da 36. offuer / som hand kand enten bruge til Løbere eller ordinere der aff en liden Orden oc faar da 6. vdi huert Led.

Item en Felt Offerste haffuer 28800. Mend / der aff vil hand giøre en Slags ordning / 2. gange (eller oc paa en anden Manering / som 3. gange / eller $1\frac{1}{2}$. eller $1\frac{1}{3}$. Thi at Operation er altid lige) saa lang som Bred / huor mange maa hand sætte vdi 1. Led ∶ Dele altid Mandtallet ved din Proportions Tal. Tag

vdaff

vdaff Quotienten Radicem Quadratam, Oc faar da at vide huor bred at Slact Ordningen bliffuer.

Exempel.

DEle 28800. ved 2. fr 14400. Radix Quadrata her aff / viser huor mange Knecte der kommer vdi it Led effter Breden / som er 120. Saa er siden Ledene 240. Thi at 28800. delde ved 120. giffue 240.

Item en haffuer paa en slæt Plan / ret vd at effter hinanden liggende 100. Æg / huert aff dennem it Fied fra det andet / oc haffuer sæt en Kurff it Fied fra det første. Oc vedder met en anden / at førend hand kand optage de hundrede Æg / oc legge dennem hele vdi Kurffuen wflyt. Saa at hand skal begynde paa de næste eller sidste / oc huer gang ickon tage it tilhaabe. Da vil den anden dissimellem løbe en forneffnde Veg. Spørsmaal huor mange Fied haffuer hand at løbe / men den anden henter Æggene: Giør det saa / Multiplicere Tallet paa Eggene Quadrate / kommer 10000.

Saa mange Fied haffde hand laabet / der hand vaar hos det lengste Æg sidst. Addere derfaare 100. Fied / som hand haffde mellem Kurffuen oc det / fa 10100. Saa mange Fied maa den met Æggene haffue at løbe/der som hand dennẽ effter forneffnde vilkaar vil oplæse. Huilcket kand vere ved 2. gode Danske Mile. It Fied regner ieg her for fem Fødders lenge / som Latini tage oc forstaa Passus/ det er tu Trin / oc 1. Dansk Mil for fem Velsche Mile aff huilcke huer holder 1000. Fied.

Item nogle Personer haffue fordrucket tilsammen 14. mk/ 1. ß. Oc saa mange som Personerne ere / saa mange ß skal huer aff dennem vdlegge til at betale met. Extrahere Radicem Quadratam aff 14. mk oc 1. ß / det er 225. ß/ fa 15. ß/ som huer skal betale. Proba 15. gange 15. ß ere 14. mk oc 1. ß.

Item en vil opsætte en Pillere met Tegelsten/ som skal vere 34. Alne høy/ oc hun skal vere paa huer sine fire Sider $4\frac{1}{4}$. Alne bred / eller tuert igiennem offuer Kaarss vere $4\frac{1}{4}$. Alne tyck / huilcket

enten

enten adderet / (Thi at $4\frac{1}{4}$. $4\frac{1}{4}$. $4\frac{1}{4}$. $4\frac{1}{4}$. adderede giøre oc 17.) eller $4\frac{1}{4}$. vdi sig selff multipliceret / giør oc 17. Alne vi-delse / Oc 1. Sten skal vere tredieparten aff 1. Alne lang / Oc siuende Parten aff 1. Alne tyck. Nu spørgis huor mange Stene der kommer til samme Pillere / Facit 12138. Multiplicere lengden met viden / som 34. met 17. kommer 578 / som er Pillerens Quadrat. Dernæst Quadrere oc Stenene / det er / formere $\frac{1}{3}$. met $\frac{1}{7}$. kommer $\frac{1}{12}$. Der ved dele det første Quadrat som er 538. kommer fr som offuen staar.

Item it firekant Taarn / som er 44. Roder høyt / oc vden til 7. Roder bret / Oc inden til fra det ene Hiørne oc til det andet 5. Roder bret. Nu er samme Taarn fortinget met en Muremester / saa at hand skal haffue for huer Rode 30. ß. Nu vilde ieg gierne vide / huad samme Taarn skulde kaaste op at mure. Facit 1980. mk. Multiplicere samme Taarns bredhed som er 7. Roder / i sig selff / kommer 49. Dennem multipli-cere met høyheden som er 44. kommer

2156. Oc saa mange Roder vaar samme Taarn / der som det icke vaare hult inden vdi. Thi at Taarnet er inden til hult / oc paa huer Side 5. Roder bret / Derfaare skalt du samme Taarns hulhed / som er / 5. i sig selff multiplicere / kommer 25. formere dennem met høyheden som er 44. kommer 1100. Oc saa mange Roder er induaartis vdi Taarnet / som icke ere murede / Tag derfaa 1100. fra 2156. bliffuer igien 1056. Roder / for huilcke du skalt for huer aff de Roder giffue Muremesteren 30. ß / oc er 1980. m̃ß / som faarescreffuet staar.

Saadanne ere oc fuldnær disse tuende Exempler. En Voldmestere haffuer opsæt en Vold for Kiøbenhaffn / som er 32. Roder lang / 18. Roder høy / oc 4. Roder tyck / Oc hand skal haffue for huer Rode 15. ß / huor meget skal hand haffue for dette sit Arbeyde: Multiplicere langheden 32. Roder / met høyheden 18. fa 576. Dennem formere met tyckheden / som er / 4. Roder / fa 2304. Roder. Multiplicere dennem met 15. ß / kommer 2160. m̃ß.

Item

Item it Bierg er 400. Fødder høyt/ oc vnder neden 2200. Fødder vit/ oc mit paa 1500. Fødder vit/ oc øffuerst 100. Føder vit / spørgis her huor mange Føder forneffnde Bierg vdi sig besluter oc indehaalder ∵ Addere de vnderste/ middelste oc øffuerste Fødder tilsammen/ kommer 4200. Der fra tag tredie parten / bliffuer igien 1400. Dennem formere met høyheden / kommer Facit 560000. Føder.

Til at extrahere RADICEM Cubicam.

EN haffuer en Rund Flaske / huor vdi gaar 48. Pæle / huilckens diameter, (det er en Linie / som skil hinde at vdi tuende lige Parter /, eller den Linie som hun er vidiste inden til/) er 10. Haandebret. Men hand vil haffue en fireslindede Flaske/ som kand gaa lige meget vdi/ Nu spørgis her huor mange Haandebret huer Side aff samme Flaske skal haffue ∵ Multiplicere 10. vdi sig Cubicè, kommer 1000. Men effterdi at Cubus

bus oc Sphæra/(det er Runt oc firekant paa alle Sider/) naar de ere ens tycke eller haffue ens lang Diametrum haffue de sig effter Geometriske Lærdom saaledis imod hinanden/ som 21. haffue sig mod 11. Derfaare sæt saa vdi Regelen/ 21. giffue mig 11. huad giffue 1000. Oc faar du da $523\frac{1}{3}$. Her aff tag Radicem Cubicam, som neppeste kand vddragis/ huilcken er $8\frac{5}{100}$. eller $\frac{1}{20}$. Tallet paa Haandebrettene paa en aff Siderne/ paa den firekantede Flaske/ vdi huilcken gaar lige saa meget/ som vdi forneffnde runde Flaske.

Til REGVLAM TRIVM.

JT løbendis Bud betingis til at gaa huer Mil for 4. ß. Oc betingis at hand skal da gaa huer Dag $3\frac{1}{2}$. Mil. Men naar hannem giffuis for Milen at gaa 5. ß/ da skal hand gaa den Dag $4\frac{1}{2}$. Mil. Men naar hannem giffuis 2. ß/ da skal hand gaa 5. Mile den Dag. Nu spørgis her at/ naar hannem giffuis 2. ß/ 6. 8/ huor mange Mile hand

bør

bør at gaa den Dag ? fa $6\frac{1}{4}$. Mile. Sig 2. ß haffue 5. Mile / huor mange haffue 2. ß/ 6. ₰/ fa som tilforn.

En Suend bleff fest 1. Aarstieniste for 24. mk/ oc 1. groff Klædning. Men der hand haffde tient vdi 20 Vge / kom Suenden vdi wgunst oc fick forloff aff sin Herre / huilcken fick hannem Klædningen oc sagde / at hand der met vaar betalet / Her spørgis huor meget Klædningen vaar værd ? Tag 20. Vger aff 52. Vger/ Rester 32. Sig nu 32. Vge haffue 24. mk / huor mange mk haffue 20. Vger ? fa 15. mk.

Tuende Bud gaa til en By/ oc den første aff dennem / som først begiffuer sig paa Reyse/ løber huer Dag 5. Mile. Men den anden gaar huer dag 7. Mile. Men den første vaar nu vdgaaen 7. Dage for den anden/ oc haffde affgaaet 35. Mile/ der den anden begynte at Reise. Nu spørgis her/paa huad Dag hand skal opnaa den første ? Acte først huer deris dag Reise/ det er / subtrahere 5. aff 7. Rester 2. Sig da 2. Mile hentis op en Dag. Vdi huor mange Dage

Dage kand 35. ophalis / fa 17$\frac{1}{2}$. Eller oc diuidere Forspringet met dag Reisernis Differents / faar du oc det samme.

Item en Jegere Jager en Hund effter en Hare / oc Haren haffuer 80. Spryng for Hunden. Saa tit som Haren springer 6. Spryng / springer Hunden 9. Spryng / i huilcket Spryng ophenter Hunden Haren ? fa 240. Giør lige som vdi det næst faaregaaende.

Item en Hund løber effter en Hare / som haffue 50. Spryng for Hunden / Oc saa tit som Haren giør 4. Spryng / giør Hunden alene 3. Spryng. Oc ij. Hunde Spryng giøre lige saa meget som 3. Hare Spryng. Nu spørgis her vdi huor mange Spryng Hunden optager Haren ? Først ligne Spryngene imod hinanden oc sig. 2. Hare Spryng giffue 3. Hunde Spryng / huor mange giffue 3. Hunde Spryng ? fa 4$\frac{1}{2}$. Nu seer du / at saa tit som Hunden springer 3. Spryng / saa tit giør Haren fire / oc dissimellem henter ind paa Haren $\frac{1}{2}$. Spryng. Derfaare sig igien $\frac{1}{2}$. Hare Spryng henter Hunden ind paa 3. si-

ne

ne Sprÿng/ vdi huor mange Sprÿng/ henter 50. Hare Sprÿng ind/ fn 300.

Item/ der løber to effter hinanden trint om i en Kreds ved Breden/ den ene kommer omkring 1$\frac{3}{4}$. den anden $\frac{2}{3}$. aff 1. Stund. Nu er Spørsmaal vdi huor mange Stunde de komme tilsammen igien/ der som de stode førend de laabe aff Sted: Multiplicere $\frac{3}{4}$. met $\frac{2}{3}$. fn $\frac{1}{2}$. Det diuidere ved den Differents / som er imellem $\frac{3}{4}$. oc $\frac{2}{3}$. som er $\frac{1}{12}$. oc kommer 6. Timer / oc saa snart komme de tilsammen. Dette Exempel haffuer ieg sat her for Materien skyld/ oc icke at det hører til Regelen.

vc Item/ it Bud gaar vd fra Falsterbo til Bahuss vdi 18. Dage. It andet Bud gaar vd den samme tid fra Bahuss til Falsterbo vdi 10. Dage. Nu er der hen ved 50. Mile der imellem/ paa huilcken Dag / Time oc Minut mødis de paa Veyen: Addere 18. oc 10. tilsammen / kommer fn 28. som skal vere din Delere. Multiplicere nu samme 18. oc 10. met huer andre/ fn 180. Dennem affdele met de 28. fn den 6$\frac{3}{7}$. Dag/ det er /

den

den 6. Dag / 5. Time / oc den $8\frac{4}{7}$. Minut. (Regnendis Dagen for 12. Timer/ oc Timen for 60. Minuter/) paa huilcken de komme sammen. At Probere det sæt det vdi Regelen.

18. Dage.——50. Mile.——$6\frac{3}{7}$. Dage.

Resolueret kommer det saa 126. Dage / 50. Mile/ 45. Dage. fit $17\frac{6}{7}$. Dage. Sæt siden saaledis:

10. Dage giffue 50. Mile/ huor mange giffue $6\frac{3}{7}$. Dage? Resolueret kommer det saa/ 70. Dage/ 50. Mile/ 45. Dage fit $32\frac{1}{7}$. Mile. Addere nu $17\frac{6}{7}$. oc $32\frac{1}{7}$. tilsammen kommer 50. Mile oc er saa ret.

Item 1. Bud gaar vd fra Kolding til Hamborg/ oc gaar huer Dag 7. Mile: Oc paa den samme Stund gaar oc 1. Bud vd fra Hamborg oc til Kolding/ oc gaar huer Dag 9. Mile. Oc fra Kolding oc til Hamborg er hen ved 33. Mile. Huad dag komme de tilsammen? Addere 7. oc 9. fit 16. Her met diuidere 33. fit $2\frac{1}{16}$. Dag / da komme de tilsammen. Vdi Materie er dette det næste forgangene ligt / vdi Operats wligt / Thi ieg

haff-

haffuer dennem saa ladet bliffue der vdi som ieg dennem haffuer fundet. Men at operere dennem effter Regelen er læt/ huorfaare ieg haffuer det icke sæt.

Item en haffuer 1. Stang/ er 13. Fødder lang/ den samme sticker hand $\frac{1}{2}$. Fodlangt ind vnder en Stor Sten. Oc vd at fra Stenen $2\frac{1}{4}$. Fod / legger hand en Block vnder samme Stang / oc veier Stenen lættelige op. Men aff Stangen gaar $1\frac{1}{2}$. Fodlang for til/ Nu spørgis at / huor vit fra samme Sten skal hand nu legge Blocken vnder samme Stang/ naar hand sticker den ind vnder Stenen som tilforn / at hand kand lige lættelige veie Stenen op : facit 2. Føder. Subtrahere $1\frac{1}{2}$. Fod aff Stangens lenge / Dernæst sæt vdi Regel De Tri da faar du det.

Item begerer du it Taarns eller anden Tings høyhed at vide / aff sammis Skugge/ da giør det saaledis. Reiss ret offuerende paa en slæt Plan / it Træ / Staff eller Kiæp 2. eller 3. Fødder lang. Oc merck deris Skugge / oc Taarnens Skugge i lige maade paa samme Tid/

Ff deg

dog saa at Taarnens skugge gaar oc vd paa en slæt Plan/der som icke er bringt.

Sæt Staffuens Skuggis lengde først i Regelen oc Taarnens Skuggis lengde sidst. Men sæt Staffuens lengde mit vdi/oc kommer da det som du søgte. Exempel. En reis en Kiep ret op/som er 2. Fødder lang/ hand giffuer j. Skugge 3. Fødder Lang. Samme Tid giffuer it Taarn 90. Fødders Skugge fra sig/ huor høyt er samme Taarn? fr 30.Fødder/naar du giør som før er lært.

Om Vinding.

EN Vinkiøbere haffuer 3 Fad vin/som kaaste 64. fl. alle 3. Fad holde 25. Ammer/huer Amme haffuer 48. Sestarios, Sestarius er vore 5. pæle/huor meget skal hand giffue huer Sestarium for/at hand kand vinde 16. fl. Leg vindingen til hoffuet Stolen/oc giør Fad oc Am̃er til Sestarios. Oc sæt saa i Regelen De Tri, j200. Sestarij kaaste 80. fl./huad kaaster j. Sestarius? fr $\frac{80}{1200}$. eller $\frac{1}{15}$. Floren/ det er/ j. Batze. thi at j5. Batzer ere j. Kiøbmands fl. værd/vdi høy Tyskland. Saadan j. fl. kaaster vore 28. ß.

Item

Item 2. Staalbrødre kiøbe 60. Ræff-uebelle/ huer i fem for 2. Ꝺ. Selle dennem igien oc giffue ocsaa 5. for 2. Ꝺ oc vinde 1. Ꝺ. Spørsmaal huor det kand skee? Suar. Det haffuer veret tuende slags Ræffue/30. gode oc 30. ringere/dennem haffue de kiøbt iblant hinanden for 24. Ꝺ. Nu saalde de de gode for sig selff/ de onde oc for sig/oc goffue huer i to gode for 1. Ꝺ/oc huer i 3. ringere for 1. Ꝺ. Oc finge da for dennem alle 25. Ꝺ.

Om Bytten.

EN kiøber 3. Ole hønsse Eg for 13. ß 1. ꝶ. Oc en anden kiøber 100. Gaase Æg for 33. ß 1. ꝶ. Udi en Ol Hønsse Æg ere 80. Eg. spørgis her huor mange Hønsse Æg den ene skal giffue den anden for huer i tu Gaase Eg? Sig 40. ꝶ haffue 240. Hønsse Eg. Huor mange Hønsse Æg haffue 100. ꝶ? fn 600. Æg. Sig nu 100. Gaase Eg haffue 600. Hønsse Æg/ huor mange Hønsse Eg haffue 2. Gaase Eg? Kommer fn 12. Hønsse Eg/ som hand skal giffue for huer i tu Gaase Eg.

Her efterfølger nogle Exempler / som aff atskillige *Arithmeticis* er ført til atskillige Regle/ oc haffue dog deris operation synderlige ved Regulam De Tri, endog at de effter deris Materies Natur oc Vilkaar siunis at høre hen til andre/ som til Regulam Conuersam Duplicem, oc Societatis Regel.

1. Item en vil lade veffue noget Læret/ huilcket en Veffuere loffuer at ville affueffue vdi 8. Dage. Men en anden loffuer at ville dette affueffue vdi 12. Dage. Der som de baade komme til at veffue samme Læret / huor snart kunde de giøre det ferdigt ? See først huor meget huer aff dennem kand veffue vdi 1. Dag/ det er/ sæt huer deris Dage Tal/ som tuende Brøckis Neffnere / oc scriff 1. offuer huer / som deris Tellere saaledis/ $\frac{1}{8}$. $\frac{1}{12}$. Disse Brøcken Addere/ oc faar da huor meget at de kunde veffue 1. Dag/ som er $\frac{20}{96}$. Sig saa effter Regelen

len $\frac{20}{96}$. Veffuis j. Dag/huor mange dage Veffuis $\frac{96}{96}$. eller oc det hele Læret. fn $\frac{96}{20}$. det er 4. Dage 9. Timer oc j2. Minuter.

Saadanne Regle oc Exempler ere da her til paafundne/ at vise huorledis mand skal ligne Tiden oc Gierningen eller huad andet der vdi skee skal/ mod hinanden.

2. Jtem/ en Hiort er slagen aff en Løwe/ huilcken hun kand alene opæde vdi 3. Dage/ Men en Vlff kunde ene æde den samme op vdi 6. Dage. Men haffde en Ræff den Hiort ene at opæde/ da fortærede hand hannem vdi 8. Dage. Nu spørgis her at/ huor snart de kunde alle tre opsluge samme Hiort/ der som de alle tre skulle fortære hannem oc tilige begynde ∻ Acte dage Tallene paa huer/ som ere 3.6.oc 8. Dennem giør til Brøcken/ det er/ scriff j. offuen for huer/ fn $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{6}$. $\frac{1}{8}$. Disse addere/ fn $\frac{5}{9}$. vdi det mindste Tal. Oc saa meget kunde de æde tilsammen vdi j. Dag. Brug nu Regelen/ oc sig $\frac{5}{9}$. Parter ædis vdi j. Dag/ vdi huor mange ædis $\frac{9}{9}$. fn j. Dag/ 7. Timer/ j2. Minuter.

Saa at addere Tids eller dage Tallene vdi en Sum/kalde Arithmetici ocsaa at finde it Tal / som haffuer Partes Quotas. Oc huorledis det kand anderledis skee/er sagt vdi enden paa den første bog aff denne Arithmetica. Men Arithmetici lære ocsaa denne Maade at finde saadan tids Tal / eller andre Tal/ ved huilcke du vilt dele it Tal: Multiplicere dennem vdi hinanden saaledis. 3 gange 6. ere 18. Dernæst 18 gange 8. ere 144. Men kant du finde dennem ved dig selff enten større eller mindre/ da hindrer det intet din Operats. Saa kunde da 24. eller 48. eller 72. vere saadant it Tal. Naar du haffuer det fundet / da diuidere det met din Tids Tal eller Delere/ oc Quotienterne addere/huilcke skulle staa først vdi Regelen/oc dit paafundne Tal sidst vdi: Men det gantske som skal delis sæt mit vdi. Men fordi at det gantske mit vdi/ er altid It/ huilcket der intet multiplicerer eller diuiderer/da diuidere flux dit paafundne Tal met Quotienternis tal/ oc faar ocsaa da lige. Som vdi samme Exempel sæt 24. det kand delis ved 3. oc 6.

oc 8. oc da faar du 3. Quotienter, som ere/ 8. 4. 3. huilcke adderede giøre 15. Her met 24. diuiderede giffue som tilforn. Der findis vel flere Maader at operere saadant met hos somme Arithmeticos, men disse ere nock paa denne Tid.

3. It Skib met 3. Seyel / Seyler fra Kiøbenhaffn oc til Gulland/som er 70. Vge Søs. Oc met hoffuet Seylet løber det vdi 6. Dage oc Nætter. Met det andet Seyel vdi 10. Døgne. Met det tredie Seyel vdi 18. Døgne. Huor snart kommer det frem met alle 3. Seylene / naar mand slar dennem løss tillige: Sæt dit paafundne Tal at vere 90. Quotienterne her efter forneffnde Dage tal ere 15. 9. 5. huilcke adderede giffue 29. Her met 90. diuideret giffue 3. Døgne 2. Timer oc $28\frac{28}{29}$. Minuter/ vdi huilcken Tid det frem kom met alle 3. Seylene.

4. Vdi en Brynd i en Vrtegaard staa 3. Poste. Naar den 1. Post løber/ da fyldis Brynden met Vand i en Time: Aff den andē Post fyldis hand i 3. timer. Met den tredie fyldis hand i 5. Timer. Huor snart kand Brynden fyldis naar mand lader

alle 3. Postene løbe tillige. Dit paafund-
ne Tal er 15. Timer / det met Quotien-
ternis / som ere 15. 5. 3. Sum / somer 23.
affdelt. k̃r $39\frac{3}{23}$. det er $\frac{2}{3}$. aff 1. Time fuld-
nær / som hand fyldis vdi.

5. En Vinkisbere kommer vdi it
Marcket met it Fad ny oc fersk Vin / aff
huilcken mange ville strax haffue / nu
haffuer hand iij. Kaaber Haner / der
som hand sticker den første vdi oc lader
løbe aff hannem / da løber Vinen aff v-
di 1. Time / aff den anden løber hand vd
i 2. Timer / oc aff den tredie løber hand
vd vdi 6. Timer. Nu er spørsmaal / effter-
di at hand nødis til aff Folck / som han-
nem vdi haabe Tal besøge / at bruge
alle tre Hanerne / huor snart kand hand
faa alt Vinen (aff samme Vin) vd-
tappet oc vdsold ? Tag 12. for det paa-
funden Tal / oc Quotienterne her aff
tilsammenlagde giffue 20. met disse di-
uidere 12. Stunde / k̃r 36. Mi-
nuter / som Vinen kand vdløbe vdi.

6. Vdi en Mølle ere 3. Quærne / met
den første Quern kand malis 2. Skep-
pe Korn vdi 2. Timer: Met den anden
ma-

maler mand 12. Skeppe vdi 4. Timer. oc met den tredie affmaler mand 12. Skeppe Korn vdi 6. Timer. Nu førde en Bonde 5. Pund Byg did hen / begierede at det maatte slaes paa alle tre Quernene tillige/saa at det kunde oc affgaa tillige/ huor meget skulde mand sla paa huer Quern ? Vdi Anders Tyggessøns Regnebog finder ieg det saa absolueret. Affdele huer Querns Korn ved sine forneffnde Timer/ kommer da huad huer Quern kand male vdi 1. Time/ fn A. Quern 1. Skeppe/B. Quern 3. oc C. Quern 2. Skeppe/ huicke adderede giffue 6. Skeppe tilsammen / som de 3. Querne affmale 1. Time. Sig nu 6. Skeppe affmalis vdi 1. Time / vdi huor mange Timer affmalis 120. Skeppe (som ere 5. ℔) fn 20. Timer. Sæt det vdi Regelen som her/da faar du huad du skalt sla paa huer Quern.

A 2.	Timer giffue.	2	℞ /huad	20. Timer/ fn.	20	℞.
B 4.		12			60	
C 6.		12			4.	

4. ere vdi Madſkaberi/oc huor legger ind 36. fl / oc vinde tilhaabe vdi it Aar 10. fl. Nu er der oc andre vdi it Madſkaberi/huer aff dennem legger ſaa mange fl ind / ſom de ere Staalbrødre til Tals/oc vinde ocſaa it Aars tid 10. fl / huor mange Perſoner vaare i dette madſkaberi? Giør det ſaa. Acte 4. oc 36. ſom tuende Terminos extremos, paa Danſke tuende yderſte Tal / imellem huilcke du ſkalt opſøge ſaadant it Tal / ſom er vdi lige Proports met ſamme ij. Tal/ſaa at huad Propors det haffuer til det mindre Tal/ſaadan Proports ſkal det ſtore Tal haffue til dette mellem Tal. Dette mellem Tal ſom paa Latinſke kalde Terminũ medium, finder du ſaa. Multiplicere Terminos extremos i hinanden/ſom ere 36. met 4. fit 144. Radix Quadrata aff deris Product, den viſer dig Terminum medium, ſom er 12. Effterdi da 4 gange 36. vinde 10. Saa vinde da 12 gange 12. lige ſaa meget/det er/ 10.

Itẽ aff 1. hoffuet Stoel paa 36. fl haffue nogle vundet en wuiſſ Sum / denne

Sum satte de siden vd/lige som en hoff-
uet Stoel/oc vunde vdi lige Maade 81.
ℳ. Nu spørgis her huor meget vaar vin-
dingen i det første/oc hoffuetStolen i det
sidste ? Giør som tilforn. Multiplicere
disse tuende forgiffne Tal i hinanden/
lige som tu yderste Tal / oc tag aff deris
Product Quadrats Roden / oc faar du
da 54.ℳ Medium Terminum, huilcke
vaar vindingen aff 36. ℳ første gang/
oc siden vant mand aff 54.ℳ 81.ℳ.

Item/en laan en anden vdi 2. Aar 72.
Daler met saadan forord/at huad hand
vinder det første Aar/at hand skal regne
det i sin hoffuetSum det andet Aar. Nu
der de 2. Aar ere vde/ giffuer den anden
den første sin hoffuetSum igien/oc giff-
uer hannē der til for sin vinding/oc vin-
dingens vinding 56.Daler. Nu spørgis
huor meget hand i det førsteAar haffuer
vundet met sin hoffuet Sum / oc huor
meget det andet Aar ? fn det første Aar
24.Daler/oc det andet Aar 32.Dl. adde-
re til din hoffuet Sum/som er 72.Dl din
vinding/som er 56.Dl/kom̄er 128.dennē
formere met din hoffuet Sum / som er/
72.Dl/kommer 9216. Der aff extrahere
Radi-

Radicem Quadratam, kommer 96. vd-
aff huilcke subtrahere din hoffuet Sum
som er 72. bliffuer igien 24. Æ. Oc saa
mange vinder hand første Aar. Tag
nu de 24. Daler fra Vindingen som er
56. bliffuer igien 32. Æ som hand vinder
det andet Aar.

Til *Regulam Virginum.*

EN haffuer kiøbt 42. Alne aff fire
slags Klæde for 42. Rl / aff det første
gielder 1. Alne 5. Rl / aff det andet giel-
der Alnen 3. Rl / aff det tredie Alnen 2.
Rl / men Alnen aff det fierde slags giel-
der $\frac{1}{4}$. Rl / huor mange Alne haffuer
hand faaet aff huert? Sæt det saa.

$$42.\,\text{Rl}.\left\{\begin{array}{c}5.\\3.\\2.\\\frac{1}{4}.\end{array}\right\}\quad(\ 42.\ \text{Alne.}$$

Giør idel Quarter / Tag 42. aff
168. Tag oc det mindste Tal aff de stør-
re effter Regelens art / oc faar saale-
dis.

$$126.)\left\{\begin{array}{l|l} 5. & 19. \\ 3. & 11. \\ 2. & 7. \\ \frac{1}{4}. & \end{array}\right. \quad (24.$$

Søg nu 3. Tal/ huilcke de 126. ved 19. oc ved 11. oc ved 7. lige affdele/ det er 57. 55. 14. Diuidere 57. vdi 19. fn 3. Alne aff det første slags. Diuidere 55. vdi 11. fn 5. aff det andet slags. Siden dele 14. ved 7. fn 2. Nu giør 3. oc 5. oc 2. vdi en Sum 10. De fratagen fra 42. fn 32. aff det fierde slags.

Til *Regulam Alligationis.*

EN Quinde sender sin tienste Pige til Apotecken / skal kiøbe hende 32. Lodt Vrter til sit behoff. Antuorder hende 1. M. befaler hende at kiøbe Jngefær Loddet for 2. ß. Dißligeste støt Kanelebarck Loddet for 2. alb/der til Negliken Loddet for 6. ₰. Spørgis her huor mange Lode hun skal haffue vdaff huer slags Vrter vdi sær ∴ fn $14\frac{2}{17}$. Lodt Negliken. $14\frac{2}{17}$. Lodt Kanelebarck / oc $3\frac{13}{17}$. Lodt Jngefær.

Til

EN Bonde til torffs nogle Eble førde/
Fire skulle en huid gielde/
Som hand paa Veyen met Eblene
kiørde/
Da monne sig til hannem sælle
Tre Personer. Den første aff dem/
Hand monne tale Bonden til:
Mange Eble haffuer du / sig frem/
Thi ieg strax met dig kiøbe vil.
Bonden sagde : Hand ey ret viste/
Tallet paa Eblene sine.
Den samme Person sagde da met liste :
To Skillinge aff Penninge mine/
Der haffuer du: Tæl mig nu hid/
Den fierde Part ret lige/
Aff alle dine Eble / ieg haffuer dem friit
Betalet rundelige.
Den anden Person talede ham oc til :
Fire Skillinge aff mig du tager/
Tre fem dele ieg saa haffue vil/
Aff Eblene som ere tilbage.
Den tredie Person hand vaar ey sæen/
En Skilling hand Bonden lagde/
Tog derfor Eblene som vaare igien/
Bonden det kiøb behagde.

Den

Den tredie der hand sine Eble talde/
Sex gange flere Eble hand haffde/
For Skillingen sin/end Peñingene alle
De vaare/ som alle tre lagde.
Sig her aff du som regne kand/
Alle Eblenis Tal/ oc videre/
Huad Bonden tabte eller vant/ at hand
Ey for j. huit solde fire? (Suar.)
Hundret Eble oc fyrretiue/
Den Bonde haffde først sinde/
Fiorten huide ieg vil ey liue/
Hand taffte oc icke minde.

Item/ en Pæbling haffde foruden sin Skolemesters loff lenge siunget for Eg oc Korn. Der hand kom hiem loffuede hand at giffue Skolemesteren $\frac{2}{7}$. Parten aff alle Egerne/ oc aff Kornet $\frac{1}{8}$. Oc siden sagde hand sig at ville selle 4. Eg for 5. ß. aff de offuerbleffne Eg oc selle siden aff det Korn som igienbleff/ huer i ote Skeppe for saa mange skillinge/ som hand beholte Skeppe til offuers. Oc bød Skolemesteren det altsam̃en til om hand ville kiøbe met hannem. Skolemesterẽ spurde hannem at/ huor mange Eg oc huor meget Korn hand haffde/ hand suarede at hand det icke viste. Men der hand

lagde

lagde Æggene vdi Kurffuen met 2. oc dernæſt met 3. 4. 5. oc ſaa met 6. tilige/ da bleff der alleſteds 1. Æg til offuers. Men der hand lagde dennem ned met 7. da bleff der ingen til offuers. Kornet ſagde hand ſig tre gange at haffue maa-let/ førſte gang met 3. Skeppe tillige/ oc da bleff der ingen offuer / den anden gang met 5. ſk tillige/ oc da bleffue der 3. ſk til offuers / den tredie gang met 7. Skeppe tillige oc bleffue da 6. ſk til off-uers. Spørſmaal/ huor mange ÆEg oc Skeppe Korn Peblingen haffde ſancket ſig. For det andet/ huor mange Æg oc ſk Korn hand gaff ſin Skolemeſtere / For det tredie/ huor mange ÆEg oc ſk Korn hand beholte igien/ For det fierde/ huor mange Penninge hand fick for ſine Æg oc for ſit Korn :- Facit at fortieniſten vaar 721. Æg/ oc 48. ſk Korn. fn Sko-lemeſteren 206. ÆEg oc 8. ſk Korn / fn 515. Æg/ oc 40. ſk Korn / ſom hand be-holte/ fn for ÆEggene 3. mk/ 5. ß/ $7\frac{3}{4}$. ₰/ for Kornet $12\frac{1}{2}$. mk.

Diſſe Exempler abſoluer is meſt ved Partes Datas etc.

Item

Item Vngersuend kom til tre skøne Jomfruer / oc haffde nogle smucke Eb- le vdi sit Erme / Oc sagde til den første. Kiere Jomfrue giffuer mig saa mange Eble som ieg haffuer nu / saa vil ieg giffue eder ij. de skøniste Eble igien / som ieg haffuer vdi min gantske Sum. Der det vaar giort / sagde hand ocsaa til den anden / oc lige saa til den tredie. Der dette nu saa vaar giort / bød hand gode Nat oc sagde / farer vel / ieg haffuer nu icke flere Eble. Spørsmaal / huor mange Eble hand haffde første gang. fn $9\frac{5}{8}$.

Item en møder en anden / oc siger: huor meget haffuer Klocken slaget. Den anden suarer hannem oc siger: Du vedst at Dagen er nu 16. Stunde lang. Tag nu $\frac{2}{3}$. fra de Timer som forlaabne ere / oc $\frac{3}{4}$. fra de / som ere tilbage indtil Afften / oc addere det tilsammen. fn $11\frac{1}{13}$. Timer.

Dernæst gaar hand vider oc møder nogle Jomfruer / oc siger til den ene: huor fra komme i 10. Jomfruer ? Hun suarer wi ære icke 10. Men der som wi

vaare end saa mange som wi ere/ oc end tredie parten saa mange/ da vare wi saa mange offuer 30. som wi ere vnder. Er Spørsmaal huor mange Jomfruer vaare de/ fr 6.

It lystigt oc kaanstigt Collats Spørsmaal dictet oc fremsæt aff Jørgen Hanssen Storm Borger oc Stadscriffuer i Odense.

I Mend wi side her lystig oc glade/
Ville wi oc noget om Regnekaanst raa=
Rigelige er hun værd at pryse/ (de/
Gierne iblant Kaansterne siu de vise
Er først hende Tal at kiende/
Neffne det met Mund oc scriffue met
Hende.
Huorfaare kiære Broder ieg beder dig/
At du paa Bordet vilt scriffue Tal for
Nu fire gange fire/ i Rader fire/ (mig
Saa altid findis tuert oc endelangs fire
Saa de komme altid saa i orden at staa
En altid lige mange kand faa.
Nu i sit Tal at vere saa mange.
Sō welske Seyer naturlig kunde bange

Tet

Tet ieg til tuert endelangs/eller Kaars-
uis frem/
Haffuer da altid Tallene dem/
Oc beder dig gierne du vilde mig vise/
Ret paa det første oc det sidste/
Met det Tal ieg effter skal gange.
Baade tuert oc endelangs lige at fange/
Oc de her paa Bordet maatte komme at
staa/
Ret i sin Orden ieg førre sagde fraa/
Giør det siden effter Kaansten din/
Effter som det er begiering min.
Ret i sin Art som det sig bør.
I huor forfarne de det spør.
Oc sig mig saa dit Facit igien/
Tet beder ieg dig min gode Ven/
Efftердi dig spørgis foruden Kiff/
Nu ickon til Tidsfordriff/
Som altid bør Brøderskaff/
Emen mand er i kierligt Lauff.

Det er som ieg dette ret forstaar. Ordinere 16. Tal vdi fire Rader tuert oc endelangs / saa at du kant faa saa mange vdi hver Rad/enten op oc ned/eller tuert igiennem / som 1. Welsk Seyeruerck slar en gantske Døgn igiennem/ det er/

fra it oc til 24. effter Continuam Progresſionem Arithmeticam.

Try kaanſtige oc lyſtige Exempler oc Spørſmaal ſammen ſatte oc fremſætte aff Philippus Mechelborg Skolemeſter vdi den Almindelige Scriffuer oc Regne Skole i Othenſe.

1. En kiøber it Stycke Engelſk holder 48. Alne/ haffde hand effter Kiøbmandens begiering end giffuet hannem 2. ß mere for huer Alne/ oc ſold den igien for 1. gammel Dale / da haffde hand icke vundet vden 6. ℳ. Nu bliffuer de faarent om kiøbet/ oc hand vinder noget mere end forſcreffuet ſtaar. Spørſmaal huad hand gaff hannem for huer Alne/ oc huor meget hand haffuer vundet paa ſam-

ſamme Klæde: Facit / hand gaff Kiøb-
manden for Alnen 3. mk/ 12. ß/ Oc haff-
uer vundet 3. mk. Regnendis Daleren
for 4. mk/ ſom tilforn ginge.

2. Item en hand ſkiffter iblant Fatti-
ge nogle huede Brød / Naar hand giff-
uer huer aff dennem 3. Brød/da behaal-
der hand til offuers 12. Brød. Oc naar
hand giffuer huer aff dennem 5. Brød/
da fattis hannem 18. Brød. Spørſ-
maal huor mange Fattige der haffuer
veret/ oc huor mange huede Brød hand
ſkiffte iblant dennem: fk 15. Perſoner oc
57. huede Brød.

3. Item en haffuer tingd ſig til ſit be-
hoff 3. arbeyds Mend giffuer A. om da-
gen 5. ß/ B. 4. ß/ C. 3. ß. Nu effter at
7. Vge oc 5. Dage ere forløbne/oc Hoſ-
bonden giffuer dennem deris Løn / da
faar den ene ſaa meget ſom den anden.
Samme Penninge legge de tilſammen
oc vinde ved god Lycke met Daabbel
ved 23. fk. Dennem ville de ſaaledis ſkiff-
te met hinanden/ at den tredie ſkal haff-
ue aff deris Vinding/ 5. fk mere end den
anden/ oc den anden ſkal haffue 3. fk fle-

re end den førſte. Spørſmaal / Førſt/ huor mange Dage huer aff dennem haff⸗ uer arbeydet. Til det andet huor meg t huer tilkommer aff forneffnde Vinding: ſn A.12. B.15. Oc C 20. Dage arbeydet: Aff Vindingen faar A. 4. ſk. B. faar 3. ſk. oc C. faar 12. ſk. Regnendis 1. Gyl⸗ den eller ſk for 3. mk Danſke eller 48. ß/ ſom førre ginge.

Her efterfølger nogle lyſti⸗ ge Collats ſtycker/ at bruge for Tidkort oc Morſkaffs ſkyld.

Det førſte Stycke.

TRe Perſoner ſidde ved it Bord oc kaſte met en Terning/ vilt du vide huor mange Øyne der op kommer/ for huer i ſeer / da giør ſom her efterføl⸗ ger.

Lad den førſte kaſte met ſamme Ter⸗ ning/ dig aldelis wuitterligt/ naar hand haffuer kaſt / ſaa bed hannem legge end ſaa mange Øyne til/ ſom da paa Ter⸗ nin⸗

ningen oppe staa / oc der til 5. bed hannem saa multiplicere dennem met 5. Naar det er giort / saa lad den anden kaste / Naar hand haffuer kast / da bed hannem legge de Dyne som hand fick til den førstis Sum / dernæst bed hannem multiplicere ald sin Sum met 10. Naar det er giort / da lad den tredie kaste / Naar hand haffuer kast / bed hannem saa legge de Dyene som hand fick / til den andens Sum / Naar det er giort / bed dennem saa sige dig Summa / tag saa fra den Sum enlige ved dig selff 250. Scriff dennem paa Bordet ved dig enlige / de Figurer oc Tal som da til offuers ere / den første Figure imod den venstre Haand / i huor mange de ere / saa mange Dyne kaste den første Person / oc den anden Figure betyder den andens Dyne / oc den tredie Figure imod den høyre Haand / betyder den tredies Dyne / som hand haffuer kast.

En anden Maade paa det samme.

ITem/der sider ved it Bord tre Perso-
ner / for dennem staa 3. dricke Kar /
som ere/ it Sølff Staab/ it Glaß/ oc it
Begere / vdaff huilcke de tre Personer
haffue drucket/ Nu vilde ieg gierne vide
huilcken der haffuer drucket aff det første
dricke Kar/ som er Sølff Staaben / oc
huilcken vdaff Glasset / oc huilcken der
haffuer drucket vdaff Begeret. Giør en
Ordning for dennem / som skal dricke /
saa at du scriffuer 1. for den første/ 2. for
den anden/ oc 3. for den tredie. Scriff
saa vnder det første dricke Kar/ som er /
Sølff Staaben 2. vnder Glasset 9. oc
vnder Begeret 10. Huilcken som dricker
vdaff Sølff Staaben/hand skal multi-
plicere sit Tal met det Tal / som vnder
Staaben staar/ som er 2. Huilcken der
dricker aff Glasset/ hand skal oc Multi-
plicere sit Tal/ met det Tal som der vn-
der staar/ som er 9. Oc den som dricker
aff Begeret skal oc multiplicere sit Tal/
met det Tal som vnder Begeret staar /
huilcket er 10. Addere saa de ternde
Summe tilsammen / den Sum tag fra
60. det igien bliffuer / det affdele met 8.

Huad

Hvad du da faar vdi Quotienten, det hører til det første dricke Kar / som er Sølff Staaben / det der offuer bliffuer hører til det andet dricke Kar / som er / Glasset / det tredie giffuer sig selff.

Exempel.

LAd saa vere / at den anden Persone haffuer drucket aff Sølff Staaben / oc den første aff Glasset/oc den tredie aff Begeret/ Multiplicere Personens Tal som er 2. met Staabens Tal/ som er oc 2. kommer 4. Multiplicere dernæst den første Personis Tal/som er 1.met Glassens Tal/som er 9. kommer 9. Vdi ligemaade multiplicere den tredie Personis Tal/ som er 3. met Begerens Tal/som er 10. kommer 30. Addere nu de tre Summe som ere / 4. 9. 30. tilsammen/ da faar du 43. Dennem tag fra 60. bliffuer igien 17. Dennem affdele met 8. da faar du vdi Quotienten 2. oc bliffuer 1. til offuers/ der vdaff kant du vide/ at den anden Persone / haffuer drucket aff det første dricke Kar som er Sølff Staaben/ oc den første aff det andet/ oc

 den

den tredie haffuer saa drucket aff det tre-
die dricke Kar.

Det andet Stycke om en Ring.

JTem / der sidder nogle Personer vdi en Collats oc en aff dennem siger: Her er en iblant oss / som haffuer en Guld Ring paa / huem kand giette eller raade / huilcken samme Ring haffuer / oc paa huilcken Finger oc huilcket Led. Wilt du dette vide / da giør som her efterfølger. Dette Stycke kand icke giøris vel / vden der er nogen der kand regne iblant Haaben / sig nu til den som skal staa for Regenskabet / at hand begynder at Telle ret om / fra sig oc til den som Ringen haffuer / dig aldelis wuitterligt / bed hannem legge samme Personis Tal op / Naar det er giort / bed hannem det duplere / bed hannem saa legge 5. til / Naar det er giort da bed hannem multiplicere all sin Sum met 5. bed hannem saa
legge

legge Fingerens Tal til / Dernæst bed hannem multiplicere alt sit Tal met 10. Naar det er giort / bed hannem saa legge Ledens Tal til/Dernæst bed hannem sige dig Summen paa ald sin Sum / Naar hand haffuer sagt dig samme Sum / tag saa fra hannem enlige ved dig selff 250. Huad igien bliffuer/ scriff det for dig / den første Figure imod den høyre Haand bemercker Ledet / den anden Figure bemercker Fingeren/ Siden de andre Figurer i huor mange de ere / bemercker Personerne / at du dette diss bedre kant forstaa / merck dette Exempel.

Exempel.

HEr skalt du mercke / at den lille Finger paa den venstre Haand skal holdis for den første Finger / oc tømmel Fingeren paa den høyre Haand for den sidste oc 10. Fingre / oc huer Finger skal regnis for 3. Led / det Led som Neglene sidde paa / skal holdis

for det første Led / oc det dernæst for det andet / Det Led næst Haanden / for det tredie / efter denne maade stille dit Regenskab. Lad hannem nu telle ret omkring fra sig oc til den som Ringen haffuer / Sæt at den 8. Person haffuer samme Ring / paa den 6. Finger oc paa det tredie Led / lad hannem duplere samme 8. kommer 16. Bed hannem legge 5. til / kommer 21. Naar det er giort bed hannem dennem Multiplicere met 5. kommer 105. Bed hannem nu legge Fingeren til / som er den 6. Finger / kommer 111. Bed hannem nu multiplicere alt sit Tal met 10. kommer 1110. Bed hannem saa legge Ledet til / som er / det 3. Led / kommer 1113. Naar det er giort / Saa bed hannem sige dig Summa Summarum paa ald sin Sum / da siger hand Jeg haffuer 1113. Naar du haffuer samme Sum / Tag fra hannem enlige ved dig selff 250. bliffuer igien 863. Tag nu den første Figure imod den høyre Haand for Ledet / som er 3. Oc den anden for Fingeren / som er 6. Oc den tredie Figur for Personerne / som er 8. Her

seer

seer du / at den 8. Persone haffuer Ringen paa den høyre Haand / oc paa den lille Finger/ som er / den 6. Finger / oc paa det 3. Led.

Det tredie Stycke.

ITem / vilt du sige din Staalbroder/ huor mange Penninge hand haffuer i sin Pung / stycke fra Stycke / dog icke høyre end til 105. Bed hannem kaste samme Penninge met 3. Saa spør hannem om hand beholte nogle til offuers / siger hand der bleff 1. offuer / Da leg for den ene 70. Siger hand 2. Da leg for huer 70. det er tilhaabe 140. Bed hannem nu kaste eller tælle dennem met 5. Naar det er giort / da spør om hand beholte nogle offuer/ Siger hand at der er 1. til offuers/ da leg eller scriff for den ene 21. oc ere der 2. 3. eller 4. offuer / da leg for huer 21. Naar det er giort/ saa bed hannem atter kaste eller tælle dennem met 7. Naar det er giort / Spør hannem atter / om hand beholte nogle offuer/ siger hand at hand beholte 1. offuer/

ner/ da leg eller scriff for det ene 15. Si- ger hand oc at der bleffue flere end 1. til offuers/ da leg for huert 15. Naar Pen- ningene ere saa talde/ da leg alle Sum- mene vdi en Sum/ er da vdi samme Sum/ icke vden it Hundret/ da tag fra samme Sum 105. Men er der flere/ da skalt du tage der fra 210. Huad siden igien er/ saa mange Penninge eller Stycker haffuer hand/ at du dette diss lættere kant giøre/ da acte denne Taff- le/ som her neden staar/ oc lær hende v- den at/ eller haff hende saa lønlig hos dig.

3.		5.				7.					
1	2	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6.
70	140	21	42	63	84	15	30	45	60	75	90.
		110.				105.					
			220.			eller 300.				210.	

Lad saa vere at hand haffde 86. Pen- ninge eller Stycker/ bed hannem kaste eller telle dennem met 3. da bliffuer der

2.

2. til offuers / see nu til denne Taffle som her offuen faare staar / vdi den øffuerste Linie staa de 3. som hand talde sine Penninge met / vdi det andet Rom / næst vnder neden / finder du de 2. Tal / som bleffue til offuers / der lige vnder samme 2. Vdi den tredie Linie staar det Tal som du skalt betegne for de samme 2. som bleffue til offuers / som er / 140. Bed hannem nu Telle eller kaste samme 86. Penninge om igien met 5. Da bliffuer der 1. offuer / see nu til denne forscreffne Taffle vnder de 5. Der finder du det 1. som bleff til offuers vdi det første Rom / vnder samme 1. staar det Tal som er 21. Huilcket du skalt scriffue for samme 1. Bed hannem nu atter kaste eller tælle for beneffnde 86. Penninge igien met 7. da bliffuer til offuers 2. Disse 2. finder du vdi det andet Rom / vdi denne forscreffne Taffle vnder 7. Oc lige vnder samme 2. som bleffue til offuers / staar det Tal som er 30. Huilcket du skalt betegne for de 2. som bleffue til offuers / Addere nu til-

sam-

sammen disse trende Summe/ som ere/ 140. 21. 30. kommer 191. Her seer du at vdi denne Sum er icke vden it Hundret/ tag derfaare 105. der fra bliffuer igien 86. oc saa mange Penninge haffde hand men vaare der flere Hundrede end it/ at der vaare tu eller try Hundrede vdi/ da skulde du tage 210. der fra.

Det fierde Stycke.

ITem/ en haffuer en Sum Penninge vdi den høyre Haand/ oc en Sum i den venstre Haand/ vdi den ene Haand er der odde/ oc vdi den anden ieffne Penninge / vilt du vide vdi huilcken Haand odde oc vdi huilcken ieffne ere / da giør som her efterfølger.

Lad hannem duplere de Penninge/ som hand haffuer vdi den høyre Haand/ Lad hannem saa legge til det Product, de Penninge som hand haffuer vdi den venstre Haand. Dernæst/ spør hannem at / om hand haffuer odde eller ieffne/ haffuer hand da ieffne / da haffde hand odde Penninge vdi den høyre Haand / men

Men haffuer hand odde/da haffde hand ieffne Penninge vdi den høyre Haand.

Her efterfølger nogle Kiøbmands Regle eller lig Folckis Regenskab/paa atskillige Vare oc Kiøbmands handel effter denne Tids Mynt.

Det første slags Regenskab.

Om Byg oc Malt/ Regnendis Lasten for 12. ℒ / oc Pundet for 24. ß / Skeppen for iiij. Fieringer.

Regelen.

LEst Byg eller Malt gielder halffanden gang saa mange Daler / som Skeppen gielder Blafferter. Exempel. Skeppe Byg gielder 4. ß/ det er 12. ale/ det er 24. Blafferter/ halffanden gang 24. ere 36. Saa mange Daler gielder Lasten.

Regelen om Pund.

SAa mange Søſlinge ſom ſℭ Byg kaaſter/helten ſaa mange Ꝺ kaaſter j. ℒ/at regne j. Ꝺ paa 24. ß. Exempel. j. ſℭ Byg 4. ß/det er 8. Søſlinge/halffparten aff 8. er 4. Saa kaaſter da j. ℒ Byg 4. Ꝺ/det er 3. M. Dette er gaffnligere at regne effter Søſlinge/for Trelingers ſkyld eller Huidis ſkyld / endog det vare ſnarere met ß.

Det 2. ſlags Regenſkab.

Om Ru oc Huede. Regnendis Læſten for 12. ℒ/ oc Pundet for 20. ſℭ/ Skeppen for 4. ℏ.

Regelen.

SAa mange Blafferter/ſom Skeppe Ru gielder/ ſaa mange Daler oc Orts Daler gielder Læſten. Exempel. 5. ß. ſℭ Ru/ huad kaaſter ℒ ∻ 5. ß/det er 15. ℳ/ det er 30. Blafferter. Saa gielder

der da Læsten 30. ℳ/ oc 30. Ort (det er viij. ℳ) det er tilhaabe 37½. ℳ.

Regel om Pund.

HElten saa mange ₰ oc helten saa mange iiij. ß Stycker kaaster Pund Ru / som Skeppen gielder Søslinge. Exempel. 5. ß ℛ / huad kaaster ℒ ∸ 5. ß ere 10. ℳ. Helten aff 10. ere 5. Derfaare kaaster Pundet 5. ₰/ oc 5. iiij. ß Stycker/ det er tilhaabe vij. ₰.

Det 3. slags Regenskab.

Om Haffre kiøb/ Regnendis Læsten for xij. ℒ oc ℒ for 40. ℛ / etc.

Haffre kiøb er lige som met Ruen/ saa nær som at duplere Penningene baade for Læsten oc Pundet da haffuer du ret. Exempel paa Læsten / 2. ß ℛ Haffre/ huad Læsten ∸ 2. ß ere 12. Blafferter/ det er 12. Daler oc 12. Ort/ det er tilsammen 15. Daler. Disse 15. ℳ duplere fn 30. Daler.

Exempel paa ℔ 2. ß ſl Haffre huad Pundet : 2. ß ere 4. ſl / helten ſaa mange w8 oc iiij. ß ſl / ere 2. w8 oc 2. iiij. ß ſl / er tilhaabe iij. w8. Diſſe to gange giøre 5. w8. Oc ſaa meget gielder ℔.

Tuert imod at vide aff Læſtens kiøb / Pundens eller Skeppens Værd paa Byg eller Malt.

Regelen.

DE Daler / ſom Læſten loffuis for eller gielder / dele vdi 3. lige Parter. Tag de ij. Parter der aff oc leg tilſammen / Saa mange Blafferter gielder Skeppen. Exempel. 36. ℳ Læſt Byg / 1. tredie Part her aff er 12. ℳ / to ſaadanne Parter giøre 24. Oc ſaa mange Blafferter gielder Skeppen / det er 12. ſk eller 4. ß. Effter Skeppens Værd kant du regne ℔. Eller ſaa. Dele ſaa mange ℳ / ſom Læſt Byg kaaſter met 6. Quotienten multiplicere met 4. Productum viſer huor mange Blafferter ſl gielder.

At

At vide aff Læstens kiøb / huad & Ru eller ℞ Ru gielder.

Regelen.

DAlerne som Læsten kaaster / diuidere met 5. Det som du faar vdi Quotienten, det multiplicere met 4. Dit Product siger dig saa mange Blafferter som Skieppen gielder. Exempel. 37½. ℳ / j. Last Ru / huad gielder ℞ ? Nu faar ieg 5. vdi 37½. halffotende gang. 4 gange halffotende ere 30. Blafferter / det er 15. ꝶ / det er 5. ß. Aff Skeppens Værd søg huad & kaaster.

Det 4. slags Regenskab.

Om alle de Vare som sellis eller kiøbis vdi ℒ / ℔ / Ꝁ eller Ꜷ tal / som er / Smør / Køckenfæt / Honning / Kiød / Fisk / Tiære / Jern / eller andet saadant / som vdi Tynder eller Fieringer er. Regnendis ℒ for 12. ℔ / ℔ for 4. Ꝁ / oc Ꝁ for 2. Ꜷ.

Regelen.

SAa mange ß som ℊ kaaſter / ſaa mange Orts Daler kommer 1. ℎ at ſtaa. Oc ſaa mange Or M / ſom ℎ gielder / ſaa mange 3. M Læſten. Exempel. 14. ß en ℎ / er 7. ß for en ℊ / er 7. Or M en ℎ. Nu er 3 gange 7. 21. Oc ſaa mange M kommer Læſten at ſtaa / naar 1. ℊ gielder 7. ß.

Det 5. ſlags Regenſkab.

Om alle de Vare ſom kiøbis eller ſellis vdi ſꝭ / ℓꝭ / ᵯꝭ oc ſꝭ / ſom er / Hør / Hamp / Humble / Kaaber / Meſſing / Tin / Bly / Jern eller huad Vare de ere eller vere kunde ſom vdueies / Regnendis ſꝭ for 20. ℓꝭ / oc ℓꝭ for 14. ᵯꝭ oc 16. ſꝭ.

Den førſte Regel / naar der er 16. ſꝭ vdi ℓꝭ.

Saa

SAa mange Søſlinge ſom ſℓ giel-
der/ſaa mange Oz ℓℓ. Oc ſaa man-
ge Oz ſom ℓℓ gielder/ ſaa mange gange
5. M kaaſter ſd. Exempel. to wℓ eller
it ſℓ eller wℓ ny giort Kedel Kaaber
kaaſter 6. ß/ det er 12. Søſlinge. Saa
mange Oz kaaſter ℓℓ / det er / 12. Oz
M / er ſd fem gange 12. Daler / er 60.
Daler.

Den anden Regel/ naar der ere 14. wℓ eller ſℓ vdi ℓℓ.

HElten ſaa mange Ort oc iiij. Huid
ſℓ gielder 1. ℓℓ / ſom wℓ gielder alℓ.
Oc lige ſaa mange alℓ/ ſom wℓ kaaſter/
ſaa mange gange 3. Daler/ oc ſaa man-
ge gange 16. alℓ minus/ kaaſter ſd. Ex-
empel. 2. wℓ eller wℓ nyt Gryde Kaa-
ber 5. ß/ det er 15. alℓ/ nu er viij. Ort oc
viij. 4. alℓ ſℓ 1 ℓ. Oz oc ij. ß. Saa be-
løber ſig da ſd femten gange 3. M / det
er 45. M. Her fra tag femten gange 16.
alℓ/ det er 5. wℓ/ da haffuer du 42. Da-
ler oc 1. wℓ.

Det 6. slags Regenskab.

Om de Vare som sellis oc vdueies vdi Quintin / Lodt / ℔ oc ℓ tal / som ere Vrter oc andre flere saadanne Vare/ som effter saadan Vect kiøbis. Regnendis ℓ for 112. ℔/ oc ℔ for 32. ℒ / oc ℒ for 4. Q.

Regelen.

SAa mange Søslinge som Loddet gielder/ saa mange mℬ gielder ℔. Oc lige saa mange gange 56. ℳ gielder ℓ. Exempel. 3. ß for 1. Q Peber er Loddet ij. ℳ. Løber ℔ ij. mℬ. Men ℓ er 112. Daler.

Det 7. slags Regenskab.

Om Ølkiøb/ Miødkiøb oc Vinkiøb. Regnendis ♄ Øl oc Miød for 128. Paatter. Oc Amme Vin for 160. Paatter.

Den 1. Regel.

Saa

SAa mange Trelinge som Paatte Øl gielder / saa mange M gielder h. Oc saa mange M som h kaaster/ saa mange gange 12. M kaaster Læsten.

Exempel. 2. alb Paatte Øl / det er ij. Trelinge oc j. Blaffert for de ij. Trelinge regne til h ij. M/oc for den Blaffert regne ij. Tredie parter aff en Dale/ det er 21. ß oc j. alb / det er tilsammen iij. M 16. alb h. Nu er iij. gang xij M / 30. Oc 12 gange 16. alb er 4. w$ eller ij. M/ saa er da Læsten 32. M.

Om Miødkiøb er lige den samme Regel / men til at vide Læstens Værd/ er denne Regel.

SAa mange Trelinge som Paatten gielder/helten saa mange gange 24. Daler kaaster Læsten. Exempel. 3. ß Paatte Miød/ er h 12. M. Helten saa mange ere 6. Nu ere 6. gange 24. 144. M. oc saa meget gielder h.

Om Vinkiøb.

SAa mange ℳ som Paatte Vin gielder / saa mange ß tag der fra / saa mange Blafferter som der er igien / saa mange ℳ kaaster Ammen. Exempel. 4. ß Paatten / er viij. Søslinge. Tag derfaare her fra 8. ß det er 2. alb / Rester x. alb / som er 20. Blafferter / oc saa mange ℳ kaaster Ω / fa 20. ℳ.

Det 8. slags Regenskab.

Om Skind oc Huder / Regnendis Dægeret for 10. Skind eller Huder.

Regel.

SAa mange ß som Skindet eller Huden kaaster / saa mange Oz ℳ oc 2. ß kaaster Dægeret.

4. ß Skindet er 4. Ort oc 4. ij ß ℳ / som er j w / løber tilhaabe 5. Oz / som Dægeret kaaster.

2. w j. Oxe Hud / det er 32. ß / løber Dægeret 32. Ort 32. ij. ß ℳ / det er / tilhaabe 40. Ort / huilcke giøre 20. w eller 10. ℳ.

Det

Det 9. slags Regenskab.

Om Silde kiøb / Regnendis Læsset for 30. Øle/ oc Ølen for 20. Kast/ oc 4. Silder vdi Kaastet.

Regelen.

SAa mange ₰ som Kastet kaaster/ saa mange 5. alb Ølen. Oc saa mange gange 4. alb som Ølen gielder/ saa mange 5. Orts Daler gielder Læsset. Exempel. 1. Kast eller 4. Silder for 2. ₰/ kaaster Ølen 10. alb. Nu er der iiij. fire huider vdi 10. alb/ derfaare kaaster Læsset iiij. 5. Ort/ det er Xiiij. Ort / eller 3. Daler 4. ß.

Det 10. slags Regenskab.

Om Aars fortieniste eller fortæring/ Regnendis Aaret for 365. Dage oc Maaneden for 28. Dage.

Regelen.

Saa

SAa mange Blafferter om Dagen / saa mange halffue Ort oc ij. Huid ß om Maaneden. Oc lige saa mange gande iiij. fl oc iiij. Huid om Aaret. Exempel. En tærer eller vinder 2. ß om Dagen / det er 12. Blafferter / det løber xij. halffue Ort / eller vj. Ort. Oc der til xij. 2. Huider / det er j. mk / tilhaabe iiij. mk om Maaneden. Siden ere xij. gange iiij. fl eller iiij. gange xij. fl / 30. fl. Oc iiij. gang xij. alb / eller xij. gange iiij. alb ere 30. det er 10. ß. Saa løber da it helt Aars Tæring eller Vinding 30. fl / oc 10. ß / naar dags Tæring eller Vinding er 2. ß.

En Regel at forvedsle Gylden til Daler.

HAlffuere Tallet paa Gyldene. Halffuere atter dit helten / det du da faar / skalt du enten tage fra det første Tal paa fl. Oc din Restants giffuer dig Summen tilkiende paa Dalerne. Eller det du faar vdi den anden halffuering / det Triplere / oc faar endda Summen paa

paa Dalerne. Exempel. 12. ℞ / huor mange ℳ ere de ? Sæt saa 12. 6. 3. Tag 3. fra 12. ℞ 9. ℳ. Eller Triplere 3. ℞ ocsaa 9. ℳ.

En anden Maade.

DEr kand oc it slags Mynt vedslis til it andet ved Regula Trium Inuersa.

Exempel.

EN haffuer 51. Kiøbmands ℞ / huer ℞ til 24. ß / huor mange ℳ giøre de Daleren for 32. ß ? Sæt saaledis.

32. ß giffue 51. ℞ eller ℞ / huad giffue 24. ß ? Her seer du at Spørsmaalet er sat for. Derfaare operere ret som vdi Regula De Tri. Men vilt du lade Spørsmaalet staa vdi sit rette Sted / da skalt du foruendt operere.

Item 100. Guld ℞ / huer for 35. ß / huor mange ℳ giøre de huer til 32. ß ? Sæt saa / 35. giøre 100. huor mange giøre 32. ? Operere foruendt. ℞ 109$\frac{3}{8}$. ℳ.

Lige

Lige saa met atskillige anden Myne eller oc Maal / Vect eller Maader / at vedsle til hinanden.

Disse Regle/ som huer som noget forstandig er/ vel kand mercke / haffuer ieg taget aff den Proports / som atskillige Vare oc deris Værd haffue imod hinanden/der met at giffue skarpsinnige oc lærde Mestere oc Disciple / Aarsage til at forbedre saadant vdi denne Kaanst. Thi de ere bedre end lange Taffler / dog der hører it lidet Skarpsinnighed oc betenckelse til. Saa ere oc de Taffler som her paa ere giort / icke Ordineret til denne Tids Mynt / oc der til icke alle steds rette.

❧

Om

Om Reſolution / ſom ieg den haffuer brugt vdi den Bog.

Om Mynt.

2. ßn.		j. ₰.	4. ß.		j. Oz.
2. ₰.		j. Blaffert	8. ß.		j. Oz.
3. ₰.		j. Treling	16. ß.		j. mk.
4. ₰.		j. ale.	24. ß.		j. Dl. eller K.
6. ₰.	giøre.	j. ſm.	32. ß.	giøre.	j. Ml.
2. Trelinge		j. ſm.	2. Oz.		j. mk.
ij. ale.		j. ſm.	3. Oz.		j. Dl.
4 Trelinge		j. ß.	ij. mk.		j. Dl.
2. ſm.		j. ß.	iiij Oz.		j. Ml.
3. ale.		j. ß.	ij. mk.		j. Ml.

Om Vect.

j. ſs.	er	20. lb.	j. rl.	er	112. mk.
j. ſs.		280. mk.	iij. rl.		j. ſs.

mk oc ſk er ens her vdi Fyen.
j. lb er 14. mk vdi Fyen oc Lybſke.

j. ſk er ij. beſmer mk.
j. beſmer mk eller Løde mk er 16. Lodt.

j. Lg.

1. ℔ er 16. ſk vdi Sie-
land oc Skaane.
1. besmer ℔ er xij. Ska-
lepund eller wg.
1. ℔ paa Apotecket er
12. Vncer.
1. Skaalepund er 32.
Lo.
1. ſk er ij. Besmer wg.
1. Besmer wg eller Lød-
de wg er 16. Lodt.

Guld Vect.

24. Karat. 1. wg vdi
Striget.
1. Karat. 4. Gran.
1. Gran. 3. Grene.
8. Vncer. 1. wg.
1. Vnce. 2. Lo.

1. Lo. 4. Q.
1. Q. 4. Oz eller
℞ Vecter.
ij. Karat. 1. Lodt.
1. Vnce. 2. Lodt.

Sølff Vect.

1. wg. 16. Lo.
1. Lo. 4. Q.
1. Q. 4. ℞ Vec-
ter.
1. ℞ Vect. 4. hele
Vecter.
1. Gran er it
Bygkorn.
6. Gran. 1. Lodt.
1. Gran. 3. Gren.
18. Grene. 1. Lo.

Om Maader.

1. kl. 12. k.
1. k. 2. halffue k
1. k. 4. k.
1. k. ij. Q.

aff k Gods er xij. k
vdi kl.
1. k Ol. 12. k.

1. k

j. ſmal læſt Salt er j2. ħ.	j. ħ aff klart Øl er j28. Paatter / men der ſom Berme er / der ere ickon j20. Paatter.
j. Groff L Salt er j8. ħ.	j. ħ Miød er 32. ſtøff-ueken / eller 64. Kan-der eller j28. Paatter.
j. Amme Vin holder 40. ſtøff-ueken / 80. Kan-der / eller j60. Paatter.	j. Kande. ij. Paatter.
j. Støffueken er 2. Kander.	j. Paatte. ij. Plancker.
	j. Plancke. ij. Pæle.

Om Korn maal.

j. L. j2. £ eller 24. Ort.	j. ſtor Læſt Malt er 42. ħ.
j. £. 2. Ort.	j. Skibs Læſt er 24. ħ.
j. £ Byg / Malt / Bland Korn er 24. ſk.	j. ħ vdi Sieland 6½. ſk.
J. £ eller j. Ort. j2. ſk.	j. ħ vdi Fyn. 8. ſk.
j. £ Ru / Hu[e]de eller Mel / er 20. ſk.	j. ſk. 4. K.
J. £ eller j. Ort. j0. ſk.	j. K. 2. G.
j. £ Haffre. 40. ſk.	2. K. j. Spund.
J. £ eller j. Ort. 20. ſk.	

Om maal paa Klæde.

Ji j. D.

j. D∴ 4. Q.
j. D. 2. Fødder.
j. Fod. 4. Haan-debred.

j. Handebret. 4. Fingersbret.
j. Fingers bret. Fire Bygkorn.
j. Fauffn. iij. Alne.

Om Tid.

j. Aar haffuer 13 maaneder j. dag oc fuldnær 6. timer.

j. Maanet er 4. Vger vdi Krigshandel eller andẽ saadan verdslig Bestilling.

j. Vge haffuer 7. Døgne.

j. Døgn haffuer j. Nat oc j. Dag det er 24. Seyer Timer.

j. Dag eller j. Nat haffuer 12. Klocke Stunde/ naar Dag oc Nat ere lige lange. Ellers haffuer huer Nat oc huer Dag altid 12. lige Planete Stunde huor lang eller stacket enten Nat eller dag er.

j. Time. 4. Q.

j. Q. 15. Minuter.

j. Minut. 12. Seyer Knep.

It Aar haffuer { 52. Vger oc j. Dag. / 365¼. Dage. / 8760⅝. Timer / 525900 8/30. minuter saare lidet mere.

Eller

Eller oc saaledis.

j. Aar haffuer j2. Maaneder.	j. Minut. 60. Secunda.
j. Aar haffuer j2. Maaneds Liuss oc undertiden j3.	j. Secund. 60. Tertia.
j. Maaned 30. Døgne eller Dage.	
j. Døgn. 24. Timer.	
j. Time. 60. Minuter eller j°.	

Met denne Resolution lad dig nøye paa denne Tid / met det snariste næst Guds hielp / faar du en større oc bedre.

Om Abbreuiation eller Tegen vdi denne Bog.

Om Penninge.

M. Daler.	R. Floren eller Gylden.
fl. Gylden.	mk Marck.
Oz. Ort.	alb. Albus eller Huid.
ß. Skilling.	₰. Denarius eller penning
ßl. Søsling	ßr. Skierff.

Om Korn.

Læst.	Fiering.
Pund.	Oting.
Ortug.	
Skeppe.	

Om Vect.

Skippund.	Lodt.
Centener.	Quintin.
Lispund.	Ort.
Marckpund.	
Skaalepund.	
Sten.	

Om vode tingistis maal.

Fad.	Staab.
Amme.	Paatte.
Tynde.	
Fiering.	
Oting.	
Støffueken.	
Kande.	

Om det ſō maalis met Alne.

Stycke.
Alne.
Quarter.

Nog-

Nogle andre Abbreuiation.

Dz. Debet eller er Skyllig.

ſt. Satiſfecit eller haffuer betalt.

ft. Facit giør eller beløber ſig.

Adr. Addere.

Sbr. Subtrahere.

Mlr. muctiplicere.

Ddr. Diuidere.

Sum. Summa.

Reſt. Reſtants eller Bagſtad.

Product. Productũ.

Quotient. Quotiens

Qdr. Quadrere.

Cbr. Cubicere.

Nrtor. Numerator.

Dntor. Denominator.

Soli DEO Gloria.

F
INI
S.

Nogle forseelse i denne Bog rettet som her efterfølger / huor vdi Bogstaffuene betyde Arcket: Men det første Tal der hos staar / bemercker samme Arckis Side / oc det andet Tal betyder Linien paa samme Side: Huad som efterfølger / enten Tal eller Ord / eller begge / er det som skulde staa.

* Dette Tegen betyder / paa den samme Side.

A. 16. 18. tegne. B. 3. 24. Tusind tusind maal. B. 6. 11. tu o. B. 8. 17. Jule afften ved 6. slæt om Morgenen vdi. * 18. 1570. B. 9. 8. 13 / * 16. 13771368. D. 3. 6. 789. D. 7. (vdi Figurens første Regnebenckis 2. Linie op at) I. * 22. vnder Fingeren. D. 16. (vdi første Rad) leg IIII. d. E. 3. 19. vdi Numerus. G. 7. 4. 672. M. 1. mk. 7. ß. * 8. 327. M. o. mk. 9. ß. * 16. 3. ß. G. 13. 6. giff It. H. 3. 20. Capittel / Vaare 431. Aar. G. fra. H. 13. 25. Sted nogen. H. 15. 2. vdlaant er. K. 2. 26. 940384. ß. K. 4. 9. 7875. * 10. 9450. * 11. 4725. * 12. 574875. K. 13. 575268¾. K. 12. 17. ved 20. Aar gamle. K. 13. 5. 125000. K. 16. 17. 11 58/82. L. 4. 12. Lidet mere. M. 6. 21. Regel. M. 15. 1. 162. *

2.

